

**НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМ
ЗЛОЧИННОСТІ ІМЕНІ АКАДЕМІКА В. В. СТАШИСА
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ**

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

ОЛІЙНИЧЕНКО АНГЕЛІНА ЄВГЕНІВНА

УДК 343.263

ДИСЕРТАЦІЯ

**ОБМЕЖУВАЛЬНІ ЗАХОДИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО
ХАРАКТЕРУ, ЩО ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ ДО ОСІБ, ЯКІ ВЧИНILI
ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО**

Спеціальність 081 – Право

Галузь знань 08 – Право

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ **А. Є. Олійниченко**

Науковий керівник – **Борисов Вячеслав Іванович**, доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України, заслужений юрист України

Харків – 2023

АНОТАЦІЯ

Олійниченко А. Є. Обмежувальні заходи кримінально-правового характеру, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». – Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України, Харків, 2023.

Дисертація є комплексним науковим дослідженням обмежувальних заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство, закріплених у нормі статті ст. 91¹ Кримінального Кодексу України (далі – КК України), на підставі якого розроблено обґрунтовані пропозиції та рекомендації щодо вдосконалення нормативних положень про обмежувальні заходи у КК України та практики їх застосування. Запропоновано розширення обмежувальних заходів кримінально-правового характеру з метою застосування останніх до осіб, які вчинили кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи та кримінальні правопорушення, пов'язані з насильством за ознакою статі, та застосування обмежувальних заходів до неповнолітніх осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, пов'язані з домашнім насильством та насильством за ознакою статі. Висловлено й обґрунтовано пропозицію криміналізувати систематичне вчинення насильства за ознакою статі та нормативно закріпити поняття «кримінальне правопорушення, пов'язане з насильством за ознакою статі», авторське формулювання якого надається.

У дисертації розглянуто теоретико-методологічні засади дослідження обмежувальних заходів кримінально-правового характеру. Окрему увагу приділено кваліфікації кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством, як передумови застосування обмежувальних заходів до осіб, які вчинили кримінально каране домашнє насильство та інші кримінальні правопорушення, пов'язані з домашнім насильством. Констатовано, що для якісного застосування обмежувальних заходів кримінально-правового характеру

необхідним є нормативно-правове закріплення поняття «кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством» та надано його авторське формулювання.

Обґрунтовано необхідність розмежування термінів «захід», «засіб», у тому числі «обмежувальні заходи», «обмежувальні засоби», «заходи безпеки» та запропоновано в нормативно-правовому полі уживати саме термін «захід».

Проаналізовано стан наукової розробки питань призначення обмежувальних заходів кримінально-правового характеру та кваліфікації домашнього насильства. Зазначено, що сучасні наукові праці із досліджуваної проблематики характеризуються фрагментарністю, що актуалізує потребу у здійсненні комплексного дослідження правової природи та проблем застосування обмежувальних заходів кримінально-правового характеру як цілісного правового явища, а також необхідність визначення шляхів їх вдосконалення та гармонізації у нормативно-правовому полі.

Вивчення досвіду зарубіжних країн різних правових систем (англосаксонської (США, Канада, Велика Британія) та романо-германської (Німеччина, Франція, Швейцарія, Австрія, Польща, Грузія, Казахстан)) з питань регламентації як в цілому обмежувальних заходів кримінально-правового характеру, так і заходів, які застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство, дозволило встановити, що у їхньому законодавстві існують правові явища, які мають чимало спільних рис із обмежувальними заходами, передбаченими КК України, і водночас надало змогу виявити резерв для подальшого вдосконалення аналізованого кримінально-правового інституту.

З позиції системного аналізу досліджено спеціальні заходи протидії домашньому насильству, регламентовані Законом України № 2229-VIII від 07.12.2017 р. «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Визначено місце та роль обмежувальних заходів кримінально-правового характеру в зазначеній системі та їх відмінності від інших спеціальних заходів. Констатовано, що система нормативно-правових заходів запобігання та протидії домашньому насильству складається із заходів щодо тимчасового обмеження прав та покладення обов'язків на кривдника, який вчинив домашнє насильство,

а також із заходів, що застосовуються до особи, яка підозрюється, обвинувачується або вчинила кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством. Різновидами останніх наразі є: взяття на профілактичний облік кривдника та проведення з ним профілактичної роботи (1); направлення кривдника на проходження програми для кривдників (2); терміновий заборонний припис стосовно кривдника (3); обмежувальний припис цивільно-правового характеру (4); обмежувальний захід кримінально-процесуального характеру, що застосовується до особи, яка підозрюється або обвинувачується у скоєнні домашнього насильства (5) та обмежувальний захід кримінально-правового характеру (6). Ці заходи застосовується до осіб, які вчинили домашнє насильство, і хоча мають різні передумови, підстави, суб'єктів та строк призначення, але об'єднані єдиним наміром щодо захисту осіб, які потерпають від домашнього насильства.

На підставі існуючої у теорії кримінального права системи соціально-правових обставин досліджено та виокремлено чинники (обставини) соціальної обумовленості норм про обмежувальні заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство.

Сформульовано висновок, що правова природа обмежувальних заходів кримінально-правового характеру полягає у тому, що вони є найсуворішими заходами серед спеціальних заходів протидії домашньому насильству, зокрема, примусовими кримінально-правовими заходами, що мають додатковий характер і застосовуються судом у разі вчинення повнолітньою особою кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством. При цьому констатовано, що вони є складовою системи інших заходів кримінально-правового характеру і можуть бути як додатком до покарання, так і альтернативою йому. Їх мета полягає в обмеженні потерпілої від насильства особи від дій кривдника та запобіганні у майбутньому будь-яким формам насильства щодо неї. За своєю правовою природою обмежувальні заходи кримінально-правового характеру відносяться до заходів безпеки, що зумовлюється специфічною метою їх застосування, суб'єктом, до якого вони

можуть бути застосовані, передумовою, умовою, підставою застосування та характером видів обмежувальних заходів, регламентованих КК України.

Наведено аргументацію щодо того, що передумовою для застосування обмежувальних заходів, закріплених у нормі ст. 91¹ КК України, є не «злочин, пов'язаний з домашнім насильством», а «кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством», під яким запропоновано розуміти «будь-яке кримінальне правопорушення, визначене КК України, обставини вчинення якого свідчать про наявність у діянні (дії або бездіяльності) ознак домашнього насильства, тобто фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь, незалежно від того, чи вказано їх в інкримінованій статті (частині статті) КК як ознаку кримінального правопорушення або відображено як обставину, що обтяжує кримінальну відповідальність». При цьому наведено авторське бачення груп кримінальних правопорушень, які можуть бути визнані передумовою застосування обмежувальних заходів, та наголошено на невичерпності випадків, у яких можуть виявитися обставини, що свідчать про наявність у кримінальному правопорушенні (злочині і проступку) ознак домашнього насильства.

Ураховуючи проблему відмежування кримінально караного домашнього насильства, регламентованого нормою ст. 126¹ КК України, від адміністративного правопорушення, закріпленого у нормі ст. 173² Кодексу України про адміністративні правопорушення України (далі – КУпАП України), здійснено узагальнення правових позицій Верховного Суду з питання відмежування цих видів правопорушень. Як результат, для забезпечення правильної кваліфікації кримінально караного домашнього насильства запропоновано вирішення переліку питань, сутність яких полягає у дослідженні:

1) специфічної об'єктивної сторони, що полягає у систематичному вчиненні насильницьких дій принаймні в одній із трьох передбачених у законі форм насильства – фізичного, психологічного чи економічного; 2) правильності визначення систематичності вчинення діяння, яке полягає у вчиненні діяння втретє (незалежно від застосованої в попередніх насильницьких актах тієї чи іншої форми насильства та від факту їх документування) за умови, що настав хоча би один з указаних у законі наслідків; 3) способу легального визначення поняття «фізичне насильство» як форми домашнього насильства; 4) матеріального складу діяння, обов'язковою ознакою об'єктивної сторони якого є суспільно небезпечні наслідки у вигляді фізичних чи психологічних страждань, втрати працездатності, емоційної залежності, погіршення якості життя потерпілої особи.

Досліджено та сформульовано поняття *підстави* обмежувальних заходів, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство, яке запропоновано визначити як наявність інтересу потерпілого від кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством, що ґрунтується на наявності безпосередньої небезпеки. Обґрунтовано доцільність передбачити в законі можливість урахування при вирішенні питання застосування обмежувальних заходів інтересу дитини-свідка, який може бути потерпілим від домашнього насильства відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» та міжнародного стандарту. Також на підставі дослідження судової практики, запропоновано при призначенні покарання за вчинення кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством та насильством за ознакою статі щодо малолітньої дитини або у присутності дитини, виділити це положення в окрему обставину, що обтяжує покарання.

Умовами застосування обмежувальних заходів запропоновано визнавати факт призначення покарання, не пов'язаного з позбавленням волі (ізоляцією особи від суспільства), або звільнення особи від кримінальної відповідальності чи від покарання з передбачених КК України підстав.

Проаналізовано та надано характеристику *видів* обмежувальних заходів

кримінально-правового характеру, регламентованих КК України, та висловлено судження щодо можливості доповнення переліку закріплених у ст. 91¹ КК України обмежувальних заходів заборonoю наближатися на визначену відстань до особи, яка постраждала від кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством за умови наявності письмової згоди на це постраждалої особи або її законного представника (крім випадку, коли законним представником є засуджений) з покладанням на засудженого обов'язку носити електронний засіб контролю.

Так само висловлено пропозиції щодо вдосконалення регламентації строків застосування обмежувальних заходів, зокрема, запропоновано передбачити можливість їх застосування строком від одного до дванадцяти місяців, а щодо направлення для проходження програми для кривдників – строком від трьох місяців до одного року, що дозволить привести законодавство про кримінальну відповідальність у відповідність до регуляторного законодавства у сфері протидії домашньому насильству і, зокрема, узгодити його із приписами нормативно-правових актів, які регулюють питання проходження програм для кривдників.

За результатами проведеного дослідження запропоновано та обґрунтовано необхідність внесення певних змін та уточнень до положень чинного законодавства про обмежувальні заходи кримінально-правового характеру.

Ключові слова: кримінальне правопорушення; кримінальна відповідальність; покарання; домашнє насильство; обмежувальні заходи кримінально-правового характеру; кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством; злочин, пов'язаний з домашнім насильством; застосування обмежувальних заходів.

SUMMARY

Oliinychenko A. Ye. Restrictive measures of a criminal law nature applied to persons who have committed domestic violence. – Qualifying scientific work as a manuscript.

Thesis for a Doctor of Philosophy degree by specialty 081 – Law. – Academician V. V. Stashis Research Institute for the Study of Crime Problems of the National Academy of Law Sciences of Ukraine, Kharkiv, 2023.

The thesis is a comprehensive scientific study of the restrictive measures of a criminal law nature applied to persons who have committed domestic violence, enshrined in Article 91¹ of the Criminal Code of Ukraine, based on which scientifically based proposals and recommendations have been developed to improve the provisions on restrictive measures in the Criminal Code of Ukraine and the practice of their application. It has been proposed to expand restrictive measures of a criminal law nature with the aim of applying the latter to persons who have committed criminal offenses against sexual freedom and sexual integrity of a person, as well as criminal offenses related to gender-based violence and the application of restrictive measures to minors who have committed criminal offenses related to domestic violence and gender-based violence. At the same time, it has been proposed to criminalize acts of systematic violence based on gender.

An analysis of the theoretical and methodological foundations of the research of restrictive measures of a criminal law nature has been carried out in the thesis. The problem of qualifying criminal offenses related to domestic violence as prerequisites for the application of restrictive measures applied to persons who have committed criminal domestic violence and other criminal offenses related to domestic violence has been studied. At the same time, the methodological principles have been considered through the prism of formal-logical and terminological provisions. It has been established that for the qualitative application of restrictive measures of a criminal law nature, it is necessary to formulate and legally consolidate the concept of "criminal offense related to domestic violence", at the same time, based on the proposed changes to the legislation, the concept of "criminal offense, related to gender-based violence" has been formed.

The differentiation of the terms "means", "restrictive means", "restrictive measure", "security measures" has been substantiated and it has been proposed to use the term "measure" in the regulatory legal environment.

The state of scientific research related to the issue of the prescription of restrictive measures of a criminal law nature and qualification of domestic violence has been analyzed. It has been noted that modern scientific works on the issues under inquire are characterized by fragmentation, because only with the help of a comprehensive study it is possible to investigate the legal nature and to single out the problems of the application of restrictive measures of a criminal law nature as a complete legal phenomenon, as well as to propose ways of their improvement and harmonization in the regulatory and legal environment.

The study of the experience of foreign countries with different legal systems Anglo-Saxon (USA, Canada, Great Britain) and Romano-Germanic (Germany, France, Switzerland, Austria, Poland, Georgia, Kazakhstan) on issues of regulation as a whole restrictive measures of a criminal law nature, as well as measures applied to persons who have committed domestic violence, made it possible to establish that in their legislation there are legal phenomena that have many common features with the restrictive measures provided for by the Criminal Code of Ukraine, and at the same time made it possible to identify a reserve for further improvement of the analyzed criminal law institution.

Owing to the conducted systematic analysis, the special measures of Ukraine to combat domestic violence, regulated by the Law of Ukraine № 2229-VIII from 07.12.2017 "On Prevention and Combating Domestic Violence", have been investigated. The place and role of restrictive measures of a criminal law nature in the specified system and differences from other special measures have been highlighted. It has been established that the system of legal measures to prevent and combat domestic violence consists of types of measures to temporarily restrict rights and impose obligations on the offender who committed domestic violence, as well as measures applied to a person who is suspected, accused, or has committed a criminal offense related to domestic violence. The types of the latter are currently the following: taking the offender into the preventive register and carrying out preventive work with him/her

(1); referring the offender to a program for offenders (2); urgent restraining order against the offender (3); restrictive prescription of a civil law nature (4); a restrictive measure of a criminal procedural nature applied to a person who is suspected or accused of committing domestic violence (5) and a restrictive measure of a criminal law nature (6). These measures are applied to persons who have committed domestic violence, and although they have different prerequisites, grounds, subjects, and term of prescription, they are united by a single intention to protect persons who suffer from domestic violence. It is these measures that have something in common with modern restrictive criminal law measures and are also new in the regulatory and legal environment of ensuring the safety of persons affected by domestic violence, but they differ in the scope of legal regulation, as well as the prerequisites, conditions, and grounds of application.

The conclusion has been formulated that the legal nature of restrictive measures of a criminal law nature is that they are the most severe measures among special measures to combat domestic violence, in particular, compulsory criminal law measures that are of an additional nature and are applied by the court in the event of an adult committing a criminal offense, related to domestic violence. At the same time, thanks to the conducted systematic analysis of criminal law measures other than punishment, their origin and formation have been investigated. Their purpose is to limit the victim of violence from the actions of the offender and to prevent any form of violence against him/her in the future. By their legal nature, restrictive measures of a criminal law nature are security measures, which is determined by the specific purpose of their application, the subject to whom they can be applied, the prerequisite, the condition, the basis of application and the nature of the types of restrictive measures regulated by the Criminal Code of Ukraine.

It has been proposed to consider that the prerequisite for the application of restrictive measures, enshrined in Article 91¹ of the Criminal Code, should not be a "crime related to domestic violence", but a "criminal offense related to domestic violence". In this regard, it has been proposed the definition and necessity of introducing into the law on criminal liability a definition of a criminal offense related to domestic violence, which should be considered "an act provided for by Art. 126¹ of

the Criminal Code, and any other socially dangerous act, the circumstances of which indicate the presence of at least one of the elements (signs) of domestic violence listed, that is, physical, sexual, psychological or economic violence committed in the family or within the limits of the place of residence or between relatives, or between former or current spouses, or between other persons who live together (lived) in the same family, but are not (were not) in family relations or married to each other, regardless of whether the person who committed domestic violence lives (lived) in the same place as the victim, as well as threats committing such acts, regardless of whether they are indicated in the incriminating article (part of the article) of the Criminal Code as a sign of a criminal offense or reflected as a circumstance that aggravates criminal responsibility." At the same time, the author's vision of groups of criminal offenses that can be recognized as a prerequisite for the application of restrictive measures has been given, and the inexhaustibility of cases in which there may be circumstances indicating the presence of signs of domestic violence in a criminal offense (crime and misdemeanor) has been emphasized.

Considering the problem of demarcation of criminally punishable domestic violence, regulated by Article 126¹ of the Criminal Code of Ukraine from the administrative offense stipulated in Article 173² of the Administrative Code of Ukraine, a generalization of the legal positions of the Supreme Court on the issue of demarcation of the criminal offense provided for in Article 126¹ of the Criminal Code of Ukraine, from a similar administrative offense (Article 173² of the Administrative Code of Ukraine) has been carried out. It has been proposed to provide for the approval at the legislative level of a list of issues necessary for the correct qualification of criminally punishable domestic violence, the essence of which consists in the study of:

- 1) a specific objective side, which consists in the systematic commission of violent acts in at least one of the three forms of violence provided for in the law - physical, psychological or economic;
- 2) the correctness of determining the systematicity of committing an act, which consists in committing the act for the third time (regardless of the form of violence used in previous violent acts and the fact of their documentation), provided that at least one of the consequences specified in the law has occurred;
- 3) the method of legal definition of the term "physical violence" as a form of

domestic violence; 4) the material nature of the act, the objective side of which is a mandatory feature of socially dangerous consequences in the form of physical or psychological suffering, loss of work capacity, emotional dependence, deterioration of the victim's quality of life, while for the one enshrined in Art. 173² of the Criminal Code of Administrative Offenses, it is sufficient to establish damage to the physical or psychological health of the victim (which is not covered by the above-mentioned consequences inherent in the criminal offense) or the possibility of any damage to his/her physical or mental health.

The concept of the basis of restrictive measures applied to persons who have committed domestic violence, which has been proposed to be defined as the presence of the victim's interest in the "crime (criminal offense) related to domestic violence", based on the presence of immediate danger, has been studied and formed. It has been proposed to provide for the possibility of considering the interest of a child-witness, who is also a victim of domestic violence in accordance with the Law of Ukraine "On Prevention and Counteraction of Domestic Violence", when deciding the issue of the application of restrictive measures. Also, based on a study of judicial practice, it has been suggested that when imposing a punishment for the commission of a criminal offense related to domestic violence and gender-based violence against a minor child or in the presence of a child, a separate circumstance that aggravates the punishment should be distinguished.

In turn, the conditions for the application of such measures have been proposed to determine the fact of the imposition of a punishment that is not related to deprivation of liberty (isolation of a person from society), or the release of a person from criminal liability or from punishment on the grounds provided for by the Criminal Code of Ukraine.

A description of the types of restrictive measures of a criminal law nature regulated by the Criminal Code of Ukraine has been analyzed and provided, and changes have been suggested concerning the types of restrictive measures to improve the conceptual apparatus regarding the formulation of domestic violence, foreseeing the application of the latter to persons who have committed not only a crime, but also a misdemeanor related to domestic violence. Based on the analysis of the survey of

subjects implementing measures in the field of prevention and counteraction of domestic violence, as well as the practice of foreign countries, it has been proposed to supplement the type of restrictive measure regarding the prohibition to approach a person who has suffered from a criminal offense related to domestic violence at a specified distance. It has been suggested that such a restrictive measure be applied to the convicted person only with the written consent of the person who suffered from a criminal offense related to domestic violence or his/her legal representative, except in the case when the legal representative is the convicted person. When applying this restrictive measure, it has been suggested that the convict be required to wear an electronic means of control.

It has been proposed to improve the issue of the terms of application of restrictive measures, providing for the possibility of applying the latter for a period from one to twelve months, and regarding the referral to undergo a program for offenders - for a period from three months to one year, in accordance with the legislation. It has been argued about the legislative inconsistency of the terms of court referral to the program for offenders of persons who have committed criminal offenses related to domestic violence with special legal acts that regulate the issue of passing programs for offenders.

As a result of the research led to the justification of the need to make certain changes and clarifications to the provisions on restrictive measures of a criminal law nature.

Keywords: criminal offense; criminal liability; punishment; domestic violence; restrictive measures of a criminal law nature; criminal offense related to domestic violence; crime related to domestic violence; application of restrictive measures.

Список публікацій здобувача

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Олійниченко А. Є. Домашнє насильство як передумова застосування обмежувальних заходів за Кримінальним кодексом України. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2020. Вип. 40. С. 117–125. DOI: 10.31359/2079-6242-2020-40-117.

2. Олійниченко А. Є. Обмежувальні заходи кримінально-правового характеру у системі правового забезпечення запобігання та протидії домашньому насильству. *Проблеми законності*. Харків, 2021. Вип. 154. С. 257–273. DOI: 10.21564/2414-990X.154.239109.

3. Олійниченко А. Є. Проблемні аспекти кримінально-правової кваліфікації домашнього насильства у правозастосовній практиці. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2021. Т. 2, № 16. С. 139–161. DOI: <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2021.16.243740>.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

4. Олійниченко А. Є. Щодо актуальності питання обмежувальних заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до осіб які вчинили домашнє насильство. *Актуальні проблеми протидії злочинності* : матеріали наук. конф. за результатами роботи фахівців НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України за фундаментальними темами у 2019 р. (м. Харків, 23 грудня 2019 р.). Харків, 2019. С. 422–424.

5. Олійниченко А. Є. Питання передумови для застосування обмежувальних заходів закріплених ст. 91¹ КК України. *Кримінальне право в умовах глобалізації суспільних процесів: традиції та новації* : матеріали міжнар. наук.-практ. круглого столу, присвяч. пам'яті акад. В. В. Сташиса (м. Харків, 15 травня 2020 р.). Харків, 2020. С. 263–267.

6. Oliinychenko A. About question of restrictive measures, applicable to persons who have committed domestic violence. *Сучасне суспільство і наука: актуальні дослідження молодих науковців* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 29 травня 2020 р.). Харків, 2020. С. 76–78.

7. Олійниченко А. Є. Щодо змісту понять «домашнє насильство» та «злочин, пов'язаний з домашнім насильством» ст. 91¹ Кримінального кодексу

України. *Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності* : матеріали IV всеукр. наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, 26 лютого 2021 р.). Хмельницький, 2021. С. 193–195.

8. Олійниченко А. Є. Актуальні державні заходи боротьби з сексуальним насильством щодо дітей. *Просоціальна особистість у гендерному вимірі: теоретико-методологічні та прикладні аспекти* : матеріали IV всеукр. наук.-метод. конф. з міжнар. участю (м. Умань, 22 квітня 2021 р.). Умань, 2021. С. 79–83.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

9. Oliinychenko A. State Policy of Preventive Measures for Domestic Violence in Ukraine: Implementation and Prospects. *KELM. Knowledge, Education, Law, Management*. 2021. Vol. 1, No. 5. DOI: 10.51647/kelm.2021.5.1.34.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	18
ВСТУП.....	19
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ОБМЕЖУВАЛЬНИХ ЗАХОДІВ У ЗАКОНІ ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ.....	30
1.1 Становлення обмежувальних заходів, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство, у законі про кримінальну відповідальність.....	30
1.2 Сучасний стан дослідження обмежувальних заходів, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство.....	51
1.3 Міжнародний досвід та практика зарубіжних країн щодо обмежувальних заходів у кримінальному законодавстві.....	61
Висновки до розділу 1.....	83
РОЗДІЛ 2 ОБМЕЖУВАЛЬНІ ЗАХОДИ КРИМІНАЛЬНО- ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ В РІЗНИХ СИСТЕМАХ ДЕРЖАВНИХ ЗАХОДІВ.....	88
2.1 Обмежувальні заходи у системі державних спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству.....	88
2.2 Поняття та місце обмежувальних заходів у системі заходів кримінально-правового характеру, не пов'язаних з покаранням.....	102
2.3 Правова природа та соціальна обумовленість обмежувальних заходів кримінально-правового характеру.....	117
Висновки до розділу 2.....	127
РОЗДІЛ 3 ОБМЕЖУВАЛЬНІ ЗАХОДИ, ПЕРЕДБАЧЕНІ СТ. 91¹ КК УКРАЇНИ, ЩО ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ ДО ОСІБ, ЯКІ ВЧИНILI ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО	130
3.1 Передумова застосування обмежувальних заходів, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство.....	130

3.2 Підстава та умови застосування обмежувальних заходів, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство.....	152
3.3 Види обмежувальних заходів, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство.....	164
Висновки до розділу 3.....	180
ВИСНОВКИ.....	185
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	196
ДОДАТКИ.....	220

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

Велика Британія – Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії Грузія

ЄСПЛ – Європейський суд з прав людини

Закон № 2227-VIII – Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами»

Закон № 2229-VIII – Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»

Закон № 2866-IV – Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»

КВК України – Кримінально-виконавчий кодекс України

КК Польщі – Кримінальний кодекс Республіки Польща

КК України – Кримінальний кодекс України

КК Франції – Кримінальний кодекс Французької Республіки

КК ФРН – Кримінальний кодекс Федеративної Республіки Німеччина

КК Швейцарії – Кримінальний кодекс Швейцарської Конфедерації

КПК України – Кримінальний процесуальний кодекс України

КУпАП України – Кодекс про адміністративні правопорушення України

Польща – Республіка Польща

СК України – Сімейний кодекс України

Стамбульська конвенція – Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами

США – Сполучені Штати Америки

Франція – Французька Республіка

ФРН – Федеративна Республіка Німеччина

ЦПК України – Цивільний процесуальний кодекс України

Швейцарія – Швейцарська Конфедерація

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Запобігання та протидія домашньому насильству та насильству за ознакою статі є одним із сучасних пріоритетів внутрішньої державної політики України. В умовах постійної реформації кримінально-правової політики держави важливе місце посідає пошук нових перспективних шляхів протидії кримінальним правопорушенням. Слід відзначити, що серед арсеналу методів, що застосовуються як важіль протидії кримінально-протиправним проявам, значна перевага надана заходам суворого репресивного характеру. Але, поряд із цим, в рамках приведення чинного законодавства у відповідність до міжнародних стандартів гуманістичної спрямованості серед форм запобігання кримінальним правопорушенням застосовуються допоміжні заходи кримінально-правового характеру, що замінюють або доповнюють покарання.

Одним із видів таких заходів в КК України закріплено обмежувальні заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, пов'язані з домашнім насильством.

У зв'язку з тим, що Загальну частину КК України доповнено розділом XIII¹ відповідно до Закону № 2227-VIII від 06.12.2017 р. «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами», який набрав чинності 11.01.2019 р., зазначена в цьому розділі норма, що міститься в ст. 91¹ КК України є новелою закону про кримінальну відповідальність. Метою запропонованих змін до законодавчих актів України є запровадження додаткових заходів, спрямованих на створення запобіжних та захисних кримінально-правових механізмів боротьби з домашнім насильством, задля забезпечення відповідності законодавства України сучасним європейським стандартам у цій сфері та нагальним потребам українського суспільства.

Поява нового елемента у системі заходів кримінально-правового характеру обумовлює необхідність аналізу його змісту, місця та ролі у згаданих

системі, визначення перспектив його функціонування у кримінально-правовому регулюванні.

Доцільність таких нововведень та загалом природа вказаного інституту вбачається недостатньо дослідженою, що, зокрема, викликає багато протиріч та запитань, як з точки зору практичного застосування, так і з огляду на достатність її наукової апробації.

У сучасній теорії кримінального права обмежувальні заходи кримінально-правового характеру стали предметом дослідження таких науковців, як О. О. Дудоров, І. В. Жук, Д. Є. Крикливець, А. С. Кривошлікова, Н. Р. Лащук, Т. І. Нікіфорова, К. А. Новікова, Т. О. Павлова, Ю. А. Пономаренко, М. І. Хавронюк, О. В. Харитонova, В. В. Шаблистий, А. М. Яценко та інших.

На актуальність обраної теми вказує низка питань, що потребували свого вирішення на рівні окремого наукового дослідження, а саме: надання поняття обмежувальних заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство (ст. 91¹ КК України); визначення соціальної обумовленості вказаного інституту та його місця серед інших спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству; з'ясування правової природи та порівняння імплементованої норми з діючими нормами зарубіжних країн. При цьому серед теоретичних питань, що очікували на своє розв'язання, були такі: система кримінально-правових заходів, не пов'язаних з покаранням; спеціальні заходи щодо протидії домашньому насильству; кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством, як передумова застосування обмежувальних заходів; призначення покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, звільнення від покарання та від кримінальної відповідальності як умов застосування обмежувальних заходів; кваліфікація домашнього насильства та інших кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством, як умови застосування обмежувальних заходів; види обмежувальних заходів кримінально-правового характеру.

Практичною складовою дослідження є аналіз судової практики призначення обмежувальних заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство; аналіз законодавчого

механізму державних заходів протидії домашньому насильству; розуміння правозастосувачами поняття «кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством»; вплив появи інституту проступків на застосування обмежувальних заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство; аналіз чинного законодавства та проекту нового Кримінального кодексу України щодо обмежувальних заходів; вивчення експертної думки суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі, щодо обмежувальних заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством.

З огляду на це, обрана тема вбачається актуальною та доцільною для розробки на рівні дисертаційного дослідження для здобуття ступеня доктора філософії.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами.

Дисертацію виконано згідно з науково-дослідною роботою Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України «Проблеми формування сучасної доктрини кримінального права України» (номер державної реєстрації 0117U000285). Проблематику дисертаційної роботи узгоджено із Стратегією розвитку наукової діяльності Національної академії правових наук України на 2016–2022 рр. (затверджено загальними зборами НАПрН України від 03.03.2016 р.); Стратегією розвитку Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України на 2016–2020 рр. (затвердженою протоколом вченої ради від 25.05.2016 р. № 5); Стратегією розвитку Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України на 2021–2025 рр. (затвердженою протоколом вченої ради від 24.03.2021 р. № 3). Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради НДІ ВПЗ імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України (постанова № 6/4 від 30.10.2019 р.).

Мета і завдання дослідження. Мета дисертації полягає у здійсненні системного науково-правового аналізу обмежувальних заходів кримінально-

правового характеру, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство, закріплених у нормі ст. 91¹ КК України. Для досягнення цієї мети були поставлені такі основні завдання:

1. Дослідити становлення обмежувальних заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство, у законі України про кримінальну відповідальність, вивчити зарубіжний досвід та сучасний стан наукового дослідження означеної проблематики.

2. Визначити місце обмежувальних заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство, у різних системах державних заходів, а саме:

- у системі державних спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству;
- у системі заходів кримінально-правового характеру, не пов'язаних з покаранням.

3. Надати кримінально-правову характеристику обмежувальних заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство:

- визначити та розкрити поняття обмежувальних заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство;
- з'ясувати правову природу та соціальну обумовленість обмежувальних заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство;
- визначити зміст передумови обмежувальних заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство, та дослідити проблему правової кваліфікації «кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством»;
- проаналізувати зміст підстав та умов застосування обмежувальних заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство;

- охарактеризувати види обмежувальних заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство.

4. Сформулювати й обґрунтувати пропозиції щодо вдосконалення інституту обмежувальних заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство, та внести рекомендації стосовно практики їх застосування.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у зв'язку з вчиненням кримінально караного домашнього насильства та / або кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством, та застосуванням до осіб, які його вчинили, обмежувальних заходів кримінально-правового характеру.

Предметом дослідження є обмежувальні заходи кримінально-правового характеру, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертаційної роботи становлять положення сучасної теорії і методології наукового пізнання використання яких дозволило досягти поставленої мети й забезпечити достовірність отриманих результатів. Зокрема, *історико-правовий метод* застосовувався для з'ясування та дослідження становлення обмежувальних заходів у законі України про кримінальну відповідальність (підрозділ 1.1); *філософський (діалектичний) метод* використовувався при дослідженні правової природи обмежувальних заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство (підрозділ 1.1, 1.2, 2.2, 2.3); *догматичний* – при тлумаченні окремих доктринальних та законодавчих положень і розкритті їх змісту (підрозділи 2.2, 3.1, 3.2, 3.3); *порівняльно-правовий (компаративістський)* – при аналізі змісту положень законодавства зарубіжних країн в частині особливостей закріплення заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство (підрозділи 1.3, 2.2); *системно-структурний* – при дослідженні місця обмежувальних заходів кримінально-правового характеру в системі державних спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству та системі заходів кримінально-правового характеру, не пов'язаних з покаранням (підрозділи 2.1,

2.2); *формально-логічний* – при дослідженні передумов, підстав, умов застосування та видів обмежувальних заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство, аналізі кримінальних правопорушень, пов’язаних з домашнім насильством, та визначенні проблем кримінально-правової кваліфікації домашнього насильства, а також при формулюванні понять та виробленні пропозицій з удосконалення практики застосування окремих положень КК України (підрозділи 1.2, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 3.3); *статистичний (емпіричний) метод* – при аналізі кількісних показників застосування обмежувальних заходів кримінально-правового характеру (підрозділи 3.1, 3.2, 3.3); *метод моделювання* – при виробленні пропозицій з удосконалення окремих положень КК України та інших нормативно-правових актів.

Нормативно-правову базу дослідження склали: міжнародні нормативно-правові акти, такі як Модельне законодавство ООН про насильство у сім’ї, Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (CETS № 210, 2011 р.), Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (CETS № 201), Резолюція Ради Безпеки ООН 1325 (2000) „Жінки, мир, безпека”, ухвалена 31 грудня 2000 р., та резолюції Ради Безпеки ООН 1820 (2008), 1888 (2009), 1960 (2010), 2106 (2013), 2122 (2013), 2467 (2019), Протоколи ООН з питань надання допомоги жертвам від сексуальної експлуатації та сексуальної наруги від 12 грудня 2019 р., Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW, 1979 р.) та ін. Також нормативно-правову дослідження становили: Конституція України, Кримінальний, Кримінальний процесуальний та Кримінально-виконавчий кодекси України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Закони України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», «Про рівні права та можливості жінок і чоловіків» та інші нормативно-правові акти України, правові позиції вищих судових інстанцій України та Європейського суду з прав людини, а також кримінальне законодавство зарубіжних країн.

Теоретичну базу дослідження склали фундаментальні праці з теорії держави і права, кримінального, кримінального процесуального права, кримінології та інших галузей наук гуманітарного профілю.

Емпіричну базу дослідження становлять статистичні дані Офісу Генерального прокурора про зареєстровані в Україні кримінальні правопорушення, пов'язані з домашнім насильством, за період з 2019–2023 рр.; дані статистичної звітності судової влади України за період з 2019–2023 рр. щодо осіб, які були засуджені за кримінальні правопорушення, пов'язані з домашнім насильством; дані Єдиного державного реєстру судових рішень України щодо ухвалених судом рішень із кримінальних проваджень за фактами вчинення кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством щодо застосування обмежувальних заходів (257 судових вироків); соціологічне опитування суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі, щодо обмежувальних заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством (проаналізовано 4 400 відповідей респондентів); дані Державної установи «Центру пробації».

Наукова новизна отриманих результатів. Дисертація є одним із перших в Україні комплексних теоретичних досліджень кримінально-правових заходів, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку науково обґрунтованих пропозицій та рекомендацій щодо вдосконалення чинного законодавства України в частині оптимізації нормативної визначеності кримінально-правових заходів, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство. Проведене дослідження дозволило обґрунтувати та сформулювати положення, які відображають наукову новизну дисертації та виносяться на захист.

Вперше:

– запропоновано криміналізацію насильства за ознакою статі та обґрунтовано необхідність передбачення у КК України визначення понять «кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством» та «кримінальне правопорушення, пов'язане з насильством за ознакою статі»;

– обґрунтовано необхідність розширення сфери застосування обмежувальних заходів, які передбачені у КК України, до кримінальних правопорушень, пов'язаних з насильством за ознакою статі, та кримінальних правопорушень проти статевої свободи та недоторканості особи;

– доведено необхідність урахування інтересу дитини особи, яка постраждала від кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством, при призначенні обмежувальних заходів кримінально-правового характеру;

– на підставі системного аналізу нормативно-правових заходів запобігання та протидії домашньому насильству визначено місце обмежувальних заходів кримінально-правового характеру як найсуворішого примусового заходу, що має додатковий або альтернативний до покарання характер;

– запропоновано закріпити у вигляді методичних рекомендацій для працівників правоохоронних органів перелік питань, необхідних для правильної кваліфікації кримінально караного домашнього насильства.

Удосконалено:

– наукову позицію щодо відмежування обмежувальних заходів від інших заходів, що належать до системи заходів кримінально-правового характеру, не пов'язаних з покаранням, зокрема, щодо належності обмежувальних заходів до заходів безпеки через їх відмінну правову природу, яка полягає в убезпеченні потерпілих від кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством;

– розуміння поняття обмежувальних заходів кримінально-правового характеру як одного з різновидів державних спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству та запропоновано системний підхід до поняття обмежувальних заходів із розмежуванням передумови, умов, підстав та видів обмежувальних заходів, як необхідних складових призначення обмежувальних заходів;

– науковий підхід щодо визначення строків призначення обмежувальних заходів кримінально-правового характеру, на підставі чого *de lege ferenda*

запропоновано внесення змін до КК України в частині регламентації строків обмежувальних заходів;

– наукову класифікацію видів обмежувальних заходів кримінально-правового характеру, які регламентовані у КК України, які запропоновано розподіляти за характером зобов'язань на обов'язки, заборони та обмеження, із формулюванням пропозицій щодо доповнення їх законодавчого переліку та вдосконалення їх визначення;

– наукові судження з формування переліку обставин, які обтяжують покарання, з формулюванням *de lege ferenda* пропозицій до законодавства стосовно можливості виокремлення вчинення кримінального правопорушення щодо малолітньої дитини або у присутності дитини в окрему обставину.

Набули подальшого розвитку:

– наукові уявлення про історико-правові засади дослідження обмежувальних заходів кримінально-правового характеру, що дало змогу виокремити дев'ять етапів становлення зазначених заходів у законі про кримінальну відповідальність;

– підхід, заснований на вивченні досвіду зарубіжних країн, щодо доцільності передбачення у законі про кримінальну відповідальність серед обмежувальних заходів обов'язку особи, якій заборонено наближатися до потерпілого, носити електронний засіб контролю;

– наукові позиції щодо підстави призначення обмежувальних заходів, якою запропоновано вважати «інтерес потерпілого від кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством», з висловленням судження щодо доцільності нормативного закріплення як підстави застосування обмежувальних заходів, передбачених ст. 91¹ КК України, також інтересу дитини, постраждалої від кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством;

– наукові позиції щодо застосування обмежувальних заходів до неповнолітніх осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством або насильством за ознакою статі.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що викладені в дисертації висновки, пропозиції та рекомендації можуть бути використані: *у науково-дослідній сфері* – для подальшого наукового дослідження питань, пов’язаних із застосуванням обмежувальних заходів кримінально-правового характеру до осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, пов’язане з домашнім насильством; *у нормотворчій діяльності* – для уточнення та вдосконалення окремих норм кримінального, кримінального процесуального, кримінально-виконавчого та іншого законодавства України (див: Акт впровадження результатів дисертації у діяльність Комітету Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності (Додаток Л); *у правозастосовній діяльності* – як рекомендації судовій практиці щодо призначення та застосування заходів кримінально-правового характеру у випадках домашнього насильства; *у правовиховній діяльності* – при проведенні роботи з підвищення рівня правової освіти, професійної правосвідомості та кваліфікації суддів та працівників правоохоронних органів; *у навчальному процесі* – під час підготовки навчально-методичних матеріалів для проведення занять із дисциплін «Кримінальне право», підготовки підручників, навчальних посібників, науково-практичних коментарів до КК України.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота виконана автором самостійно. Сформульовані в ній положення та висновки, що відображають її наукову новизну, розроблені особисто та є результатом власного дослідження.

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення й висновки роботи обговорювались на засіданнях відділу дослідження проблем кримінального права НДІ ВПЗ ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України. Окремі результати дослідження оприлюднено на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, а саме: «Актуальні проблеми протидії злочинності» (м. Харків, 23 грудня 2019 р.), «Кримінальне право в умовах глобалізації суспільних процесів: традиції та новації» (м. Харків, 15 травня 2020 р.), «Сучасне суспільство і наука: актуальні дослідження молодих науковців» (м. Харків, 29 травня 2020 р.), «Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності» (м. Хмельницький,

26 лютого 2021 р.), «Просоціальна особистість у гендерному вимірі: теоретико-методологічні та прикладні аспекти» (м. Умань, 22 квітня 2021 р.).

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (197 найменувань) та дванадцяти додатків на 114 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 332 сторінки, із них основний текст – 177 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ОБМЕЖУВАЛЬНИХ ЗАХОДІВ У ЗАКОНІ ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

1.1 Становлення обмежувальних заходів, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство в законі про кримінальну відповідальність

Одним із пріоритетів сучасного суспільства, в тому числі України, є вирішення глобальної проблеми домашнього насильства, адже домашнє насильство – це «паразит», що вражає сімейні традиції, буденне спілкування та побутові відносини, і, врешті-решт, заважає побудові добробуту нації, що, у свою чергу, є перешкодою для існування благополучного майбутнього держави.

На сьогодні визначення поняття «домашнє насильство» в Україні регламентовано положеннями спеціалізованого Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» № 2229-VIII від 07.12.2017 р., як діяння (дії або бездіяльність), що вчиняється принаймні в одній із чотирьох форм, визначених Законом, таких як: *фізичне насильство* (див. п. 17 ч. 1 ст. 1 Закону № 2229-VIII), *сексуальне насильство* (див. п. 15 ч. 1 ст. 1 Закону № 2229-VIII), *психологічне насильство* (див. п. 14 ч. 1 ст. 1 Закону № 2229-VIII) або *економічне насильство* (див. п. 4 ч. 1 ст. 1 Закону № 2229-VIII). Обов'язковими ознаками домашнього насильства є те, що таке діяння (дія або бездіяльність) вчиняються не тільки в сім'ї, тобто між родичам або теперішнім чи колишнім подружжям, незалежно від їх місця проживання, а й в межах місця проживання осіб, які пов'язані спільним побутом та не перебувають у родинних відносинах або вже не перебувають (див. п. 3 ч. 1 ст. 1 Закону № 2229-VIII) [114].

Разом із тим, положеннями ст. 126¹ КК України передбачено кримінальну відповідальність за вчинення кримінально караного діяння домашнього насильства, яким визначено умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або

близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи. Особливої уваги заслуговує те, що зазначене визначення не охоплює діяння сексуального насильства як однієї із форм домашнього насильства, визначеного Законом № 2229-VIII. У зв'язку з цим, серед завдань нашого дослідження окрему увагу приділено питанню кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством, яке ми розглянули у відповідному підрозділі щодо передумови застосування обмежувальних заходів, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство.

Слід зазначити, що в кримінально-правовій площині потребує належної уваги не лише дослідження суспільно небезпечних діянь та їх караності, а й проблема потерпілих та їх захисту. З огляду на це поява нових засобів кримінального права, які мають на меті захист потерпілого, є дійсно на часі, особливо щодо випадків домашнього насильства. Підтвердженням доцільності появи обмежувальних заходів кримінально-правового характеру саме у сфері домашнього насильства є результати досліджень про специфіку діяння домашнього насильства та низка міжнародно-правових документів, які закликають Уряди країн не тільки криміналізувати діяння домашнього насильства, а й запровадити на усіх рівнях правового регулювання заходи безпеки для осіб, які постраждали від домашнього насильства.

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я щороку смерть 7 % жінок в світі пов'язана саме з домашнім насильством. У свою чергу, близько 30 % жінок у всьому світі віком від 15 років стали жертвами фізичного та / або сексуального насильства з боку інтимного партнера [197].

Разом із тим, за результатами глобальної оцінки вбивств жінок і дівчат їхніми інтимними партнерами або іншими членами родини, проведеної Управлінням ООН з питань наркотиків і злочинності у 2020 році, виявляється, що в усьому світі було вбито 81 тис жінок і дівчат, близько 47 тис з них (58 %) померли від рук інтимного партнера або члена сім'ї, що дорівнює вбивству жінки чи дівчини кожні 11 хвилин у своєму домі [188]. Безумовно, не малим відсотком

є і кількість вбивств чоловіків, яка підсвічує важливість запобігання та протидії домашньому насильству як глобального явища.

Домашнє насильство в Україні – це також більше 100 тис днів госпіталізації, 30 тис звернень до відділів травматології та 40 тис викликів лікарів. І це з урахуванням того, що лише 10 % постраждалих звертаються за допомогою. Переважна кількість постраждалих від домашнього насильства досі вважають такі стосунки прийнятними. За статистичними даними Інституту демографії і соціальних досліджень 1,1 млн українок щорічно стикаються з фізичною та сексуальною агресією в сім'ї, та переважна кількість з них замовчують такі факти [63].

Але слід зазначити, що жертвами домашнього насильства як суспільно небезпечного явища стають не лише жінки, а й діти. Як зазначають експерти, діти, які є лише свідками домашнього насильства, у 6 разів схильніші до самогубства, а 50 % з них – схильні до наркотичної залежності. Майже 100 % жінок, які постраждали від насильства, народжують хворих дітей з порушенням психіки, переважна більшість з такими захворюваннями, як заїкання, неврози, енурези, церебральний параліч [63].

Слід звернути увагу й на те, що серед жертв домашнього насильства нерідко зустрічаються й літні люди. Так, у Концепції Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2023 року, затвердженій розпорядженням Кабінету Міністрів України № 728-р від 10 жовтня 2018 р. [54], підкреслюється, що не тільки жінки, а й літні люди належать до категорії тих осіб, які більш схильні стати потерпілими від домашнього насильства. При цьому наголошується, що зазвичай кривдник має статус доглядальника. До речі, відповідно до КК України [58] в таких випадках передбачено врахування зазначеної обставини як такої, що обтяжує покарання за домашнє насильство (літній вік потерпілої особи, її безпорадність). Тому вкрай важко встановити, який інтерес переважає у потерпілого похилого віку – чи то отримання піклування від кривдника, чи то застосування обмежувального заходу із заборонаю наближатися, наприклад.

Згідно із Звітом про оцінку політики України щодо прав літніх осіб відповідно до статті 23 Європейської соціальної хартії [33], виявляється, що тема насильства в різних формах щодо літніх людей ще не набула того прийнятного рівня нульової толерантності серед самих потерпілих та навіть серед фахівців, які працюють з літніми людьми. У цілому загроза насильства над літніми людьми існує як в родинному колі, так і в спеціалізованих установах. Фахівці різного профілю, соціальні працівники, лікарі та інші не завжди здатні самотійно розпізнати ознаки жорстокого поводження з літніми людьми з метою повідомлення про такі випадки до правоохоронних органів, а безпорадність літніх людей не дає їм змоги самотійно звернутися по допомогу [38]. Таким чином, лєвова частка випадків домашнього насильства щодо літніх людей замовчується, кривдники не караються, а постраждалі не отримують належного захисту та підтримки.

Також слід зазначити, що ст. 23 Європейської соціальної хартії вимагає від держав-учасниць вжиття належних заходів із протидії будь-яким формам насильства над літніми людьми. Згадане відображено у Рекомендаціях Ради Європи про сприяння реалізації прав людини літніми особами, з якої випливає, що держави-учасниці мають вживати заходів з оцінювання масштабу проблеми, проводити відповідні інформаційні кампанії, здійснювати моніторинг ситуації та оцінку потреб літніх людей та ухвалювати відповідні нормативно-правові акти й інші необхідні державні заходи запобігання та протидії жорстокому поводженню з літніми людьми [117].

Відтак, прояви насильства в сім'ї трансформуються у ширше явище домашнього насильства, яке поширюється як на офіційно зареєстровані сім'ї, так і на інші стосунки між людьми, які мають спільний побут.

Так само зазнає трансформації й уявлення про осіб-кривдників, адже якщо раніше традиційною була практика домашнього насильства з боку чоловіка щодо жінки, то останнім часом все частіше і жінки чинять насильство щодо чоловіків, та навіть зустрічаються випадки вчинення домашнього насильства «чоловіка щодо чоловіка» та «жінки щодо жінки».

Особливо гостро постає й проблема дітей-кривдників та дітей, постраждалих від домашнього насильства, які так само можуть виступати і в ролі суб'єктів вчинення домашнього насильства, і в ролі потерпілих від нього.

Разом із тим, значущим для дослідження домашнього насильства є не тільки вплив на осіб, які є постраждалими, а й сфери, на які вони мають вплив. Так у червні 2019 року відбулася Столітня конференція Міжнародної організації праці (МОП), на якій було прийнято Конвенцію МОП № 190 про боротьбу з насильством та домаганнями у сфері праці та дотичну Рекомендацію МОП № 206 [52]. Ця Конвенція МОП вперше називає домашнє насильство в числі факторів, що впливають на зайнятість і працю, а також на безпеку та здоров'я працівників.

Так, фундаментальними змінами у сфері праці є включення нормативних положень щодо домашнього насильства до Конвенції МОП № 190 та Рекомендації МОП № 206. Традиційним підходом до питань домашнього насильства є те, що це питання приватного життя, яке не пов'язане зі сферою праці. Проте наразі з урахуванням положень міжнародних документів домашнє насильство має реальні наслідки для працівників та суспільства в цілому. Разом із тим, нормативні положення міжнародних документів визначають позитивний вплив сфери праці для покращення ситуації у сім'ї та добробуту колег, які страждають від домашнього насильства [26].

За більше ніж 30 років незалежності України, на жаль, спадок радянської психології про те, що сімейні відносини – це приватна справа кожної родини і не потрібно «виносити сміття з хати», міцно тримається в свідомості не лише літніх людей, а й молоді. Хоча історично в Україні роль жінки не зводилася до беззастережного підкорення, та вважалось, що «чоловік – голова, а жінка – шия». Водночас прислів'я «Жінка бита, бо хата не мита», «Люби, як душу, а тряси, як грушу», «Б'є, отже любить» – вагома частина словесного побуту і культурної норми, яку поділяють і чоловіки, і жінки. За офіційними даними Національної соціальної сервісної служби України, за роки дії Закону України № 2229-VIII у 2017–2023 роках продовжує прослідковуватися тенденція, що жінки

становлять переважну більшість серед потерпілих від домашнього насильства, а чоловіки продовжують фігурувати як винні [37].

Але якщо раніше через поширеність гендерної нерівності та стереотипу жіночої неспроможності більшість випадків жорстокого поводження в сім'ї, як вже зазначалось раніше, стосувалося переважно в цілому жінок, то у ХХІ столітті такі випадки вже поширюються і на чоловіків. Хоча рівень латентності таких випадків значно вищий, що зумовлюється багатьма чинниками, в тому числі й ставленням до таких випадків самих чоловіків, їх психічною стабільністю на протипагу жіночій, їх несприйняттям фатальності такого ставлення до себе з боку жінок.

Отже, домашнє насильство є поширеним явищем та вимагає посиленої уваги з боку держави до вироблення дієвих заходів щодо запобігання та протидії йому, яке має поєднувати як негайне реагування на випадки домашнього насильства, покарання кривдників та забезпечення захисту постраждалих, так і подолання вкоренилих стереотипів «нормальності» таких діянь, що сприяє латентизації випадків домашнього насильства та продовженню існування цього деструктивного явища.

Важливим для якісного впровадження та реалізації заходів запобігання та протидії домашньому насильству є суспільне розуміння масштабу домашнього насильства і взагалі поняття домашнього насильства та його форм.

За статистичними даними Українського інституту соціальних досліджень, у 2018 році серед жінок проявом насильства вважають: образи – лише 27 % жінок; приниження – 32 %; побої – 49 %, зґвалтування – 56 %. Серед чоловіків такі прояви насильства сприймаються ще гірше. Побиття вважають проявом насильства лише 45 % чоловіків, зґвалтування – 50 % чоловіків. [13]. У зв'язку з цим постає логічне запитання: який вигляд має насильство в Україні сьогодні? І чи можемо ми зробити висновок, що зґвалтування – це злочин, а побиття та образи – ні, через те, що це прийнятно?

За результатами інтернет-анкетування громадськості про шкоду, яку спричиняє домашнє насильство в Україні, проведеного у 2020 році Н. В. Сметаніною [123], виявилось, що 46,2 % респондентів все ж таки турбує

поширення випадків домашнього насильства. Зокрема, участь в опитуванні взяло 253 учасника з різних регіонів України, віком від 14 до 59 років.

Що стосується форм домашнього насильства, то за результатами зазначеного дослідження від психічного насильства зазнало шкоди 84,2 % респондентів, від фізичного насильства – 40,4 %, від економічного насильства – 21,1 % опитаних, а 10,5 % були жертвами сексуального насильства. При цьому лише 8,6 % респондентів повідомляли про факт вчинення домашнього насильства.

В свою чергу, результатом соціологічного дослідження, яке відобразило масштаби домашнього насильства в Україні «Домашнє насильство в Україні: досвід та настрої громадян» у 2021 році [24], проілюстровано, що три чверті добре розуміють, що собою представляє домашнє насильство; 17 % респондентів зазначили, що щось чули про нього; 7 % опитаних зовсім не розуміють, що таке домашнє насильство. При цьому переважна більшість респондентів зазначили, що проявом домашнього насильства є побиття – 79 % та погрози (психологічний тиск) – 70 %. Водночас певного роду заборони та примушування сприймають проявами насильства трошки менше респондентів.

Щодо форм домашнього насильства стосовно неповнолітніх, то 66 % респондентів відносять до нього словесні образи та приниження дитини; 65% – побиття дитини та психологічний тиск на неї, а також стусани, ляпаси, штовханину, щипання. Натомість, втричі менше опитаних серед проявів домашнього насильства зазначили заборону навчатися та / або працювати та, навпаки, примушування до праці [24].

Дійсно, значно вплинули на ситуацію з домашнім насильством в Україні масштабні виклики, зокрема, всесвітня пандемія COVID-19, яка розпочалася у 2019 році. За даними ООН, у зв'язку з пандемією у світі домашнє насильство збільшилося вдвічі [183]. Ґрунтовним баченням впливу пандемії на домашнє насильство в Україні стало дослідження «Доступ до правосуддя постраждалих від домашнього насильства у період пандемії» (2021 р.), проведене Аналітичним центром ЮрФем [27], за результатами якого було виявлено, що жінки стикалися

не лише з проблемами у сфері праці чи сім'ї, а й з проблемами, що стосувалися доступу до правосуддя.

Команда Аналітичного центру ЮрФем, дослідивши роботу судів в Україні у 2020–2021 роках, проілюструвала результати, що за даними Офісу Генерального прокурора та Національної поліції України, у 2020 році (саме після прийняття нового профільного закону) зафіксовано на 32 % більше фактів вчинення домашнього насильства у порівнянні з 2019 роком. При цьому жінки, діти та особи похилого віку є найбільш вразливою групою та страждають від домашнього насильства в 90 % випадків такого насильства. Такі звернення надійшли від жінок у 87 % випадків, від чоловіків у 11 % та від дітей у 2 %. Окремо слід зазначити, що проблем досі є питання ідентифікації дітей-свідків як постраждалих від домашнього насильства. Так, суди та правоохоронні органи досі ігнорують таку ідентифікацію, незважаючи на положення Закону № 2229-VIII, яким чітко визначено, що дитина-свідок домашнього насильства є особою, яка безпосередньо страждає від такого насильства. Таке положення є прямим виконанням міжнародного стандарту, яке на жаль, досі ігнорується, навіть самими заявниками.

Разом з цим, виявляється, що в розумінні суду домашнє насильство й надалі є малозначущою «приватною справою». Зокрема, розглядаючи справи про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 173² КУпАП України, встановлено, що у 7 % випадків кривдники/ці звільняються від відповідальності, та серед таких випадків звільнення у 97 % випадків суд вирішує звільнити особу від відповідальності через малозначність діяння. Щодо кримінальних справ за ст. 126¹ КК України, то суд у 65 % випадків звільняє винних, яких засуджено до позбавлення волі, від відбування покарання з випробуванням [25].

Ще одним найсуворішим та найнеочікуванішим викликом для нашої держави стало повномасштабне вторгнення РФ на територію України. Питання впливу війни на ситуацію домашнього насильства відобразилося у результатах дослідження «Домашнє насильство в умовах війни (I півріччя 2022 року)», яке було проведене Аналітичним центром ЮрФем [25]. Метою цього дослідження було надання практичних рекомендацій щодо покращення діяльності

правоохоронних та судових органів щодо протидії домашньому насильству під час повномасштабного збройного вторгнення рф на територію України.

Так, виявилось, що за офіційними даними Офісу Генерального прокурора, кількість зареєстрованих кримінальних проваджень у 2021 році за ст. 126¹ КК України становила 1005 проваджень, що порівняно з 2020 роком зменшилася на 52 %. Серед потерпілих у відкритих за ст. 126¹ КК України кримінальних провадженнях переважну більшість продовжують становити жінки, а вчиняти домашнє насильство – чоловіки. Разом із тим, зафіксовані різні види сімейних/родинних відносин між кривдником та постраждалою, які перебували у статусі теперішнього та колишнього подружжя, батьків, дітей, онуків та інших родичів. Аналізуючи результати дослідження, слід припустити, що дані офіційної статистики, які свідчать про зменшення рівня домашнього насильства, є такими, що не відповідають дійсності, насамперед через те, що більшість фактів вчинення домашнього насильства в умовах воєнного стану залишилися за «закритими дверима».

Численні дослідження українських та міжнародних центрів свідчать про те, що про скоєне домашнє насильство в поліцію повідомляють не більше ніж 10 % потерпілих. Українок та українців більше цікавить питання, що скажуть сусіди, співробітники, хто засудить, а хто порадіє з домашнього лиха, тому звернення до правоохоронних органів відбувається в крайньому випадку. Щодо невеликих населених пунктів, то є підстави для припущення не про відсутність у них явища домашнього насильства, а про недостатню поінформованість місцевого населення з питань запобігання та протидії домашньому насильству та можливості отримання дієвого захисту. До того ж повномасштабна військова агресія рф проти України загострила проблему домашнього насильства не тільки в малих містах та селах, а й у великих містах. І це лише початок, адже чоловіки та жінки, які беруть участь у бойових діях або ж отримують інший військовий досвід, цілком очікувано зазнають тих змін у цінностях, внаслідок чого їм буде надзвичайно важко перелаштовуватися до рівня життя, що був до їх участі у війні.

Цікавим є те, що автори дослідження звернули увагу на судову практику призначення покарання в період воєнного стану [25]. Згідно з п. 11) ч. 1 ст. 67 КК України, вчинення кримінального правопорушення з використанням умов воєнного стану є обставиною, що обтяжує покарання. Як впливає із пояснювальної записки до зазначених нововведень, особа, яка вчинила кримінальне правопорушення в умовах воєнного стану, користується сприятливими умовами для скоєння кримінального правопорушення та заслуговує на вид і розмір покарання, наближеного до максимальної межі, передбаченої КК України [95]. Але відповідно до проведеного нами аналізу судової практики щодо застосування обмежувальних заходів, передбачених ст. 91¹ КК України, за період воєнного стану, у жодній справі серед вказаних обставин, які обтяжують покарання за вчинення кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством, не було посилення на п. 11) ч. 1 ст. 67 КК України (див.: Додаток Ж1), що також підтверджено й авторами дослідження, які в отриманих результатах зазначають про відсутність практики врахування обтяжуючої обставини, передбаченої п. 11) ч. 1 ст. 67 КК України, яка передбачає вчинення кримінального правопорушення з використанням умов воєнного стану.

На основі аналізу судових рішень автори дійшли висновку, що обмежувальні заходи, передбачені у ст. 91¹ КК України, застосовувалися лише у 7% випадків за умови призначення покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, або у разі звільнення кривдника за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 126¹ КК України. Разом із тим, лише у 6 % випадків суд направляв кривдника на проходження пробаційної програми для кривдників. Хибним є й те, що до вибірки включено лише діяння, передбачене ст. 126¹ КК України, як кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством, та залишено поза увагою інші діяння, пов'язані з домашнім насильством, зазначені, зокрема, в статтях 121, 122, 125, 128, 129, 156, 162, 164, 185, 263, 301, 407 КК України, що було виявлено під час нашого дослідження судової практики щодо призначення обмежувальних заходів кримінально-правового характеру (див.: Додаток Ж).

Разом із тим, важливою для проведеного дослідження є закріплена у Стамбульській конвенції концепція «дитина – свідок = дитина – постраждала», яка наразі не відображена у нормативних положеннях та не реалізується стосовно справ, пов'язаних із домашнім насильством. Так, при розгляді кримінальних проваджень за ст. 126¹ КК України у 12 % випадків діти-свідки домашнього насильства були визнані судом та тільки у 2 % справ, що пов'язані з домашнім насильством, дітей-свідків такого насильства визнано потерпілими; у 88 % випадків домашнього насильства не зазначається про будь-яку присутність свідка, у тому числі дитини [25]. Через це при розробці змін до законодавства України, з метою якісної ідентифікації кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством, які вчинялися щодо або у присутності дитини, було запропоновано вчинення кримінального правопорушення щодо малолітньої дитини або у присутності дитини як обтяжуючу покарання обставину.

Слід зазначити, що суттєвою прогалиною є те, що зі змісту судового рішення в переважній частині випадків неможливо встановити вік дитини, що виключає можливість достовірно стверджувати, чи визнана в конкретній справі дитина потерпілою від домашнього насильства та чи мало місце застосування відповідної обтяжуючої покарання обставини [25].

Запобігання та протидія домашньому насильству, як виклик для українського суспільства на шляху до європейської інтеграції, свідчить про зацікавленість нації у вирішенні проблеми деструктивного явища домашнього насильства на законодавчому рівні. На теперішній час низка нормативно-правових актів містить положення, що передбачають заходи, спрямовані на подолання явища домашнього насильства.

За останні півстоліття домашнє насильство та у цілому насильство щодо жінок перебуває у фокусі постійної уваги міжнародної спільноти, про що свідчить прийняття низки нормативно-правових актів, зокрема: Конвенція ООН щодо ліквідації усіх форм дискримінації стосовно жінок (1979 р.); Декларація ООН щодо боротьби з насильством щодо жінок (1993 р.); Міжамериканська конвенція про запобігання, покарання і боротьбу з насильством щодо жінок

(1994 р.); Пекінська декларації (1995 р.); Протокол про права жінок Африки до Африканської хартії про права людини та народів (2003 р.) та ін. Це свідчить про існування потужної міжнародно-правової бази в галузі боротьби з насильством щодо жінок.

Насильство щодо жінок також розглядалося в численних резолюціях Генеральної Асамблеї ООН. Хоча такі резолюції не мають обов'язкової юридичної сили, вони встановлюють міжнародні стандарти та найкращі практики.

Однією з найважливіших резолюцій з питань насильства щодо жінок є Декларація про ліквідацію насильства щодо жінок (DEVAW). Прийнята Генеральною Асамблеєю ООН у 1993 році DEVAW встановлює найповніший набір стандартів міжнародного права щодо захисту жінок від сексуального та гендерного насильства. DEVAW зазначає, що насильство щодо жінок є безперечною перешкодою для досягнення рівності та історичним проявом нерівності жінок та чоловіків. У цій Декларації визначено, що насильство щодо жінок – це «будь-яке гендерно зумовлене насильницьке діяння щодо жінки, що спричиняє або може спричинити фізичну, сексуальну або психологічну шкоду, у тому числі примус або позбавлення волі та погрози таких дій незалежно від місця вчинення такого діяння» [168].

У 2004 році Генеральною Асамблеєю ООН прийнято Резолюцію 58/147 «Викорінення домашнього насильства щодо жінок» [175], в якій визнано, що домашнє насильство є проблемою прав людини, має серйозні безпосередні та довгострокові наслідки та засуджено всі форми домашнього насильства щодо жінок і дівчат. Разом із тим, до Резолюції включено десятки конкретних заходів, які держави повинні вжити для ліквідації насильства в сім'ї, включаючи покращення законодавства та посилення відповідальності кримінальників, навчання державних службовців, покращення реагування поліції та створення освітніх кампаній.

Окрім цих основних резолюцій, питання насильства щодо жінок також розглядалося в кількох інших резолюціях, серед яких серія резолюцій про «Активізацію зусиль щодо ліквідації всіх форм насильства щодо жінок»

(резолюції 61/143 (2006), 62/133 (2007), 63/155 (2008) та 64/137 (2009) [184–187]), серія резолюцій щодо «Викорінення всіх форм насильства, в тому числі злочини проти жінок» (резолюції 55/68 (2000), 57/181 (2002) і 59/167 (2004) [170–172]), а також серія резолюцій «Поглиблене вивчення всіх форм насильства щодо жінок (резолюції 58/185 (2003) і 60/136 (2005) [181; 182]).

Рада ООН з прав людини (HRC) також прийняла кілька резолюцій щодо усунення дискримінації та насильства щодо жінок, зокрема резолюції 7/24 (2008), 11/2 (2009), 12/17 (2009), 14/12 (2010), 15/23 (2010) [163; 164; 173; 174; 176] та багато інших [196].

Одним із пріоритетних завдань діяльності Ради Європи, яка наразі налічує 47 держав, є дотримання спільних правових та демократичних принципів [32], розробка та затвердження міжнародних документів із захисту прав людини, зокрема прав жінок, які слугують певними стандартами для усіх європейських країн. Серед таких документів, які спрямовані на захист прав жінок загалом та боротьбу із домашнім насильством зокрема, передусім слід указати План дій (1995), Рекомендацію Комітету міністрів Ради Європи щодо захисту жінок від насильницьких дій (2002) і, нарешті, Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (2011) (так звана Стамбульська конвенція) [53].

У світовому просторі Стамбульська конвенція, яка набула чинності після ратифікації 10 державами (01.08.2014 р.), сприймається як найбільш повний та далекосяжний міжнародний стандарт запобігання та протидії домашньому насильству, який поєднує кращі світові практики і дотримання якого є обов'язком держав, які ратифікували цю Конвенцію.

За десять років Стамбульська конвенція стала певним правовим феноменом в українському суспільстві. Через неоднозначне сприйняття та розуміння її нормативних положень сформувалося декілька різних поглядів та побоювань щодо її ратифікації та імплементації. 7 листопада 2011 року Стамбульська конвенція була підписана від імені України, але ратифіковано її було лише у 2022 році. Звісно, що за ці 11 років багато що змінилося у ставленні

українського суспільства до цього явища, зокрема, руйнуються стереотипи, бар'єри і толерується нетерпимість до дискримінації і порушення прав людини.

Результатом сформованої політики української держави стало підняття рівня правової та інформаційної обізнаності, що домашнє насильство – це не приватна справа, а правопорушення з довготривалими наслідками, яке калічить життя людей.

Як результат, у 2023 році численні законодавчі ініціативи у сфері домашнього насильства та насильства за ознакою статі було спрямовано на вдосконалення нормативно-правової бази та формування державної політики, яка реалізується за чотирма напрямками, що базуються на принципах Стамбульської конвенції (запобігання, захист, покарання, інтегрування до політик).

Слід погодитися з думкою М. І. Хавронюка, що причиною необхідності підписання та ратифікації Україною Стамбульської конвенції є не тільки певне зобов'язання України перед Радою Європи та необхідністю наближення законодавства України до законодавства Європейського Союзу з метою набуття Україною повноправного членства в ЄС, а й тривала прогалина у законодавстві України щодо визначення насильства щодо жінок (що має багато проявів: домашнє насильство, насильство за ознакою статі, зґвалтування, фізичні напади, переслідування, сексуальні домагання та ін.) та відсутність дієвого цивільно-правового захисту потерпілих тощо. Стамбульська конвенція ж, за справедливим твердженням М. І. Хавронюка, впроваджує принцип системності та комплексності до боротьби з насильницькими діями у сфері сім'ї, які ґрунтуються на ненависті до жінок, посилює захист від будь-яких проявів насильства та дискримінації за ознакою статі [149, с. 4], а також є стандартом для запровадження нових державних запобіжних та захисних кримінально-правових та кримінально-процесуальних заходів боротьби з домашнім насильством.

З метою наближення до цих стандартів, як важливий етап єдиного комплексного процесу у цій сфері, 7 грудня 2017 року було прийнято базовий Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» № 2229-VIII, яким також були внесені зміни щодо запобігання та протидії

насильству за ознакою статі до Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» № 2866-IV від 8 вересня 2005 року [113].

Крім того, Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» № 2227-VIII від 6 грудня 2017 року [112], який набрав чинності лише 11 січня 2019 року.

Про серйозну увагу українського парламенту до цього Закону свідчить, зокрема, той факт, що проєкт відповідного Закону (реєстраційний номер 4952 від 12.07.2016 р.) було зареєстровано за підписами 44 народних депутатів України, які представляли різні фракції та групи, а підтвердженням значних викликів, які відзначились на його впровадженні, стало те, що Закон було опубліковано 11 січня 2018 року, а набрання ним чинності відбулося лише через рік – 11 січня 2019 року, що було аргументовано тим, що його нові нормативні положення передбачають ретельну підготовку відповідних суб'єктів впровадження [110; 149, с. 5].

Так, однією з основних новел Закону № 2227-VIII стала криміналізація «домашнього насильства», низки інших кримінальних правопорушень, які можуть бути пов'язані з домашнім насильством, та поява нових обмежувальних заходів кримінально-правового характеру, застосування яких поширюється лише на осіб, яких визнано винними у скоєнні злочину, пов'язаного з домашнім насильством, та передбачає низку обмежень та зобов'язань, зокрема, заборон, обмежень та направлень (ст. 91¹ КК України). Так, саме зазначеним Законом № 2227-VIII Загальну частину КК України доповнено новим розділом «Обмежувальні заходи», що стало предметом нашого дисертаційного дослідження.

Погоджуючись із думкою М. І. Хавронюка про те, що можливе покарання не завжди і не кожного може втримати від насильства чи від продовження насильства [149, с. 10], вважаємо, що поява таких обмежувальних заходів саме кримінально-правового характеру, які спрямовані на убезпечення постраждалих,

є на часі і відповідає не лише положенням міжнародних документів, а й виправдана на практиці більшості європейських країн.

Водночас і в ст. 194 КПК України передбачені ті самі обмежувальні заходи, що й у ст. 91¹ КК України [58; 59]. Зазначені заходи можуть бути застосовані судом під час кримінального провадження до особи, яка лише підозрюється у вчиненні діяння, яке кваліфіковане як кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством, а після завершення кримінального провадження – до особи, засудженої за таке кримінальне правопорушення, за умови призначення їй покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, або у випадках звільнення її від кримінальної відповідальності чи покарання.

У зазначених випадках ці заходи мають запобіжне призначення і відрізняються переважно порядком щодо їх призначення. Так само подібними, але з відмінними порядками їх призначення є терміновий заборонний припис та обмежувальний припис цивільно-правового характеру стосовно кривдника, передбачені положеннями статей 25 і 26 Закону № 2229-VIII, що робить доцільним приділення окремої уваги питанню їх розмежування.

Згідно з положенням ч. 1 ст. 91¹ КК України суду надається право застосувати обмежувальний захід до особи, яка вчинила домашнє насильство, а не покладається на нього такий обов'язок. Проте суд зобов'язаний у вирокі чи ухвалі викласти підставу незастосування обмежувальних заходів, а також указати, чи враховувався «інтерес потерпілих» і, відповідно до ст. 52 Стамбульської Конвенції, чи не проігноровано «ситуацію безпосередньої небезпеки» [149, с. 11]. Тут варто зауважити, що термін «безпосередня небезпека» є оціночним та потребує наукового тлумачення й дослідження практики його застосування. З цього приводу у п. 265 Пояснювальної доповіді до Стамбульської Конвенції зазначено, що термін «безпосередня небезпека» означає будь-яку ситуацію домашнього насильства, там де визначена шкода виявляється неминучою або ж є підстави стверджувати, що діяння домашнього насильства може трапитися знову [109, с. 150].

Однією із важливих новел забезпечення виконання обмежувальних заходів кримінально-правового характеру є гарантування їх виконання. Тривалий час, з

2003 року, коли була встановлена адміністративна відповідальність за насильство в сім'ї, особа, яка його вчинила або не виконувала захисний припис, могла бути покарана штрафом в розмірі 51 гривня або виправними роботами. З 2008 року до цього додалася можливість альтернативного стягнення у вигляді арешту на строк до 5 діб, але арешт застосовувався не часто. Загалом ці стягнення самі по собі були недостатньо ефективними. Найчастіше було так, що сплативши (з сімейного ж бюджету) незначний штраф, домашній агресор не змінював свою поведінку.

Закон № 2229-VIII [114], разом з іншими нововведеннями, передбачив додатковий адміністративний захід у вигляді направлення на проходження програм для кривдників (тобто особи, яка вчинила домашнє насильство або насильство за ознакою статі), який суд має право застосувати під час накладання стягнення (ст. 39¹ КУпАП України).

Окрім того, в Законі № 2227-VIII законодавець завбачливо поставився до того, що дехто з осіб, до яких будуть застосовані відповідні заходи, не схоче їх добровільно виконувати. Тому до КК України було введено нову статтю 390¹, якою визначено таке діяння кримінальним правопорушенням:

- 1) невиконання обмежувальних заходів, передбачених ст. 91¹ КК України;
- 2) невиконання обмежувального припису стосовно кривдника;
- 3) ухилення від проходження програми для кривдників особою, щодо якої такі заходи застосовані судом [149, с. 12].

За визначене суспільно небезпечне діяння передбачено покарання у виді арешту на строк до шести місяців (після 28.03.2024 р. – пробаційного нагляду на строк до двох років) або обмеження волі на строк до двох років.

Криміналізація «домашнього насильства» та інших кримінальних правопорушень, що можуть бути пов'язані з домашнім насильством, мала сутнісно забезпечити застосування обмежувальних заходів кримінально-правового характеру. Законом № 2227-VIII законодавець передбачив у КК України окрему статтю 126¹, в якій за систематичне домашнє насильство передбачив покарання у виді громадських робіт на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин, або арешту на строк до шести місяців (після 28.03.2024 р.

– пробаційного нагляду на строк до п'яти років), або обмеження волі на строк до п'яти років, або позбавлення волі на строк до двох років. Але у тексті статті щодо обмежувальних заходів, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство (ст. 91¹ КК України), термін «домашнє насильство» застосовуються у двох значеннях: як: «домашнє насильство» (наприклад, у назві) та як «злочин, пов'язаний з домашнім насильством». Водночас навіть на рівні нормативно-правового закріплення термін «домашнє насильство» та його інтерпретація у вигляді «злочину, пов'язаного з домашнім насильством» не охоплює усіх можливих діянь, які можуть слугувати передумовою застосування спеціальних обмежувальних заходів кримінально-правового характеру до осіб, які вчинили усі можливі діяння, як злочини, так і проступки, пов'язані з домашнім насильством. Тому дослідження поняття домашнього насильства є вкрай важливим для якісного застосування та реалізації в повній мірі нововведених заходів кримінально-правового характеру.

Разом із тим, становлення обмежувальних заходів у кримінально-правовому регулюванні пройшло певний період несприйняття та обговорень при ухваленні Закону № 2227-VIII. В законі про кримінальну відповідальність обмежувальні заходи, охоплені окремим розділом, хоча первісним проєктом Закону № 4952 від 12.07.2016 р. пропонувалося розташувати ці зміни у ст. 96²⁻¹ КК України як ще один вид інших заходів кримінально-правового характеру. Така пропозиція за результатами проведення наукової експертизи Верховною Радою України була відхилена та взагалі було запропоновано виключити через дублювання заходів, передбачених чинним на той час Законом України «Про попередження насильства в сім'ї» [116].

Згодом було запропоновано доповнити КК України новим розділом XIII¹ «Обмежувальні заходи», який би містив статтю 91¹ «Обмежувальні заходи щодо особи, яка вчинила домашнє насильство». Відповідно до змісту наведеної статті суд може застосувати до особи, яка вчинила домашнє насильство, в інтересах потерпілих від цих злочинів, на додаток до призначеного покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, або за умови звільнення від кримінальної відповідальності чи покарання, один або декілька обмежувальних заходів.

Як зауважило Головне науково-експертне управління Верховної Ради України у висновку від 14 листопада 2016 року [17], на той момент положеннями КК України була передбачена можливість покладення судом певних обов'язків виключно на осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням. Неухильне виконання зазначених обов'язків береться до уваги та має ключове правове значення при вирішенні питання про звільнення особи від відбування покарання за вчинення домашнього насильства після закінчення випробування. У цьому контексті слід зазначити, що перелік заходів, наведених у новій статті 91¹, цілком охоплюється пунктами 4), 5) та 6) ч. 3 статті 76 КК України.

В частині ж пропозиції призначення «обмежувальних заходів» на додаток до покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, або до звільнення від кримінальної відповідальності було зауважено, що аналіз змісту наведених обмежувальних заходів свідчить, що їх не можна розглядати як заходи кримінально-правового характеру, оскільки їх застосування спрямовувалося не на реалізацію індивідуальної превенції; фактично вони були заходами адміністративно-правового впливу, що мають на меті убезпечити жертву домашнього насильства від правопорушника або його впливу, тобто запобігти продовженню чи повторенню такого насильства. Таким чином, наведені положення, на думку Головного науково-експертного управління, не були предметом регулювання КК України і мали регламентуватися положеннями чинного на той час Закону України «Про попередження насильства в сім'ї» № 2789-III від 15.11.2001 р.

Так само Головне науково-експертне управління звернуло увагу, що за своїм змістом запропоновані у законопроекті обмежувальні заходи охоплювалися переліком заходів, що можуть застосовуватись до особи, яка вчинила насильство в сім'ї, на підставі захисного припису відповідно до статті 13 чинного тоді Закону України «Про попередження насильства в сім'ї».

У зв'язку з наведеним було визнано недоцільним й запропоноване законопроектом доповнення КК України новою статтею 390¹, положеннями якої встановлюється кримінальна відповідальність за невиконання обмежувальних заходів, оскільки відповідно до положень чинного законодавства невиконання

захисного припису є підставою для притягнення до адміністративної відповідальності (ст. 173² КУпАП України).

У ч. 4 ст. 91¹ КК України (в редакції проєкту) визначалось, що контроль за поведінкою засуджених, яким призначено обмежувальні заходи, мала здійснювати кримінально-виконавча інспекція за місцем проживання засудженого. Проте було зауважено, що у разі необхідності надання таких повноважень кримінально-виконавчій інспекції відповідні зміни необхідно, в першу чергу, вносити до Закону України «Про державну кримінально-виконавчу службу України» № 2713-IV від 23.06.2005 р. та КВК України.

Також Головне науково-експертне управління зауважило, що чинне законодавство України не містило на той момент визначення понять «домашнє насильство», «злочини, пов'язані з домашнім насильством». Отже, в частині використання наведеної термінології, а також механізмів реалізації запобігання насильству в сім'ї законопроект потребував узгодження із чинним законодавством. В іншому випадку використання таких понять у тексті законопроекту, як зазначалося у висновку, могло призвести до труднощів у їх застосуванні [17]. Але, на жаль, зазначені зауваження щодо поняття «злочину, пов'язаного з домашнім насильством» так і не були враховані, напевно, через сподівання на те, що це буде зроблено у новому профільному законі щодо запобігання та протидії домашньому насильству. Тоді як така правова визначеність має вкрай важливий вплив на застосування обмежувальних заходів кримінально-правового характеру, що є предметом нашого дослідження.

Але незважаючи на негативний висновок Головного науково-експертного управління, Закон був прийнятий, і КК України було доповнено окремим розділом, в якому передбачено статтю щодо обмежувальних заходів, які передбачається застосовувати лише до осіб, які вчинили домашнє насильство. Ці заходи по праву можуть визнаватися новим інститутом кримінального права, що є не схожим на інші кримінально-правові засоби впливу на засуджених.

Підводячи підсумок, слід констатувати, що обмежувальні заходи кримінально-правового характеру, як складова частина заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству пройшли шлях становлення, який можна

поділити на такі етапи: 1) посилення стурбованості міжнародної спільноти до питання домашнього насильства та прийняття низки міжнародних актів з відповідного питання (1979-2011 рр.); 2) підписання Стамбульської конвенції, у тому числі Україною (2011 р.); 3) підготовка та критика законопроєкту «Про внесення змін до деяких законів України у зв'язку з ратифікацією Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» (реєстр. № 4952 від 12.07.2016 р.); 4) прийняття Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» № 2227-VIII від 06.12.2017 р.; 5) прийняття Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» № 2229-VIII від 07.12.2017 р.; 6) набрання чинності Закону України № 2229-VIII (07.01.2018 р.); 7) набрання чинності Закону України № 2227-VIII (11.01.2019 р.); 8) прийняття Закону України «Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами» № 2319-IX від 20.06.2022 р.; 9) набрання чинності для України Стамбульської конвенції (01.11.2022 р.).

Отже, обмежувальні заходи кримінально-правового характеру, разом із іншими заходами запобігання та протидії домашньому насильству наразі перебувають у фокусі постійної уваги міжнародного співтовариства, що, сподіваємося, надасть змогу вдосконалити та посилити механізм їх застосування. Їх новизна та несхожість з іншими заходами кримінально-правового характеру призводить до неоднозначності їх сприйняття як правозастосувачами, так і потерпілими від домашнього насильства. Доцільність подальшого розвитку та поширення зазначених заходів на кримінальні правопорушення, пов'язані з домашнім насильством та насильством за ознакою статі та щодо статевої свободи та статевої недоторканості особи, не тільки буде заходом держави на виконання положень міжнародних стандартів, а й дозволить убезпечити ширше коло постраждалих від таких суспільно небезпечних діянь та виконати завдання закону про кримінальну відповідальність (ст. 1 КК України).

1.2 Сучасний стан дослідження обмежувальних заходів, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство

Незважаючи на новизну та зумовлену цим нетривалу практику застосування обмежувальних заходів кримінально-правового характеру щодо осіб, які вчинили домашнє насильство, останні неодноразово потрапляли у фокус уваги наукової спільноти. При цьому окремі аспекти цієї проблематики (як-от, правова природа, етимологічне значення категорії «обмежувальний захід») не отримали однозначного розуміння серед науковців. Так, для позначення розглядуваного правового інституту пропонується використовувати різні терміни: «захід», «засіб безпеки», «заходи реагування», «засіб впливу», «правові наслідки». У зв'язку з цим є потреба з'ясування аргументації кожної наукової позиції та висловлення власних суджень з їх приводу.

У вітчизняній кримінально-правовій науці дослідженню заходів кримінально-правового характеру присвячена монографія О. В. Козаченка «Кримінально-правові заходи: антропологічний вимір» (2011 р.), в якій автор зазначає, що заходами кримінально-правового характеру є такі заходи, які передбачають покарання особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, застосування виховного впливу з метою попередження вчинення злочинів зі сторони осіб, які вчинили суспільно небезпечне діяння, та інших осіб (наприклад, надання медичної допомоги, забезпечення кримінально-правової реституції та інших цілей, передбачених кримінально-правовими заходами) [49, с. 71].

Констатуючи, що українське кримінальне законодавство базується на концепції соціологічної школи права, яка абсолютизує роль кримінального покарання, О. В. Козаченко доходить висновку, що кримінальне покарання само по собі виступає утилітарним кримінально-правовим заходом та не спроможне досягти мети виправлення особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, а також ефективно запобігти кримінальним правопорушенням із метою забезпечення як загальної, так і спеціальної превенції [49, с. 64].

І хоча з моменту проведеного О. В. Козаченком дослідження минуло вже більше 10 років, проте слід відмітити, що ситуація кардинально не змінилася. Залишається сподіватися на те, що ця проблема буде вирішена у новому Кримінальному кодексі України, робота над яким триває вже не один рік.

І це має свої підстави, адже, як зазначають розробники проєкту нового Кримінального кодексу України, будь-яка зміна правової системи України зумовлена обраним курсом України на європейську інтеграцію, у тому числі системи кримінальної юстиції, та потребує тривалого процесу реформування. При цьому основною метою діяльності спеціально створеної експертної робочої групи, до складу якої увійшли визнані фахівці у галузі кримінального права – Ю. В. Баулін, П. П. Андрушко, М. І. Хавронюк, В. М. Бурдін, О. П. Горох, Н. О. Гуторова, В. О. Навроцький, Ю. А. Пономаренко, Є. Л. Стрельцов, є проведення нової кодифікації законодавства про публічні правопорушення України, зокрема, розробка нового Кримінального кодексу України, Кодексу України про проступки, а також Кодексу України про адміністративні порушення.

Щодо досліджуваних нами обмежувальних заходів, то у проєкті нового Кримінального кодексу України, представленому громадськості та науковій спільноті, пропонується трансформувати обмежувальні заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство на обмежувальні засоби як складову засобів безпеки. Зазначену точку зору висловлює Ю. А. Пономаренко, зокрема, у своїй монографічній праці «Загальна теорія визначення караності кримінальних правопорушень» (2020 р.) [99]. Визнаючи існування двох підходів до тлумачення кримінально-правових засобів – широкого (що охоплює усі засоби кримінального права, включаючи кримінально-процесуальні й кримінально-виконавчі) та вузького, згідно з яким до них належать лише засоби матеріального кримінального права, автор доходить висновку, що навіть за умови однакового термінологічного позначення з правовими засобами інших галузей права кримінально-правові засоби не можуть ототожнюватися з ними. Натомість, кримінально-правові засоби не можуть застосовуватися в інших галузях права, як і правові засоби іншої

галузевої спрямованості не можуть застосовуватися у кримінальному праві [99, с. 56]. При цьому науковець використовує саме термін «кримінально-правовий засіб», відмічаючи його значимість саме як засобу досягнення мети кримінального права, чого не можна сказати, використовуючи термін «захід».

Іншої точки зору дотримується А. М. Яценко, фундаментальні напрацювання якого з розглядуваної тематики відбиті у його докторській дисертації щодо заходів кримінально-правового характеру в теорії та практиці (2014 р.) [158], а також більш предметних нових дослідженнях стосовно порівняльного аналізу кримінального законодавства України та окремих європейських країн щодо застосування обмежувальних заходів (2018 р.), щодо законодавчої регламентації обмежувальних заходів у Загальній частині КК України (2018 р.), стосовно порівняльно-правового аналізу законодавства України і республіки Молдова (2018 р.) та інші [159–162].

Обравши як більш оптимальний термін «захід кримінально-правового характеру», автор зазначає, що заходи кримінально-правового характеру це – засоби кримінально-правового впливу за вчинення злочинного або принаймні зовні схожого на злочинне діяння або суспільно небезпечного діяння, передбаченого Особливою частиною КК України, що пов'язані з обмеженнями чи позбавленнями прав і свобод осіб або з його звільненням від кримінальної відповідальності та відбування покарання чи непритягненням до такої відповідальності [158, с. 56]. При цьому дослідник наголошує на необхідності розгляду цих заходів у тісному зв'язку з терміном «застосування» і доходить висновку, що під застосуванням таких заходів розуміється діяльність уповноваженого органу (суду, слідчого або прокурора) щодо призначення, заміни або продовження, пом'якшення, припинення або визначення регламентованих законом про кримінальну відповідальність наслідків вчиненого злочинного чи зовні схожого на злочинне діяння або суспільно небезпечного діяння, передбаченого Особливою частиною КК України [158, с. 92].

Також слід погодитися з підходом про доцільність розмежовування заходів кримінально-правового характеру та заходів кримінально-правового впливу, вважаючи, що зазначені терміни співвідносяться як частина та ціле.

Кримінально-правовий вплив є ширшою категорією і не вичерпується лише засобами кримінально-правового характеру, при застосуванні яких досягається результат щодо боротьби, зокрема протидії злочинним проявам, передбачений очікуваннями держави. Враховуючи зазначене, більш прийнятною, на наш погляд, буде позиція А. А. Березовського [4] та інших науковців, які пропонують подібне визначення кримінально-правового впливу. Так, на думку А. А. Березовського, найбільш доцільним та методологічно обґрунтованим є інтегративний підхід до формування визначення кримінально-правового впливу, який полягає саме у впливі не на особу, яка вчинила кримінальні правопорушення, а на злочинність. Зокрема, автор пропонує розглядати кримінально-правовий вплив на злочинність як систему, що впливає на всю кримінальну сферу на рівні закону про кримінальну відповідальність, кримінальної політики в цілому та правосвідомості [3, с. 245]. Разом із тим, на думку автора, кримінально-правовий вплив має на меті досягнення соціальної справедливості, а також недопущення порушення такої справедливості, а у випадку порушення – досягнення її ефективного та оперативного відновлення. За таких умов заходи кримінально-правового характеру виступають вторинним елементом такої системи, зокрема, засобами, при застосуванні яких є можливість досягнути необхідний результат [4, с. 145].

До цього варто лише додати, як зазначив А. М. Яценко, що в узагальненому широкому вигляді кримінально-правовий вплив уміщує в себе заходи кримінально-правового характеру, правову культуру, правосвідомість, а також судову практику. У свою чергу, вузьке розуміння заходів кримінально-правового впливу дозволяє уособлювати останні із заходами кримінально-правового характеру [158, с. 88–89].

Для загального розуміння поняття заходів кримінально-правового характеру та співвідношення останніх із поняттям засобів кримінально-правового впливу корисними для нашого дослідження є також напрацювання та науковий погляд І. І. Митрофанова, який висвітлено у його монографії, присвяченій кримінально-правовим засобам впливу на осіб, які вчинили злочини (2009 р.). Автор зазначає, що під засобами кримінально-правового впливу слід

розуміти засоби, що застосовуються до особи, яка вчинила суспільно небезпечне винне діяння (дію або бездіяльність), що передбачене кримінальним законодавством, суть яких полягає у передбаченій КК України у певному засудженні, що ґрунтується на справедливій та невідворотній оцінці вчиненого діяння та особи, яка вчинила таке діяння, та у необхідних випадках у застосуванні заходів, що передбачають позбавлення чи обмеження прав і свобод цієї особи [66].

Суттєвою та науково обґрунтованою є позиція Н. О. Гуторової, яка у своїй праці «Заходи кримінально-правового характеру» (2014 р.) пропонує під останніми розуміти встановлені кримінальним законодавством заходи, що призначаються у разі вчинення передбаченого КК України діяння та полягають у погіршенні правового статусу особи [22].

В свою чергу, науковиця В. В. Вечерова у своїй праці, присвяченій заходам саме кримінально-правового впливу на злочини (2011 р.), розглядає поняття заходів кримінально-правового впливу на перший погляд з позиції впливу на злочин, а не на особу, яка його вчинила. Хоча у визначенні, авторка зазначає, що заходи кримінально-правового впливу на злочини – це засоби впливу саме на поведінку особи, яка вчинила передбачене КК України суспільно небезпечне діяння, яке містить усі передбачені ознаки складу злочину [11, с. 126]. Із запропонованого авторкою визначення випливає, що до заходів кримінально-правового впливу відносяться як покарання, які визначені в Особливій частині КК України, так й інші заходи кримінально-правового характеру, що зазначені у Загальній частині КК України.

Досліджуючи окремо інші заходи кримінально-правового характеру, як нерепресивні заходи кримінально-правового впливу, науковиця О. В. Євдокімова у своїй праці [31] зазначає, що інші заходи кримінально-правового характеру посідають особливе місце серед широкого спектру заходів кримінально-правового характеру, передбачених чинним законом про кримінальну відповідальність. Дослідження таких видів заходів дозволяє констатувати, як зазначає авторка, що поняття «інші заходи кримінально-правового характеру» є родовим поняттям та поєднує сукупність різних видів

заходів, передбачених у різних розділах Загальної частини КК України, які відрізняються некаральним впливом. Разом із тим, дослідниця зазначає, що такі заходи не утворюють між собою системи, через те що за порядком застосування такі заходи не є взаємодоповнюючими або взаємопов'язаними.

Продовжуючи зазначену думку, авторка зазначає, що деякі з таких заходів є альтернативою призначення покарання, інші – завжди доповнюють та є додатковими до покарання. Також окремо виділяються й інші заходи кримінально-правового характеру, які позбавлені карального потенціалу та спрямовані на усунення деструктивних факторів, що сприяють вчиненню суспільно небезпечного діяння. Визнання зазначених заходів самостійним кримінально-правовим інститутом дійсно сприятиме розширенню кола непересивних заходів кримінально-правового впливу [31, с. 184].

Підводячи підсумок розгляду думок щодо розуміння заходів кримінально-правового характеру, ми дійшли висновку, що *обмежувальні заходи кримінально-правового характеру, що застосовуються саме до осіб, які вчинили домашнє насильство*, є непересивним, але примусовим, відмінним від покарання засобом кримінально-правового впливу на особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, який спрямований на убезпечення постраждалих, а також на недопущення продовження та запобігання вчиненню нових суспільно небезпечних діянь.

Вагомими у контексті нашого дослідження є також напрацювання М. І. Хавронюка, відбиті у його публікації під назвою «Заходи кримінально-правового впливу: які вони бувають?» (2013 р.). Автор влучно підкреслив, що причина появи таких інших, відмінних від покарання засобів кримінально-правового впливу (заходів кримінально-правового характеру, не пов'язаних з покаранням) в якійсь мірі полягає у гуманізації ставлення до засудженого. У перспективі, як зазначає дослідник, йдеться про покрокову підміну покарання у виді тюремного ув'язнення та низки інших покарань альтернативною системою соціально-терапевтичного впливу на осіб, які вчинятимуть кримінально карані діяння (іноді навіть хірургічного, наприклад, як у справах про статеві злочини) [148]. Аргументуючи курс на гуманізацію покарання, автор зазначає, що

більшість розвинених держав, поступово відступаючи від постулатів неокласичної школи кримінального права, у своїй кримінально-правовій політиці запровадили принцип дуалізму покарань та інших заходів кримінально-правового впливу, так званих «заходів безпеки» (у КК зарубіжних країн застосовані різні найменування, що відображають характер кримінально-правових заходів, такі як «заходи впливу», «заходи виправлення і безпеки», «інші заходи кримінальної відповідальності», «наслідки засудження до покарання», «заходи-попередження», «особливі правові наслідки злочину», «інші правові наслідки кримінального діяння» тощо). При цьому суть такого підходу полягає у певній «двоколійності» заходів кримінально-правового впливу, тобто одночасно призначається покарання, яке полягає у відплаті і залякуванні, та інші заходи, що передбачають усунення небезпеки, вирішення завдань, спрямованих на відновлення становища, що існувало до вчинення діяння, та певним чином на спеціальну превенцію [148]. Щодо інших кримінально-правових наслідків, які згадуються у статтях 3 та 4 КК України, то під ними автор пропонує розуміти: судимість; примусові заходи виховного характеру, окрім випадків застосування останніх до особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння до досягнення віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність; примусове лікування; примусові заходи медичного характеру; конфіскація (тобто вилучення) та/або знищення предметів, знарядь, сировини і матеріалів, необхідних для їх виробництва. При цьому лише примусові заходи виховного характеру автор відніс до «другої колії» [148].

Застосовуючи запропонований М. І. Хавронюком поділ, вважаємо, що обмежувальні заходи кримінально-правового характеру, безперечно, належать до «другої колії» через те, що застосовуються як «захід безпеки» постраждалої особи, що є додатковим до основного покарання та навіть може застосовуватися як заміна покарання у випадку застосування заохочувального заходу у вигляді звільнення від відбування покарання та від кримінальної відповідальності.

Так само слід відмітити наукову працю, підготовлену М. І. Хавронюком у співавторстві з О. О. Дудоровим [29]., у якій науковці, не зупиняючись на питанні пошуку адекватної термінології, користуються терміном «обмежувальні

заходи» та зазначають, що Стамбульська конвенція (ст. 53) вимагає, щоб обмежувальні заходи були доступними для постраждалих від будь-яких форм домашнього насильства і при цьому були доступними для невідкладного захисту та без фінансового та адміністративного обтяження для потерпілих; мали строковий характер; застосовувались негайно; розгляд питання про застосування обмежувального заходу не повинен залежати від іншого провадження; застосування таких заходів може слугувати як доказ в інших провадженнях щодо домашнього насильства [29].

Водночас науковці висвітлюють питання щодо того, що по суті подібні заходи є одночасно і кримінально-правовими, і кримінально-процесуальними (окрім направлення для проходження пробаційної програми, яка на сьогодні застосовується тільки відповідно до положень п. 4) ч. 2 ст. 76 КК України) і відрізняються лише підставами і порядком їх призначення.

Так само схожими є заходи, передбачені статтями 25 і 26 Закону № 2229-VIII, з тією різницею, що заходи, передбачені терміновим заборонним приписом, застосовуються в адміністративному порядку, а заходи, передбачені обмежувальним приписом, – в цивільно-процесуальному порядку. До того ж аналогічний припис може бути надано судом і відповідно до ст. 21-5 Закону № 2866-IV в порядку, передбаченому Главою 13 ЦПК України. Зокрема, слід зазначити, що ст. 21-5 Закону № 2866-IV передбачено можливість застосування у кримінальному процесуальному та кримінально-правовому порядку призначення відповідних обмежувальних заходів саме до осіб, які вчинили насильство за ознакою статі, які наразі не регламентовані ані КК України, ані КПК України.

Підводячи підсумок, автори зазначають, що наявність трьох різних процесуальних порядків застосування таких подібних заходів протидії саме домашньому насильству збільшує ймовірність, що ті чи інші дійсно будуть застосовані у тому процесуальному порядку, який стане найбільш комфортним та досяжний для постраждалої особи та стануть дієвим засобом захисту від повторення або продовження випадку домашнього насильства з боку кривдника [29, с. 47–48]. Розвиваючи цю думку у підрозділі нашого дисертаційного

дослідження, ми визнаємо, що обмежувальні заходи кримінально-правового характеру є складовою державної системи протидії домашньому насильству.

Предметом нашої уваги стали й дисертаційні дослідження із суміжної з нашим дослідженням тематики. Так, Ю. М. Ковалик (Пліш) у дисертаційній праці за темою «Обмежувальні заходи у кримінальному праві» дотримується думки, що з урахуванням основ інструментальної теорії права та лексикографії необхідно застосовувати термін «обмежувальні засоби» замість вживаного сьогодні терміна «захід» [45].

А. Я. Шинкарчук у своїй дисертаційній праці, присвяченій кримінально-правовим заходам реагування на прояви домашнього насильства, дослідила всю сукупність кримінальних заходів, які можуть бути застосовані до особи, що вчинила домашнє насильство (обмежувальні, примусові, заохочувальні) [153]. Авторка підтримала наукову позицію, що обмежувальні заходи є примусовими заходами системи кримінально-правових наслідків протиправного діяння.

Дисертаційне дослідження У. М. Митник, яке присвячене кримінально-правовим та кримінологічним засадам протидії домашньому насильству в країнах Європейського Союзу в порівнянні з Україною, стало для нас корисним своїми прикладами із законодавства зарубіжних країн щодо застосування заборонних ордерів, які є прототипом наших обмежувальних заходів [65].

Разом із тим, на додаток до вже згаданих наукових праць для комплексного дослідження обмежувальних заходів корисними стали розробки й інших науковців за окремими напрямками питань нашого дослідження.

Так, щодо дослідження зарубіжного досвіду застосування обмежувальних заходів кримінально-правового характеру науковий інтерес становлять наукові праці таких науковців: А. М. Ященко [161], В. О. Галай, А. О. Галай, Л. О. Головка, В. В. Муранов та ін. [67], К. В. Довгунь [23], А. О. Драгоненко та П. В. Пихтіна [28], О. В. Ломакіна [62], Я. С. Бенедик, Я. Т. Желдак, М. Є. Попович [2] та інші.

Щодо загального поняття обмежувальних заходів кримінально-правового характеру та місця в системі заходів кримінально-правового характеру, не пов'язаних з покаранням, цікавими виявилися наукові праці

В. В. Шпіляревич [154], І. І. Митрофанова [66], О. В. Козаченка [47; 51], А. М. Яценка [157], Н. А. Орловської [87], М. Г. Сорочинського [124], І. М. Горбачової [21], В. О. Тулякова [143; 144], Л. Герасимчук [18], Ю. А. Пономаренка [97; 98].

Більш дотичними до тематики обмежувальних заходів слід визнати наукові праці К. А. Новікової [74], О. В. Козаченка [50], Н. Р. Лащук [103], О. В. Харитонової [150], В. В. Шаблистого [152], Т. О. Павлової [89], І. В. Жук [36], Д. Є. Крикливець [56], А. С. Кривошлікової [55], Т. І. Нікіфорової [72].

Щодо дослідження питання соціальної обумовленості обмежувальних заходів кримінально-правового характеру, то тут слід відзначити монографію О. О. Пащенко «Соціальна обумовленість закону про кримінальну відповідальність» [92].

Що стосується питань, пов'язаних з вивченням проблематики кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством, то для нашого дослідження корисними стали праці В. І. Борисова та Д. П. Євтеєвої [9], О. В. Ус [146], К. М. Плутницької [94], О. В. Степаненко та Д. О. Колодіна [137], І. А. Тітка та О. В. Харитонової [142], Ю. В. Орлова [86], М. І. Панова, І. О. Зінченко, О. О. Володіної та інших [88], С. В. Романцової, Н. І. Устрицької, І. В. Гловюк та інших [44].

Щодо питання захисту дітей від домашнього насильства, зокрема сексуального, корисними для нашого дослідження стали праці С. В. Романцової (зокрема дисертаційне дослідження, присвячене запобіганню сексуальному насильству щодо дітей в Україні та наукові праці «Реалізація заходів протидії домашньому насильству», «Поняття сексуального насильства щодо дітей» [118–120] та інші).

Окремо ми відзначили науково-практичний коментар Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», підготовлений колективом авторів, серед яких К. Б. Левченко, К. В. Павліченко, В. В. Чернєй [70], а також кримінологічний аналіз насильства в сім'ї А. Б. Благої [5].

Проте, незважаючи на наявність певних напрацювань щодо обмежувальних заходів в кримінально-правовій площині, вони все ж таки

комплексно не вирішують завдання, визначені нашим дослідженням. Зокрема, поза межами вже розроблених наукових позицій залишилися недослідженими питання місця заходів кримінально-правового характеру в системі державних спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству; забезпечення контролю за виконанням обмежувальних заходів; подальшого розвитку обмежувальних заходів з метою охоплення постраждалих не тільки від кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством, а й, наприклад, кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, а також кримінальних правопорушень, пов'язаних з насильством за ознакою статі, та можливості застосування обмежувальних заходів кримінально-правового характеру до неповнолітніх.

1.3 Міжнародний досвід та практика зарубіжних країн щодо обмежувальних заходів у кримінальному законодавстві

Як уже зазначалося, головним стандартом у сфері протидії та запобігання домашньому насильству є положення Стамбульської конвенції. Низка країн керується її принципами та намагається якомога чіткіше імплементувати її норми до свого національного законодавства.

Незважаючи на це, дослідження досвіду зарубіжних країн дає підстави стверджувати, що кожна країна, враховуючи специфіку національного законодавства, хоча й ставить за мету протидію та викорінення домашнього насильства, але все одно робить це у різні способи, застосовуючи відмінні підходи та засоби. Отже, розглянемо досвід розвинених країн світу у сфері захисту прав потерпілих у ситуації сімейного насильства.

Аналіз світової практики з означеного питання дозволяє виокремити три умовні підходи до питання запобігання домашньому насильству та захисту прав постраждалих від такого насильства, які притаманні усім розглядуваним зарубіжним практикам, зокрема: 1) відновлювально-примирливий, мета якого полягає у збереженні сім'ї, вирішенні конфлікту, усуненні наявних протиріч (цей

підхід передбачає активне підключення до сім'ї та роботу з членами сім'ї психологів, соціальних працівників); 2) каральний, що передбачає певну юридичну відповідальність (адміністративну або кримінальну) за вчинення домашнього насильства; 3) охоронний, яким передбачено руйнування циклу насильства через створення дистанції між сторонами конфлікту. Основним інструментом останнього підходу є саме охоронний ордер, який набув значного поширення у багатьох країнах та окремий вид якого став предметом нашого дослідження, який репрезентований в українському законодавстві у вигляді тимчасового заборонного припису та обмежувального припису (обмежувальний припис цивільного характеру, обмежувальний захід кримінального процесуального характеру та обмежувальний захід кримінально-правового характеру).

Такі охоронні ордери, які по-різному репрезентовані в законодавстві зарубіжних країн, спрямовані на захист прав потерпілого від домашнього насильства, насамперед жінок. Слід зазначити, що активний розвиток нормативно-правової бази захисту прав потерпілих від домашнього насильства у різних країнах пов'язаний не стільки з підписанням Радою Європи Стамбульської конвенції у 2011 році, скільки з прийняттям ООН у 1996 р. «Модельного законодавства про насильство у сім'ї». У цьому документі розкриваються основні аспекти ситуацій, пов'язаних із насильством у сім'ї, описується механізм подання скарг жертвами домашнього насильства, міститься інформація про права постраждалих, представлений алгоритм роботи державних органів при зверненні жертв сімейного насильства, розкриваються питання організації захисту прав постраждалих від домашнього насильства. Також цей документ містить докладний опис процедур, пов'язаних із видачею охоронного ордера [180].

Прийняття цього акта є свідченням того, що світова спільнота ще починаючи з 1996 року визнає насильство в сім'ї серйозним правопорушенням, яке не лише порушує особисті права окремо взятої людини, а й заподіює шкоду суспільству (п. 3 ч. 1 Модельного законодавства ООН). Крім того, цей документ вже тоді містив види насильства в сім'ї, виокремлюючи, крім фізичного

наси́льства, також психі́чне та сексуа́льне наси́льство (п. «б» ч. 2), а до потенційних жертв домашнього насильства відносив: «дружин і чоловіків, партнерів, колишніх дружин та чоловіків, колишніх партнерів, родичів, незалежно від факту спільного проживання, а також домашніх працівників та членів їх сімей» (п. «а» ч. 2 Модельного законодавства ООН). При цьому основним способом боротьби з домашнім насильством та захисту прав постраждалих від сімейного насильства цей нормативний документ називає охоронний ордер, невиконання якого тягне за собою серйозні наслідки для винного у вигляді штрафу, звинувачення щодо неповаги до судового рішення та суду, також передбачено покарання у виді позбавлення волі (п. «а» та п. «б» ч. 4 Модельного законодавства ООН) [180].

Модельне законодавство ООН включає також методи реагування на повідомлення про насильство в сім'ї та заходи протидії насильству, які може застосовувати поліція. Зокрема, передбачається, що заходи та реакція з боку поліції має бути негайною, при цьому не має значення, подана скарга жертвою насильства чи свідком ситуації насильства в сім'ї (наприклад, зі скаргою до поліції можуть звернутися родичі або сусіди, представники медичних або соціальних установ). Регламент дій поліцейських, згідно з Модельним законодавством ООН, включає такі заходи: транспортування постраждалих, видача причетним особам необхідних документів, видача охоронних ордерів, заповнення звітів і рапортів, проведення контрольних заходів з оцінки дотримання приписів, пов'язаних з наявністю охоронного ордеру. Модельне законодавство вказує на необхідність спеціального навчання поліцейських, консультантів та інших співробітників, які так чи інакше взаємодіють із сім'єю, де мала місце пригода, що включає насильство до одного чи кількох членів сім'ї [180].

Підписання Радою Європи Стамбульської конвенції спрямувало країни-підписантів у напрямку застосування обмежувальних та захисних приписів на відмінну від запропонованих Резолюціями ООН охоронних ордерів. Так, у п. 1 ст. 53 Стамбульської конвенції зазначається, що сторони-підписанти зобов'язані вжити законодавчих або інших заходів з метою забезпечення доступності та

належного виконання обмежувальних або захисних приписів, які застосовуються у випадках вчинення будь-яких форм насильства, передбачені Конвенцією. Разом із тим, передбачено, що сторони-підписанти зобов'язані вжити законодавчих та інших необхідних заходів для забезпечення можливості негайного застосування обмежувальних або захисних приписів. Разом з цим, щоб застосування таких приписів не передбачало фінансового або адміністративного тягаря для жертви, були незалежними від іншого правового провадження або передбачали можливість їх призначення одночасно в межах іншого провадження (п. 2 ст. 53), а також зазначено, що сторони-підписанти зобов'язані вжити законодавчих або інших заходів для передбачення відповідальності за невиконання таких приписів (п. 3 ст. 53) [53].

З огляду на викладене, а також зважаючи на існування різних міжнародних стандартів запобігання та протидії домашньому насильству, запропонованих ООН та Радою Європи, нами досліджено впровадження обмежувальних заходів у законодавство зарубіжних країн, поділивши їх на дві основні групи за типом правових систем: 1) англосаксонська (США, Канада, Велика Британія) та 2) романо-германська (Німеччина, Франція, Швейцарія, Австрія, Польща, Грузія, Казахстан).

Цілком передбачувано, що вперше такий вид правового захисту потерпілих з'явився саме у США, де охоронні ордери до сьогодні застосовуються не лише до осіб, які постраждали від домашнього насильства, а й до постраждалих від будь-яких кримінальних та інших правопорушень. При цьому суть охоронного ордеру полягає у забороні агресору наближатися до жертви і навіть нагадувати про себе, зокрема, агресор не має права телефонувати, звертатися до жертви через інтернет, відвідувати її, а мінімальна відстань між агресором і жертвою має бути не менше 50 м. Якщо агресор порушує встановлені охоронним орденем заборони, то йому загрожує кримінальне переслідування. Крім того, охоронний ордер у США дозволяє виселити агресора зі спільного житла. А якщо агресор страждає на будь-який вид залежностей, то суд має право примусити агресора до лікування, відвідування психолога [23].

Особливістю судового ордеру у США є те, що він може бути виданий через суд, навіть якщо агресор був виправданий через відсутність доказів його вини.

Вочевидь, що американський підхід до застосування охоронного ордеру, який має на меті насамперед захист потерпілого, відрізняється від українського підходу до застосування обмежувальних заходів, які першочергово мають на меті застосування зазначених заходів до осіб, які вчинили домашнє насильство або підозрюються у його вчиненні. Зокрема, нормативно-правовими положеннями США, що стосуються сфери протидії домашньому насильству, закріплено існування трьох видів охоронних ордерів: надзвичайний, тимчасовий та постійний. Особливістю надзвичайного охоронного ордеру є те, що такий ордер видається без проведення судового засідання, у разі звернення потерпілої особи до поліції і дозволяє невідкладно протидіяти насильству. Вже на судовому засіданні розглядається питання застосування тимчасового охоронного ордеру, який за наявності підстав видається терміном на 14-21 день, у разі подання потерпілою стороною позову із проханням про захист, в якому вказується особа кривдника. Такий ордер призначається особі, що вчинила насильство без попереднього повідомлення. Але на протязі 10 днів на судовому засіданні розглядається питання про застосування вже постійного охоронного ордеру (терміном до 2-х років), на якому вже залучається обвинувачений [177].

Такі різні типи ордерів, окрім заборони наближатися до постраждалої, також передбачають надання виключного права користування житлом, це є певним видом заборони спільного проживання. Разом із тим, передбачається надання постраждалій особі виключного права односторонньої опіки над неповнолітніми дітьми тощо.

У випадках невиконання умов та зобов'язань ордеру передбачена кримінальна або цивільно-правова відповідальність, що з позиції законодавства США є надійним засобом боротьби з домашнім насильством [23].

Окремої уваги заслуговує те, що у США був створений Модельний кодекс про домашнє насильство (1994) [177], який висвітлює модель, на основі якої кожен штат розробляє власний закон з урахуванням своїх особливостей. Модельний кодекс США з питань протидії домашньому насильству надає

перелік можливих компетенцій правоохоронних органів, спрямованих на захист постраждалих. Також окремою ланкою протидії домашньому насильству у США є спеціалізовані суди, які займаються справами щодо домашнього насильства, що дозволяє швидше та ефективніше реагувати на такі випадки [23].

Разом із цим, у боротьбі з домашнім насильством у багатьох штатах, окрім спеціалізованих судів та поліції, провідну роль відіграють органи прокуратури. Так, діяльність поліції у США контролює спеціалізований на питаннях домашнього насильства підрозділ, що діє під керівництвом помічника прокурора. Співробітники такого підрозділу мають право відкрити справу або продовжити розгляд справи з власної ініціативи за фактом вчинення домашнього насильства, зокрема, у випадках відмови жінки підтримувати обвинувачення та за умови наявності неспростовних доказів неодноразовості застосування насильства. При цьому з'ясовуються причини такої відмови потерпілої, їй надається необхідна психологічна допомога, залучаються адвокати, вирішується питання про надання охоронного ордеру [28, с. 183]. Слід відмітити, що у США порушення такого охоронного ордеру, який має адміністративний та / або цивільний процесуальний характер, згідно зі статтею 202 Розділу 1 Модельного кодексу, за місцевими законами штатів, має визнаватися як злочин [177].

Подібним до охоронного ордеру у США є перелік умов, які необхідно виконати обвинуваченому за домашнє насильство у кримінальному провадженні, у разі досудового звільнення з-під варти. Відповідно до статті 208 Модельного закону протидії домашньому насильству передбачено, що перш ніж звільнити особу, заарештовану або обвинувачену у злочині, пов'язаному з домашнім або сімейним насильством або порушенням захисного припису, суд або орган, уповноважений приймати рішення щодо досудового звільнення, повинен встановити умови звільнення або взяття особи під заставу, щоб захистити ймовірну жертву домашнього або сімейного насильства та забезпечити явку особи на наступний судовий розгляд. Серед таких умов передбачено: (а) наказ, який забороняє особі погрожувати чи вчиняти акти домашнього чи сімейного насильства щодо передбачуваної жертви чи іншого члена сім'ї чи домогосподарства; (б) наказ, що забороняє особі переслідувати,

дратувати, телефонувати, контактувати чи іншим чином спілкуватися з ймовірною жертвою, прямо чи опосередковано; (с) наказ, який приписує особі покинути будинок передбачуваної жертви або триматися подалі від нього, а також триматися подалі від будь-якого іншого місця, де ймовірно перебуває жертва; (d) наказ, що забороняє особі використовувати або володіти вогнепальною чи іншою зброєю, визначеною судом; (е) наказ, що забороняє особі володіти або вживати алкоголь або заборонені речовини; (f) будь-який інший наказ, необхідний для захисту безпеки ймовірної жертви та забезпечення явки особи в суді. У коментарі до статті автори Модельного кодексу зазначають, що таким чином передбачається обов'язок суду або органу, якому доручено приймати рішення про досудове звільнення особи, яка ймовірно вчинила злочин домашнього або сімейного насильства, переглянути факти арешту та затримання та оцінити, чи становить обвинувачений загрозу для передбачуваної жертви домашнього насильства, члена родини чи домогосподарства та взагалі широкій громадськості, аргументуючи це тим, що зловмисники, які вчинили домашнє або сімейне насильство, частіше, ніж нападники, які є чужими для їхніх жертв, мстяться своїм жертвам і сім'ям за втручання системи правосуддя та залякують їх за участь у судовому переслідуванні. Таким чином, Модельний кодекс розширює питання їх розгляду за межами тих, що сформульовані в законах багатьох штатів, визнаючи підвищений ризик, який може становити злочинець домашнього або сімейного насильства для жертви та інших членів їхніх сімей [177].

Достатньо привабливою в сенсі запровадження політики «нульової толерантності» насильства є модель у Канаді. Хоча в Кримінальному кодексі Канади немає конкретного правопорушення щодо домашнього насильства, більшість актів сімейного насильства визнаються злочинами [165]. Серед них, зокрема ті, що пов'язані із застосуванням фізичного та сексуального насильства: напад (ст. 265–268); викрадення людей та примусове ув'язнення (ст. 279); торгівля людьми (ст. 279.01); викрадення дитини (ст. 280–283); сексуальне насильство (ст. 271–273); сексуальні злочини проти дітей та молоді (ст. 151, 152, 153, 155 та 170–172); дитяча порнографія (ст. 163.1). До кримінальних

правопорушень відносяться також незабезпечення дитини предметами першої необхідності та залишення дітей у небезпеці. Але слід звернути увагу на ст. 109 КК Канади (Заборонні накази), якою передбачено, що суд, який засуджує особу або наказує звільнити особу, залежно від обставин, на додаток до будь-якого іншого покарання, яке може бути призначено за злочини, передбачені цією статтею, або будь-якої іншої умови, передбаченої в наказі про звільнення, видає наказ, що забороняє особі володіти будь-якою вогнепальною зброєю, арбалетом, забороненою зброєю, обмеженою зброєю, забороненим пристроєм, боєприпасами, забороненими боєприпасами та вибуховою речовиною протягом періоду, зазначеного в наказі. Заборонний припис у разі вчинення кримінального правопорушення вперше може бути застосований на строк: а) не менше ніж 10 років – заборона володіти будь-якою вогнепальною зброєю, а також будь-яким арбалетом, забороненими боєприпасами та вибуховими речовинами; б) протягом усього життя – заборона володіти будь-якою забороненою вогнепальною зброєю, обмеженою вогнепальною зброєю, забороненою зброєю, забороненими пристроями і боєприпасами. А у разі вчинення кримінального правопорушення повторно такий заборонний наказ забороняє особі володіти будь-якою вогнепальною зброєю, арбалетом, обмеженою зброєю, боєприпасами та вибуховими речовинами довічно [165].

На нашу думку, такі заборонні накази мають суттєве значення для протидії саме домашньому насильству, адже відповідно до пункту (а) та (а.1) ст. 109 КК Канади такі заборонні приписи застосовуються, якщо особу засуджено або звільнено згідно зі ст. 730 КК Канади за кримінальне правопорушення, під час вчинення якого застосовувалося насильство, погрожували або намагалися застосувати насильство щодо: (i) інтимного партнера; (ii) власної дитини або родичів або дитини або родичів інтимного партнера; (iii) будь-якої особи, з якою спільно проживає або щодо особи, яка спільно проживає з будь-ким, згаданим у підпараграфі (i) або (ii) [165]. Запровадження таких заборонних приписів, які спрямовані на запобігання найфатальнішим проявам домашнього насильства, є корисним прикладом для України.

У Великій Британії заходи кримінально-правового характеру, направлені на протидію домашньому насильству, регламентуються низкою нормативно-правових актів. У 2021 році вступив в силу новий Закон «Про домашнє насильство» [169], який спрямований на підвищення обізнаності про руйнівний вплив домашнього насильства на жертв та їхні сім'ї та подальше підвищення ефективності системи правосуддя у забезпеченні захисту жертв домашнього насильства та притягненні кривдників до справедливості. Закон запроваджує законодавче визначення, щоб забезпечити належне розуміння домашнього насильства, розгляд його як неприйняттого та закликає до активного оскарження державними органами та громадськістю. У ньому вказано, хто може бути жертвою домашнього насильства, і встановлюється, як жертви повинні бути «особисто пов'язані» з кривдником. Також у Законі зазначено, що діти вважаються жертвами домашнього насильства, якщо вони бачать, чують або «відчувають» наслідки насильства, навіть якщо вони не проживають в одній сім'ї з кривдником. У свою чергу, за Кодексом королівських прокурорів домашнє насильство – це будь-яке діяння чи декілька діянь контролю, примусу чи знущань, застосування загрозливої насильницької поведінки та актів насильства між теперішнім або колишнім подружжям або інтимними партнерами, незалежно від статі чи орієнтації, віком від 16 років. При цьому ознаками складу такого злочину визнані такі: 1) злочинець та потерпілий особисто пов'язані (тобто вони перебувають або перебували в інтимних особистих стосунках; спільно проживають та споріднені родинними зв'язками); 2) злочинець постійно чи неодноразово контролює будь-які дії постраждалої особи або застосовує примус [195].

Разом із тим, одним із впливових на вирішення питань домашнього насильства у Великій Британії є Закон «Клер», який набрав чинності 8 березня 2014 р. та регламентує співпрацю поліції з постраждалими від домашнього насильства та потенційними постраждалими. За цим Законом жінка або чоловік може звернутися до поліції, якщо у неї (нього) з'явилися підозри щодо партнера, із клопотанням про перевірку «насильницького минулого» свого партнера, а поліція зобов'язана провести спеціальну перевірку за таким запитом та

проінформувати заявника за її результатами. Запит на отримання інформації може надіслати і третя сторона, наприклад, хтось із родичів. Однак їм доведеться при особистій зустрічі з офіцером поліції довести спорідненість із потенційною жертвою, обґрунтувати наміри та довести відсутність злого наміру. Крім того, за Законом поліція має право самотійно проінформувати людину про «насильницьке минуле» партнера, якщо така інформація стане відомою під час розслідування будь-якої справи за його (її) участі. За потреби поліцейські повинні негайно забезпечити захист жертви [43].

Обрання виду покарання та спеціальних заходів у справах про домашнє насильство у Великій Британії розглядає суд магістрату (місцевий суд), який може прийняти рішення про направлення кривдника на проходження програми реабілітації, призначення штрафу або утримання під вартою. До спеціальних обмежень належать рішення, які передбачають заборону контактів із жертвою, заборону на спільне проживання строком до 28 діб. Разом із тим, відповідна Служба пробації є відповідальною за проведення реабілітаційних програм [64].

Отже, окрім традиційних для переважної більшості зарубіжних країн заборонних приписів за вчинення домашнього насильства у виді заборони контактів агресора з жертвою та недопущення його до сімейного помешкання, цікавим досвідом Великої Британії у протидії домашньому насильству вважається можливість перевірки партнера на «насильницьке минуле». Вбачається, що така норма є доцільною для уведення у законодавство України, але без створення реєстру кривдників, який піддається критиці та викликає занепокоєння українського суспільства щодо існування останнього, це здається неможливим.

Щодо *романо-германської правової системи*, то тут вважаємо за доцільне проаналізувати досвід кримінально-правової протидії домашньому насильству у ФРН. Одразу зазначимо, що кримінальне законодавство Німеччини не передбачає відповідальності саме за вчинення домашнього насильства. Зокрема, в Німеччині вчинення домашнього насильства охоплюється іншими складами злочинів, такими як вбивство, тілесні ушкодження різних ступенів тяжкості, незаконне позбавлення волі, застосування сили тощо [194].

Так, Кримінальне уложення ФРН містить достатньо розгалужену систему злочинів проти життя особи, якою охоплюється п'ять видів вбивства залежно від ступеня їх тяжкості (§ 211 – 222), а також злочинні діяння з переривання вагітності (§ 218 – 219) та залишення в небезпеці (§ 221) [194].

Так само об'ємною є і система злочинів проти тілесної недоторканості, в якій вирізняються тілесні ушкодження різного ступеню тяжкості (Розділ 13 Кримінального уложення ФРН), серед яких потребують спеціального кримінально-правового надзору: 1) сексуальні дії стосовно категорій осіб, які вчиняються через вік, правовий чи соціальний статус; 2) злочини, які вчиняються із застосуванням сили або погрози її застосування; 3) корисливі злочини сексуальної спрямованості (пов'язані із сутенерством, торгівлею людьми, пособництвом у сексуальних діях малолітніх, сприянні у проституції); 4) діяння, що стосуються статевого самовизначення та які посягають на норми суспільної моралі. Разом із тим, § 247 Кримінального уложення ФРН встановлює відповідальність за крадіжку, скоєну близькою особою, родичем або особою, з якою постраждалий пов'язаний спільним побутом. Особливістю такого правопорушення є те, що переслідування розпочинається лише за вимогою потерпілого. Передбачено Кримінальним уложенням ФРН і відповідальність за інцест, який карається тюремним ув'язненням [194]. Таким чином, доволі розгалужений перелік діянь можуть кваліфікуватися як кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством.

Що стосується застосування обмежувальних заходів саме кримінально-правового характеру, то слід відмітити існування системи обов'язків, які застосовуються при звільненні від покарання або якщо особу було засуджено до позбавлення волі строком не менше шести місяців за правопорушення, для якого законом спеціально не передбачено нагляд за поведінкою. Так, суд може призначити нагляд за поведінкою на додаток до покарання, якщо існує небезпека, що особа буде вчиняти подальші правопорушення (Розділ 68 Кримінального уложення ФРН). Серед таких умов, зокрема, передбачено: 1) не залишати своє місце проживання чи постійного проживання або визначену територію без дозволу наглядового органу; 2) не відвідувати певні місця; 3) не

вступати в контакт і не спілкуватися з постраждалою особою або з окремими особами чи особами з певної групи; 4) не займатися конкретно діяльністю; 5) не володіти, не носити та не доручати іншій особі на зберігання певні об'єкти; 6) не володіти та не керувати транспортними засобами; 7) звітувати в певний час до наглядового органу або до офіцера пробації; 8) негайно повідомляти контролюючий орган про кожну зміну адреси проживання чи місця роботи; 9) повідомляти у разі безробіття до Федерального агентства зайнятості або іншого уповноваженого агентства зайнятості; 10) не вживати алкогольні напої та інші одурманюючі речовини, а також проходити неінвазивний тест на алкоголь та наркотики; 11) з'являтися в певний час або через певні проміжки часу до лікаря, психотерапевта або судово-медичної амбулаторної служби; 12) постійно мати при собі справні технічні засоби електронного моніторингу свого місцезнаходження та не втручатися в них. Разом із тим, на час здійснення нагляду за поведінкою суд може дати засудженому вказівки, зокрема, щодо навчання, роботи, відпочинку, наведення ладу в матеріальних справах тощо. Термін такого нагляду за поведінкою становить від двох до п'яти років [194]. Хоча зазначені заходи і мають загальний характер та за прикладом нашого вітчизняного законодавства не виокремлені в окремий розділ щодо заходів, які передбачають застосування конкретно до осіб, які вчинили саме домашнє насильство, але мають схожу правову природу та спрямовані на запобігання вчиненню кримінальних правопорушень, у тому числі тих, що пов'язані з домашнім насильством.

Крім того, відповідно до Закону ФРН «Про захист від домашнього насильства» (Gewaltschutzgesetz) від 01 січня 2002 р. особі, яка вчинила домашнє насильство, судом може бути заборонено перебувати на певній території або у сімейному помешканні; наближатися до потерпілого та його місця постійного проживання та / або перебування; зустрічатися зі стороною справи або ж спілкуватися з нею телефоном, факсом, електронною поштою, SMS); вчиняти інші форми переслідування. Поліція також має право заборонити особі, яка більше трьох місяців повторно вчиняє домашнє насильство або навіть допомагає у його вчиненні, проживання в певному населеному пункті або на конкретно

визначеній території. Окремо захищаються права власності або право користуватися житлом постраждалої особи від домашнього насильства. Так, згідно із зазначеним Законом передбачено обов'язок передачі права користування спільним житлом постраждалій особі, у разі коли постраждала особа протягом тривалого часу проживала разом зі злочинцем у спільному домогосподарстві [178].

Що стосується досвіду протидії домашньому насильству у Франції, то тут слід указати на Закон «Щодо запобігання домашньому насильству і про кримінальну відповідальність за насильство у сфері сім'ї або стосовно неповнолітніх» № 2006-399 від 4 квітня 2006 р., який закріпив право суддів у справах сім'ї видавати подібні до досліджуваних нами обмежувальних заходів спеціальні постанови задля убезпечення жертв сімейного насильства, які передбачають можливість жінки, що постраждала від домашнього насильства, переїхати до іншого місця проживання або вилучення чоловіка зі спільного місця проживання [62]. Крім того, цим Законом було передбачено новий вид протиправного діяння – «психологічне насильство», яке визнано злочином, а також встановлено, що у випадках насильства в сім'ї може бути застосовано такий захід, як використання спеціального електронного браслету, що дозволить забезпечити дотримання судового припису про заборону особі-агресору наближатися до потерпілої особи [28, с. 183].

Щодо власне кримінального законодавства Франції, то відповідно до Закону від 4 квітня 2006 р. КК Франції доповнено такою обтяжуючою обставиною, як вчинення злочинів щодо подружжя і партнера [167]. Причому це положення поширюється також на так звані цивільні шлюби, на колишнє подружжя чи партнерів, за умови, що правопорушення вчинене у зв'язку із стосунками між кривдником і постраждалою особою. Крім того, вчинення злочину щодо подружжя або партнера визнано кваліфікуючою ознакою низки злочинів проти життя та здоров'я особи, зокрема, вбивства (ст. 221-4), зґвалтування (ст. 222-24) та іншого сексуального насильства (ст. 222-28). Окремо у КК Франції передбачено відповідальність за вчинення інцесту як окремого виду сексуального насильства, що вчиняється в сім'ї (ст. 222-31-1), а у випадку,

якщо він вчинений стосовно неповнолітніх, передбачено обов'язок суду щодо позбавлення батьківських прав (ст. 222-31-2).

Так само відповідно до КК Франції (ст. 222-18-3), передбачено кримінальну відповідальність за будь-який спосіб погрози про вчинення злочину чи правопорушення щодо подружжя або партнера [167].

Серед обмежувальних заходів, що застосовуються зокрема до осіб, які вчинили домашнє насильство, як до, так і після ув'язнення, законодавством Франції закріплено можливість виселення кривдника з дому, а також заборона будь-яких контактів між кривдником та постраждалою особою (ст. 138-9 КПК Франції). Такі заходи у Франції регламентовані соціально-судовим наглядом, який згідно зі ст. 131-36-1 КПК Франції має на меті попередження продовження кримінального правопорушення з покладанням певних обов'язків та вимог на засудженого: у випадку вчинення проступку – строком не більше десяти років, а у випадку вчинення злочину – на строк не більше двадцяти років [167]. Перелік цих заходів закріплений у ст. 132-44 КПК Франції, але суд може зобов'язати засудженого виконувати й інші обов'язки, передбачені ст. 132-45. Зокрема, у разі вчинення злочину проти чоловіка (дружини), співмешканця або цивільного партнера, в тому числі колишніх, а також їх дітей, на додаток до застосованих заходів контролю суд може передбачити зобов'язання для кривдника щодо проживання поза постійним місцем родини. Крім того, за необхідності суд може заборонити з'являтися у місці спільного проживання або підходити до постраждалої особи на визначену відстань (п. 18 ст. 132-45) [161, с. 41–42, 61–63]. Також на кривдника може бути покладений обов'язок дотримуватися заборони наближатися до жертви домашнього насильства під контролем мобільного електронного засобу (браслету).

Досвід Швейцарії характеризується існуванням досить розгалуженої системи органів, установ та організацій, задіяних у протидії домашньому насильству. Так, діє спеціальний орган – Федеральне бюро у справах рівності між жінками і чоловіками у складі Федерального департаменту внутрішніх справ Швейцарії. Цей орган має широкі повноваження, що можуть бути зведені до таких трьох напрямів: урегулювання питань щодо рівних прав жінок і чоловіків;

забезпечення нормальних відносин між чоловіками і жінками на роботі; протидія проявам насильства в сім'ї. Також бюро надає консультації для державних органів, асоціацій та приватних структур за напрямками своєї діяльності. У цьому ж напрямку бюро здійснює передачу запитів від постраждалих осіб чи можливих жертв насильства в сім'ї до офісів гендерної рівності або в спеціалізовані центри консультування [67].

Важливим суб'єктом протидії домашньому насильству в Швейцарії є поліція, діяльність якої у цій сфері передбачає два таких напрями: захист особистої безпеки постраждалих осіб та притягнення до відповідальності правопорушників. До речі, кримінальна відповідальність згідно з розділом 3–5 КК Швейцарії передбачена за повторне вчинення фізичного насильства (ст. 126 КК Швейцарії), погрози (п. 2 ст. 180 КК Швейцарії), сексуальний примус (ст. 189 КК Швейцарії) і зґвалтування (ст. 190 КК Швейцарії), які вчиняються як у шлюбі щодо чоловіка або дружини, так і щодо інтимного партнера. Разом із тим, у законодавстві Швейцарії передбачено можливість застосування обмежувальних заходів, які також репрезентовані як «наказ про заборону контактів та проживання». Так, відповідно до ст. 67b КК Швейцарії, якщо особа вчинила тяжкий злочин чи проступок проти однієї або кількох осіб чи певної групи осіб та якщо існує ризик щодо вчинення нею подальшого злочину чи проступку, суд може застосувати наказ, яким передбачити заборону контактів на строк до п'яти років. Видами таких заборон є: а) контактувати з однією або декількома конкретними особами або особами певної групи безпосередньо чи через третіх осіб, зокрема по телефону, письмово чи через Інтернет або спілкуватися з такими особами будь-яким іншим способом; б) наближатися до конкретної особи або до її будинку на певну відстань; с) перебувати в певних місцях, зокрема, на конкретних вулицях, районах. Так само передбачено, що компетентний орган може використовувати технічні пристрої, які надійно закріплюються на правопорушнику, щоб забезпечити виконання наказу про заборону, та які можуть визначати місцезнаходження правопорушника [193].

Отже, досвід Швейцарії демонструє практику застосування обмежувальних заходів не тільки до особи, яка вчинила діяння, що пов'язане з

домашнім насильством, а й у разі вчинення будь-якого тяжкого злочину чи проступку.

Цікавий також є досвід Австрії. В цій країні сформована досить розгалужена система протидії домашньому насильству. Правовим документом, що регулює функціонування цієї системи, є Австрійський федеральний акт із захисту від домашнього насильства [177], який, відповідаючи міжнародним стандартам, передбачає: дозвіл поліції висилити агресивну людину з місця проживання сім'ї строком на 10-20 днів; право постраждалої особи на звернення за довгостроковим «захисним ордером» через систему громадянської юстиції; механізм негайної та ефективної допомоги жертвам після втручання поліції (робота психологічних та соціальних реабілітаційних служб) [69].

Разом із тим, до державних форм, що використовуються для захисту прав постраждалих від домашнього насильства в Австрії, належать: припис про виселення, що видається поліцією (запроваджено Законом «Про судові накази про захист членів сім'ї у випадках сімейних конфліктів» 1997 р.), захисний припис, що видається судом (передбачено захист потерпілих протягом 2 тижнів після зафіксованого факту насильства або загрози застосування насильства, а також у ситуації переслідування).

Особливість захисту прав постраждалих від сімейного насильства в Австрії полягає в тому, що захисні заходи поширюються не тільки на житло або місце постійного перебування жертви насильства, а й на її робоче місце, заклади, які відвідують діти постраждалої сторони (дитячі садки, школи і т.д.). Тобто виключаються взагалі будь-які контакти між агресором та жертвою, навіть у громадських установах. Право особи, яка постраждала від домашнього насильства, на отримання такого захисного припису захищається спеціалізованими державними установами та соціальними службами, які при надходженні до них інформації про домашнє насильство звертаються до судді або прокурора, щоб ініціювати порушення процедури про прийняття відповідного наказу про захист. Такий охоронний ордер в Австрії можна отримати протягом 72 годин, а якщо агресор представляє підвищену небезпеку

для членів сім'ї, то суд може прийняти рішення про його затримання до судового засідання.

Цікавим у контексті компаративістського дослідження є вивчення досвіду протидії домашньому насильству нашого найближчого європейського сусіда – Польщі. Відразу зазначимо, що відповідно до КК Польщі домашнє насильство є злочином, відповідальність за який передбачена ст. 207 Розділу XXVI «Злочини у сфері сім'ї та щодо опіки», яка встановлює, що той, хто фізично чи психологічно знущується над близькою особою або іншою особою, яка залежить певним чином від винного, підлягає покаранню строком від 3 місяців до 5 років у виді позбавлення волі (§ 1); якщо такі дії вчиняються щодо особи, яка є недієздатною через вік або фізичний стан, вони караються позбавленням волі на строк від 6 до 8 місяців (§ 1a); якщо злочин скоєно з особливою жорстокістю, строк покарання передбачено від 1 до 10 років у виді позбавлення волі (§ 2), а якщо наслідком діяння винного є спроба потерпілого вчинити самогубство, строк покарання передбачено у виді позбавлення волі строком від 2 до 12 років [189].

Щодо обмежувальних заходів кримінально-правового характеру, то КК Польщі не містить окремої норми, яка б передбачала перелік обов'язків щодо особи, яка вчинила домашнє насильство, закріплюючи у ст. 39 КК Польщі загальний перелік заходів кримінально-правового характеру. Але ознайомлення зі змістом ст. 39 КК Польщі дозволяє встановити, які саме з перелічених заходів можуть застосовуватися у випадку вчинення домашнього насильства. Це, зокрема, заходи, передбачені: п. 2a (заборона здійснення діяльності, що стосується виховання, лікування, освіти малолітніх або пов'язаної з опікою над ними); п. 2b (заборона перебування у певному середовищі або місці, спілкування або наближення до певних осіб або залишення місця проживання без дозволу суду); п. 2e (припис про тимчасове звільнення приміщення, що використовується спільно з потерпілим); п. 5 (обов'язок виправити або компенсувати завдану шкоду); п. 7 (грошова допомога). При цьому у разі застосування п. 2b на підставі ст. 41a пересування кривдника може контролюватися також за допомогою електронного спостереження.

Крім цього, 29 липня 2005 р. у Польщі ухвалено відповідний Закон про протидію насильству в сім'ї (зі змінами від 10 червня 2010 р.) [189], яким запроваджено виселення зі спільного із жертвою житла особи, яка вчинила діяння, яке кваліфіковано як домашнє насильство (ст. 11а), якщо є підстави вважати, що кривдник може знову вчинити насильство щодо потерпілого. Так само цей Закон у ст. 12а встановлює процедуру вилучення дитини з сім'ї соціальним працівником у разі безпосередньої загрози життю або здоров'ю. Таке рішення, на відміну від українського підходу, ухвалюється спільно з працівниками поліції, лікарем, медсестрою або фельдшером. При цьому соціальний працівник зобов'язаний негайно, не пізніше ніж протягом 24 годин, повідомити суд з питань опіки та піклування про вилучення дитини із сім'ї та влаштування її до найближчого родича, прийомної сім'ї чи закладу опіки та піклування до ухвалення судом рішення.

Заслуговує на увагу існуюча в Польщі процедура «Блакитні картки», що реалізується поліцією у зв'язку з ґрунтовними підозрами існування домашнього насильства. Ця процедура також регламентована спеціальним Законом щодо протидії насильству в сім'ї. Так, ст. 9b передбачено заходи, які охоплено процедурою «Блакитні картки». В межах процедури «Блакитні картки» розпорядженням Ради Міністрів Республіки Польща від 18 лютого 2008 р. № 162 затверджено два бланки – «Картка А» та «Картка Б». Відповідно до Закону процедура «Блакитні картки» розпочинається шляхом заповнення такого бланка «Картка А» представниками організаційних підрозділів соціальної допомоги, муніципальних комісій з вирішення проблем алкоголізму, поліції, освіти та охорони здоров'я у разі виникнення підозри про вчинення домашнього насильства під час виконання службових чи професійних обов'язків або в результаті повідомлення, зробленого членом сім'ї чи особою, яка стала свідком домашнього насильства. Разом із тим, передбачено заповнення «Картки В», яку потерпіла особа може заповнити без присутності поліцейських, в комфортній для неї обстановці без утисків зі сторони кривдника, адже у стресовому стані потерпіла особа не завжди може раціонально та адекватно відповісти на запитання, які цікавлять по суті справи уповноваженого поліції, відповіді на які

допоможуть виробити правильну стратегію боротьби з домашнім насильством саме в цій конкретній родині [62].

Польський досвід запровадження процедури «Блакитних карток», на нашу думку, є дуже перспективним, адже передбачає негайне реагування держави на факти домашнього насильства, не чекаючи судового розгляду, зокрема, й можливість оперативного убезпечення дитини, яка зазнає домашнього насильства, шляхом вилучення її без рішення суду.

Корисним для нашого дослідження буде й огляд законодавчого досвіду країн, які мають спільне з Україною минуле, саме в частині обрання їх шляху щодо питання застосування обмежувальних заходів у випадках домашнього насильства.

Так, домашнє насильство за законодавством Грузії криміналізовано та полягає у скоєнні насильства між особами, які пов'язані сімейними або родинними зв'язками, систематичних образах, шантажі чи приниженні, що спричинили фізичний біль чи страждання та не спричинили тяжких наслідків, зокрема смерті (ст. 126¹ КК Грузії). За вказані дії передбачено такі види відповідальності: суспільно корисна праця на строк від вісімдесяти до ста п'ятдесяти годин або позбавлення волі строком до двох років з обмеженням прав, пов'язаних зі зброєю, або без такої [145].

Окремим Законом Грузії «Про припинення насильства щодо жінок та / або домашнього насильства, захист та надання допомоги жертвам насильства» № 761 від 04.05.2017 р. (набрав чинності 1 червня 2017 року) передбачено два види «захисних ордерів» адміністративно-правового характеру: охоронний та стримуючий. Охоронний ордер призначений для забезпечення тимчасових заходів захисту жертви будь-якого насильства, тобто є актом, виданим у порядку адміністративного судочинства судом першої інстанції, що визначає тимчасові заходи щодо захисту жертв (п. 2 ст. 10 Закону). Стримуючий ордер розрахований на випадки домашнього насильства та / або насильства щодо жінок, тобто актом, виданим на підставі оцінки ризиків уповноваженим співробітником поліції, яким визначаються тимчасові заходи щодо захисту жертв. Такий адміністративно-правовий механізм застосовується, якщо правопорушення не передбачає

кримінальну відповідальність, і може бути припинено із застосуванням норм Кодексу Грузії про адміністративні правопорушення (п. 4 ст. 9 Закону) [76]. Серед питань та заборон, передбачених стримуючим ордером, визначено: а) питання видалення гвалтівника з житла жертви, незалежно від того, чи є гвалтівник власником зазначеного житла; б) питання видалення жертви та залежних від неї осіб від гвалтівника та їх поміщення у притулок; в) заборона на право одноосібного користування гвалтівником спільною з жертвою власністю; г) питання ізоляції гвалтівника від неповнолітніх; д) питання наближення гвалтівника до жертви, місця її роботи та інших місць, де знаходиться жертва; е) питання здійснення електронного нагляду; ж) обмеження гвалтівника у праві користування чи заборона користування зброєю (зокрема, службово-штатною зброєю) у період дії зазначеного ордера або в період, визначений зазначеним ордером, заборона на право придбання зброї або на право отримання дозволу або ліцензії на його придбання та умови зберігання, або тимчасового вилучення зброї, що перебуває в особистій власності, або (і) належної йому зброї (у тому числі, службово-штатної); з) попередження гвалтівника про покладення на нього відповідальності, визначеної законодавством Грузії, у разі невиконання вимог та зобов'язань, передбачених зазначеним ордером; та) інші питання, вирішення яких необхідне для забезпечення безпеки жертви. З метою забезпечення та контролю за виконанням таких ордерів, за законодавством Грузії, передбачено встановлення та здійснення електронного нагляду за кривдником органами поліції (ст. 10-1 Закону) [76].

Разом із тим, у 2017 році до законодавства Грузії внесено зміни щодо можливості застосування обмежувальних заходів для потерпілих від домашнього насильства в межах кримінального провадження. Так, ст. 10 Закону доповнено пунктом 6 такого змісту: «Якщо стосовно особи, яка вчинила насильство щодо жінок та / або домашнє насильство (кривдника), розпочато кримінальне переслідування за звинуваченням у скоєнні насильства щодо жінок та / або домашнього насильства, та застосовано запобіжний захід, не пов'язаний із взяттям під варту, уповноважений суд у порядку кримінального судочинства розглядає та вирішує питання щодо застосування щодо кривдника

обмежувальних заходів для забезпечення захисту особи, яка постраждала внаслідок насильства (жертви) [76].

У Казахстані питання домашнього насильства також регулюється на рівні окремого спеціального Закону «Про профілактику побутового насильства» 2009 р., яким запроваджено практику застосування захисного припису. Зокрема, у Казахстані видається захисний припис, термін дії якого становить 30 днів. Видати такий припис можуть начальники поліції, дільничні, інспектори у справах неповнолітніх, інспектори із захисту жінок від насильства в межах адміністративного судочинства. За кожним фактом сімейного насильства порушується адміністративне провадження із судовим розглядом.

Слід зазначити, що чинне законодавство Казахстану, зокрема і закон «Про профілактику побутового насильства», не виділяє домашнє насильство у самостійний склад злочину. Але на офіційному сайті Мажиліса Парламенту Республіки Казахстан оприлюднено законопроект, яким пропонується внести поправки до низки чинних нормативно-правових актів Казахстану, включаючи закон «Про профілактику побутового насильства». Серед поправок вказані й заходи, що регламентують координацію між різними профільними відомствами та зміцнюють комплексну систему профілактики. Останні включають обов'язок влади реагувати на матеріали про факти домашнього насильства у ЗМІ та соцмережах, розширити моніторинг та збір статистичних даних у сфері сімейно-побутових відносин та посилити інформаційну та освітню діяльність щодо профілактики побутового насильства. Питання про виділення домашнього насильства до самостійного складу злочину у законопроекті не піднімається [75].

Водночас, за даними МВС Казахстану, було повідомлено про підготовку законопроекту, що дозволить притягувати до адміністративної відповідальності навіть у разі відсутності заяви від постраждалої сторони. Повідомляється також, що прийняття запропонованого закону унеможливить примирення сторін при повторному вчиненні акту домашнього насильства. Адміністративне «попередження», передбачене чинним законодавством для агресора, пропонується взагалі замінити на призначення громадських робіт [42].

Слід зазначити, що Казахстан не є країною-підписантом Стамбульської конвенції, що, як ми бачимо, впливає на якість нормативно-правової охорони постраждалих жінок від насильства, у тому числі домашнього. Але як учасник Конвенції ООН «Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок» Казахстан несе зобов'язання з ліквідації насильства щодо жінок, включаючи домашнє насильство, і повинен гарантувати захист та притягнення агресорів до відповідальності, а також доступність програм критично важливої допомоги для тих, хто пережив насильство.

Підсумовуючи огляд зарубіжного досвіду щодо питання запобігання та протидії домашньому насильству, зокрема, щодо застосування обмежувальних заходів / охоронних ордерів / захисних приписів до осіб, які вчинили домашнє насильство, бачимо, що вони здебільшого мають схожі за видами заборони та обов'язки, суть таких заходів є ідентичною і полягає в тому, щоб забезпечити прямий захист від насильства та загроз насильством, встановити гарантії безпеки жертв домашнього насильства, надати всебічну підтримку постраждалим від домашнього насильства. Але слід констатувати, що має місце й різний підхід у правовому регулюванні. Зокрема, деякі країни обрали тільки кримінально-правову сферу для застосування обмежувальних заходів (Канада, Німеччина, Франція, Швейцарія), інші – передбачили можливість застосування таких заходів і на рівні адміністративного провадження, і на рівні кримінального (Велика Британія, Грузія), деякі, застосовують обмежувальні заходи в різних сферах правового регулювання, у тому числі в адміністративній, цивільно-процесуальній, кримінально-процесуальній та кримінально-правовій сферах (США, Австрія). Разом із тим, огляд зарубіжного досвіду можна розподілити за такими критеріями: 1) наявність варіативності (різних типів) охоронного ордеру – США, Австрія, Грузія; 2) наявність спеціалізованих підрозділів (поліція, прокуратура, суди) – США, Франція, Швейцарія, Польща; 3) наявність окремого виду кримінально караного домашнього насильства – США, Велика Британія, Франція, Австрія, Польща, Грузія.

Отже, проведений аналіз положень зарубіжного законодавства в частині кримінально-правової протидії домашньому насильству дозволяє виявити ті

позитивні моменти, які можуть бути запозичені в українське законодавство у розгляданій сфері. Такими, на наш погляд, слід визнати: можливість виселення кривдника з місця спільного проживання після відбування покарання, яке передбачає ув'язнення (Канада, Франція); криміналізацію інцесту (Німеччина); реалізацію заходів нагляду із застосуванням мобільного електронного засобу (браслету) (Франція) та інших технічних засобів, що визначають місце перебування кривдника (Швейцарія); існування системи судово-соціального нагляду, який здійснює контроль за виконанням обов'язків, покладених судом (Франція); існування спеціалізованого підрозділу в органах прокуратури з питань домашнього насильства (США); можливість призначення охоронного ордеру не тільки у випадках домашнього насильства (США, Канада, Німеччина, Швейцарія); наявність серед заборон, передбачених охоронним приписом, заборони володіння або користування зброєю, боєприпасами та іншими небезпечними предметами у випадку вчинення домашнього насильства (США, Канада, Грузія, Німеччина); заборона проживання у певному населеному пункті (Німеччина); можливість відкриття кримінального провадження у випадку домашнього насильства у формі публічного обвинувачення (США).

Висновки до розділу 1

1. В кримінально-правовій площині потребує належної уваги не лише дослідження проблеми суспільно небезпечних діянь та їх караності, а й проблема захисту потерпілих. З огляду на це поява нових заходів у кримінальному законодавстві, що мають на меті захист потерпілого, є дійсно на часі, особливо щодо випадків домашнього насильства. Підтвердженням доцільності появи обмежувальних заходів кримінально-правового характеру саме у сфері домашнього насильства є результат досліджень про діяння домашнього насильства та низка міжнародно-правових документів, які закликають Уряди країн не тільки криміналізувати діяння домашнього насильства, а й запровадити

на усіх рівнях правового регулювання заходи безпеки для осіб, які постраждали від домашнього насильства.

2. Домашнє насильство є поширеним явищем та вимагає посиленої уваги держави до вироблення дієвих заходів щодо запобігання та протидії йому, що має поєднувати як негайне реагування на випадки домашнього насильства, покарання кривдників та забезпечення захисту постраждалих, так і подолання вкоренілих стереотипів «нормальності» таких діянь, що сприяє латентизації випадків домашнього насильства та продовженню існування цього деструктивного явища.

3. У законодавчій регламентації обмежувальних заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство, можна виокремити наступні етапи їх становлення: 1) посилення стурбованості міжнародної спільноти до питання домашнього насильства та прийняття низки міжнародних актів з відповідного питання (1979-2011 рр.); 2) підписання Україною Стамбульської конвенції (2011 р.); 3) підготовка та критика законопроекту № 4952 від 12.07.2016 р.; 4) прийняття Закону № 2227-VIII від 06.12.2017 р.; 5) прийняття Закону № 2229-VIII від 07.12.2017 р.; 6) набрання чинності Законом України № 2229-VIII (07.01.2018 р.); 7) набрання чинності Законом № 2227-VIII (11.01.2019 р.); 8) ратифікація Стамбульської конвенції від 20.06.2022 р.; 9) набрання чинності для України Стамбульської конвенції (01.11.2022 р.).

4. Обмежувальні заходи кримінально-правового характеру, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство, перебувають під пильним контролем міжнародного співтовариства, що, сподіваємося, надасть змогу вдосконалити та посилити механізм їх застосування. Їх новизна та несхожість з іншими заходами кримінально-правового характеру призводить до неоднозначності їх сприйняття як правозастосувачем, так і потерпілими від домашнього насильства. Доцільність подальшого розвитку та поширення зазначених заходів кримінально-правового характеру не тільки на кримінальні правопорушення, пов'язані з домашнім насильством, а й на кримінальні правопорушення, пов'язані з насильством за ознакою статі та щодо статевої

свободи та статевої недоторканості особи дозволить, з одного боку, здійснити крок у бік виконання положень міжнародних стандартів, а, з другого боку, забезпечити безпеку ширшого кола постраждалих від таких суспільно небезпечних діянь та виконати завдання закону про кримінальну відповідальність.

5. За результатом огляду наукових суджень щодо розуміння заходів кримінально-правового характеру слід зробити висновок, що обмежувальні заходи є нерепресивним, але примусовим, відмінним від покарання засобом кримінально-правового впливу на особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, який спрямований на убезпечення постраждалих, а також на недопущення продовження та запобігання вчиненню нових суспільно небезпечних діянь.

6. Обмежувальні заходи кримінально-правового характеру застосовуються як «захід безпеки» постраждалої особи, що є додатковим до основного покарання заходом або заходом, що може застосовуватися замість нього у випадку звільнення особи від відбування покарання та від кримінальної відповідальності.

7. Вивчення досвіду зарубіжних країн, що належать до різних правових систем, дозволило виявити наступне:

1) англосаксонська правова система: в *США* вперше з'явився такий захід захисту потерпілих, як «охоронний ордер», який до сьогодні застосовується не лише до осіб, які постраждали від домашнього насильства, а й до постраждалих від будь-яких кримінальних та інших правопорушень та може бути застосовний навіть, якщо кривдник був виправданий через відсутність доказів його вини; «заборонні накази» у *Канаді* передбачають обов'язкову заборону зберігання зброї та інших небезпечних предметів для осіб, які вчинили домашнє насильство, протягом усього життя; а у *Великій Британії*, як один із заходів захисту постраждалих від домашнього насильства, передбачена можливість отримати інформацію про «насильницьке минуле» партнера;

2) романо-германська система: «судові заходи захисту» постраждалих від домашнього насильства у *Німеччині*, які передбачають обов'язок передачі права користування спільним житлом постраждалій особі, у разі коли постраждала

особа протягом тривалого часу проживала разом зі злочинцем у спільному домогосподарстві та навіть обов'язок проживати в іншому населеному пункті; «спеціальні постанови» для забезпечення безпеки постраждалих від домашнього насильства у *Франції*, які передбачають можливість застосування таких заходів як до, так і після ув'язнення на строк до двадцяти років та з метою контролю за поведінкою таких осіб, для чого запроваджено спеціальний орган, що здійснює судово-наглядний контроль; «наказ про заборону контактів та проживання» з постраждалим від домашнього насильства в *Швейцарії*; «захисний припис» для постраждалої від домашнього насильства особи в *Австрії*, право на отримання якого захищається спеціалізованими державними установами та соціальними службами; процедура «Блакитних карток» у *Польщі*, яка дозволяє провести якісну оцінку ризиків випадків домашнього насильства; два види «захисних ордерів» (стримуючий та охоронний) у *Грузії*; визнання недієвими «адміністративних приписів» та пропозиція їх заміни громадськими роботами в *Казахстані*.

8. Огляд зарубіжного досвіду законодавчої регламентації застосування обмежувальних заходів (охоронних ордерів, захисних приписів) до осіб, які вчинили домашнє насильство, показав, що законодавство зарубіжних країн здебільшого передбачає схожі за видами заборони та обов'язки, суть таких заходів є ідентичною і полягає в тому, щоб забезпечити прямий захист від насильства та загроз насильством, встановити гарантії безпеки жертв домашнього насильства, надати всебічну підтримку постраждалим від домашнього насильства. Але при цьому спостерігається різний підхід у правовому регулюванні. Зокрема, деякі країни обрали тільки кримінально-правову сферу для застосування обмежувальних заходів (Канада, Німеччина, Франція, Швейцарія), інші – передбачили можливість застосування таких заходів і на рівні адміністративного провадження, і на рівні кримінального (Велика Британія, Грузія), деякі, застосовують обмежувальні заходи в різних сферах правового регулювання, у тому числі в адміністративній, цивільно-процесуальній, кримінально-процесуальній та кримінально-правовій сферах (США, Австрія).

9. Аналіз світової практики з означеного питання дозволяє виокремити три умовні підходи до питання запобігання домашньому насильству та захисту прав постраждалих від такого насильства, які притаманні усім розглядуваним зарубіжним країнам, зокрема: 1) відновлювально-примирливий, мета якого полягає у збереженні сім'ї, вирішенні конфлікту, усуненні наявних протиріч (цей підхід передбачає активне підключення до сім'ї та роботи з членами сім'ї психологів, соціальних працівників); 2) каральний, що передбачає певну юридичну відповідальність (адміністративну або кримінальну) за вчинення домашнього насильства; 3) охоронний, яким передбачено руйнування циклу насильства через створення дистанції між сторонами конфлікту.

РОЗДІЛ 2

ОБМЕЖУВАЛЬНІ ЗАХОДИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ В РІЗНИХ СИСТЕМАХ ДЕРЖАВНИХ ЗАХОДІВ

2.1 Обмежувальні заходи у системі державних спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству

Одним із важливих законодавчих вирішень у сфері протидії домашньому насильству в Україні стало уведення у вітчизняне правове поле нових нормативно-правових заходів, що застосовуються до осіб, які скоїли домашнє насильство чи підозрюються у його вчиненні. Такі заходи з метою полівекторної реалізації положень Стамбульської конвенції закріплені на рівні різних сфер нормативно-правового регулювання: як цивільно-правовий захід (обмежувальний припис); як адміністративно-правовий захід (терміновий заборонний припис); як захід кримінально-процесуального характеру (обмежувальний захід як вид запобіжного заходу, який застосовується до осіб, які підозрюються у вчиненні домашнього насильства); як обмежувальний захід кримінально-правового характеру, який застосовується до осіб, у разі вчинення домашнього насильства. А також як заходи адміністративно-профілактичного характеру, якими передбачено здійснення профілактичного обліку правопорушників, що включає проведення відповідної профілактичної роботи та залучення до різноманітних програм для кривдників [85].

Серед суттєвих кроків держави у напрямку регламентації нормативно-правових заходів щодо протидії домашньому насильству слід зазначити прийняття Закону № 2227-VIII від 06.12.2017 р. [112], який набрав чинності 11 січня 2019 р., та спеціальний Закон № 2229-VIII від 07.12.2017 р. [114], яким було внесено зміни до положень КУПАП України (ст. 39¹, ст. 173²) [46], ЦПК України [151] (ч. 8 та ч. 11 ст. 128, ст. 350 (1-8), ч. 1 ст. 430) та Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» № 2866-IV від 08.09.2005 р. [113] (ст. 25⁵).

Разом із тим, треба констатувати, що через наявність законодавчих вад у регулюванні питання щодо застосування заходів боротьби з домашнім насильством наразі прослідковуються істотні складнощі в розумінні, що саме є їх передумовою та підставами застосування, які передбачені обов'язки суб'єктів застосування таких заборон та обмежень, а також як забезпечити якісний контроль за виконанням останніх.

Так, Законом № 2229-VIII передбачений окремий розділ V з відповідною назвою: «Спеціальні заходи щодо протидії домашньому насильству». Згідно з його ст. 24 до таких заходів віднесені: 1) терміновий заборонний припис стосовно правопорушника; 2) обмежувальний припис щодо нього; 3) взяття кривдника на профілактичний облік та здійснення з ним профілактичної роботи; 4) спрямування правопорушника на проходження відповідної програми для кривдників [114]. Як убачається із викладеного, законодавець не зазначив у наведеному переліку обмежувальні заходи кримінально-правового та кримінально-процесуального характеру на останні вказано лише у ч. 10 ст. 26 цього Закону, відповідно до положень якої у разі порушення кримінального провадження у зв'язку з вчиненням домашнього насильства перелік заходів, спрямованих на тимчасове обмеження прав чи покладення обов'язків на особу, яка підозрюється, обвинувачується або визнана винною у скоєнні такого кримінального правопорушення, а також порядок їх застосування визначаються КК України та КПК України [114].

На думку деяких дослідників, зазначення у ст. 26 вказаного Закону обмежувальних заходів кримінально-правового характеру та кримінально-процесуального характеру поруч із заходами, іншими за правовою природою, створює підстави для сприйняття їх як таких, що регламентуються цивільним-процесуальним законодавством. На їх погляд, виявляється, що обмежувальний припис, на який вказує законодавець у Законі № 2229-VIII, за своєю правовою природою є не заходом стягнення або покарання особи, що закріплені у КУпАП України, КПК України та КК України, а тимчасовим заходом, спрямованим на попередження вчинення домашнього насильства й убезпечення осіб до розв'язання питання про правову оцінку діяння правопорушника з прийняттям

відповідного рішення щодо нього в адміністративних чи кримінальних провадженнях [70].

Для подолання подібних неузгодженостей вважаємо необхідним навести таку *систему* нормативно-правових заходів протидії домашньому насильству з урахуванням ступеню шкідливості (чи тяжкості) правопорушення, яке віднесене до певного рівня нормативно-правового регулювання. Це:

1. *Обмежувальний припис цивільно-процесуального характеру* (ст. 26 Закону № 2229-VIII та Розділ III Глава 13 ЦПК України [114; 151]):

- передумовою застосування такого заходу в більшості випадків є цивільно-правовий проступок, але також такою передумовою може бути будь-який вид суспільно шкідливого протиправного чи суспільно-небезпечного діяння, ознаки вчинення якого відповідають положенням ст. 1 Закону № 2229-VIII, а саме, дія (бездіяльність) фізичного, психологічного, сексуального чи економічного насильства, вчиненого в сім'ї або за місцем проживання або між родичами, або між подружжям (колишнім чи теперішнім), або між спільно проживаючими однією сім'єю особами, які при цьому не перебувають (не перебували) між собою у шлюбі чи родинних стосунках, незалежно від того, чи співпадає місце проживання особи, яка вдалася до домашнього насильства, та особи, що постраждала від нього, а так само погрози вчинення таких діянь [81];

- підставою застосування є обставини, що свідчать про необхідність видачі судом обмежувального припису, та докази, що їх підтверджують (за наявності);

- суб'єктом призначення є суд;

- строк призначення – від одного до шести місяців.

2. *Терміновий заборонний припис адміністративно-правового характеру* (ст. 25 Закону № 2229-VIII та Наказ МВС від 01.08.2018 р. № 654) [114; 102]:

- передумовою його застосування є адміністративне правопорушення, тобто суспільно шкідливе протиправне винне діяння, що передбачене ст. 173² КУпАП України [46], яке полягає в умисному вчиненні будь-яких діянь фізичного, психологічного або економічного характеру (застосування погроз,

образ чи переслідувань, насильства, що не супроводжується заподіянням тілесних ушкоджень, позбавлення їжі, житла, одягу чи будь-якого іншого майна тощо), що призвело (або могло призвести) до заподіяння шкоди фізичному чи психічному здоров'ю потерпілої особи, а також будь-який інший вид суспільно шкідливого протиправного чи суспільно-небезпечного діяння, ознаки вчинення якого відповідають положенням ст. 1 Закону № 2229-VIII, а саме, дія (бездіяльність) фізичного, психологічного, сексуального чи економічного насильства, вчиненого в сім'ї або за місцем проживання або між родичами, або між подружжям (колишнім чи теперішнім), або між спільно проживаючими однією сім'єю особами, які при цьому не перебувають (не перебували) між собою у шлюбі чи родинних стосунках, незалежно від того, чи співпадає місце проживання особи, яка вдалася до домашнього насильства, та особи, що постраждала від нього, а так само погрози вчинення таких діянь [81];

- підставою застосування є наявність безпосередньої загрози для життя та здоров'я постраждалого, яка свідчить про необхідність винесення заборонного припису, заради негайного припинення насильства в сім'ї, недопущення його продовження чи вчинення повторно, що зазначається за заявою потерпілої особи, або ж внаслідок заяви постраждалої особи чи оцінки ризиків співробітником уповноваженого підрозділу Національної поліції України [102];

- суб'єктом призначення є Національна поліція України (її уповноважений працівник);

- строк призначення – до 10 діб.

3. *Запобіжний захід кримінально-процесуального характеру*, що застосовується до підозрюваних у вчиненні домашнього насильства осіб (ч. 10 ст. 25 Закону № 2229-VIII та ч. 6 ст. 194 КПК України [114; 59]):

- передумовою його застосування є наявність обґрунтованої підозри у вчиненні особою пов'язаного з домашнім насильством кримінального правопорушення, а саме суспільно небезпечного діяння (злочину), передбаченого ст. 126¹ КК України, або будь-якого іншого кримінального правопорушення, вчиненого за обставин, що свідчать про наявність у діянні хоча

б одного з перелічених у ст. 1 Закону № 2229-VIII елементів (ознак), незалежно від вказівки на нього в нормі інкримінуємої статті (частині статті) КК України як ознаки кримінального правопорушення або відображення як обставини, що обтяжує покарання [81];

- підставою застосування є наявність ризиків, що суттєво впливають на рішення слідчого судді, суду вважати, що підозрюваний, обвинувачений, засуджений може здійснити дії, передбачені ч. 1 ст. 177 КПК України, а також наявність інтересу потерпілого від кримінального правопорушення (злочину), що пов'язане з домашнім насильством;

- суб'єктом призначення є слідчий суддя (органи досудового розслідування);

- строк призначення – не більше двох місяців, але може бути продовжений за клопотанням слідчого, погодженим з прокурором, або за клопотанням прокурора [81].

4. *Обмежувальний захід кримінально-правового характеру, що застосовується до осіб, які вчинили домашнє насильство (ч. 10 ст. 25 Закону 2229-VIII та ст. 91¹ КК України [114; 58]):*

- передумовою його застосування є вчинення особою кримінального правопорушення, що пов'язане з домашнім насильством, тобто суспільно небезпечного діяння, передбаченого ст. 126¹ КК, або будь-якого іншого кримінального правопорушення, обставини скоєння якого підтверджують наявність у діянні хоча б одного з тих елементів (ознак) домашнього насильства, що перелічені у ст. 1 Закону № 2229-VIII, незалежно від вказівки на нього в нормі інкримінованої статті (частині статті) КК України як ознаки кримінального правопорушення або відображення як обставини, що обтяжує покарання;

- підставою застосування є наявність інтересу потерпілого від кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством, – залишатися в безпеці, який ураховується судом при винесенні рішення щодо застосування обмежувального заходу як додаткового заходу кримінально-правового характеру до покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, або ж до звільнення особи від покарання чи від кримінальної відповідальності;

- суб'єктом призначення є суд;
- строк призначення – від одного до трьох місяців, але за потреби строки можуть подовжуватися на більш тривалий термін, що визначається судом, який при цьому не може бути більшим за 12 місяців.

5. *Взяття кривдника на профілактичний облік і проведення з ним профілактичної роботи* як захід адміністративно-правового характеру (ч. 3 ст. 23 Закону № 2229-VIII та Порядок взяття на профілактичний облік, проведення профілактичної роботи та зняття з профілактичного обліку кривдника уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України, що затверджений Наказом МВС України від 25.02.2019 р. № 124 [114; 101]):

- передумовою його застосування може бути будь-який за ступенем суспільної небезпечності прояв домашнього насильства, тобто будь-яке закріплене у ст. 1 Закону № 2229-VIII, ст. 173² КУпАП, ст. 126¹ КК України чи нормах інших статей КК України (що передбачають кримінальне правопорушення) діяння (дія, бездіяльність), обставини вчинення якого свідчать про те, що воно містить хоча б один із елементів (ознак) домашнього насильства;
- підставою застосування є наявність загрози безпеці постраждалого, який підтверджується складеним адміністративним протоколом про передбачене ст. 173² КУпАП адміністративне правопорушення; винесений співробітником уповноваженого підрозділу поліції терміновий заборонний припис щодо кривдника; одержання уповноваженим підрозділом поліції в порядку, встановленому законом, інформації про видачу судом обмежувального припису кривднику (ч. 6 ст. 26 Закону № 2229-VIII та ст. 350⁸ ЦПК України); рішення суду про накладення адміністративного стягнення за вчинення передбаченого ст. 173² КУпАП адміністративного правопорушення [101] (скоєння домашнього насильства чи насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису чи неповідомлення особою про місце її тимчасового перебування); порушення кримінального провадження у зв'язку з учиненням кривдником домашнього насильства або ж насильства за ознакою статі; повідомлення установи виконання покарань про звільнення від відбування

покарання особи, засудженої за насильство в сім'ї чи насильство за ознакою статі [81];

- суб'єктом призначення є Національна поліція України;
- строк призначення визначається відповідно до строків застосування заходів тимчасового обмеження прав чи покладення обов'язків на правопорушника, що передбачені обмежувальним приписом стосовно кривдника, а в разі продовження припису – на встановлений судом строк; упродовж одного року з дня виявлення останнього факту скоєння домашнього насильства у випадку, коли обмежувальний припис щодо кривдника судом не виносився; упродовж одного року з дня накладення судом адміністративного стягнення за вчинення домашнього насильства; до набрання законної сили вироком суду у відкритому за фактом вчинення зазначених діянь кримінальному провадженні; до погашення або зняття судимості за розглядуване кримінальне правопорушення [81].

6. *Направлення правопорушника на проходження програми для кривдників, що є як окремим заходом, так і складовою обмежувальних заходів кримінально-правового та кримінально-процесуального характеру.* Про існування зазначеного заходу як окремого виду свідчить, зокрема, передбачена ст. 390¹ КК кримінальна відповідальність за невиконання обмежувальних заходів, обмежувальних приписів чи непроходження програми для кривдників:

- передумовою спрямування на проходження програми може виступати будь-який прояв домашнього насильства, незалежно від ступеня суспільної небезпечності останнього, тобто будь-яке з передбачених у ст. 1 Закону № 2229-VIII, ст. 173² КУпАП, ст. 126¹ КК України діянь (дій або бездіяльності), а також будь-яке інше кримінальне правопорушення, обставини вчинення якого можуть бути свідченням присутності у діянні особи принаймні одного з елементів (ознак) домашнього насильства [81];

- підставою направлення судом, а так само участі у програмі за власною ініціативою кривдника є наявність ризику продовження вчинення загрози безпеці постраждалої особи на підставі результатів оцінки ризиків та враховуючи інтереси потерпілого;

- суб'єктом направлення є суд або кривдник, що бере участь у такій програмі за власною ініціативою;
- строк призначення – від трьох місяців до одного року [141].

Таким чином, можна констатувати, що закріплений у ст. 24 Закону № 2229-VIII перелік спеціальних заходів, спрямованих на протидію домашньому насильству, є вужчим за реально існуючу систему нормативно-правового регулювання заходів запобігання та протидії домашньому насильству. Як показало наше дослідження, така система є більш розгорнутою, і саме на неї треба орієнтуватися при обранні відповідного обмежувального заходу (табл. 1).

Табл. 1

Система правових заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству

<i>за ст. 24 Закону № 2229-VIII (спеціальні заходи)</i>	<i>Результат дослідження (фактична система правових заходів)</i>
1) терміновий заборонний припис стосовно кривдника; 2) обмежувальний припис щодо нього; 3) взяття кривдника на профілактичний облік та проведення з ним профілактичної роботи; 4) направлення правопорушника на проходження програми для кривдників	1) терміновий заборонний припис щодо кривдника; 2) обмежувальний припис цивільно-процесуального характеру стосовно кривдника; 3) обмежувальний захід кримінально-процесуального характеру стосовно підозрюваного чи обвинуваченого; 4) обмежувальний захід кримінально-правового характеру стосовно осіб, які вчинили домашнє насильство; 5) взяття особи, яка вчинила домашнє насильство, на профілактичний облік та проведення з нею профілактичної роботи; 6) спрямування правопорушника на проходження програми для кривдників

Що стосується видів (обов'язків), які передбачені нормативно-правовими заходами запобігання та протидії домашньому насильству в залежності від різних сфер застосування (адміністративного, цивільного, кримінально-

процесуального та кримінально-правового), в межах яких такі заходи реалізуються, то для наочності вважаємо за доцільне так само представити їх у вигляді порівняльної таблиці (табл. 2).

Табл. 2

Види правових заходів запобігання та протидії домашньому насильству

<i>Адміністративно-правового характеру</i>	<i>Цивільно-процесуального характеру</i>	<i>Кримінально-процесуального характеру</i>	<i>Кримінально-правового характеру</i>
<i>Терміновий заборонний припис за ст.25 Закону № 2229-VIII та у порядку КУпАП</i>	<i>Обмежувальний припис за ст. 26 Закону № 2229-VIII та у порядку ЦПК України</i>	<i>Обмежувальний захід, передбачений ч. 6 ст. 194 КПК України</i>	<i>Обмежувальний захід за ст. 91¹ КК України</i>
<i>зобов'язання залишити місце проживання (перебування) особи, що постраждала</i>	<i>не передбачено</i>	<i>не передбачено</i>	<i>не передбачено</i>
<i>заборона на вхід і перебування у місці проживання (перебування) особи, постраждалої від домашнього насильства</i>	<i>заборона перебувати у місці спільного проживання (перебування) з постраждалою від домашнього насильства особою</i>	<i>заборона перебувати у місці спільного проживання з особою, яка постраждала від домашнього насильства</i>	<i>заборона перебувати у місці спільного проживання з особою, яка постраждала від домашнього насильства</i>
<i>не передбачено</i>	<i>усунення перешкод у користуванні майном, яке перебуває у спільній сумісній власності або є особистою приватною власністю постраждалої від домашнього насильства особи</i>	<i>не передбачено</i>	<i>не передбачено</i>

<i>не передбачено</i>	<i>обмеження спілкування з дитиною, що постраждала від домашнього насильства</i>	<i>обмеження спілкування з дитиною, стосовно якої або у присутності якої було вчинене домашнє насильство</i>	<i>обмеження спілкування з дитиною, стосовно якої або у присутності якої було вчинене домашнє насильство</i>
<i>не передбачено</i>	<i>заборона наближатися до постраждалої особи на визначену відстань до місця її проживання (перебування), навчання, роботи чи інших місць частого відвідування</i>	<i>заборона наближатися на визначену відстань до місця, де постраждала від домашнього насильства особа може постійно чи тимчасово проживати, тимчасово чи систематично перебувати по роботі, навчанню, у зв'язку з лікуванням чи з інших причин</i>	<i>заборона наближатися на визначену відстань до місця, де постраждала від домашнього насильства особа може постійно чи тимчасово проживати, тимчасово чи систематично перебувати по роботі, навчанню, у зв'язку з лікуванням чи з інших причин</i>
<i>не передбачено</i>	<i>заборона розшукувати постраждалу особу особисто і через третіх осіб, якщо вона за власним бажанням перебуває у невідомому кривднику місці, переслідувати її та в будь-який</i>	<i>не передбачено</i>	<i>не передбачено</i>

	спосіб спілкуватися з нею		
<i>не передбачено</i>	<i>заборона листуватися, вести телефонні переговори з постраждалою особою або контактувати з нею через інші засоби зв'язку особисто і через третіх осіб</i>	<i>заборона листування, телефонних розмов із постраждалою від домашнього насильства особою, встановлення інших контактів засобами зв'язку чи через електронні комунікації особисто або через третіх осіб</i>	<i>заборона листування, телефонних переговорів із постраждалою від домашнього насильства особою, встановлення інших контактів засобами зв'язку чи через засоби електронних комунікацій особисто або через третіх осіб</i>
А також, додатково можуть застосовуватися:	А також, додатково можуть застосовуватися:	<i>направлення на лікування від алкогольної, наркотичної та іншої залежності, а також від небезпечних для оточуючих хвороб, спрямування на проходження програми для кривдників</i>	<i>направлення для проходження програми для кривдників</i>
<i>направлення правопорушника на проходження програми для кривдників, як захід адміністративно-правового характеру (ч. 4 ст. 23 ЗУ № 2229-VIII ст. 39-1 КУпАП)</i>	<i>направлення правопорушника на проходження програми для кривдників, як захід цивільно-правового характеру (ч. 4 ст. 23, ч. 6,8,9 ст. 28 ЗУ № 2229-VIII)</i>		
<i>взяття кривдника на профілактичний облік та проведення із ним профілактичної роботи, як захід</i>	<i>взяття на профілактичний облік особи, яка вчинила домашнє насильство, та проведення з нею профілактичної</i>	<i>взяття на профілактичний облік особи, яка вчинила домашнє насильство, та проведення з нею профілактичної</i>	<i>взяття на облік особи, що вчинила домашнє насильство, в межах</i>

адміністративно-правового характеру (ч. 3 ст. 23 ЗУ № 2229-VIII)	роботи в межах цивільного провадження	роботи в межах кримінального провадження	пробаційної програми

Таким чином, дослідження нормативно-правових актів, що регулюють застосування правових заходів протидії домашньому насильству, дало можливість сформулювати розгорнуту (міжгалузеву) систему нормативно-правових заходів протидії домашньому насильству, а також розв'язати питання щодо місця у зазначеній системі обмежувального заходу кримінально-правового характеру, що застосовується до осіб, які вчинили домашнє насильство [81].

Як бачимо, деякі види обмежень (обов'язків), що передбачені різними видами спеціальних заходів, є майже однаковими: наприклад, для тимчасового заборонного припису, обмежувального припису цивільно-процесуального характеру, обмежувального заходу кримінально-процесуального характеру та обмежувального заходу кримінально-правового характеру, що створює труднощі під час їх правозастосування. Крім того, із зазначеної системи випливає, що проходження програм для кривдників передбачено і як різновид обмежувальних заходів кримінально-процесуального та кримінально-правового характеру, і як окремий вид спеціальних заходів, перелік яких закріплений у ст. 24 Закону № 2229-VIII. Така заплутаність нормативних положень також породжує непорозуміння у правозастосовних органів, для подолання (чи принаймні мінімізації) яких пропонуємо схематичне зображення, що стосується застосування програм для кривдників, що вчинили домашнє насильство (табл. 3).

У разі вчинення адміністративного правопорушення

Призначається судом	За власною ініціативою кривдника
Стаття 39¹ КУпАП. Направлення на проходження програми для особи, яка вчинила домашнє насильство чи насильство за ознакою статі У разі вчинення домашнього насильства чи насильства за ознакою статі суд під час вирішення питання про накладення стягнення за адміністративне правопорушення має право одночасно вирішити питання про направлення особи, яка вчинила домашнє насильство чи насильство за ознакою статі, на проходження програми для таких осіб, передбаченої Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» чи Законом України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків».	п. 7. Типова програма для кривдників, затвердженої наказом Міністерства соціальної політики України від 01 жовтня 2018 р. № 1434 Також кривдник може брати участь у цій Типовій програмі за власною ініціативою.

У разі вчинення кримінального правопорушення

Призначається судом як запобіжний захід	Призначається судом як обмежувальний захід
Стаття 194 КПК. Застосування запобіжного заходу 6. В інтересах потерпілого від злочину, пов'язаного з домашнім насильством, крім обов'язків, передбачених частиною п'ятою цієї статті, суд може застосувати до особи, яка підозрюється у вчиненні такого кримінального правопорушення, один або декілька таких обмежувальних заходів: ... п. 5 направлення для проходження лікування від алкогольної, наркотичної або іншої залежності, від хвороб, що становлять небезпеку для оточуючих, направлення для проходження програми для кривдників.	Стаття 91¹ КК. Обмежувальні заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство 1. В інтересах потерпілого від злочину, пов'язаного з домашнім насильством, одночасно з призначенням покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, або звільненням з підстав, передбачених цим Кодексом, від кримінальної відповідальності чи покарання, суд може застосувати до особи, яка вчинила домашнє насильство, один або декілька обмежувальних заходів, відповідно до якого (яких) на засудженого можуть бути покладені такі обов'язки: ... 5) направлення для проходження програми для кривдників.

Отже, на сьогодні система нормативно-правових заходів запобігання та протидії домашньому насильству складається з видів заходів щодо тимчасового

обмеження прав та покладення обов'язків на кривдника, який вчинив домашнє насильство, а також із заходів, що застосовуються до особи, яка підозрюється, обвинувачується або вчинила кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством. Різновидами останніх є: взяття на профілактичний облік кривдника та проведення з ним профілактичної роботи (1); направлення кривдника на проходження програми для кривдників (2); терміновий заборонний припис стосовно кривдника (3); обмежувальний припис цивільно-правового характеру (4); обмежувальний захід кримінально-процесуального характеру, що застосовується до особи, яка підозрюється або обвинувачується у скоєнні домашнього насильства (5) та обмежувальний захід кримінально-правового характеру (6). Ці заходи застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство, і хоча мають різні передумови, підстави, суб'єктів та строк призначення, але об'єднані єдиним наміром щодо захисту осіб, які потерпають від домашнього насильства [81].

Слід констатувати, що досліджуваний нами *обмежувальний захід кримінально-правового характеру*, має низку відмінностей від інших нормативно-правових заходів протидії домашньому насильству, а саме: (1) він є найсуворішим засобом тимчасового обмеження прав правопорушника; (2) може застосовуватися на значно триваліший термін порівняно з іншими заходами; (3) його застосування можливе за умови призначення засудженому покарання без позбавлення волі, а також одночасно із звільненням особи від кримінальної відповідальності або покарання [81].

Можна зробити також висновок, що намір держави щодо застосування обмежувальних заходів кримінально-правового характеру до правопорушника спрямований здебільшого на захист потерпілих від домашнього насильства, а не на посилення карального впливу на правопорушників.

Що стосується в цілому заявленої системи нормативно-правових заходів протидії домашньому насильству, то через одноманітність окремих ознак певних заходів важливо мати чіткі уявлення про *передумову* їх застосування (тобто стосовно діяння, за вчинення якого застосовується захід державно-правового характеру); *підстави* застосування; *суб'єктів* застосування та *строків*

застосування того чи іншого заходу протидії домашньому насильству. При цьому, враховуючи те, що в реальній дійсності виникає чимало складнощів із юридичною кваліфікацією діянь, які виступають передумовою застосування обмежувальних заходів саме кримінально-правового характеру, і, як було показано, характеризуються майже певною однаковістю форм їх зовнішнього прояву (видами обов'язків), актуальності набуває питання їх чіткого розмежування [81].

2.2 Поняття та місце обмежувальних заходів у системі заходів кримінально-правового характеру, не пов'язаних з покаранням

Для чіткого формулювання поняття розглядуваних нами обмежувальних заходів кримінально-правового характеру, які наразі регламентовані чинним КК України та застосовуються лише до осіб, які вчинили домашнє насильство, слід насамперед дослідити природу поняття заходів кримінально-правового характеру, не пов'язаних з покаранням.

Заходи кримінально-правового характеру, які вже тривалий час існують у законі про кримінальну відповідальність та неодноразово ставали предметом наукових досліджень, досі викликають жваві дискусії.

Щодо загальної системи заходів кримінально-правового характеру, яка регламентована КК України [58], то з урахуванням положень Загальної частини КК України та поділу на відповідні розділи логічним виявляється, що вона включає: звільнення від кримінальної відповідальності (розділ IX КК України); покарання (розділ X КК України); звільнення від покарання (розділ XII КК України); судимість (розділ XIII КК України); обмежувальні заходи (розділ XIII¹ КК України); примусові заходи медичного характеру (статті 92-95 розділу XIV КК України); примусове лікування (ст. 96 КК України); спеціальна конфіскація (статті 96¹ – 96² КК України); заходи, що застосовуються до юридичних осіб (розділ XIV¹ КК України); звільнення від кримінальної відповідальності неповнолітніх із застосуванням примусових заходів виховного характеру (розділ

XV КК України); покарання неповнолітніх (розділ XV КК України). Як убачається, заходи кримінально-правового характеру *можуть бути поділені на ті, що пов'язані з покаранням, та ті, що не пов'язані з ним*. При цьому, на підставі аналізу положень Загальної частини КК України, можна припустити, що до системи заходів кримінально-правового характеру, не пов'язаних з покаранням, належать: звільнення від кримінальної відповідальності (розділ IX КК України); судимість (розділ XIII КК України); примусові заходи медичного характеру (статті 92-95 КК України); примусове лікування (ст. 96 КК України); спеціальна конфіскація (статті 96¹ – 96² КК України); заходи, що застосовуються до юридичних осіб (розділ XIV¹ КК України); звільнення від кримінальної відповідальності неповнолітніх із застосуванням примусових заходів виховного характеру (розділ XV КК України) та обмежувальні заходи (розділ XIII¹ КК України).

Таким чином, ми підтримуємо позицію, прихильники якої вважають, що *система заходів кримінально-правового характеру складається із покарання та інших заходів кримінально-правового характеру* [8; 20; 113; 139; 157].

Разом із тим, доцільно зазначити про існування в науковій літературі різних підходів щодо формулювання загального поняття «інші заходи кримінально-правового характеру». Наприклад, В. І. Борисов та В. С. Батиргарєєва вважають, що [«іншими заходи кримінально-правового характеру» є примусові за своєю природою некаральні заходи, передбачені законодавством про кримінальну відповідальність, що застосовуються від імені держави судом до фізичних та в окремих випадках і до юридичних осіб за вчинення забороненого КК України суспільно небезпечного діяння з метою усунення причин та умов, що призвели до вчинення такого діяння і здатних у разі їх збереження, призвести до скоєння нового суспільно небезпечного діяння, та гарантування в окремих випадках безпеки особи, до якої вживаються такі заходи, надання такій особі необхідної допомоги, а також гарантування безпеки інших осіб] [8]. Підтримуючи наведену наукову позицію, лише підкреслимо, що розглядувані нами заходи спрямовані саме на убезпечення потерпілого від відповідного суспільно небезпечного діяння.

Так само на некаральному характері розглядуваних заходів наголошує й А. М. Яценко, який пропонує під «іншими заходами кримінально-правового характеру» розуміти примусові, заохочувальні чи такі, що застосовуються на гуманістичних засадах засоби впливу, які передбачені кримінальним законом та застосовуються судом до особи в разі вчинення кримінального правопорушення або суспільно небезпечного діяння, з метою відновлення порушених прав та інтересів постраждалої особи, а також запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень або суспільно небезпечних діянь шляхом виправлення порушників [160]. Позитивним моментом наведеного визначення є те, що воно не тільки вказує на осіб, до яких можуть бути застосовані інші заходи кримінально-правового характеру, а й конкретизує підстави та цілі їх застосування. Водночас, на наш погляд, вказівка на те, що такі заходи мають, серед іншого, заохочувальний характер і можуть призначатися на гуманістичних засадах або у зв'язку з недоцільністю здійснення подальшого провадження, виявляється широким тлумаченням поняття «інші заходи кримінально-правового характеру», що ускладнює їх відмежування від інших кримінально-правових суміжних понять, наприклад, «інші кримінально-правові наслідки» (ч. 3 ст. 3 КК). Як зазначається у наукових роботах з кримінального права, відмежування цих понять має ґрунтуватися на встановленні співвідношення між терміном «інструменти» («засоби») та методи («способи»). Якщо «інструмент» – це конкретні важелі, засоби впливу держави на поведінку особи, за допомогою яких досягається певний результат, то «метод» – це сукупність прийомів, способів їх застосування, що відрізняються за характером та ступенем інтенсивності впливу. Саме тому для позначення кола цільових засобів впливу, які застосовує держава у зв'язку з учиненням діяння, передбаченого КК України, більш влучним є поняття «заходи кримінально-правового характеру». Якщо ж ідеться про прийоми, способи вживання цих заходів, то доцільним є використання іншого словосполучення – законодавчої конструкції «кримінально-правові наслідки», або ж доктринального поняття «заходи кримінально-правового впливу» [30, с. 284–427; 148, с. 11].

Якщо розглядати зазначені заходи кримінально-правового характеру, які не

пов'язані з покаранням, через поняття системи, то слід зазначити, що серед фахівців із кримінального права існує безліч підходів до систематизації кримінально-правових заходів, які в цілому залежать від критеріїв, які певний автор кладе в основу їх класифікації.

Так, О. В. Козаченко пропонує два підходи (широкий і вузький) до систематизації заходів кримінально-правового характеру. Зокрема, в межах широкого підходу він пропонує охопити не тільки ті прийоми та способи правового впливу, які передбачені законом про кримінальну відповідальність, а й заходи, які передбачені нормативно-правовими актами інших галузей права. В межах вузького підходу, який більш прийнятний для розгляду нашого питання щодо виокремлення місця саме обмежувальних заходів в системі заходів кримінально-правового характеру, автор пропонує систематизувати тільки ті прийоми і способи правового впливу, які передбачені законом про кримінальну відповідальність [47].

При цьому під час систематизації заходів кримінально-правового характеру, не пов'язаних з покаранням, вбачається доцільним використати підхід О. В. Козаченка щодо поділу заходів на примусові та заохочувальні. Кожному кримінально-правовому заходу притаманні два способи правового впливу: примус і заохочення, поєднання яких утворює унікальність такого впливу, який здійснюється в процесі застосування того чи іншого заходу кримінально-правового характеру [47]. На думку М. І. Хавронюка, класифікація заходів кримінально-правового характеру, які не пов'язані із покаранням, можлива за характером їхнього впливу на особу, за яким вони можуть бути поділені на такі групи: 1) примусові заходи (судимість, примусові заходи виховного характеру, примусові заходи медичного характеру, спеціальна конфіскація, обмежувальні заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство, заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб, а також пробація); 2) заохочувальні заходи (звільнення від кримінальної відповідальності; закриття кримінального провадження через відсутність вимоги потерпілого (ст. 477 КПК України) та інші види компромісу (тобто усі норми КК України, що спонукають особу до того, щоб вона «вчасно зупинилась»: ст. 17, частини 2 та 3 ст. 31,

частини 6 та 7 ст. 27, ч. 3 ст. 41 КК України тощо), інші види заохочувальних заходів (статті 69, 69¹, звільнення від покарання, звільнення від покарання та його відбування); 3) квазізаходи, під якими розуміються уявні заходи кримінально-правового характеру, які можуть застосовуватися у певних випадках, коли відсутні підстави для застосування заохочувальних заходів, або ж примусових заходів, зокрема коли кримінально-правовий конфлікт у певній мірі вичерпано (тобто застосовано звільнення, пов'язане із закінченням строків давності, звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку зі зміною обстановки, або ж звільнення від покарання за хворобою, в порядку амністії чи помилування) [148]. Ураховуючи такий поділ, обмежувальні заходи, на нашу думку, відносяться і до примусових, і до квазізаходів, через те, що останні застосовуються також і за умови звільнення від кримінальної відповідальності особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством. За таких умов, як влучно зазначила Т. І. Нікіфорова, хоча вказані заходи й передбачено в окремому розділі, очевидною виявляється їх належність до інших заходів кримінально-правового характеру. При цьому авторка підтримує віднесення таких заходів до примусових некаральних заходів кримінально-правового характеру, та підкреслює, що останні за своєю природою належать до заходів безпеки [72, с. 15]. До того ж проектом нового Кримінального кодексу України їх пропонується представити саме як засоби безпеки [140].

У контексті дослідження заходів безпеки цікавими є напрацювання В. В. Шпіляревич з питань кримінально-правових заходів безпеки, яка визначає їх як різновид закріплених у КК України заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються саме до особи, яка знаходиться у певному небезпечному стані, з метою запобігання повторному вчиненню суспільно небезпечного діяння з ознаками діяння, передбаченого в Особливій частині КК України [154]. Наведена позиція у розумінні кримінально-правових заходів безпеки має позитивні моменти, оскільки, з одного боку, достатньо повно розкриває суть аналізованих заходів, а з другого боку, наголошує на важливій ролі цих заходів у протидії кримінальним правопорушенням.

При цьому В. В. Шпіляревич приділяє увагу тлумаченню термінів «захід» (під яким зазвичай розуміється «сукупність дій, що мають на меті здійснення чого-небудь» [40, с. 147]) та «безпека» (яка традиційно визначається як певний стан захищеності життєво важливих інтересів не тільки особи, а й суспільства і держави від будь-якої (зовнішньої або внутрішньої) загрози [156]). У свою чергу, у науковій літературі пропонується також вирізняти так звану юридичну безпеку як стан правової захищеності об'єкта за наявності необхідних правових гарантій і юридичного забезпечення нормальної життєдіяльності, що ґрунтується на законності, дотриманні прав людини, безперешкодній реалізації прав та свобод, а також їх відновленні [155]. Відповідно до цього кримінально-правова безпека визначається як безпека, забезпечення якої передбачається заходами кримінально-правового характеру, у тому числі й заходами безпеки.

Як влучно зазначив М. І. Панов, саме соціальна функція кримінального права і кримінальної відповідальності визначається об'єктивною необхідністю досягнення певного рівня безпеки в суспільстві. Безпеку дослідник трактує як найважливішу цінність соціального життя, і зазначає, що кожна галузь права, її інститути та категорії повинні відображати ідею безпеки, зокрема як особливої та постійної «константи» людського буття [90]. Так, слід констатувати, що саме кримінально-правові заходи, в першу чергу, повинні бути спрямовані на убезпечення особи, що підтверджує позицію, що останні є саме «заходами безпеки».

Власну точку зору сформував А. В. Савченко, запропонувавши поняття заходів безпеки кримінально-правового характеру, вивчаючи їх поряд із заходами виправлення, якими КВК України називає соціально-виховну роботу, суспільно корисну працю, пробацію, загальноосвітнє і професійно-технічне навчання та громадський вплив (ч. 3 ст. 6 КВК України та ін.). Отже, науковець пропонує вважати заходами безпеки такі, які покликані здійснювати виховний, превентивний, виправний, лікувальний чи інший спеціальний вплив на особу правопорушника, будучи застосованими як поряд із покаранням, так й окремо від нього, заради ефективного захисту суспільства [121, с. 293].

В. О. Туляков, досліджуючи питання заходів безпеки, визначає останні як

примусові заходи, які відповідно до кримінального закону застосовуються судом поряд із покаранням (або замість нього) до особи, що вчинила злочин, і які спрямовані на запобігання злочинам [144, с. 49]. Зазначена точка зору науковця вбачається прийнятною для досліджуваних нами обмежувальних заходів, адже останні можуть застосовуватися як додаткові до покарання, так і замість нього. Попри це, учений акцентує на можливості їх застосування виключно за вчинення особою злочину, авжеж без урахування зміни щодо уведення до КК України інституту кримінального проступку.

Серед вітчизняних учених цікаву ідею щодо тлумачення заходів безпеки висловила у своїй дисертаційній роботі І. М. Горбачова, яка визначає їх як заходи обмежувального характеру, застосування яких здійснюється від імені держави за мотивованим рішенням суду у разі вчинення передбаченого кримінальним законом суспільно небезпечного діяння та становить небезпеку для суспільства [21, с. 56, 196].

Отже, відсутність легального визначення понять заходів кримінально-правового характеру, інших заходів кримінально-правового характеру, заходів безпеки та обмежувальних заходів кримінально-правового характеру зокрема [154], продовжує породжувати численні дискусії серед науковців з означених питань.

Так, для формулювання поняття та визначення місця обмежувальних заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство, в системі заходів кримінально-правового характеру, не пов'язаних із покаранням, важливого значення набуває розв'язання питання про співвідношення цих заходів із базовою категорією кримінального права – кримінальною відповідальністю. Здавалося б, розуміння Кримінального кодексу України як закону про кримінальну відповідальність дозволяє визнавати обмежувальні заходи кримінально-правового характеру складовою кримінальної відповідальності. Проте передбачена законодавцем можливість застосування таких заходів у разі звільнення від кримінальної відповідальності ставить такий умовивід під сумнів. Вбачається, що пояснення цієї ситуації вимагає з'ясування змісту кримінальної відповідальності.

Одразу зазначимо, що в науці кримінального права кримінальна відповідальність визначається по-різному (як покарання, реалізація правової санкції, реакція суспільства на правопорушення, зобов'язання зазнати певних обмежень чи позбавлень тощо). Не зупиняючись на аналізі наявних у доктрині кримінального права підходів до розуміння кримінальної відповідальності (що виходить за межі дослідження), вважаємо за доцільне підтримати позицію О. В. Козаченка, який пропонує розглядати кримінальну відповідальність як систему (взаємопов'язану сукупність) кримінально-правових заходів, що уособлюють збалансування їх примусового й заохочувального потенціалу, заснованого на поєднанні різних способів й прийомів здійснення кримінально-правового впливу, які застосовуються державою з метою забезпечення виконання особами, які вчинили будь-який вид кримінального правопорушення (злочину чи проступку), обов'язку зазнати передбачених законом обмежень її прав та свобод [48]. Зазначений погляд ми трансформували під нові реалії у зв'язку з прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» від 22.11.2018 р. № 2617-VIII щодо появи розподілу кримінальних правопорушень на злочини та проступки.

Тому, вивчаючи питання обмежувальних заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство, ми визначаємо останні заходами безпеки, які можуть знаходити свою реалізацію, у першу чергу, в межах кримінальної відповідальності як особливого елементу у системі заходів кримінально-правового характеру, як в цілому, так і не пов'язаних з покаранням, стосовно особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством.

Зокрема, місце обмежувальних заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство, в системі заходів кримінально-правового характеру ми пропонуємо дослідити через формулювання його поняття.

Одразу зауважимо, що на теперішній час науковці, зокрема, К. А. Новікова, О. В. Козаченко, Н. Р. Лашук, Ю. М. Ковалик (Пліш), А. Я. Шинкарчук,

О. О. Дудоров та М. І. Хавронюк мають різні погляди щодо поняття обмежувальних заходів, закріплених законом про кримінальну відповідальність у Розділі XIII¹ КК України, у зв'язку з чим наведемо деякі з них.

Так, позиція К. А. Новікової полягає у тому, що обмежувальні заходи є заходами кримінально-правового характеру, що передбачені кримінальним законом і спрямовані на обмеження правового статусу повнолітнього суб'єкта злочину, пов'язаного з домашнім насильством (тільки цього виду кримінального правопорушення), та застосовуються судом в інтересах потерпілого тільки від злочину одночасно з призначенням покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, або у разі звільнення особи від кримінальної відповідальності чи покарання [74, с. 58]. Не сперечаюсь із законодавчим формулюванням, положень ст. 91¹ КК України, але досліджуючи перспективу розвитку інституту обмежувальних заходів, зазначаємо, що притримуємось позиції розширення передумови обмежувальних заходів і на проступки також, тобто на усі види кримінальних правопорушень.

Разом із тим, слід розглянути інші наукові погляди щодо поняття обмежувальних заходів, передбачених законом про кримінальну відповідальність. Цікавим для нашого дослідження є погляд О. В. Козаченка [50]. На підставі окреслених змістовних ознак обмежувальних заходів автор пропонує розуміти під ними передбачені кримінальним законом примусові кримінально-правові заходи, що передбачають додатковий до покарання (крім позбавлення волі) або інших заохочувальних заходів впливу на особу та строковий характер, що призначаються судом у випадках вчинення повнолітньою особою будь-якого виду кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством чи загрозою застосування такого правопорушення. При цьому автор відмічає їх значний потенціал в аспекті їх ролі у підвищенні ефективності кримінально-правового впливу з огляду на ненадлишковий характер їх впливу на поведінку особи, яка вчинила кримінальне правопорушення [50, с. 353].

При цьому і К. А. Новікова, і О. В. Козаченко доходять висновку, що формулювання поняття обмежувальних заходів передбачає вирізнення

насамперед загальних для цих заходів ознак, що допоможе відмежовувати обмежувальні заходи від інших заходів кримінально-правового характеру [74].

Так, К. А. Новікова вирізняє п'ять ознак обмежувальних заходів, передбачених ст. 91¹ КК України, які, на наш погляд, можна представити у вигляді таких, що характеризують: мету застосування (1); суб'єкта застосування (2); підставу застосування (3); характер застосування (4) та суб'єкта призначення (5).

О. В. Козаченко пропонує визнавати ознаками обмежувальних заходів ті, які ми узагальнили наступним чином: вид та спосіб правового регулювання (1); характер застосування (2); суб'єкт застосування (3); місце заходів у системі заходів кримінально-правового характеру (4); порядок призначення (5); підстава застосування (6). Як убачається із викладеного, формулювання поняття обмежувальних заходів ґрунтується на відмежуванні певних ознак таких заходів. Аналізуючи та співставляючи погляди науковців, ми запропонуємо власні ознаки та поняття обмежувальних заходів.

Так, метою застосування таких заходів К. А. Новікова пропонує вважати обмеження правового статусу суб'єкта вчинення злочину (кримінального правопорушення), пов'язаного з домашнім насильством, що направлено на захист та убезпечення конкретних потерпілих від кримінально-протиправних посягань, а також запобігання правопорушенням, пов'язаним з домашнім насильством [74].

У свою чергу, суб'єктом застосування обмежувальних заходів, інакше кажучи колом осіб, які можуть бути обмежені у своїх правах у зв'язку із застосуванням до них цих заходів, як зазначає К. А. Новікова, є лише повнолітня на момент вчинення злочину фізична, осудна (повністю або обмежено) особа незалежно від наявності у неї певного специфічного правового статусу (наприклад, службова особа, військовослужбовець, вагітна жінка та ін.) [74].

Підставою застосування обмежувальних заходів, К. А. Новікова пропонує вважати певний юридичний факт, за умови настання якого у держави виникають певні повноваження, які дозволяють призначити зазначені заходи конкретній особі. За чинним КК України, як влучно стверджує авторка, така підстава є

двоєдиною, тобто складається з двох обов'язкових елементів – фактичного (яке визначається словами закону «вчинення домашнього насильства») та юридичного (яке визначається словами закону [...одночасно з призначенням покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, або звільненням ...від кримінальної відповідальності чи покарання]) [50]. Одразу зауважимо, що ми розглядаємо ці елементи не як підставу, а як передумову та умову застосування обмежувальних заходів.

Також обов'язковою ознакою таких заходів, безперечно, є їх кримінально-правовий характер, який полягає у тому, що вони передбачаються виключно законом про кримінальну відповідальність, хоча обмежувальні заходи і не є кримінальною відповідальністю чи елементом будь-якого іншого виду юридичної відповідальності, але вони є одним із потенційно можливих правових наслідків вчинення кримінального правопорушення [50]. В свою чергу, О. В. Козаченко зазначає, що виходячи з юридичної природи, назви та нормативно визначеного місця обмежувальних заходів у законі, вони, безумовно, мають визнаватися особливим видом кримінально-правових заходів, являючи собою систему прийомів і способів здійснення кримінально-правового впливу. При цьому якщо способи регулювання суспільних відносин у таких випадках залишаються традиційними – поєднання примусу й заохочення, то прийоми мають унікальний характер, що визначається видом того чи іншого кримінально-правового заходу [50]. Також О. В. Козаченко наголошує на повнолітньому віці особи, до якої можуть застосовуватися обмежувальні заходи, та зазначає, що ці заходи належать до так званих додаткових кримінально-правових заходів, які можуть застосовуватися на додаток як до примусових кримінально-правових заходів – покарання (окрім того, що пов'язане із позбавленням волі), так і до заохочувальних заходів у виді звільнення від кримінальної відповідальності чи покарання. При цьому аналізований вид заходу має строковий характер та призначається виключно судом загальної юрисдикції [50]. На це звернула увагу й К. А. Новікова, виокремлюючи як ознаку обмежувальних заходів те, що суб'єктом призначення є суд загальної юрисдикції [74].

Ще однією ознакою обмежувальних заходів, яка впливає із зазначеної вище (застосування останніх судом), є «наявність інтересу потерпілого від злочину (кримінального правопорушення), пов'язаного з домашнім насильством». Зокрема, таку ознаку ми виокремлюємо як підставу застосування обмежувальних заходів, адже без наявності такого інтересу судом не можуть застосовуватися обмежувальні заходи. Зазначене питання ми більш детально розглядаємо у відповідному підрозділі дисертаційного дослідження щодо підстави застосування обмежувальних заходів. Тут лише зазначимо, що наявність «інтересу потерпілого» від кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством, передбачає, що суд не повинен переслідувати мети відплати (кари) особі за вчинення кримінального правопорушення, пов'язаного із домашнім насильством, а повинен з'ясувати, у чому полягає інтерес потерпілого від кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством (наприклад, забезпечення особистої безпеки потерпілого, потреба в ізоляції від кривдника та ін.), і з урахуванням цього вирішити питання про можливість застосування до особи, яка вчинила домашнє насильство, конкретного виду (видів) обмежувальних заходів. Саме у відсутності каральної мети обмежувальних заходів та непереслідуванні у зв'язку з їх застосуванням мети виправлення засудженого і полягає головна відмінність таких заходів від заходів кримінальної відповідальності, що й дозволяє вважати їх іншими заходами кримінально-правового характеру [74].

Окремі погляди щодо поняття обмежувальних заходів та безпосередньо їх ознак висловлюють й інші науковці. Так, Ю. М. Ковалик (Пліш) зазначає, що обмежувальні заходи мають такі ознаки: 1) вони є заходом державного примусу через те, що підлягають застосуванню лише уповноваженим на то суб'єктом; 2) обмежувальні заходи, передбачені ст. 91¹ КК України, належать до заходів кримінально-правового впливу; 3) мають додатковий характер і належать до категорії заходів безпеки як різновиду інших заходів кримінально-правового характеру [93, с. 121].

На думку А. А. Васильєва, обмежувальні заходи, будучи різновидом заходів кримінально-правового характеру, мають специфічні ознаки, оскільки

стосуються та є нерозривно пов'язаними зі специфічними обставинами вчинення окремих видів кримінальних правопорушень. До ознак таких заходів належать наступні ознаки: 1) визначеність їх положеннями КК України (відповідно до положень ч. 3 ст. 3 КК України); 2) наявність підстави застосування таких заходів – вчинення протиправного посягання; 3) призначення лише судом та від імені держави; 4) їх застосування має вимушений (примусовий), а не добровільний характер [57, с. 417].

Н. Р. Лашук зазначає, що обмежувальні заходи мають такі ознаки: 1) такі заходи призначаються в інтересах потерпілого від злочину, пов'язаного з домашнім насильством, одночасно з покаранням, не пов'язаним з позбавленням волі, або зі звільненням від покарання, що свідчить про застосування таких заходів за вчинення передбаченого законом злочину; 2) їх застосування можливе й до осіб, звільнених від кримінальної відповідальності, що свідчить про їх застосування не за вчинення злочину; 3) ці заходи полягають в обмеженні особистих та майнових прав особи, яка вчинила домашнє насильство; 4) вони мають вимушений, а не добровільний характер; 5) контроль за їх дотриманням здійснюється органами пробації, а обов'язок дотримуватися вказаних обмежень покладається на особу, яка вчинила домашнє насильство [61, с. 161–162].

Таким чином, є всі підстави констатувати, що притаманність обмежувальним заходам низки як загальних для всіх заходів кримінально-правового характеру ознак, так і специфічних, перетворює сукупність цих ознак на унікальну, що якраз і дає підставу виокремлювати обмежувальні заходи у самостійний вид заходів кримінально-правового характеру.

Отже, для формулювання поняття обмежувальних заходів кримінально-правового характеру доцільно синтезувати виділені вище ознаки, які є необхідними й достатніми для визначення його як такого і відмежування від суміжних. З огляду на викладене пропонуємо під обмежувальними заходами кримінально-правового характеру розуміти передбачені законом обов'язки, зокрема обмеження та заборони, спрямовані на обмеження правового статусу повнолітнього суб'єкта кримінального правопорушення, що застосовуються судом в інтересах потерпілого від кримінального правопорушення, одночасно з

призначенням покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, або зі звільненням від кримінальної відповідальності чи покарання та мають строковий характер.

У свою чергу, обмежувальні заходи в системі заходів кримінально-правового характеру – це самостійний примусовий вид заходів кримінально-правового характеру, не пов'язаного з покаранням, які є додатковими до покарання (окрім позбавлення волі) та інших заохочувальних заходів кримінально-правового характеру та мають на меті захист та убезпечення конкретних потерпілих від кримінально протиправних посягань, а також запобігання правопорушенням, що за характером відносить їх до заходів безпеки.

Таким чином, запропоноване узагальнене поняття обмежувальних заходів кримінально-правового характеру, на наш погляд, поєднує всі можливі ознаки, відбиті наразі законодавцем у ст. 91¹ КК України. Для зручнішого сприйняття запропонованого нами бачення системи ознак обмежувальних заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються саме до осіб, які вчинили домашнє насильство, передбачених ст. 91¹ КК України, наведемо їх у таблиці.

Табл. 4

Обмежувальні заходи кримінально-правового характеру, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство (ст. 91¹ КК України)

Ознака	Суть ознаки
Мета застосування	Обмеження правового статусу суб'єкта вчинення кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством (станом на 17.11.2023 р. ст. 91 ¹ КК України передбачено тільки злочин, пов'язаний з домашнім насильством), з метою захисту та убезпечення конкретних потерпілих від кримінально протиправних посягань, а також запобігання правопорушенням, пов'язаним з домашнім насильством
Суб'єкт, до якого можуть застосовуватися заходи	Фізична, осудна (повністю або обмежено) особа, яка вчинила домашнє насильство (ч. 1 ст. 91 ¹ КК України) і при цьому на момент його вчинення досягла 18 років (ч. 2 ст. 91 ¹ КК України)
Передумова застосування	Вчинення кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством (станом на

	17.11.2023 р. ст. 91 ¹ КК України передбачено тільки злочин, пов'язаний з домашнім насильством)
Умова застосування	Застосування при призначенні покарань, не пов'язаних з позбавленням волі (ізоляцією особи від суспільства), або при звільненні особи від кримінальної відповідальності чи від покарання з більшості передбачених КК України підстав
Характер заходів	Обмежувальні заходи як один із кримінально-правових наслідків вчинення кримінального правопорушення, які визначаються ст. 91 ¹ КК України, мають кримінально-правовий характер
Суб'єкт призначення	Виключно судом загальної юрисдикції в межах розгляду кримінальних справ
Підстава застосування	Наявність інтересу потерпілого від кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством, що ґрунтується на наявності безпосередньої небезпеки (станом на 17.11.2023 р. ст. 91 ¹ КК України передбачено тільки злочин, пов'язаний з домашнім насильством)
Види заходів	1) заборона перебувати в місці спільного проживання з особою, яка постраждала від домашнього насильства; 2) обмеження спілкування з дитиною у разі, якщо домашнє насильство вчинено стосовно дитини або у її присутності; 3) заборона наближатися на визначену відстань до місця, де особа, яка постраждала від домашнього насильства, може постійно чи тимчасово проживати, тимчасово чи систематично перебувати у зв'язку з роботою, навчанням, лікуванням чи з інших причин; 4) заборона листування, телефонних переговорів з особою, яка постраждала від домашнього насильства, інших контактів через засоби зв'язку чи електронних комунікацій особисто або через третіх осіб; 5) направлення для проходження програми для кривдників (до 11.08.2023 р. – направлення для проходження програм для кривдників або пробаційної програми¹).

¹ Примітка. Частину четверту статті 91¹ КК України, якою передбачалось направлення для проходження пробаційної програми, виключено на підставі Закону України № 3233-IX від 13.07.2023 р.

Таким чином, запропоноване нами поняття обмежувальних заходів уміщує низку наступних ознак. По-перше, *мета застосування* полягає в обмеженні правового статусу суб'єкта вчинення злочину (кримінального правопорушення), пов'язаного з домашнім насильством, з метою захисту та убезпечення конкретних потерпілих від кримінально протиправних посягань, а також запобігання правопорушенням, пов'язаним з домашнім насильством. По-друге, *суб'єктом, до якого можуть застосовуватися заходи*, є фізична, осудна (повністю або обмежено) особа, яка вчинила домашнє насильство (ч. 1 ст. 91¹ КК України) і при цьому на момент його вчинення досягла 18 років (ч. 2 ст. 91¹ КК України). По-третє, *передумовою застосування* є вчинення злочину (кримінального правопорушення), пов'язаного з домашнім насильством. По-четверте, *умовою застосування* обмежувальних заходів є застосування при призначенні покарань, не пов'язаних з позбавленням волі (ізоляцією особи від суспільства), або при звільненні особи від кримінальної відповідальності чи від покарання з більшості передбачених КК України підстав. По-п'яте, *характер* досліджуваних нами заходів, безумовно, полягає в тому, що обмежувальні заходи як один із кримінально-правових наслідків вчинення злочину (кримінального правопорушення), які визначаються ст. 91¹ КК України, мають кримінально-правовий характер. По-шосте, *суб'єктом призначення*, виходячи з положень законодавства, є виключно суд загальної юрисдикції в межах розгляду кримінальних справ. По-сьоме, *підставою застосування* заходів є наявність інтересу потерпілого від злочину (кримінального правопорушення), пов'язаного з домашнім насильством, що базується на наявності безпосередньої небезпеки. По-восьме, сутність обмежувальних заходів полягає у призначенні певних обмежень, обов'язків та заборон, що відображені у видах таких заходів. [81].

2.3 Правова природа та соціальна обумовленість обмежувальних заходів, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство

На сьогодні закон про кримінальну відповідальність відображає тенденцію до появи нових, альтернативних до покарання заходів кримінально-правового

характеру. З урахуванням цього у доктрині кримінального права сформувалася теорія дуалізму покарань та інших засобів кримінально-правового впливу на особу, яка вчинила суспільно небезпечне діяння. Висловлене актуалізує потребу у дослідженні правової природи нововведених обмежувальних заходів кримінально-правового характеру та соціальної обумовленості застосування останніх саме до осіб, які вчинили домашнє насильство.

Слід зазначити, що у проєкті нового Кримінального кодексу України під обмежувальними заходами розуміються засоби, що полягають у забороні вчинення особою певних діянь, а також в обмеженні її прав та свобод з метою убезпечення суспільства від зловживання ними (ч. 1 ст. 3.6.5 КК) [140]. Наведена дефініція обмежувальних заходів дозволяє розглянути їх як засоби безпеки, що в цілому враховують мету та підставу їх застосування. Такого висновку доходять чимало науковців, зокрема, О. В. Харитонova, яка зазначає, що обмежувальні заходи, будучи яскравим проявом подальшого розвитку у сучасному кримінальному праві ідеї «багатоколійності», за своєю природою тяжіють до так званих «заходів безпеки», що спрямовані передусім на захист потерпілої особи та запобігання вчиненню особою повторного домашнього насильства [150, с. 73–74, 80].

Інакше правову природу обмежувальних заходів визначає А. М. Яценко, який зазначає, що ключовою особливістю таких інших некаральних, але примусових заходів кримінально-правового характеру є те, що ці заходи не є покаранням, тобто не передбачають та не ставлять за мету кару особи, яка вчинила кримінальне правопорушення. Отже, в загальній системі заходів кримінально-правового характеру як правових наслідків кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством, обмежувальні заходи належать до інших некаральних, але примусових заходів кримінально-правового характеру [162].

На думку А. Б. Благої, обмежувальні заходи за притаманною їм природою є заходами державного примусу, оскільки їх сутність полягає в обмеженні прав і свобод особи у зв'язку з учиненням нею кримінального правопорушення з ознаками домашнього насильства з метою захисту прав та інтересів потерпілого

від такого правопорушення [6].

Отже, спираючись на суть обмежувальних заходів, яка впливає з їх практичного застосування та проблем реалізації, можна визначити їх правову природу. На перший погляд вони дуже схожі з іншими заходами кримінально-правового характеру. Як зазначає Т. О. Павлова, виходячи із загального змісту ст. 91¹ КК України, вказані заходи належать до інших заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до фізичних осіб заради убезпечення постраждалої особи від насильницьких дій кривдника та запобігання повторенню у майбутньому будь-яких форм насильства щодо неї [89].

Проте, на наш погляд, говорячи про правову природу обмежувальних заходів кримінально-правового характеру, слід звернути увагу на низку особливостей, які її визначають, а саме: *унікальність* – схожих у законі про кримінальну відповідальність заходів немає, про що й свідчить поява окремого розділу Загальної частини КК України; *своєчасність* – поява нових, неіснуючих раніше засобів кримінального права свідчить про оперативне реагування держави на виконання та реалізацію положень норм міжнародного права, зокрема, останні уведені з метою реалізації положень Стамбульської Конвенції, навіть ще до її ратифікації; *гуманістичність* – поява відмінного від покарання, не пов'язаного з позбавленням волі обмежувального заходу, є яскравим підтвердженням того, що державна політика у сфері запобігання та протидії кримінальним правопорушенням не обмежується лише каральними засобами, а й впроваджує інші некаральні засоби, які також є дієвими у вирішенні питань злочинності в державі, зокрема, домашнього насильства; *збалансованість* – запроваджені заходи є складовою спеціальних заходів протидії домашньому насильству, система яких передбачена Законом № 2229-VIII і призначення яких можливе на різних рівнях правового регулювання.

Отже, правова природа обмежувальних заходів саме кримінально-правового характеру полягає у тому, що вони є найсуворішими заходами серед спеціальних заходів протидії домашньому насильству, зокрема, примусовими кримінально-правовими заходами, що мають додатковий до покарання характер або замінюють останнє і застосовуються судом де-факто у разі вчинення

повнолітньою особою кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством (хоча як вже зазначалось, станом на 17.11.2023 р. ст. 91¹ КК України передбачено тільки злочин, пов'язаний з домашнім насильством).

Окрім дослідження правової природи обмежувальних заходів, на окрему увагу заслуговує з'ясування соціальної обумовленості останніх. Соціальна обумовленість – це певною мірою відповідність норми суспільним потребам, яка визначається низкою чинників.

Перш ніж перейти до визначення таких чинників соціальної обумовленості обмежувальних заходів, застосування яких, передбачено у разі вчинення саме домашнього насильства, розглянемо критичну думку В. В. Шаблистого, який взагалі вважає, що обмежувальні заходи є зайвим елементом у системі заходів кримінально-правового характеру та підлягають виключенню із Загальної частини КК України та залишенню їх тільки у розділі V «Спеціальні заходи щодо протидії домашньому насильству» ст. 24 Закону № 2229-VIII. Також науковець зазначає, що указівка на те, який обмежувальний захід застосовується певним суб'єктом та яка відповідальність настає за їх порушення, є обов'язковою саме в Законі № 2229-VIII. Нові кримінально-правові заходи, на думку науковця, слід запроваджувати з урахуванням уже існуючих [152].

Одразу зазначимо, що ми не підтримуємо наведене твердження з урахуванням дослідженої нами соціальної обумовленості обмежувальних заходів і вважаємо, що визначення зазначених заходів на рівні закону про кримінальну відповідальність є доцільним. Дійсно, реалізація кожного виду обмежувального заходу має свої проблеми та потребує покращення процедур та правил щодо практичної реалізації, але водночас говорити про їх «непотрібність», вочевидь, недоречно. Соціальна обумовленість останніх базується не лише на позитивних практиках зарубіжних країн та міжнародному стандарті запобігання та протидії домашньому насильству, яким є Стамбульська конвенція, а й є яскравим прикладом гуманізації кримінальної політики України, яка надає альтернативу запобігання та протидії домашньому насильству такими відмінними від покарання засобами, які реалізуються обмежувальними заходами кримінально-правового характеру.

Так, у теорії кримінального права питання про *соціальну обумовленість*, як правило, розглядається стосовно охоронних (заборонних) норм закону про кримінальну відповідальність. Зокрема, щодо таких норм О. О. Пащенко запропонована така система соціально-правових обставин: 1) суспільна небезпечність; 2) співрозмірність позитивних і негативних наслідків заборони; 3) неможливість боротьби з діянням за допомогою інших, окрім кримінально-правових, заходів; 4) наявність ресурсів, необхідних для забезпечення кримінального переслідування (матеріальних, процесуальних та ін.); 5) системно-правова несуперечливість; 6) безпрогальність і ненадмірність заборони; 7) повнота складу кримінального правопорушення [91, с. 210]. Що ж стосується соціальної обумовленості регулятивних, дефінітивних та заохочувальних норм закону про кримінальну відповідальність, то до них цей науковець відносить суспільну мораль та правосвідомість, а також суспільну думку [92, с. 5].

Ураховуючи правову природу обмежувальних заходів, а також те, що норма про них є і регулятивною, і у перспективі стане дефінітивною (якщо наші законодавчі пропозиції будуть прийняті Верховною Радою України), і водночас певною мірою заборонною (адже включає перелік певних видів заборон та обмежень), то, спираючись на запропоновану О. О. Пащенко систему соціально-правових обставин, вважаємо за можливе виокремити такі чинники (обставини) соціальної обумовленості норм про обмежувальні заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство: 1) *суспільна небезпечність* діянь, що є передумовою застосування обмежувальних заходів, закріплених ст. 91¹ КК України, свідчить про неможливість у повному обсязі убезпечити потерпілих від таких кримінальних правопорушень, зокрема у разі призначення покарання, не пов'язаного з позбавленням волі; 2) *співрозмірність позитивних і негативних наслідків застосування таких заходів (зокрема, заборон та обмежень, передбачених ними)*: такий наслідок як додаткове до покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, та у разі звільнення від кримінальної відповідальності чи покарання, застосування обмежувального заходу до особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством, дозволяє забезпечити певну співрозмірність та альтернативність застосування

останніх, на відміну від найсуворішого покарання у виді позбавлення волі;

3) *можливість боротьби з діянням за допомогою кримінально-правових заходів та неможливість боротьби за допомогою інших*: спеціальні заходи запобігання та протидії домашньому насильству передбачені на різних рівнях правового регулювання (адміністративно-процесуальному, цивільно-процесуальному), але у разі вчинення кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством, доцільним є застосування обмежувальних заходів саме кримінально-правового характеру, враховуючи можливість призначення останніх одночасно з призначенням певних видів покарань або зі звільненням від кримінальної відповідальності чи від покарання;

4) *системно-правова несуперечливість*: наявність в полі правового регулювання подібних заборон та обмежень, на перший погляд, викликає певні неузгодженості у разі застосування подібних заходів на рівні адміністративного та цивільного провадження, але з метою їх усунення слід дотримуватися принципів призначення державних заходів примусу, враховуючи усі обмеження, які має особа з приводу вчинення, у нашому разі, злочину (виду кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством);

5) *ненадмірність заходів (заборон та обмежень)*: враховуючи гуманістичність обмежувальних заходів, які спрямовані насамперед на убезпечення постраждалих від домашнього насильства, вважаємо, що застосування заборон і обмежень, передбачених обмежувальними заходами, є ненадмірним та доречним. Застосування заходів разом із призначенням покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, та у разі звільнення від кримінальної відповідальності або відбування покарання, свідчить про можливість виконання завдання закону про кримінальну відповідальність (ст. 1 КК України) шляхом застосування обмежувальних заходів, а не найсуворішого покарання;

6) *повнота складу кримінальних правопорушень, що є передумовою застосування обмежувальних заходів*: передбачення п. 6¹) ч. 1 ст. 67 КК України такої обтяжуючої покарання обставини, як вчинення кримінального правопорушення щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах (яка безпосередньо стосується передумови застосування обмежувальних заходів),

в цілому не впливає на повноту складу кримінальних правопорушень, визначених Особливою частиною КК України, але дає можливість забезпечити виокремлення з усього масиву кримінальних правопорушень саме тих, що пов'язані з домашнім насильством, які є передумовою застосування обмежувальних заходів кримінально-правового характеру.

Крім того, окремими обставинами соціальної обумовленості обмежувальних заходів є *суспільна мораль (7)*: пережитки пострадянської свідомості тривалий час керували суспільною мораллю, виправдовуючи вчинення домашнього насильства саме нормою життя. Проте завдяки впливу досвіду європейських країн та міжнародних стандартів у запобіганні та протидії домашньому насильству нульову толерантність до домашнього насильства вдається долати, про що певною мірою свідчить кількість звернень із приводу домашнього насильства до правоохоронних органів та успішне функціонування мережі спеціалізованих служб підтримки осіб, які постраждали від домашнього насильства та насильства за ознакою статі. Тому у свідомості громадськості, а також правоохоронних та судових органів домашнє насильство вже перестає бути «приватною справою», а існування зазначених обмежувальних заходів є, безперечно, соціально обумовленим.

Відповідно до положень Пояснювальної записки до законопроєкту (реєстраційний № 4952 від 12.07.2016 р., який втілюється у Законі № 2227-VIII), в яких надається обґрунтування прийняття цього акта і які певною мірою надають уявлення про соціальну обумовленість досліджуваних нами заходів, зазначено що, за останні три десятиліття насильство щодо жінок, зокрема домашнє насильство, є у фокусі уваги міжнародної спільноти, що знаходить своє відображення у цілій низці міжнародних нормативно-правових актів. При цьому в указаному документі наголошено, що прийняття акта надасть можливість імплементувати положення Стамбульської конвенції у національне законодавство та вдосконалити кримінальне та кримінальне процесуальне законодавство України у зазначеній сфері [111]. Отже, із зазначеного випливає, що *курс на європейську та євроатлантичну інтеграцію (8)*, що передбачає необхідність імплементування норм міжнародного права у національне

законодавство, є ще однією обставиною, що обумовлює соціальну потребу появи обмежувальних заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються саме до осіб, які вчинили домашнє насильство.

Враховуючи стурбованість міжнародної спільноти та кількість зареєстрованих випадків домашнього насильства, можна стверджувати про наявність соціальної обумовленості уведення як нових обмежувальних заходів кримінально-правового характеру, так і запровадження кримінальної відповідальності за домашнє насильство та інші, пов'язані з домашнім насильством кримінальні правопорушення, що є передумовою застосування обмежувальних заходів.

За офіційними даними Офісу Генерального прокурора, станом на кінець 2022 року обліковано 3 360 кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством. При цьому ознайомлення з цими даними свідчить про те, що кількість таких кримінальних правопорушень не обмежується кваліфікацією лише за ст. 126¹ КК України («домашнє насильство»), адже за відповідною статтею обліковано тільки 1 498 кримінальних правопорушень [34]. Саме тому для з'ясування питання про те, як Офіс Генерального прокурора робить вибірку кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством (окрім ст. 126¹ КК України), виникла потреба у дослідженні змісту оновленого «Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення», затвердженого наказом Офісу Генерального прокурора від 17.08.2023 р. № 231 [96], в п. 2 Розділу 4 якого закріплено особливості обліку кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством. Так, у Положенні зазначається, що при визначенні та внесенні відомостей до Реєстру про кримінальні правопорушення, пов'язані з домашнім насильством, необхідно керуватися Кримінальним, Сімейним, Житловим кодексами України та Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [35; 58; 122; 114]. Разом із тим, у пунктах 45-46 Розділу 4 визначено, що облік у Реєстрі особи, яка потерпіла від кримінального правопорушення, здійснюється Реєстратором шляхом заповнення електронної форми «Потерпілий» з урахуванням його особливого правового статусу,

визначеного, зокрема, у Законі № 2229-VIII. У свою чергу, в п. 7 Розділу 6 зазначено, що відомості про обрання особі запобіжного заходу та застосування обмежувальних заходів (до особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством) вносяться до Реєстру з моменту фактичного їх застосування [96].

Такі удосконалення Офісу Генерального прокурора у процесі функціонування Єдиного державного реєстру досудових розслідувань дозволять повною мірою сформулювати статистичні дані про застосування обмежувальних заходів кримінально-процесуального характеру, що застосовуються до осіб, які підозрюються у вчиненні кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством. Зазначені нормативно-правові зміни є ще одним проявом соціальної обумовленості, чинником якої є *наявність ресурсів для застосування заходів (зокрема, матеріальних, інтелектуальних, процесуальних)* (9).

Водночас слід зауважити, що на противагу Офісу Генерального прокурора, Державна судова адміністрація поки що не вжила заходів до вдосконалення статистичних даних щодо обліку обмежувальних заходів саме кримінально-правового характеру, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство. Так, за даними Державної судової адміністрації про результати розгляду справ у сфері протидії домашньому насильству (які відбивають лише відомості щодо розгляду справ за статтями 126¹ КК України «домашнє насильство» та 390¹ КК України «невиконання обмежувальних заходів, обмежувальних приписів або непроходження програм для кривдників»), кількість проваджень за ст. 126¹ КК України, що перебувала на розгляді у 2021 році, становила 2 500, а за ст. 390¹ КК України – 119. У 2022 році кількість проваджень за ст. 126¹ КК України, що перебувала на розгляді, становила 912, а за ст. 390¹ КК України – 47 [41]. До того ж не передбачено формою звітності Державної судової адміністрації й інформації щодо застосування таких спеціальних заходів кримінально-правового характеру, як обмежувальні заходи, передбачені ст. 91¹ КК України.

На вирішення зазначеного питання ми звернулися безпосередньо до

Державної судової адміністрації України про надання інформації щодо можливості розширення обліку інформації про розгляд справ у сфері протидії домашньому насильству, не обмежуючись ст. 126¹ КК України, а також передбачення обліку застосування при розгляді зазначених справ обмежувальних заходів, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство (ст. 91¹ КК України). У відповідь на наш запит було повідомлено, що виконуючи повноваження щодо ведення судової статистики, ДСА України формує узагальнену інформацію щодо руху судових справ (проваджень) у порядку кримінального судочинства, кількість потерпілих осіб, засуджених осіб та види покарання. Зазначена інформація обліковується тільки за статтями КК України. Разом із тим, запровадження додаткових запропонованих нами критеріїв призведе до значного розширення обсягів наявних статистичних показників, що суперечитиме вимогам загального положення статті 4 Закону України «Про офіційну статистику» № 2524-IX від 16.08.2022 у частині дотримання принципів оптимальності звітного навантаження на респондентів та ефективності витрат [115].

Вбачається, що таке пояснення ДСА України суперечить низці норм того ж самого Закону, на який посилаються представники ДСА України, а саме: ст. 3 Закону України «Про офіційну статистику», яка передбачає що, державна політика у сфері офіційної статистики спрямована на створення єдиної системи офіційної статистики в Україні та її узгодження з міжнародними стандартами і методологіями, що, по суті, є свідченням невиконання положень ратифікованої Стамбульської конвенції; ст. 35 цього Закону, де передбачено, що виробники офіційної статистики, до яких належить ДСА України, зобов'язані постійно оцінювати та покращувати якість офіційної державної статистичної інформації за ознаками актуальності, точності і надійності, своєчасності і пунктуальності, узгодженості і порівнянності, а також доступності і ясності, що дозволяє констатувати, що ДСА України не повною мірою оновила дані у зв'язку з нововведеними обмежувальними заходами.

Таким чином, можна зробити висновок, що соціальна обумовленість появи нових засобів кримінального права – обмежувальних заходів кримінально-

правового характеру є підтвердженою та вимагає подальшої потужної мобілізації усіх суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, не тільки з метою покарання кривдників, а й з метою захисту постраждалих від таких суспільно небезпечних посягань.

Висновки до розділу 2

1. Система нормативно-правових заходів запобігання та протидії домашньому насильству складається із заходів щодо тимчасового обмеження прав та покладення обов'язків на кривдника, який вчинив домашнє насильство, а також із заходів, що застосовуються до особи, яка підозрюється, обвинувачується або вчинила кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством. Різновидами таких заходів є: взяття на профілактичний облік кривдника та проведення з ним профілактичної роботи (1); направлення кривдника на проходження програми для кривдників (2); терміновий заборонний припис стосовно кривдника (3); обмежувальний припис цивільно-правового характеру (4); обмежувальний захід кримінально-процесуального характеру, що застосовується до особи, яка підозрюється або обвинувачується у скоєнні домашнього насильства (5) та обмежувальний захід кримінально-правового характеру (6). Ці заходи хоча й мають різні передумови, підстави, суб'єктів та строк призначення, але об'єднані єдиним наміром щодо захисту осіб, які потерпають від домашнього насильства.

2. Обмежувальні заходи кримінально-правового характеру, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство, є заходами безпеки, які можуть знаходити свою реалізацію, як в межах, так і поза межами кримінальної відповідальності як особливого елементу у системі заходів кримінально-правового характеру в цілому та заходів, не пов'язаних з покаранням, зокрема, стосовно особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством.

3. Під обмежувальними заходами кримінально-правового характеру

пропонуємо розуміти передбачені законом обов'язки, зокрема обмеження та заборони, спрямовані на обмеження правового статусу повнолітнього суб'єкта кримінального правопорушення (кримінального проступку та злочину), що застосовуються судом в інтересах потерпілого від кримінального правопорушення одночасно з призначенням покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, або зі звільненням від кримінальної відповідальності чи покарання та мають строковий характер.

4. Обмежувальні заходи в системі заходів кримінально-правового характеру – це самостійний примусовий вид заходів кримінально-правового характеру, не пов'язаних із покаранням, що є додатковим до покарання (окрім позбавлення волі) та інших заохочувальних заходів кримінально-правового характеру, має на меті захист і убезпечення конкретних потерпілих від кримінально-протиправних посягань, запобігання правопорушенням та за своїм характером належить до заходів безпеки.

5. Поняття обмежувальних заходів містить низку наступних ознак, що характеризують: (1) мету застосування; (2) суб'єкта, до якого можуть застосовуватися заходи, (3) передумову застосування, (4) умову застосування; (5) характер обмежувальних заходів, (6) суб'єкта призначення, (7) підставу застосування, (8) сутність обмежувальних заходів.

5. Правова природа обмежувальних заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство, включає низку особливостей: унікальність; своєчасність; гуманістичність; збалансованість.

6. Правова природа обмежувальних заходів саме кримінально-правового характеру полягає у тому, що вони є найсуворішими заходами серед спеціальних заходів протидії домашньому насильству, зокрема, примусовими кримінально-правовими заходами, що мають додатковий до покарання характер або замінюють його і застосовуються судом у разі вчинення повнолітньою особою кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством.

7. Чинниками (обставинами) соціальної обумовленості норм про обмежувальні заходи, що застосовуються до осіб, що вчинили домашнє

насильство, є: 1) суспільна небезпечність діянь, які є передумовою застосування обмежувальних заходів, закріплених ст. 91¹ КК України; 2) співрозмірність позитивних і негативних наслідків застосування таких заходів (зокрема, заборон та обмежень, передбачених ними); 3) можливість боротьби з діянням за допомогою кримінально-правових заходів та неможливість боротьби за допомогою інших; 4) системно-правова несуперечливість; 5) ненадмірність заходів (заборон та обмежень); 6) повнота складу кримінальних правопорушень, що є передумовою застосування обмежувальних заходів; 7) суспільна мораль; 8) курс на європейську та євроатлантичну інтеграцію, 9) наявність ресурсів для застосування заходів (зокрема, матеріальних, інтелектуальних, процесуальних).

8. Соціальна обумовленість появи нових засобів кримінального права – обмежувальних заходів кримінально-правового характеру є підтвердженою та вимагає подальшої потужної мобілізації усіх суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, не тільки з метою покарання кривдників, а й з метою захисту постраждалих від таких суспільно небезпечних посягань.

РОЗДІЛ 3

ОБМЕЖУВАЛЬНІ ЗАХОДИ, ПЕРЕДБАЧЕНІ СТ. 91¹ КК УКРАЇНИ, ЩО ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ ДО ОСІБ, ЯКІ ВЧИНILI ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО

3.1 Передумова застосування обмежувальних заходів, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство

Одним із найважливіших завдань нашого дослідження стало визначення повноти передумови застосування обмежувальних заходів кримінально-правового характеру, що на підставі визначеному законом про кримінальну відповідальність можуть бути застосовані у випадку вчинення домашнього насильства.

Разом з цим, як уже зазначалося, у тексті норми ст. 91¹ КК України проглядається певна неузгодженість між назвою та нормативним положенням наведеним у ч. 1 цієї статті, що породжує питання про зміст та обсяг понять «домашнє насильство» та «злочин, пов'язаний з домашнім насильством». І хоча зазначена проблема вже була предметом обговорення як на науковому рівні (Борисов В. І., Євтеєва Д. П. [9] та ін.), так і на рівні правозастосування (постанова Верховного Суду від 12 лютого 2020 р., судова справа № 453/225/19 [106]), втім, вона не втрачає своєї актуальності у контексті визначення передумови застосування обмежувальних заходів, адже наявність такої передумови (передумов) відповідно до усталеної у теорії кримінального права позиції є обов'язковою для застосування певних норм КК України, зокрема, тих, що пов'язані зі звільненням особи від кримінальної відповідальності.

Так, Ю. В. Баулін зазначає, що передумовою звільнення від кримінальної відповідальності традиційно вважається вчинення особою певного злочину [1]. Таке твердження (що було цілком виправданим до уведення Закону України № 2617-VIII, який набув чинності 1 липня 2020 р.) на сьогодні потребує певного уточнення, оскільки раніше діюче законодавство про кримінальну

відповідальність регламентувало, що особа, яка вчинила саме *злочин*, звільняється від кримінальної відповідальності у випадках, передбачених КК України. Але наразі ст. 44 КК України зі змінами, внесеними згідно із Законом № 2617-VIII, передбачає, що особа, яка вчинила кримінальне правопорушення (а не тільки злочин), може бути звільнена від кримінальної відповідальності [58]. Такі самі нововведення стосуються і звільнення від відбуття покарання. Враховуючи це, вважаємо, що в теперішніх реаліях передумовою для звільнення від кримінальної відповідальності доцільно визнавати, якщо керуватися ст. 44 КК України у новій редакції, кримінальне правопорушення. Тому можна констатувати, що формулюючи ст. 91¹ КК України, законодавець відступив від загального підходу щодо визнання кримінального правопорушення передумовою певних заходів кримінально-правового характеру, обмежившись вказівкою на злочин, з чим важко погодитися.

У контексті розглядуваного слід звернути увагу ще на одне актуальне у наукових колах питання, що стосується вживаного термінологічного апарату. Зокрема, на думку О. О. Дудорова та М. І. Хавронюка, «злочин, пов'язаний з домашнім насильством» слід розглядати не як передумову застосування обмежувальних заходів, а як його підставу [29]. Можливо, певне пояснення такого підходу криється у застосованій до цієї ситуації аналогії з визначенням підстави кримінальної відповідальності, якою згідно з приписами ч. 1 ст. 2 КК України дійсно є виключно вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад передбаченого КК України кримінального правопорушення [58]. Але такий підхід навряд чи може бути прийнятним стосовно застосування заходів кримінально-правового характеру загалом та обмежувальних заходів зокрема, адже тут підстава завжди існує поряд із передумовою, не замінюючи її, та репрезентована певною визначеною у КК України посткримінальною поведінкою особи, що заохочується державою, або певною подією, з настанням якої пов'язується застосування таких заходів. Що ж стосується передумови застосування обмежувальних заходів, закріплених у ст. 91¹ КК України, вважаємо логічним визнати саме вчинення особою кримінального правопорушення (чи, як зазначає законодавець, «злочину, пов'язаного з

домашнім насильством»). З урахуванням того, що застосування таких обмежувальних заходів – це виключне право суду, то, окрім указаної передумови, для реалізації цього права мають бути визначені конкретні «підстави». Так, зі змісту ст. 91¹ КК України випливає, що однією з таких підстав для застосування судом обмежувальних заходів є «інтерес потерпілого» (більш докладно про це у підрозділі 3.2) [80].

Отже, в ст. 91¹ КК України з урахуванням прямої вказівки на передумову застосування обмежувальних заходів, якою передбачено «злочин, пов'язаний з домашнім насильством», зумовлює потребу у з'ясуванні змісту поняття «домашнє насильство». Так, при буквальному тлумаченні закріпленого в ст. 91¹ КК України положення можна зробити висновок про те, що мова йде саме про діяння, передбачене тільки нормою ст. 126¹ КК України, згідно з якою домашнім насильством вважається умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи [58]. Однак у чинному регулятивному законодавстві України містяться й інші, більш розгорнуті визначення домашнього насильства. Зокрема, відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 1 Закону № 2229-VIII під домашнім насильством розуміється діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь [114]. Це визначення є загальнішим та ширшим за змістом порівняно з наведеним вище кримінально-правовим і містить вихідні положення для формування відповідних норм, у тому числі закону про кримінальну відповідальність. До того ж за змістом воно є більш

відповідним тому, що надано у Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству [53]. І хоча остання, як уже зазначалося, була ратифікована тільки у 2022 році в Україні, проте законодавець прийняв Закон № 2227-VIII із внесенням змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації саме її положень. Згідно з п. б ст. 3 Конвенції [104] «домашнє насильство» означає всі акти фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, які відбуваються в сім'ї чи в межах місця проживання або між колишніми чи теперішніми подружжями або партнерами, незалежно від того, чи проживає правопорушник у тому самому місці, що й жертва, чи ні або незалежно від того, чи проживав правопорушник у тому самому місці, що й жертва, чи ні. Відповідно до ст. 53 Конвенції сторони вживають необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення того, щоб належні обмежувальні або захисні приписи були доступними для жертв усіх форм насильства, які підпадають під сферу застосування цієї Конвенції [104].

З урахуванням цього слід погодитися з думкою В. І. Борисова та Д. П. Євтеєвої про те, що співставлення понять домашнього насильства, закріплених у ст. 126¹ КК України та в Законі № 2229-VIII, дозволяє дійти висновку, що в указаній нормі КК воно сформульовано вужче, не охоплює випадки вчинення сексуального насильства, а також несистематичних випадків домашнього насильства у формі психологічного, економічного та фізичного насильства [9]. Саме тому, формулюючи поняття не лише «злочину, пов'язаного з домашнім насильством» (ст. 126¹ КК України), а й інших «кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством», слід ураховувати те визначення та розуміння домашнього насильства, яке відбите в положеннях Закону № 2229-VIII, адже «злочин, пов'язаний із домашнім насильством» може полягати не лише у діянні, передбаченому ст. 126¹ КК України, а й в інших діяннях, що мають ознаки домашнього насильства відповідно до Закону № 2229-VIII, зокрема, у примушуванні до шлюбу (ст. 151² КК України), зґвалтуванні (ст. 152 КК України), сексуальному насильстві (ст. 153 КК України), розбещенні неповнолітніх (ст. 156 КК України) тощо. Крім того, таке

кримінальне правопорушення може виражатися й в інших суспільно небезпечних діяннях, що містять ознаки домашнього насильства в розумінні Закону № 2229-VIII, які при цьому не мають систематичного характеру. Як приклад, можна навести умисне вбивство одного з подружжя іншим із ревнощів (ч. 1 ст. 115 КК України). Оскільки «кримінальне правопорушення, пов'язане із домашнім насильством» може полягати у діяннях, що підпадають під ознаки як ст. 126¹ КК України, так й інших норм КК України, то при встановленні змісту поняття такого кримінального правопорушення слід виходити із конкретних фактичних обставин вчиненого насильства щодо особи з урахуванням ознак поняття «домашнє насильство», наданого в Законі № 2229-VIII. На підставі викладеного можна констатувати, що до кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством, на який поширюється заборона, що наведена у п. 7) ч. 1 ст. 284 Кримінального процесуального кодексу України, слід відносити не лише злочин, передбачений ст. 126¹ КК України, та кримінальні правопорушення, що містить обставину, яка обтяжує кримінальну відповідальність (наприклад, вчинення сексуального насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах» (ч. 2 ст. 153 КК України), а й кримінальне правопорушення з ознаками діяння (дії або бездіяльності), поняття якого визначене у ст. 1 Закону № 2229-VIII [9].

З огляду на це пропонуємо підтримати позицію О. О. Дудорова та М. І. Хавронюка [29], які вважають, що в нормативному положенні ст. 91¹ КК України ідеться мова не тільки про злочин «домашнє насильство», тобто злочин, передбачений саме ст. 126¹ КК України, а про більш широке поняття – «кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством». Таке кримінальне правопорушення, на думку вказаних учених, має такі ознаки: 1) це кримінальне правопорушення (злочин/проступок) полягає у вчиненні будь-яких форм (фізичного, сексуального, психологічного, економічного) насильства; 2) вчиняється в сім'ї або між родичами в межах місця проживання, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у

родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа; 3) наслідками такого кримінального правопорушення є фізичні або психологічні страждання, розлади здоров'я, втрата працездатності, емоційна залежність чи погіршення життя потерпілої особи, зокрема його якості; 4) ознака систематичного вчинення, що стосується випадків вчинення домашнього насильства, передбаченого ст. 126¹ КК України, але водночас може бути ознакою іншого кримінального правопорушення проти життя, здоров'я чи волі особи [80].

Отже, вважаємо, що «злочин, пов'язаний з домашнім насильством» як передумова застосування ст. 91¹ КК України (а з 1 липня 2020 р. доречніше говорити про «кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством») – це суспільно небезпечне діяння (злочин), передбачене ст. 126¹ КК України, та будь-яке інше кримінальне правопорушення, обставини вчинення якого свідчать про наявність у діянні хоча б одного з елементів (ознак) домашнього насильства, перелічених у ст. 1 Закону № 2229-VIII, незалежно від того, чи вказано їх в інкримінованій статті (частині статті) КК України як ознаку кримінального правопорушення або відображено як обставину, що обтяжує кримінальну відповідальність [80].

У контексті розглядуваного вважаємо за доцільне зупинитися на висвітленні окремих непорозумінь, що виникають у судовій практиці у зв'язку з тлумаченням поняття «домашнє насильство». Таким прикладом є рішення Верховного Суду по справі № 453/225/19 від 2 липня 2019 р. [147], за якою суд першої інстанції не визнав діяння, передбачене ч. 2 ст. 125 КК (умисне легке тілесне ушкодження, що спричинило короточасний розлад здоров'я), злочином, пов'язаним із домашнім насильством, обґрунтувавши це тим, що злочин, передбачений ч. 2 ст. 125 КК, вчинення якого ставилось у вину ОСОБІ_1, не є кримінальним правопорушенням, пов'язаним з домашнім насильством, оскільки у КК України міститься окрема стаття 126¹, яка встановлює кримінальну відповідальність за домашнє насильство [78]. Вочевидь, зазначене діяння мало ознаки «злочину, пов'язаного з домашнім насильством», але неправильна

попередня його правова оцінка призвела до певних неузгодженностей, пов'язаних із подальшим застосуванням законодавства. Так, у провадженні, яке розглядалося об'єднаною палатою, прізвища обвинуваченого та потерпілої були однаковими, що, ймовірно, вказує на те, що ці особи є членами сім'ї або родичами. Для кваліфікації дій обвинуваченого за ч. 2 ст. 125 КК України це, звісно, не має принципового значення, тому ця обставина й не знайшла відображення в обвинувальному акті. Однак цей факт має значення для вирішення питання про наявність чи відсутність передбачених кримінальним процесуальним законодавством підстав для закриття кримінального провадження, а в деяких випадках і для передумови для застосування обмежувальних заходів за ст. 91¹ КК України. До того ж перевірити цей факт у судовому засіданні та встановити, чи пов'язаний указаний злочин із домашнім насильством, на наш погляд, не становило жодних складнощів, і суд повинен був це зробити [80].

Водночас слід відмітити, що на противагу попередньому рішення у судовій практиці є й низка прикладів, які свідчать про визнання діяння, передбаченого ст. 125 КК України (до 1 липня 2020 р.), «злочином, пов'язаним з домашнім насильством». Майже за півтора роки, а саме з моменту набрання законної сили ст. 91¹ КК України (січень 2019 р.) та на час уведення до КК України інституту кримінальних проступків, шляхом механічної виборки з Єдиного державного реєстру судових рішень було нараховано 11 вироків, в яких вчинення діянь, передбачених ч. 1 та ч. 2 ст. 125 КК України, розглядалось як передумова для застосування обмежувальних заходів, закріплених у ст. 91¹ КК України. При цьому, за нашими даними, за цей же період, частка застосування судами обмежувальних заходів за ст. 125 КК України становила 29 % від усіх справ, в яких їх було застосовано.

Окрім цього, вивчення матеріалів судової практики з дня набрання чинності та до дня появи розмежування серед кримінальних правопорушень на види злочини та проступки, виявляється, що передумовою застосування обмежувальних заходів судом визнавалось також вчинення суспільно небезпечних діянь, передбачених статтями 115-127, 126¹, 129, 134, 146, 147, 149-

156, 181, 182, 301, 303, 304, 315, 323, 324, 390¹ КК України [100]. При цьому в кожній розглянутій по суті справі важливо було врахувати обставини вчинення діяння, що свідчать про наявність у ньому хоча б одного з елементів (ознак) домашнього насильства, перелічених у ст. 1 Закону № 2229-VIII. Трансформація певних діянь (зокрема, передбачених ст. 125 КК України) у кримінальні проступки де-юре позбавило суди можливості застосовувати до осіб, що їх вчинили (або вчинять у майбутньому) після 1 липня 2020 р., обмежувальні заходи, що, як уявляється, суперечить засадам державної кримінально-правової політики стосовно запобігання кримінальним правопорушенням (ч. 1 ст. 1 КК України). Але де-факто, на підставі проведеного нами дослідження судових рішень, з'ясувалося, що суди все ж таки застосовують обмежувальні заходи до осіб, які вчинили не лише «злочини, пов'язані з домашнім насильством», а й «проступки, пов'язані з домашнім насильством».

Так, за результатами вивчення та узагальнення 257 судових рішень, у яких вирішувалося питання застосування до осіб, які вчинили домашнє насильство, обмежувальних заходів, закріплених ст. 91¹ КК України, розміщених у Єдиному державному реєстрі судових рішень (ЄДРСР), виявилось, що у період з квітня 2021 р. по січень 2023 р. обмежувальні заходи найчастіше застосовувалися у випадках вчинення нетяжкого злочину (80,5%). При цьому на випадки, коли обмежувальні заходи застосовувалися за вчинення проступків, пов'язаних із домашнім насильством, припадає 21,8 %, а на випадки вчинення тяжкого злочину – 1,6 %. Випадків застосування обмежувальних заходів, де передумовою було вчинення особливо тяжкого злочину, серед 257 проаналізованих нами судових рішень виявлено не було. Повний перелік судових рішень, які потрапили до нашої виборки, та аналітична довідка викладені у додатках Ж та Ж1 до дисертації.

Так, за результатами проведеного аналізу виявилось, що найпоширенішою передумовою застосування обмежувальних заходів, що застосовувалися до осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством, став нетяжкий злочин, передбачений ст. 126¹ КК України («домашнє насильство»), що становить 77,8 % від усіх передбачених передумов. Решта

2,7 % випадків вчинення нетяжкого злочину, пов'язаного з домашнім насильством, як передумови застосування обмежувальних заходів припадає на вчинення умисного середньої тяжкості тілесного ушкодження, передбаченого ч. 1 ст. 122 КК України (2,3 %), а також на вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 162 КК України (0,4 %).

Другою за поширеністю передумовою застосування обмежувальних заходів стало вчинення кримінального проступку, передбаченого ст. 125 КК України («Легке тілесне ушкодження»), на який припадає 21% від усіх проаналізованих судових рішень. При цьому переважна більшість кримінальних проступків, пов'язаних із домашнім насильством, за ст. 125 КК України (73, 1 %) були кваліфіковані за ч. 1 цієї статті, тоді як на ч. 2 ст. 125 КК України припало 26,9 %. Ще в одному випадку передумовою застосування обмежувальних заходів стало вчинення кримінального проступку, пов'язаного з домашнім насильством, передбаченого ч. 1 ст. 129 КК України, а також один випадок кримінального проступку, передбаченого ч. 1 ст. 164 КК України. Отже, обмежувальні заходи, які за законом про кримінальну відповідальність застосовуються в інтересах потерпілого тільки від злочину, пов'язаного з домашнім насильством, в реальності застосовуються за наявності інтересу потерпілого не лише від злочинів, а й від кримінальних проступків, пов'язаних із домашнім насильством.

Щодо випадків, коли передумовою застосування обмежувальних заходів стало вчинення тяжкого злочину, то до нашої вибірки потрапило чотири таких випадки, а саме: два випадки вчинення умисного тяжкого тілесного ушкодження, передбаченого ч. 1 ст. 121 КК України, а також два випадки вчинення злочину, передбаченого ч. 2 ст. 156 КК України.

Таким чином, передумовою для застосування обмежувальних заходів, закріплених у ст. 91¹ КК України, є наразі «кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством», яким слід вважати діяння, передбачене ст. 126¹ КК, та будь-яке інше суспільно небезпечне діяння, обставини вчинення якого свідчать про наявність у ньому хоча б одного з елементів (ознак) домашнього насильства, перелічених у ст. 1 Закону № 2229-VIII, незалежно від того, чи вказано їх в інкримінованій статті (частині статті) КК як ознаку

кримінального правопорушення або чи відображено наявність цих елементів (ознак) як обставину, що обтяжує кримінальну відповідальність. Ці кримінальні правопорушення можна поділити зокрема на такі групи: 1) безпосередньо домашнє насильство (ст. 126¹ КК); 2) діяння, що передбачені в Особливій частині КК України і містять обставину, зазначену в Законі, як таку, що обтяжує кримінальну відповідальність – вчинення щодо подружжя або колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах (наприклад, ч. 2 ст. 153 КК); 3) діяння, передбачені в Особливій частині КК України, при визначенні яких у диспозиції конкретної статті (або частини статті) КК України хоча й не міститься вказівки на вчинення їх щодо подружжя або колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, однак які фактично вчиняються за вказаних обставин, а тому, враховуючи положення п. 6¹) ч. 1 ст. 67 КК України, є обставинами, які обтяжують покарання за вчинення цих діянь. При цьому вважаємо за можливе наголосити на невичерпності випадків, у яких можуть виявитися обставини, що свідчать про наявність у кримінальному правопорушенні ознак домашнього насильства. Слід також зауважити, що з уведенням до КК України інституту кримінального проступку після 1 липня 2020 р. можливість застосування обмежувальних заходів як заходів кримінально-правового характеру, передбачених ст. 91¹ КК України, значно звузилася, що, вочевидь, потребує вирішення цієї проблеми на законодавчому рівні. Отже, з метою забезпечення правильності застосування норми ст. 91¹ КК України та безпосереднього захисту потерпілих від домашнього насильства необхідна чітка регламентація та уніфікація термінологічного апарату кримінального права та більш ґрунтовний розгляд справ досудовими та судовими органами на предмет виявлення обставин, які свідчать про наявність ознак домашнього насильства в кожному конкретному випадку [80].

Разом із тим, з метою уникнення бланкетної норми у КК України, яка відсилає до Закону № 2229-VIII, нами запропоновано в якості ініціативного законопроекту доповнити статтю 91¹ КК України приміткою, в якій запропоновано надати визначення «кримінального правопорушення,

пов'язаного з домашнім насильством» такого змісту: «Кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством – це будь-яке кримінальне правопорушення, визначене цим Кодексом, обставини вчинення якого свідчать про наявність у діянні (дії або бездіяльності) ознак домашнього насильства, тобто фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь, незалежно від того, чи вказано їх в інкримінованій статті (частині статті) КК як ознаку кримінального правопорушення або відображено як обставину, що обтяжує кримінальну відповідальність.

Наші пропозиції щодо необхідності законодавчого закріплення визначення передумови застосування обмежувальних заходів, зокрема, зумовлені й тим, що неоднозначне тлумачення норм щодо домашнього насильства, термінів «домашнє насильство», «адміністративне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством» та «злочин, пов'язаний з домашнім насильством», «систематичність вчинення домашнього насильства» тощо призводить до виникнення проблем, пов'язаних як із первинною кваліфікацією кримінального правопорушення правоохоронними органами та органами досудового слідства, так і з винесенням вироків судами за іншими статтями КК України, в тому числі й через незазначення в діянні ознаки домашнього насильства (наприклад, тільки ст. 125 КК України). Наведені правозастосовні прорахунки унеможливають подальше застосування спеціальних заходів протидії домашньому насильству, а саме обмежувальних заходів кримінально-правового характеру, закріплених у ст. 91¹ КК України. З огляду на це така ситуація вже була підставою для вирішення в порядку перегляду вищими судовими інстанціями з формуванням відповідної позиції Верховного Суду з найпроблемніших аспектів [83].

Так, одним із завдань нашого дисертаційного дослідження визначено

формування переліку питань, які мають значення для забезпечення правильної кримінально-правової кваліфікації діянь за ознаками ст. 126¹ КК України, для відмежування цього злочину від адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 173² КУпАП, а також від інших кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством. На виконання зазначеного завдання нами були опрацьовані висновки Верховного Суду, здійснено аналіз судової практики та досліджень, проведених неурядовими міжнародними організаціями, а також здійснено розгляд позицій доктрини кримінального та кримінального процесуального права із зазначеного питання. Розгляд проблеми кримінально-правової кваліфікації домашнього насильства вимагає насамперед визначення теоретичної сутності процесу кваліфікації у цілому.

Через відсутність загальноприйнятих правил, закріплених на законодавчому рівні, у зазначеному питанні ґрунтовною є доктрина кримінального права. Так, слід погодитися з думкою [7] про те, що для ефективної боротьби зі шкідливими, а то й загрозливими для соціуму антисуспільними явищами, необхідно встановити, які вкрай негативні, категорично несприятливі суспільною свідомістю та мораллю вчинювані людьми діяння певного виду є настільки небезпечними для суспільства, щоб законодавець міг їх визнати кримінальними правопорушеннями, встановивши кримінальну відповідальність, а також визначити покарання, що можуть бути призначені судом від імені держави за їх здійснення [83].

Досліджуючи на рівні докторської дисертації проблему кримінально-правової кваліфікації, О. В. Ус [146] справедливо наголошує на тому, що сутністю кваліфікації у кримінальному праві є кримінально-правова оцінка кримінального юридичного факту з метою забезпечення кримінально-правового впливу на особу, яка вчинила кримінально значиме діяння [146]. При цьому, як відмічає дослідниця, у кримінальному праві кваліфікацію слід розуміти як розумову, інтелектуальну, пізнавальну діяльність, що відбувається у свідомості особи та пов'язана з розв'язанням конкретного завдання – надання кримінально-правової оцінки кримінальному юридичному факту. У підсумку, О. В. Ус доходить висновку, що об'єктом кваліфікації у кримінальному праві є конкретна

життєва ситуація – діяння та поведінка особи, які відносяться до кримінального юридичного факту, що є кримінально значимим і тягне застосування конкретної кримінально-правової норми та застосування відповідних заходів кримінально-правового впливу [83].

Для нашого дослідження важливим є виокремити питання, відповіді на які дозволять надати оцінку діянню, що має ознаки домашнього насильства, для подальшої кримінально-правової кваліфікації. Як уже неодноразово зазначалося, Законом № 2227-VIII [112], КК України було доповнено статтею 126¹ «Домашнє насильство». Відтоді проблематика домашнього насильства стала вимагати її розв'язання не лише на рівні суто теоретичних розробок, а й у площині діяльності правозастосовних органів [83].

Звертаючись до офіційної статистики Державної судової адміністрації України, слід відмітити, що в 2019 р. з 626 кримінальних проваджень за аналізованою статтею, які перебували на розгляді судів першої інстанції, розглянуто було 319, з яких 77 завершилися закриттям провадження у справі, 7 було повернуто прокурору, за 227 постановлено обвинувальні вироки [138]. Щодо аналогічних показників за 2020 р., то в цьому році в судах першої інстанції на розгляді перебувало вже 1877 кримінальних проваджень за ст. 126¹ КК України, з яких розглянуто було 1194 (з них із постановленням вироку – 926, повернуто прокурору 11, закрито провадження у 241 справі). Разом з тим, у 2021 році, що відзначився пандемією COVID-19, в судах першої інстанції на розгляді перебувало вже 2500 кримінальних проваджень за ст. 126¹ КК України, з яких розглянуто було 1658 (з них із постановленням вироку – 1498, повернуто прокурору – 8, закрито провадження у 130 справі). Зокрема у 2022 році, який відзначився повномасштабним вторгненням РФ в Україну, в судах першої інстанції на розгляді перебувало вже 1818 кримінальних проваджень за ст. 126¹ КК України, з яких розглянуто було 1042 (з них із постановленням вироку – 962, повернуто прокурору – 4, закрито провадження у 61 справі) [138]. При цьому достатньо високим є показник щодо кількості затверджених судом угод про примирення (у 2019 р. він становив 41,9 %, у 2020 р. – 31,5 % [68], у 2021 – 29 %, у 2022 – 27 % [41]. Слід зазначити, що хоча така тенденція зменшення випадків

застосування угод про примирення є позитивною, але все ж таки не відповідає положенням Стамбульської конвенції, яка забороняє альтернативні процеси з вирішення спорів, у тому числі посередництво та примирення, стосовно всіх форм насильства, які підпадають під сферу застосування Стамбульської Конвенції, у тому числі як у нашому випадку, домашнього насильства (див. ст. 48 Стамбульської конвенції) [83].

Не можна не відмітити й те, що за даними проведеного ГО «Ла Страда-Україна» в рамках Проєкту ЄС «PRAVO-Justice» моніторингу судових рішень за ст. 126¹ КК України [68], у значній кількості справ суд скористався закріпленим у ч. 3 ст. 349 КПК України правом не проводити дослідження доказів, оскільки обвинувачений, який повністю визнав свою вину, не оспарював обставини справи [83].

Таку тенденцію загалом можна було б визнати позитивною як таку, що істотно спрощує роботу суду, якби не відсутність напрацьованої роками практики розгляду категорії кримінальних справ із домашнього насильства, яка, як уже зазначалося, ускладнюється неоднозначним тлумаченням, а отже, й розумінням слідчими, прокурорами та суддями базових понять, насамперед, терміна «домашнє насильство», відсутністю чітких критеріїв відмежування його від некримінальних правопорушень та розмежування з іншими складами кримінальних правопорушень, зокрема, передбачених ст. 125 КК України («Умисне легке тілесне ушкодження»), ст. 126 КК України («Побої і мордування»), ст. 127 КК України («Катування»), ст. 129 КК України («Погроза вбивством») тощо [83].

Разом з тим, вивчення судової практики дозволяє встановити, що суди у багатьох випадках припускаються певної плутанини у визначенні того, яка саме форма домашнього насильства мала місце в конкретній ситуації. Так, здебільшого констатуються факти домашнього насильства у формі психологічного насильства. До прикладу можна навести такий випадок із судової практики: [Перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, обвинувачений за місцем свого проживання, під час сварки, що виникла з малозначних причин, нецензурно в грубій формі висловлювався на адресу потерпілої особи, чим

завдав шкоду її психічному здоров'ю, що призвело до психологічних страждань потерпілої] [15]. Вважаємо, що такий поверхневий підхід до опису в судовому рішенні конкретної ситуації домашнього насильства та детального визначення ознак психологічного насильства за умови використання судом права відмовитися від дослідження доказів призводить до того, що факт домашнього насильства не знаходить належного підтвердження [83].

Щодо форми економічного насильства, то воно констатується судами лише в невеликій частині справ, незважаючи на достатню поширеність такого явища. Як зазначається у спеціальній літературі [68, с. 24], непоодинокими є випадки, коли економічне насильство некоректно кваліфікується як психологічне. Ілюстрацією зазначеного може слугувати приклад із судової практики [16], коли суд визнав психологічним насильством випадок образи з боку чоловіка словами нецензурної лайки своєї колишньої дружини, яка внаслідок таких дій з його боку «зазнала психологічних страждань та погіршення якості життя, що проявилось у тому, що вона була вимушена втекти з місця свого проживання разом із шістьма неповнолітніми дітьми та перебраться до будинку свого батька, де мешкати протягом трьох місяців» [83].

Вбачається, що у наведеному випадку мало місце передусім економічне насильство, яке виявилось в тому, що, будучи позбавленою можливості проживати у своєму будинку, потерпіла особа вимушена була шукати прихистку в інших осіб, не маючи при цьому засобів для винаймання житла. Так само як вчинення економічного насильства слід кваліфікувати й діяння кривдника, який, вдаючись до систематичного психологічного насильства над особами, що перебувають із ним у сімейних відносинах, водночас продовжує жити за їхній рахунок у їхньому помешканні, вимагати у них кошти на свої потреби тощо [83].

Слід зазначити, що достатньо непростим завданням для судової практики виявилось визначення форми домашнього насильства у разі, коли застосування фізичного насильства щодо однієї особи фактично є аргументом для суду на користь констатації вчинення психологічного насильства щодо іншої. Йдеться передусім про випадки фізичного насильства стосовно дитини, які суд кваліфікує як один зі способів вчинення психологічного насильства щодо її матері, не

надаючи при цьому належної правової оцінки факту застосування насильства щодо дитини. Так, показовим у цьому сенсі є судовий приклад, коли суд визнав вчинення чоловіком фізичного насильства щодо малолітнього сина його колишньої співмешканки (а саме – обвинувачений штовхав дитину та наніс їй не менше двох ударів ременем по сідницях) діями психологічного насильства відносно матері дитини, що виявилось у виникненні у неї побоювання за безпеку сина [14]. Звісно, що така практика не може бути визнана безсумнівною, адже діти нерідко стають свідками домашнього насильства і відповідно до положень статей 1 та 3 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» належать до категорії постраждалих від домашнього насильства. Саме тому слід погодитися з думкою про те, що вчинення насильства в присутності малолітніх дітей має визнаватися обставиною, що обтяжує покарання. Але, як справедливо наголошується у наукових джерелах, справжню кількість дітей, які постраждали від домашнього насильства, на жаль, неможливо встановити під час аналізу відповідних вироків, адже цей факт не відображається в мотивувальній чи резолютивній частині вироку, оскільки якщо обвинувачений не заперечує факту домашнього насильства, докази детально не досліджуються [68, с. 28]. За таких обставин виникає нагальна потреба в приділенні більшої уваги з боку уповноважених державних суб'єктів питанню наслідків домашнього насильства щодо дітей під час здійснення заходів із виявлення, запобігання й протидії цьому виду злочинів [83].

Підсумовуючи викладене, не ставлячи при цьому за мету виправдати вади правозастосовної практики, все ж таки зазначимо, що складнощі визначення конкретної форми насильства при кваліфікації діяння за ст. 126¹ КК України мають свої об'єктивні підстави, оскільки, як справедливо наголошують О. О. Дудоров та М. І. Хавронюк [29], у дійсності всі три форми насильства тісно переплітаються і, як правило, принаймні дві з них застосовуються одночасно, адже людина існує в соціумі, і в ній фізичне, психічне і соціальне (невід'ємною частиною якого є економічні відносини) нерозривно пов'язані [83].

У контексті розглядуваного питання слід окрему увагу звернути й на те, що в судовій практиці через відсутність системного тлумачення ст. 126¹ КК України

застосовується неоднозначний підхід до правової оцінки діянь особи, яка при вчиненні домашнього насильства спричиняє потерпілій особі фізичне насильство. Так, наприклад, науковцями, які неодноразово аналізували оприлюднені у ЄДРСР вироки судів різних областей України, встановлено, що далеко не завжди суди правильно кваліфікують заподіяння шкоди здоров'ю потерпілій особі при домашньому насильстві за сукупністю злочинів – за ст. 126¹ КК України та відповідними статтями КК (наприклад, ч. 1 або ч. 2 ст. 125 КК України) або ж за іншими (окрім ст. 126¹) статтями КК України з указівкою на вчинення діяння за обтяжуючих обставин, що передбачені у п. 1 (за ознакою систематичності) і п. 6¹) ч. 1 ст. 67 КК України [94]. У зв'язку з цим вважаємо за доцільне долучитися до думки тих дослідників, які наголошують на тому, що виправити таку ситуацію може встановлення того, які дії винного охоплюються поняттям «фізичне насильство» в контексті ст. 126¹ КК України, а які мають одержати додаткову кваліфікацію за іншими статтями КК України [137]. А це, своєю чергою, вимагає насамперед визначення змісту поняття фізичного насильства як форми домашнього насильства [83].

Відразу зазначимо, що легальне визначення фізичного насильства міститься у п. 17 ч. 1 ст. 1 Закону № 2229-VIII, згідно з яким таке насильство включає застосування ляпасів, штовхань, стусанів, щипань, кусань, шмагань, а так само діяння незаконного позбавлення волі, спричинення побоїв, мордування, завдання різних за ступенем тяжкості тілесних ушкоджень, залишення в небезпеці, ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для її життя стані, а також спричинення смерті, інші насильницькі правопорушення [114]. Як бачимо, всі з перелічених діянь вже криміналізовані, адже охоплюються такими складами кримінальних правопорушень, як умисне вбивство (ст. 115 КК України), умисне тяжке тілесне ушкодження (ст. 121), умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження (ст. 122), умисне легке тілесне ушкодження (ст. 125), побої і мордування (ст. 126), катування (ст. 127), залишення в небезпеці (ст. 135), ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані (ст. 136), незаконне позбавлення волі або викрадення людини (ст. 146). До того ж, ч. 1 ст. 67 КК України доповнено п. 6¹), де передбачено таку обтяжуючу

покарання обставину, як «вчинення злочину щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах». Так, вважаємо цілком очевидним, що із урахуванням таких умов таких умов може виникати певна конкуренція кримінально-правових норм, яка зумовлена тим, що випадки вчинення домашнього фізичного насильства фактично підпадатимуть під ознаки різних складів кримінальних правопорушень [83].

Не зупиняючись на аналізі всіх можливих варіантів конкуренції норм у випадку вчинення домашнього насильства, приділимо увагу найбільш поширеному з них, коли при домашньому насильстві заподіюються легкі тілесні ушкодження або побої подружжю (колишньому подружжю) чи іншій особі, яка перебуває з кривдником у близьких чи сімейних стосунках, за наявності ознаки систематичності [83]. На думку К. М. Плутицької, такі дії слід кваліфікувати за ст. 126¹ КК України, яка є спеціальною нормою стосовно загальних норм, закріплених у ст. 125 чи ч. 1 ст. 126 КК України, окрім випадків завдання побоїв, що мають характер мордування, або ж вчинення систематичного катування, які становлять більшу суспільну небезпечність, а отже, й мають кваліфікувати за ч. 2 ст. 126 КК України або, відповідно, за ч. 2 ст. 127 КК України (за ознакою повторності) [94, с. 115].

І. А. Тітко та О. В. Харитонova пропонують вважати, що якщо домашнє насильство виявляється в діянні, ознаки якого співпадають з ознаками іншого кримінального правопорушення, і при цьому потерпілий є спеціальним (у розумінні ст. 3 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»), а насильство є систематичним і максимальна межа санкції за інше кримінальне правопорушення є нижчою чи рівною за максимальну межу санкції ст. 126¹ КК України, кваліфікація має відбуватися лише за ст. 126¹ КК України [142]. Погоджуючись із запропонованим способом розв'язання проблеми конкуренції кримінально-правових норм, де ст. 126¹ КК України є спеціальною, а отже, такою, що підлягає застосуванню, водночас наголошуємо на важливості врахування при кваліфікації діяння особи лише за ст. 126¹ КК України як кількісного, так і якісного критерію систематичності [83]. До основних ознак

останнього в наукових джерелах [137, с. 345] зазвичай відносять: наявність єдиного умислу або ж спрямованість на реалізацію однієї мети; заподіяння шкоди одному об'єкту кримінально-правової охорони чи одному потерпілому; тотожність діянь; вчинення всіх діянь одним суб'єктом; діяння можуть бути як закінченими кримінальними правопорушеннями, так і діяннями, які не є злочинними; відсутність значного розриву у часі [83]. За відсутності ознаки систематичності насильства, навіть якщо наявні всі інші указані вище умови, кваліфікація діянь, пов'язаних із домашнім насильством, має відбуватися за відповідною статтею КК України з посиланням на п. 6¹) ч. 1 ст. 67 КК України [142], тобто у разі заподіяння легких тілесних ушкоджень – за ч. 1 ст. 125, п. 6¹) ч. 1 ст. 67 КК України.

Отже, домашнє насильство, передбачене ст. 126¹ КК України є злочином із матеріальним складом, характерною ознакою об'єктивної сторони якого є систематичний характер вчинюваних кривдником насильницьких дій фізичного, психологічного чи економічного змісту, які обов'язково мають призвести до вказаної у законі шкоди для здоров'я або погіршення якості життя потерпілого, що є спеціальним. Водночас ст. 173² КУпАП встановлено адміністративну відповідальність за домашнє насильство, що актуалізує питання відмежування кримінально караного домашнього насильства від суміжного з ним адміністративного правопорушення [83].

З метою забезпечення однаковості у правозастосуванні Верховний Суд в порядку касаційного перегляду справи № 583/3295/19 у своїй постанові від 25.02.2021 р. [108] окреслив ознаки домашнього насильства як кримінального правопорушення та навів критерії для відмежування його від адміністративного проступку, закріпленого ст. 173² КУпАП [83].

Як було встановлено касаційною інстанцією, вироком Охтирського міськрайонного суду Сумської області від 23.03.2020 р. [108] особу засуджено за систематичне застосування психологічного насильства щодо матері. Передумовою прийняття такого рішення стало те, що особа, будучи раніше двічі притягнутою до адміністративної відповідальності за вчинення дев'яти епізодів адміністративних правопорушень, передбачених ч. 2 ст. 173² КУпАП,

21 жовтня 2019 р. вдесяте вчинила акт насильства психологічного характеру стосовно своєї матері, яке виявилось в нецензурних словесних образах на її адресу та демонстрації фізичної переваги, що мало своїм наслідком спричинення шкоди її психічному здоров'ю. При цьому було констатовано, що систематичні протиправні дії винного призвели до психологічних страждань потерпілої та погіршення якості її життя, адже вона перебуває у пригніченому тривожному стані, потребує постійної медичної та психологічної допомоги, хоче захиститись від насильства сина [83].

Сумський апеляційний суд ухвалою від 29.09.2020 р. закрит кримінальне провадження за ст. 126¹ КК України через відсутність у діях складу кримінального правопорушення. Підставою для ухвалення такого рішення послугувало те, що особа вже притягувалася за ці самі дії до адміністративної відповідальності, тобто в основу обвинувачення покладено ті самі факти, а епізод насильницьких дій, який мав місце 21.10.2019 р. [108], на думку апеляційного суду, не утворював складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 126¹ КК України, оскільки відсутня така обов'язкова ознака об'єктивної сторони, як систематичність. Задовольняючи касаційну скаргу прокурора на це судові рішення та призначаючи новий розгляд у суді апеляційної інстанції, Верховний Суд зауважив, що об'єктивну сторону передбаченого ст. 126¹ КК України кримінального правопорушення становлять діяння, що полягають у систематичному насильстві фізичного, психологічного й економічного характеру. Зазначене кримінальне правопорушення вважається закінченим із моменту вчинення втретє будь-якої з трьох указаних у законі форм насильства, внаслідок чого спричинено хоча б один із тих наслідків, що передбачені у диспозиції ст. 126¹ КК України. При цьому, як зазначає Верховний Суд, факт документального відображення попередніх двох актів насильницьких дій (зокрема, в адміністративному протоколі чи обмежувальному приписі) значення не має, адже таке документування на рівні з іншими передбаченими в законі доказами є одним із способів доказування ознаки об'єктивної сторони цього правопорушення – систематичності [83].

Крім того, касаційний суд звернув увагу на відмінності негативних наслідків

у складі адміністративного правопорушення (ст. 173² КУпАП) та кримінального правопорушення (ст. 126¹ КК України), наголосивши, що для притягнення особи до відповідальності за ст. 173² КУпАП необхідно встановити факт настання шкоди фізичному чи психологічному здоров'ю потерпілої особи, яка не охоплюється поняттям «фізичні або психологічні страждання, втрата працездатності, емоційна залежність, погіршення якості життя потерпілої особи» [108], які є наслідками домашнього насильства як кримінального правопорушення.

Так само в аналізованій постанові Верховний Суд приділив увагу й тлумаченню змісту принципу юридичної відповідальності «*non bis in idem*», (про незастосування юридичної відповідальності вдвічі за одне й те саме діяння) на порушення якого Сумський апеляційний суд указав, скасовуючи вирок суду першої інстанції у розглядуваній справі. При цьому касаційною інстанцією з посиланням на рішення Європейського суду з прав людини у справах «Ігор Тарасов проти України» та «А та Б проти Норвегії» [108] було констатовано, що для недопущення забороненого подвійного засудження чи покарання провадження повинні бути об'єднані на комплексній основі й утворювати єдине ціле, тобто не лише мета й використовувані для її досягнення засоби мають доповнювати одне одного за своєю суттю та бути пов'язаними в часі, а й можливі наслідки такого правового реагування на відповідну поведінку повинні бути пропорційними та передбачуваними для осіб, яких вони стосуються [83].

Отже, узагальнюючи правову позицію Верховного Суду з питання відмежування кримінального правопорушення, передбаченого ст. 126¹ КК України, від аналогічного адміністративного проступку (ст. 173² КУпАП), можна констатувати, що адміністративна відповідальність встановлена за несистематичне домашнє насильство, в тому числі насильство за ознакою статі, яке спричинило наслідки у вигляді реальної шкоди фізичному чи психологічному здоров'ю потерпілого, що не охоплюється наслідками, зазначеними в ст. 126¹ КК України, або ж у вигляді можливості настання будь-якої шкоди його фізичному чи психічному здоров'ю [83].

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що для правильної кваліфікації кримінально караного домашнього насильства слід урахувати наступне:

1. Об'єктивну сторону розглядуваного кримінального правопорушення становлять діяння, що полягають у систематичному вчиненні насильницьких дій принаймні в одній із трьох передбачених у законі форм насильства – фізичного, психологічного чи економічного.

2. Систематичність як іманентна ознака діяння у складі кримінально караного домашнього насильства означає вчинення діяння втретє (незалежно від застосованої в попередніх насильницьких актах форми насильства та від факту їх документування) за умови, що настав хоча би один з указаних у законі наслідків.

3. Спосіб легального визначення поняття «фізичне насильство» як форми домашнього насильства, який дозволить констатувати, що діяння, пов'язані з домашнім насильством, фактично можуть підпадати під ознаки різних складів кримінальних правопорушень, що породжує проблему конкуренції кримінально-правових норм. Остання вирішується на користь самотійного застосування ст. 126¹ КК України як спеціальної норми у тому разі, якщо насильницькі дії (які можуть співпадати з ознаками іншого кримінального правопорушення) вчиняються стосовно спеціального потерпілого систематично і караються менш суворо або на рівні з санкцією ст. 126¹ КК України. У випадку ж коли за тих самих умов інші кримінальні правопорушення, що становлять зміст насильства, не охоплюються санкцією ст. 126¹ КК України і передбачають більш суворе покарання, то вчинене має набути додаткову кваліфікацію за сукупністю злочинів. За відсутності ознаки систематичності насильства, навіть якщо наявні всі інші указані вище умови, кваліфікація діянь, пов'язаних із домашнім насильством, повинна відбуватися за відповідною статтею КК України з посиланням на п. 6¹) ч. 1 ст. 67 КК України.

4. Злочин, передбачений ст. 126¹ КК України, належить до кримінальних правопорушень із матеріальним складом, обов'язковою ознакою об'єктивної сторони якого є суспільно небезпечні наслідки у вигляді фізичних чи

психологічних страждань, втрати працездатності, емоційної залежності, погіршення якості життя потерпілої особи, тоді як для закріпленого в ст. 173² КУпАП адміністративного правопорушення достатньо встановити шкоду фізичному чи психологічному здоров'ю потерпілого (яка не охоплюється зазначеними вище наслідками, властивими для кримінального правопорушення) або ж можливість настання будь-якої шкоди його фізичному чи психічному здоров'ю.

Перелік зазначених питань, який, на наш погляд, є достатнім для забезпечення правильної кваліфікації кримінально караного домашнього насильства, доцільно було б закріпити у вигляді методичних рекомендацій для працівників правоохоронних органів, та затвердити у порядку, передбаченому відповідними відомствами.

Разом із тим, на підставі викладеного та за результатами дослідження вважаємо за можливе висловити пропозиції щодо вдосконалення законодавчих приписів про обмежувальні заходи кримінально-правового характеру, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство, зокрема, деяких їх ознак, які стосуються передумови застосування обмежувальних заходів, а саме: пропозиції щодо розширення передумови застосування обмежувальних заходів, щоб нею визнавалися також кримінальні правопорушення, пов'язані з насильством за ознакою статі, а також кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи.

3.2 Підстава та умови застосування обмежувальних заходів, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство

Як убачалося з комплексного розгляду поняття та ознак обмежувальних заходів у наших попередніх підрозділах дисертації, *підставою* застосування обмежувальних заходів до осіб, які вчинили домашнє насильство, ми визнаємо наявність інтересу потерпілого від «злочину (кримінального правопорушення), пов'язаного з домашнім насильством», що ґрунтується на наявності

безпосередньої небезпеки. У свою чергу, *умовами* застосування таких заходів ми визнаємо призначення покарань, не пов'язаних з позбавленням волі (ізоляцією особи від суспільства), або звільнення особи від кримінальної відповідальності чи від покарання з більшості передбачених КК України підстав.

Пропонуючи виділення передумови, підстав та умов застосування обмежувальних заходів, ми взяли за основу підхід, який застосовується під час дослідження питань звільнення від кримінальної відповідальності як заходу кримінально-правового характеру [1, с. 72]. Вирішення питання про сутність підстави застосування обмежувальних заходів на прикладі звільнення від кримінальної відповідальності є необхідним для з'ясування причин, з яких особа, яка вчинила кримінальне правопорушення і для якої має настати кримінальна відповідальність за нього, може (або навіть повинна) уникнути такого кримінально-правового наслідку. Необхідно зазначити, що питання про підставу звільнення від кримінальної відповідальності в науці також є досить дискусійним [1, с. 69].

Взагалі під підставою розуміється те головне, на чому ґрунтується щонебудь, або те, чим пояснюються, виправдовуються вчинки, поведінка когонебудь [10, с. 966], це джерело, головна ланка, на якій щонебудь будується, достатній привід, який виправдовує будь-що [73, с. 210]. В науці кримінального права прийнято виділяти ознаки обставин, які можуть стати підставою для застосування звільнення від кримінальної відповідальності до особи, яка вчинила кримінальне правопорушення.

Таким чином, слідуючи прикладу підходу до визначення ознак для аналізу підстави застосування звільнення від кримінальної відповідальності, можна запропонувати наступні ознаки підстави застосування обмежувальних заходів: 1) вона не лише найбільш суттєва та необхідна для застосування норми про обмежувальні заходи, а й характеризує наявність загрози подальшого вчинення кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством, та наявну небезпеку для потерпілого від такого кримінального правопорушення; 2) вона характеризує загрозу кримінального правопорушення та особу, яка його вчинила, на момент здійснення зазначеного суспільно небезпечного діяння або

оцінки його органами правосуддя; 3) між «підставою» та нормою про застосування обмежувальних заходів є нерозривний зв'язок, тобто за наявності обставин, які відносяться до «підстави», завжди або за загальним правилом може бути застосовано до особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством, відповідний обмежувальний захід кримінально-правового характеру.

Таким чином, за відсутності інтересу потерпілого від «злочину (кримінального правопорушення), пов'язаного з домашнім насильством», що ґрунтується на наявності безпосередньої небезпеки, обмежувальний захід не може бути застосований.

Досліджуючи судову практику щодо призначення судами загальної юрисдикції обмежувальних заходів, нами виявлено, що як підстава застосування обмежувальних заходів, яку ми пропонуємо визначати як наявність «інтересу потерпілого від кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством», висвітлення такого інтересу у більшості судових справ зводиться тільки до судового рішення про застосування того чи іншого виду обмежувального заходу (85,1 % випадків). Разом із тим, у незначній кількості справ (7,2 %) все ж таки впливає наявність такого «інтересу потерпілого від домашнього насильства». В 6,1 % випадків бралася до уваги угода про примирення, яка в цілому базується на інтересі потерпілих від кримінальних правопорушень. Також у декількох справах (3,1 %) бралася до уваги думка прокурора. Водночас слід зазначити, що у декількох справах прохання потерпілого про застосування певного виду обмежувального заходу судом було відхилено та застосовано зовсім інший вид обмежувального заходу.

З аналізу судових рішень про незастосування обмежувальних заходів можна зробити висновок, що суд, керуючись власним переконанням, доходить висновку про недоцільність застосування останніх. У свою чергу, у 26,2 % справ бере до уваги думку потерпілого, у 4,9 % справ – думку прокурора, у 3 % справ – на підставі угоди про примирення. При цьому у 8,1 % справ взагалі не розглядалося питання про застосування або причину незастосування обмежувальних заходів.

Разом із тим, важливе значення у вирішенні питання «інтересу потерпілого від кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством», який може стати підставою для застосування обмежувальних заходів, має розуміння терміна «безпосередня небезпека», адже, як уже зазначалося, такий «інтерес потерпілого» має ґрунтуватися саме на наявності безпосередньої небезпеки для потерпілого, який є результатом вчинення стосовно конкретного потерпілого кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством.

Ураховуючи висновки проведеного нами аналізу усіх спеціальних заходів протидії домашньому насильству, закріплених у ст. 24 Закону № 2229-VIII, серед яких визначено терміновий заборонний припис, слід зазначити, що останній виноситься кривднику уповноваженими підрозділами Національної поліції України (підрозділами превентивної діяльності та патрульної поліції) у разі існування безпосередньої загрози життю та здоров'ю постраждалої особи з метою негайного припинення домашнього насильства, недопущення його продовження чи повторного вчинення [70, с. 297].

В свою чергу, відповідно до ч. 3 ст. 25 Закону № 2229-VIII, під час вирішення питання про винесення термінового заборонного припису пріоритет надається безпеці постраждалої особи. Разом із тим, у ч. 4 ст. 25 цього Закону закріплено, що терміновий заборонний припис виноситься на підставі оцінки ризиків учинення домашнього насильства, зокрема оцінки вірогідності продовження чи / або повторного вчинення домашнього насильства, настання тяжких або особливо тяжких наслідків його вчинення, у тому числі смерті постраждалої особи, та дозволяє визначити та застосувати ефективні заходи реагування, що спрямовуються на припинення насильства та / або попередження його повторного вчинення [70, с. 297].

Така оцінка ризиків проводиться шляхом спілкування / бесіди з постраждалою від такого насильства особою або її представником, з метою з'ясування обставин конфлікту та виявлення чинників і умов, які створюють або можуть створювати небезпеку для цієї особи, згідно з Порядком, затвердженим міжвідомчим Наказом Міністерства соціальної політики України та Міністерства внутрішніх справ України від 13.03.2019 № 369/180 [103].

У свою чергу, пунктом 3 зазначеного Порядку факторами небезпеки / ризику вчинення домашнього насильства визначено: 1. Оцінку ймовірності настання летальних наслідків у разі вчинення домашнього насильства, що впливає із відповіді кривдника або постраждалої від домашнього насильства особи на питання поліцейського уповноваженого підрозділу поліції, та 2. Загальну оцінку ситуації вчинення такого насильства з метою виявлення вірогідності продовження чи повторного вчинення домашнього насильства, а також настання певних тяжких або особливо тяжких наслідків його вчинення, а також вірогідності смерті такої особи [103].

До таких питань відноситься з'ясування поліцейським уповноваженого підрозділу поліції чи здійснювались погрози з боку кривдника щодо вбивства, застосування зброї чи інших предметів; про притягнення кривдника до кримінальної відповідальності, зокрема за кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я та статевої недоторканості; про спричинення або намагання спричинити шкоду життю та здоров'ю постраждалої особи або її дітей; про наявність зброї у кривдника, яка знаходиться у легкій доступності та яку легко застосувати; про застосовування фізичного насильства поза межами спільного місця проживання; інформація про раніше застосований терміновий заборонний припис; про схильність кривдника до ревнощів та постійного контролю постраждалої; про випадки переслідування, залякування та знущання; про погрози кривдника вчинити самогубство; про будь-які залежності кривдника (алкогольна, наркотична, гральна); про фінансові труднощі в сім'ї та / або у кривдника; про фінансову залежність постраждалої особи від кривдника; про випадки застосування та порушення обмежувальних приписів; про випадки коли кривдник виганяв постраждалу та / або її дітей з дому; про звернення постраждалої особи до соціальних установ підтримки; тощо [103].

Як убачається із викладеного, підставою винесення термінового заборонного припису стосовно кривдника, який вчинив домашнє насильство, передбачено низку питань для з'ясування та оцінки ризиків продовження або вчинення нового випадку домашнього насильства.

Що стосується обмежувального припису щодо кривдника, порядок видачі

якого визначається ЦВК України, ч. 3 ст. 26 Закону № 2229-VIII закріплено, що рішення про видачу такого припису або про відмову у видачі останнього приймається також на підставі оцінки ризиків. Так, видача обмежувального припису є заходом впливу на кривдника, який може вживатися лише в інтересах постраждалих від насильства осіб та лише в разі настання певних факторів та ризиків [104]. Так, цікавою є позиція Верховного Суду, викладена в постанові від 21.11.2018 р. у справі № 756/2072/18, з положень якої випливає, що наявності тільки «інтересу заявника про видачу обмежувального припису» недостатньо, необхідною є також наявність обґрунтованих доказів про наявність «ризиків продовження або вчинення нового випадку домашнього насильства» [104].

Слід констатувати, що суди під час розгляду заяви про видачу обмежувального припису стосовно кривдника зобов'язані надати оцінку усім наявним обставинам та доказам, разом з тим вирішити питання про дотримання прав та інтересів дітей і батьків, чим, зокрема, забезпечити недопущення необґрунтованого обмеження одного з батьків у реалізації своїх прав стосовно дітей у разі безпідставності вимог заяви іншого з батьків [104], адже одним із заходів, передбачених обмежувальним приписом, є обмеження спілкування з постраждалою дитиною.

Також із аналізу зразка заяви про видачу обмежувального припису вбачається [39], що під час розгляду даного питання суди встановлюють обставини, що свідчать про необхідність видачі судом обмежувального припису, наприклад про підіймання руки на потерпілу, висловлювання нецензурною лайкою, завдання тілесних ушкоджень, внаслідок чого потерпіла вимушена була декілька разів викликати поліцію, що фіксувала вказані обставини та інше.

Разом із тим, аналізуються перелічені у заяві докази (за наявності), наприклад, роздруківка з телефону та / або складені адміністративні протоколи щодо вчинення насильства. У разі неможливості самотійно надати докази, до заяви може бути додано клопотання про їх витребування, які аналізуються судом.

Також суд аналізує обраний заявником один або декілька заходів, який (які) зазначається в заяві. У заяві зазначається, що відповідно до ст. 350² ЦПК України

заява про видачу обмежувального припису може бути подана особою, яка постраждала від домашнього насильства, або її представником саме у випадках, визначених Законом № 2229-VIII, зокрема згідно з вимогами положень п.п. 3, 6, 7, 8 ч. 1 ст. 1 цього Закону.

Таким чином, під час розгляду справ щодо винесення обмежувального припису суди в межах цивільного провадження також аналізують, чи є заявник особою, яка постраждала від домашнього насильства, встановлюють форми домашнього насильства, оцінюють ризики продовження у будь-яких проявах.

Слід звернути увагу на припущення К. Гольдарб, яка зазначила, що, дійсно, на відміну від обмежувальних заходів кримінально-правового характеру, при застосуванні яких береться до уваги тільки інтерес потерпілого і є підставою для застосування останнього, наявні переваги має обмежувальний припис цивільно-правового характеру, що застосовується до осіб, які вчиняють домашнє насильство: 1) відносна нескладність форми заяви, яка заповнюється постраждалою особою; 2) непередбаченість сплати судового збору за подачу такої заяви до суду; 3) оперативність розгляду заяви у строк, що не може перевищувати 72 години з часу її надходження до суду [19].

Наведене твердження не свідчить про недоцільність існування інституту обмежувальних заходів кримінально-правового характеру, проте спонукає до надання ґрунтовних рекомендацій щодо забезпечення якісного призначення та результатів застосування останніх з метою убезпечення потерпілих від кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством, а також забезпечення припинення та недопущення продовження домашнього насильства щодо конкретного потерпілого.

На підставі зазначеного вбачаємо за необхідне передбачити подібний підхід для судів при розгляді справ щодо кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством, з метою відображення «інтересу потерпілого від кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством», який буде ґрунтуватися на оцінці ризиків продовження або вчинення нового випадку домашнього насильства.

Так само в межах цього підрозділу доцільно розглянути *умови* застосування

обмежувальних заходів, до яких, керуючись положеннями ст. 91¹ КК України, ми відносимо такі: 1) призначення покарань, не пов'язаних з позбавленням волі (ізоляцією особи від суспільства); 2) звільнення особи від кримінальної відповідальності; 3) звільнення особи від покарання.

Так, слід зазначити, що не лише з урахуванням підстави застосування обмежувальних заходів, яку ми визначили як «інтерес потерпілого від кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством», а й з дотриманням однієї з умов, може бути застосовано обмежувальний захід, тобто покладено на засудженого одного або декількох обов'язків, передбачених ст. 91¹ КК України.

Із дослідження запропонованих законодавцем умов, які насамперед є проявом дотримання положень Стамбульської Конвенції як міжнародного стандарту запобігання та протидії домашньому насильству, а саме в частині забезпечення застосування засобів безпеки на усіх рівнях правового регулювання та при усіх можливих варіантах вирішення справ, які стосуються домашнього насильства, саме при розгляді кримінальних справ, пов'язаних з домашнім насильством, ми проілюструємо варіанти вирішення таких справ. Такими варіантами може бути як призначення покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, так і звільнення від відбування будь-якого покарання за кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством, а також і взагалі звільнення від кримінальної відповідальності на підставах та у випадках, передбачених КК України.

Таким чином, обмежувальні заходи кримінально-правового характеру мають вид окремого, відмінного від інших заходів кримінально-правового характеру саме через можливість застосування останніх навіть за умови звільнення від кримінальної відповідальності або покарання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством.

Що стосується умови застосування у випадку призначення покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, то зазначена умова впливає з можливої наявності небезпеки для конкретної постраждалої особи від кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством, яка полягає у

продовженні вчинення домашнього насильства або вчиненні нового випадку домашнього насильства. Адже при призначенні покарання у вигляді позбавлення волі одночасно втрачається підстава застосування обмежувальних заходів, тобто інтерес потерпілого, а також мета застосування обмежувальних заходів стає вирішеною за допомогою поміщення засудженого у спеціальні установи.

Під час аналізу 257 судових рішень, в яких вирішувалось питання застосування обмежувальних заходів, в частині відповідальності за вчинення кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством, було з'ясовано, що у переважній більшості випадків призначалося покарання у виді застосування до осіб громадських робіт (47,7 %). У свою чергу, позбавлення волі було призначено у 18 % справ, обмеження волі – у 21,1%, які стають умовою для застосування обмежувальних заходів тільки при застосуванні до особи звільнення від такого покарання. Менш поширеним стало застосування до осіб, які вчинили домашнє насильство, покарання у вигляді штрафу (8,6 % справ), арешту (4,3 %) та виправних робіт (0,4 %).

При цьому випадків застосування до осіб, які вчинили домашнє насильство, звільнення від кримінальної відповідальності, яке також є умовою застосування обмежувальних заходів до таких осіб, нами виявлено не було в жодній справі, яка потрапила до нашої вибірки.

Що стосується звільнення від відбування покарання, то слід зазначити, що таке звільнення є поширеним при розгляді справ, пов'язаних з домашнім насильством (тобто у 95 справах із 100, де було застосовано покарання у виді позбавлення або обмеження волі, було застосовано звільнення від відбування покарання, що автоматично стало умовою для застосування обмежувальних заходів).

Слід зазначити, що особливої уваги під час застосування обмежувальних заходів потребує здійснення контролю за поведінкою такої особи. Зауважимо, що ч. 4 ст. 91¹ КК України, якою передбачалося, що за органами пробації закріплений обов'язок здійснення контролю за поведінкою засуджених за злочини, пов'язані з домашнім насильством, було виключено з КК України на підставі Закону України № 3233-IX від 13.07.2023 р.

Для вивчення цього питання з практичної сторони, в межах нашого дослідження ми звернулися із запитом до Державної установи «Центру пробації» про надання інформації щодо того, чи здійснюється органами пробації контроль тільки за засудженими, на яких покладено судом обов'язки, передбачені ст. 91¹ КК України, чи також за особами, яких звільнено від кримінальної відповідальності та одночасно з цим покладено судом обов'язки, передбачені ст. 91¹ КК України.

На підставі отриманої відповіді було з'ясовано, що в Державній установі «Центр пробації» постійно вивчаються питання, що стосуються практичної діяльності персоналу уповноважених органів з питань пробації. Проблеми, що існували до втрати чинності положення КК України, яким передбачався контроль щодо виконання призначених судами обмежувальних заходів відносно осіб, які вчинили домашнє насильство, закріплених ст. 91¹ КК України, були пов'язані лише з реалізацією пробаційних програм, які призначалися судами відносно засуджених до покарання у виді громадських робіт або штрафу. Державна установа «Центр пробації» також звернула увагу, що Законом № 2227-VIII, окрім доповнення Загальної частини КК України щодо розділу XIII¹ «Обмежувальні заходи», ст. 76 КК України доповнено частиною такого змісту: «На осіб, засуджених за злочини, пов'язані з домашнім насильством, суд може покласти інші обов'язки та заборони, передбачені ст. 91¹ КК України».

Разом із тим, відповідно до ч. 1 ст. 6 Закону України № 160-VIII від 05.02.2005 (зі змінами) «Про пробацію» (далі – Закон № 160-VIII) завданням пробації є, зокрема, виконання певних видів покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та реалізація пробаційних програм відносно осіб, звільнених від відбування покарань з випробуванням.

Згідно з п. 3 Порядку розроблення та реалізації пробаційних програм, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 18.01.2018 № 24, п. 4 ч. 3 ст. 76 КК України, абз. 3 ч. 1 ст. 13 КВК України, п. 5 ч. 1 ст. 6 Закону № 160-VIII, ч. 3 ст. 10 Закону № 160-VIII, ч. 10 ст. 28 Закону № 2229-VIII

реалізація пробаційних програм здійснюється тільки відносно осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням.

Виходячи із зазначеного вище, обов'язок направлення для проходження пробаційної програми відповідно до п. 5) ч. 1 ст. 91¹ КК України не буде суперечити законодавству лише у випадку його покладення на осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням, згідно зі ст. 75 КК України. Ураховуючи, що відповідно до ст. 91¹ КК України обмежувальні заходи призначаються одночасно з призначенням покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, або зі звільненням від відбування покарання, і є додатковими обов'язками для кривдника, контроль за поведінкою таких засуджених здійснювався уповноваженими органами з питань пробації в межах їх повноважень, визначених Порядком здійснення нагляду та проведення соціально-виховної роботи із засудженими до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, затвердженим наказом Міністерства юстиції України від 29.01.2019 № 272/5.

Державною установою «Центром пробації» узагальнювалась інформація про кількість судових рішень, які надійшли на виконання до уповноважених органів з питань пробації, відносно засуджених, яким відповідно до судового рішення призначено обмежувальні заходи, передбачені ст. 91¹ КК України. Надходження зазначених судових рішень розподіляється таким чином:

Рік, у якому судові рішення надійшло до уповноваженого органу з питань пробації	Кількість судових рішень, що надійшли на виконання до уповноваженого органу з питань пробації
2019	1
2020	12
2021	16
2022	18

Із зазначеного вище бачимо, що кількість призначених обмежувальних заходів, досліджуваних нами на підставі аналізу судових рішень за 2019-2022 роки, зовсім не корелюється з даними справ, які надійшли на виконання до уповноваженого органу з питань пробації. Виявляється, що після втрати чинності положенням ч. 4 ст. 91¹ КК України, яким передбачався

контроль за виконанням обмежувальних заходів, вони забезпечуються тільки передбаченою кримінальною відповідальністю за невиконання останніх (ст. 390¹ КК України). Тому зазначене питання може стати предметом окремого дослідження.

Також корисною інформацією для нашого дослідження стали пропозиції Державної установи «Центру пробації» щодо того, як орган пробації вбачає за можливе покращити ситуацію із застосуванням та здійсненням контролю за поведінкою засуджених, на яких покладено судом обов'язки, передбачені ст. 91¹ КК України.

Зокрема, в офіційно надісланий на наш запит відповіді було повідомлено, що практичні проблеми здійснення контролю уповноваженими органами з питань пробації за поведінкою суб'єктів пробації, на яких покладено судом обов'язки, передбачені ст. 91¹ КК України, представлені такими судовими рішеннями:

1) Галицьким районним судом Івано-Франківської області особу засуджено до 240 годин громадських робіт і на підставі п. 5) ч. 1 ст. 91¹ КК до засудженого застосовано обмежувальні заходи, а саме: «направити на проходження програми для кривдників або пробаційної програми». За клопотанням органу пробації ухвалою цього суду було роз'яснено, що на орган пробації покладається виконання вироку суду тільки в частині виконання покарання у виді громадських робіт.

2) Ізмаїльським міськрайонним судом Одеської області особу засуджено до 150 громадських робіт і на підставі пунктів 3), 4), 5) ч. 1 ст. 91¹ КК України до засудженого застосовано строком на три місяці обмежувальні заходи, а саме: «заборонити наблизатися на відстань ближче ніж на 200 м до місця, де потерпіла може постійно чи тимчасово проживати», «заборонити листування, телефонні переговори з потерпілою та інші контакти через засоби зв'язку чи електронних комунікацій особисто або через третіх осіб», «направити для проходження пробаційної програми «Подолання агресивної поведінки». За цим фактом працівниками органу пробації поінформовано Ізмаїльську місцеву прокуратуру, проте зворотного зв'язку не було. Після відпрацювання призначених засудженому 150 годин громадських робіт до Ізмаїльського міськрайонного суду

Одеської області надіслано повідомлення про зняття суб'єкта пробації з обліку, ураховуючи відбуття призначеного покарання. З суду будь-якої інформації про необхідність виконання інших обмежувальних заходів, зазначених у судовому рішенні, не надходило. Порядок виконання уповноваженими органами з питань пробації судових рішень про призначення покарання у виді штрафу, затверджений наказом Міністерства юстиції України від 27.04.2018 № 1301/5, визначають підстави зняття з обліку засуджених осіб, згідно з якими засуджена особа знімається з обліку після відбуття громадських робіт та після сплати штрафу. З урахуванням вищевикладеного, у разі отримання судового рішення, яким особу засуджено до покарання у виді громадських робіт або штрафу з покладанням обов'язку пройти пробаційну програму, уповноважені органи з питань пробації звертаються до місцевого суду, в межах територіальної юрисдикції якого засуджений відбуває покарання, з клопотанням про вирішення судом питань, пов'язаних із виконанням вироку, на підставі ч. 14 ст. 537 КПК України, та інформують органи прокуратури.

Так, з метою вдосконалення національного законодавства в частині захисту конституційних прав, свобод та інтересів осіб під час виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, Державною установою «Центром пробації» були підготовлені пропозиції щодо внесення змін до нормативно-правових актів України в частині визначення порядку виконання вироків суду відносно засуджених, звільнених від відбування покарання з випробуванням, на яких покладено обов'язок виконувати заходи, передбачені пробаційною програмою, що успішно прийняті Верховною Радою України. Наразі ст. 91¹ КК України не містить положень щодо контролю за поведінкою засуджених, на яких покладено обов'язки та заборони, передбачені обмежувальними заходами.

Ураховуючи викладене, підставою обмежувальних заходів є безпосередній «інтерес потерпілого від кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством», а умовами застосування – призначення покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, та / або застосування до особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, звільнення від відбування покарання або від відповідальності.

3.3 Види обмежувальних заходів, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство

Одним з аспектів вивчення питань щодо обмежувальних заходів, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство, як нового інституту кримінально права є їх види. *Видами обмежувальних заходів* ми визнаємо обов'язки, заборони та обмеження, передбачені пунктами 1-5) ч. 1 ст. 91¹ КК України, які можуть бути покладені судом на особу, яка вчинила домашнє насильство. Зокрема, такими видами є:

1) заборона перебувати в місці спільного проживання з особою, яка постраждала від домашнього насильства;

2) обмеження спілкування з дитиною у разі, якщо домашнє насильство вчинено стосовно дитини або у її присутності;

3) заборона наближатися на визначену відстань до місця, де особа, яка постраждала від домашнього насильства, може постійно чи тимчасово проживати, тимчасово чи систематично перебувати у зв'язку з роботою, навчанням, лікуванням чи з інших причин;

4) заборона листування, телефонних переговорів з особою, яка постраждала від домашнього насильства, інших контактів через засоби зв'язку чи електронних комунікацій особисто або через третіх осіб;

5) направлення для проходження програми для кривдників.

У свою чергу, зазначені види обмежувальних заходів ми пропонуємо розподілити за характером зобов'язань на: 1) заборони – пункти 1), 3), 4) ч. 1 ст. 91¹ КК України; 2) обмеження – п. 2) ч. 1 ст. 91¹ КК України; 3) обов'язок – п. 5) ч. 1 ст. 91¹ КК України.

Так, за результатами аналізу виявилось, що в переважній більшості справ, пов'язаних із домашнім насильством, застосовувався такий вид обмежувальних заходів, як обов'язок пройти програму для кривдників або (до 11.08.2023 – пробаційної програми) (143 зі 197 справ, де застосовано обмежувальний захід, що становить 72, 6 % від усіх справ). У свою чергу, заборона наближатися на

визначену відстань до місця, де особа, яка постраждала від домашнього насильства, може постійно чи тимчасово проживати, тимчасово чи систематично перебувати у зв'язку з роботою, навчанням, лікуванням чи з інших причин, застосовувалася у 47 справах (23,9 %); заборона перебувати в місці спільного проживання з особою, яка постраждала від домашнього насильства, – у 36 справах (18,3 %); заборона листування, телефонних переговорів з особою, яка постраждала від домашнього насильства, інших контактів через засоби зв'язку чи електронних комунікацій особисто або через третіх осіб – у 24 справах (12,2 %); обмеження спілкування з дитиною у разі, якщо домашнє насильство вчинено стосовно дитини або у її присутності, – у 5 справах (2,5 %).

Що стосується строків застосування обмежувальних заходів, то, як показало проведене нами вивчення судової практики, в цілому обмежувальні заходи переважно застосовуються строком на 3 місяці (43,9 %), що є найвищою межею, передбаченою ч. 3 ст. 91¹ КК України. Строком на 1 місяць було застосовано обмежувальні заходи у 13,8 % справ, на 2 місяці – у 24,5 % справ.

Слід зазначити, що ст. 91¹ КК України закріплено можливість продовжити строк застосування обмежувальних заходів на визначений судом строк, але не більше як на 12 місяців, за умови, що таке рішення повинно бути прийнято при повторному розгляді. Проте, незважаючи на зазначений припис, у судах першої інстанції серед досліджених нами вироків судом було призначено обмежувальні заходи строком більше ніж на 3 місяці. Так, строком на 5 місяців було призначено обмежувальні заходи в одній справі (0,5 %), строком на 6 місяців – у чотирьох справах (2 %), строком на 12 місяців – у трьох справах (1,5 %). Крім того, у 27 справах (13,8 %), де судом було прийнято рішення про застосування обмежувальних заходів, взагалі не було зазначено, на який строк суд застосовує до осіб, що вчинили домашнє насильство, обмежувальний захід.

Загалом можна констатувати, що аналізовані заходи в цілому відповідають передбаченим положенням Стамбульської конвенції, які Україна як держава-сторона у зв'язку з ратифікацією повинна імплементувати у національне законодавство у найбільш повному обсязі.

Так, ст. 52 Стамбульською конвенцією, яка регламентує стандарт

запровадження «нагальних заборонювальних приписів», передбачено, що країни-підписанти повинні вжити необхідних законодавчих та / або інших заходів щодо закріплення за компетентними органами повноважень із застосування обмежувальних приписів у ситуаціях безпосередньої небезпеки особи, яка постраждала від домашнього насильства, зокрема, щодо передбачення обов'язку особи, яка вчинила домашнє насильство, покинути місце проживання потерпілої особи на достатній період та заборонити правопорушнику заходити до місця проживання потерпілої або особи, яка знаходиться в ситуації ризику, або контактувати з потерпілою або особою, яка знаходиться в ситуації ризику. Заходи, ужиті відповідно до цієї статті, надають пріоритет безпеці потерпілої або особі, яка знаходиться в ситуації ризику [53]. Але треба зауважити, що під час імплементації міжнародних стандартів слід ураховувати реалії держави-сторони та, зокрема, не обмежуватися лише неухильним відображенням у законодавстві.

Дійсно, за час законодавчого закріплення обмежувальних заходів, як нового інституту кримінально-правового регулювання, так і інструментів інших сфер правового регулювання, з'явилося чимало проблем їх запровадження та, як результат, ці заходи нерідко сприймаються потерпілими як неефективний інструмент протидії домашньому насильству через існуючі проблеми контролю за виконанням таких заходів та неможливість виконання деяких із них.

Так, одним із проблемних в аспекті реалізації видів обмежувальних заходів стала *заборона перебувати в місці спільного проживання з особою, яка постраждала від домашнього насильства*. Зокрема, таку заборону визначено п. 1) ч. 1 ст. 91¹ КК України як обмежувальний захід, який спрямований передусім на обмеження одного із гарантованих Конституцією України прав людини – права на житло (ст. 47), а у випадках, коли кривдник до того ж є ще й власником цього житла, то факультативно можна вести мову ще й про обмеження права власності, яке гарантоване ст. 41 Основного закону (в частині такої правомочності, як користування майном).

Як зазначають науковці у науково-практичному коментарі до КК України [71], заборона перебувати в місці спільного проживання з особою, яка постраждала від домашнього насильства, зокрема, повинна передбачати

обов'язок винної особи залишити житло, що і впливає з їх змісту.

Так, у ситуаціях безпосередньої небезпеки, що полягає у наявності у ситуаціях домашнього насильства шкоди, яка вже настала і яка може повторитися знову, найефективнішим способом забезпечення безпеки жертві домашнього насильства є встановлення фізичної дистанції між нею та її кривдником. У багатьох випадках таку дистанцію реально забезпечити лише шляхом розселення кривдника та потерпілої особи або виїзду однієї зі сторін випадку домашнього насильства на певний час з місця спільного проживання. Замість того, щоб на жертву покладати тягар пошуку притулку або будь-якого іншого безпечного місця, яку часто супроводжують залежні від неї діти, більш доцільним та в якійсь мірі більш справедливим є забезпечення виїзду саме кривдника, а не жертви. Отже, це положення наділяє компетентні органи повноваженнями, які дозволяють їм наказувати винному в домашньому насильстві залишити житло і заборонити йому повертатися або спілкуватися із жертвою. Так, відповідні органи повинні оцінити міру безпосередньої загрози [71, с. 273].

Зокрема, як показав аналіз судової практики, такий вид обмежувального заходу було обрано у 18,3 % справ з тих, що нами досліджувалися. При цьому, розглядаючи питання обрання судом строку щодо призначення обмежувального заходу відповідно до п. 1) ч. 1 ст. 91¹ КК України, було з'ясовано, що в переважній більшості справ, де особі було заборонено перебувати в місці спільного проживання з особою, яка постраждала від домашнього насильства, застосовувався 3-місячний строк (у 21 справі з 36, тобто 58, 3 %). У свою чергу, строком на 2 місяці було обрано аналізований обмежувальний захід у дев'ятьох справах (25 %), на 1 місяць – у трьох справах (8,3 %). У решті справ взагалі не було вказано, на який термін призначається зазначена заборона.

З цього приводу доцільно звернутися до наявних позицій Верховного Суду, які хоча й стосуються справ про застосування обмежувального припису цивільно-правового характеру, але мають аналогічний вид такого обов'язку. Зокрема, у постанові Верховного Суду України від 4 грудня 2019 року в справі № 607/10122/19 Верховний Суд констатував те, що у квітні 2019 року заявниця

звернулася до суду із заявою про видачу строком на шість місяців обмежувального припису, яким передбачено заборону її колишньому чоловіку проживати спільно з нею, у зв'язку з тим, що її колишній чоловік протягом тривалого часу вчиняв щодо неї та її неповнолітньої дитини домашнє насильство, застосовував фізичну силу, постійно погрожував, залякував, цькував, а також створював перешкоди щодо користування спільним житлом.

Разом із тим, Верховний Суд наголосив на необхідності при розгляді таких заяв всебічної оцінки наявних обставин та доказів у справі, дотримання прав та інтересів дітей і батьків, неприпустимості необґрунтованого обмеження у реалізації прав щодо дитини одного з батьків у разі, якщо вимоги іншої сторони виявляться безпідставними та недоведеними [105].

Так, Верховний Суд установив, що між заявницею та відповідачем дійсно існують неприязні відносини, часто виникають конфліктні ситуації з приводу проживання та користування спільним житлом. Водночас Суд звернув увагу на відсутність у відповідача наміру допускати свою колишню дружину та їх неповнолітнього сина до користування кімнатою. З огляду на це Суд дійшов висновку про те, що суди нижчих інстанцій цілком правильно вирішили питання про наявність у розглядуваному випадку правових підстав для застосування до кривдника такого обмежувального припису. [105].

Так само корисною для розгляду нашого питання є постанова Верховного Суду від 28 квітня 2020 року у справі № 754/11171/19 [107], в якій суд зазначив, зокрема, про те, що у липні 2019 року заявниця звернулася до суду із заявою про видачу обмежувального припису щодо її колишнього чоловіка у зв'язку вчиненням ним систематичного домашнього насильства стосовно неї та її дітей у формі фізичного, психологічного та сексуального насильства, зокрема вчинення дій, що мають характер мордувань та морального приниження. При вирішенні питання щодо застосування обмежувального заходу суд першої інстанції, на підставі установлених обставин, оцінивши пропорційність втручання у права і свободи особи, дійшов висновку про неможливість задоволення вимог постраждалої особи щодо тимчасового обмеження прав відповідача на користування їх спільним житлом, право спільної власності на яке

належить відповідачу. Проте, на думку Верховного суду, таке рішення є помилковим, оскільки позбавляє заявницю правових гарантій, що передбачені законом про домашнє насильство. Спираючись на те, що суди нижчої інстанції у цій справі все ж таки зробили висновок, що існує високий рівень вірогідності повторного вчинення домашнього насильства, колегія суддів вважає, що вимоги заявниці щодо заборони її колишньому чоловіку перебувати у квартирі та заборони йому наближатися на визначену відстань до 2 км до квартири підлягають задоволенню [107].

Крім того, стосовно заборони перебувати в місці спільного проживання з особою, яка постраждала від домашнього насильства, дуже корисним є огляд справи та безпосередньо рішення Європейського суду з прав людини, що набув статусу остаточного – «Левчук проти України» (заява № 17496/19) [134].

Так, із викладу рішення суду вбачається, що, як зауважив Уряд, заявниця в цій справі скаржилась не на якість загального реагування національних органів влади щодо її скарг про випадки домашнього насильства, а на відмову національних судів щодо призначення обмежувального заходу у вигляді виселення її колишнього чоловіка, стверджуючи, що така відмова не враховує ризику подальшої існуючої небезпеки, рекомендуючи порівняти ситуацію зі справою «Б. проти Республіки Молдова» (B. v. the Republic of Moldova), № 61382/09, пункти 31 та 62, від 16 липня 2013 року) [126].

Таким чином, у цій справі від ЄСПЛ не вимагали досліджувати якість застосованої законодавчої та адміністративної бази в цілому. ЄСПЛ, головним чином, акцентував увагу на недієвості цивільних судів у справах про домашнє насильство, існування якого у зазначеному випадку не викликало сумніву.

У зв'язку з цим ЄСПЛ постановив, зокрема, що там, де особа достовірно стверджує про те, що вона зазнавала неодноразових актів домашнього насильства, якими б незначними поодинокі випадки не були, національні органи влади повинні оцінити ситуацію у всіх аспектах, включно з ризиком повторення подібних інцидентів (див., *mutatis mutandis*, рішення в справі «Ірина Смірнова проти України», № 1870/05, пп. 71 та 89, від 13 жовтня 2016 року) [132].

Серед іншого, під час проведення такої оцінки необхідно брати до уваги

вразливість жертв, які в більшості випадків емоційно, фінансово чи іншим чином залежні від своїх кривдників, а також ризик можливого повторного застосування насильства.

Разом із тим, якщо встановлено, що особа піддається систематичним діям, які ще не мають форми насильства, але ймовірність вчинення домашнього насильства наявна, органи влади повинні вжити відповідних заходів загального характеру для боротьби з основною проблемою та запобігання будь-якому жорстокому поводженню в майбутньому, зокрема, спираючись на рішення у справі «Дордевіч проти Хорватії» (Đorđević v. Croatia) № 41526/10, пп. 92–93 [130].

Отже, головним завданням для ЄСПЛ є забезпечення справедливого балансу між сторонами справи. При цьому ЄСПЛ наголошує у своїй судовій практиці, що виселення застосовується у крайніх випадках, які перевищують право людини на повагу до житла, що гарантоване статтею 8 Європейської конвенції з прав людини, зокрема, для забезпечення захисту здоров'я та прав інших людей (див. рішення в справі «Кривіцька та Кривіцький проти України», № 30856/03, п. 41, від 2 грудня 2010 року [133]). Більше того, у контексті статті 2 Європейської конвенції, ЄСПЛ зазначив, що у справах про домашнє насильство права кривдників не можуть переважати права жертв, зокрема, на фізичну та психологічну недоторканість.

Таким чином, можна констатувати, що запровадження такого виду обмежувального заходу, як заборона перебувати в місці спільного проживання з особою, яка постраждала від кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством, хоча і є підставою низки судових справ, поданих на розгляд до Європейського суду, але є повною відповідністю необхідних державних заходів запобігання та протидії домашньому насильству, що регламентовані міжнародними стандартами.

Що стосується другого обмежувального заходу – *обмеження спілкування з дитиною у разі, якщо домашнє насильство вчинено стосовно дитини або у її присутності* (п. 2) ч. 1 ст. 91¹ КК України), то він спрямований на обмеження передбаченого ст. 153 та іншими статтями Сімейного кодексу України права

батьків на спілкування з дитиною.

Таке обмеження передбачає повну заборону будь-якого спілкування з дитиною та є новим варіантом обмеження батьківських прав. Поряд із повною забороною передбачено можливість застосування заборони спілкування з дитиною за певних обставинах (наприклад, якщо кривдник знаходиться у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння, або у певний час доби, зокрема нічний, поза межами відповідної території чи без присутності інших осіб тощо) [71, с. 274].

Зокрема, як показав аналіз судової практики, такий вид обмежувального заходу до осіб, які вчинили домашнє насильство, в межах кримінального провадження було обрано судом лише у 2,5 % справ, що нами досліджувалися. При цьому переважно (у 80 % випадків) цей захід застосовувався строком на 3 місяці. У решті випадків (20 %) судом взагалі не було зазначено строку застосування цього заходу.

Третій вид обмежувального заходу – *заборона наближатися на визначену відстань до місця, де особа, яка постраждала від домашнього насильства, може постійно чи тимчасово проживати, тимчасово чи систематично перебувати у зв'язку з роботою, навчанням, лікуванням чи з інших причин* (п. 3) ч. 1 ст. 91¹ КК України), обмежує право людини на особисту свободу, зокрема, свободу пересування.

Так, зазначений вид обмежувального заходу полягає у забороні заходити до місця постійного проживання потерпілого від домашнього насильства та до інших місць його постійного перебування, що зазначаються у вироку чи ухвалі суду. Визначена відстань повинна забезпечувати «фізичну дистанцію між жертвою та її кривдником», що не дозволить доторкнутися, докинути предмет, докричатися до потерпілого. Як зазначено у науково-практичній літературі, така відстань має становити не менше ніж 100–200 м [71, с. 274].

Слід зазначити, що така заборона тотожна забороні переслідування, що у деяких правових системах визнається окремим кримінальним правопорушенням, тобто умисне діяння стосовно іншої особи, що вчиняється з метою залякування потерпілого, внаслідок чого потерпілий відчуває почуття страху за свою безпеку.

Таке діяння може полягати у фізичному переслідуванні особи, очікуванні біля її житла та / або місця її роботи, у спортивних, медичних або інших закладах тощо, нав'язливому спілкуванні або в повідомленні особі про те, що за нею стежать. Крім того, до таких видів можна віднести і псування майна потерпілого, і користування його особистими речами, і контактування з домашніми тваринами потерпілого, і поширення неправдивої інформації в інтернеті та ін. [71, с. 274].

Зокрема, як показав аналіз судової практики, такий вид обмежувального заходу було обрано у 23,9 % досліджених нами судових справ. При цьому у переважній більшості випадків застосовувався цей вид обмежувального заходу строком на 3 місяці (74,5 %); у 6,4 % випадків – строком на 2 місяці; у 2,1 % – строком на 1 місяць. Разом із цим, строком на 6 місяців застосовано таку заборону у 4,3 % випадків, строком на 12 місяців – у 2,1 % випадків. У 10,6 % випадків призначення особі такої заборони суд взагалі не зазначив строку застосування обмежувального заходу.

Важливим щодо застосування зазначеної заборони є визначення відстані, на яку особа, яка вчинила домашнє насильство, не може наближатися до потерпілого від такого насильства.

Так, на підставі аналізу судових рішень було з'ясовано, що відстань у 100 метрів було визначено у 23,9 % випадків, відстань у 50 м та у 200 м – по 15,2 % відповідно, відстань у 10 м – в 10,9 % випадків, відстань у 500 метрів – у 8,7 % випадків; відстань у 5 метрів, 30 метрів та в 1 км – по 2,2 % випадків відповідно. Разом із тим, у деяких судових вироках зазначалася не кількісна міра вимірювання, а конкретний об'єкт, до якого заборонялося наближатися, наприклад, до дитячого садочку дитини-постраждалої (2,2 % випадків). Взагалі не була визначена міра вимірювання відстані у 8,7 % випадків.

Четвертий вид обмежувального заходу – *заборона листування, телефонних переговорів з особою, яка постраждала від домашнього насильства, інших контактів через засоби зв'язку чи електронних комунікацій особисто або через третіх осіб* (п. 4) ч. 1 ст. 91¹ КК України) обмежує право людини на спілкування як складову частину гарантованого ст. 32 Конституції права людини на особисте та сімейне життя.

Такий вид обмежувального заходу фактично передбачає заборону будь-якого віддаленого спілкування з потерпілим. Так, у продовження попередньому виду заходу, серед видів переслідування потерпілого варто виокремити стеження за потерпілим у віртуальному світі (наприклад, на сторінках в соціальних мережах, в чатах тощо), спілкування чи нав'язлива спроба спілкування за допомогою сучасних засобів зв'язку та інформаційно-комунікаційних технологій. Крім того, зустрічаються випадки, коли кривдник переслідує й близьких до потерпілої осіб, що викликає відчуття страху та певною мірою втрати контролю над ситуацією [71, с. 274].

Зокрема, як показав аналіз судової практики, такий вид обмежувального заходу було обрано у 12,2 % проаналізованих нами справ. При цьому у 70,8 % випадків він застосовувався судом строком на 3 місяці; у 12,5 % випадків – строком на 2 місяці; у 4,2 % випадків – строком на 1 місяць. У решті 12,5 % випадків судом не зазначено строку застосування зазначеної заборони.

П'ятий вид обмежувального заходу – *направлення для проходження програми для кривдників*¹ (п. 5) ч. 1 ст. 91¹ КК України) передбачає можливість установлення для особи додаткових обов'язків, через виконання яких обмежується її особиста свобода.

Відповідно до ст. 1 Закону № 2229-VIII такий вид обмежувального заходу полягає у накладенні обов'язку пройти комплекс заходів, що формується на основі результатів оцінки ризиків та спрямований на зміну насильницької поведінки кривдника, формування у нього (неї) неагресивної психологічної моделі поведінки у приватних стосунках, відповідального ставлення до своїх вчинків та їх наслідків, у тому числі до виховання дітей, на викорінення дискримінаційних уявлень про соціальні ролі та обов'язки жінок і чоловіків [114].

Згідно із зазначеним Законом кривдник може бути направлений судом на проходження програми для кривдників на строк від трьох місяців до одного року.

¹ *Примітка.* До внесення змін до ст. 91-1 КК України згідно із Законом України № 3233-IX від 13.07.2023 р. цей вид обмежувального заходу визначався як «направлення для проходження програми для кривдників або пробаційної програми». Тому по тексту дисертації в частині аналізу судової практики до внесення означених змін застосовуватиметься попередня редакція пункту 5 ч. 1 ст. 91-1 КК України.

Водночас як покладення обов'язку пройти таку програму в межах кримінального провадження виявляється, що суд може направити особу на проходження такої програми на строк від одного до трьох місяців, що безпосередньо впливає зі змісту припису, закріпленого в ч. 3 ст. 91¹ КК України, де прямо зазначено, що заходи, передбачені частиною першою цієї статті, можуть застосовуватися на строк від одного до трьох місяців і за потреби можуть бути продовжені на визначений судом строк, але не більше як на 12 місяців.

Законом № 2229-VIII передбачено, що у разі ухилення кривдника від проходження програми для кривдників або ухилення від проходження програми без поважних причин суб'єкти, відповідальні за виконання програм для кривдників (а саме, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування), надають протягом трьох робочих днів письмове повідомлення про це уповноваженому підрозділу органів Національної поліції для вжиття відповідних заходів. Притягнення кривдника до відповідальності за непроходження програми для кривдників не звільняє його від обов'язку пройти таку програму (див. ч. 8 ст. 28 Закону) [114].

За непроходження програми для кривдників, а також невиконання обмежувальних заходів чи обмежувальних приписів передбачено кримінальну відповідальність у ст. 390¹ КК України.

Щодо направлення для проходження пробаційної програми, яке, як уже зазначалося було виключене з п. 5) ч. 1 ст. 91¹ КК України на підставі Закону України № 3233-IX від 13.07.2023 р. і відтепер закріплюється лише п. 4) ч. 3 ст. 76 КК, і означає проходження програми, яке призначається за рішенням суду особі, звільненій від відбування покарання з випробуванням, та передбачає комплекс заходів, спрямованих на корекцію соціальної поведінки або її окремих проявів, формування соціально сприятливих змін особистості, які можна об'єктивно перевірити (ст. 2 Закону України «Про пробацію») [71, с. 274–275].

Зокрема, як показав аналіз судової практики, передбачений п. 5) ч. 1 ст. 91¹ КК обмежувальний захід було обрано у 72,6 % справ. При цьому у переважній більшості випадків (36,2 %) він був призначений строком на 3 місяці. Водночас у 16,3 % випадків суд призначав цей захід строком на 1 місяць та у

27 % випадків – строком на 2 місяці, що по суті суперечить приписам Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», у якому визначено, що програма для кривдників проводиться строком від 3 до 12 місяців. Разом із тим, строком на 5 місяців направлено особу на проходження програми для кривдників у 0,7 % випадків, а строком на 6 та на 12 місяців – по 1,4 % випадків відповідно.

При цьому значна кількість вироків (17 %), у яких особу направлено на проходження програми для кривдників або пробаційної програми, не містить визначення строку. Така практика загалом може бути сприйнята, адже дозволяє фахівцям, які безпосередньо складають персональну програму, визначити той строк, який є необхідним для зміни поведінки кривдника.

Важливим питанням при дослідженні практики застосування судами такого виду обмежувального заходу, як проходження програми для кривдників або пробаційної програми, стало висвітлення у рішеннях, що саме повинна пройти особа: – *програму для кривдників*; або – *пробаційну програму*. Так, у переважній більшості справ (45,4 %) судом конкретно визначено, що особу направлено на проходження програми для кривдників, у 22,7 % справ вказано, що особу направлено на проходження пробаційної програми, а у 31,9 % справ суд вживає загальне формулювання «направлення для проходження програми для кривдників або пробаційної програми» без їх розмежування.

Цікавим у межах нашого дослідження було з'ясувати питання про те, на який строк особу було направлено на проходження програми для кривдників: від 3 до 12 місяців, як це передбачено Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», чи на строк, що є меншим за 3 місяці, що допускає ч. 3 ст. 91¹ КК України. Так, було встановлено, що у 45,6 % випадків суди направляли особу на проходження програми для кривдників у межах строку, встановленого зазначеним Законом, тоді як у 54,4 % випадків мало місце застосування аналізованого заходу на строк до 3 місяців. Більш детально результати проведеного аналізу судової практики та відповідна аналітична довідка викладені у Додатках до дисертації.

З огляду на викладене, у контексті досліджуваного питання важливе значення має з'ясування строку, на який застосовуються обмежувальні заходи, передбачені ст. 91¹ КК України, який повинен бути достатнім для забезпечення ефективного захисту потерпілого. Як впливає зі змісту ч. 3 ст. 91¹ КК України, такий строк становить від 1 до 3 місяців і визначається судом у кожному конкретному випадку щодо кожного обмежувального заходу. При цьому суд може продовжувати зазначений строк один або декілька разів. Слова «не більше як на 12 місяців» стосуються лише строку, на який може бути продовжений початковий строк. Таким чином, виявляється, що загальна тривалість застосування одного чи кількох обмежувальних заходів не може перевищувати 15 місяців [71, с. 275]. Хоча як показав огляд судової практики, суди зовсім по іншому сприймають положення ч. 3 ст. 91¹ КК України та навіть при покладені обов'язку на особу вперше, призначає обмежувальні заходи до 12 місяців.

Слід зазначити, що окрім перелічених нами умов призначення строку, що визначені положенням ч. 3 ст. 91¹ КК України, ми пропонуємо законодавчі пропозиції строків призначення, що висвітлені у Додатку К до дисертації. Зокрема встановити, що заходи, передбачені пунктами 1 – 4 частини першої ст. 91¹ КК України, можуть застосовуватися на строк від одного до **дванадцяти** місяців і за потреби можуть бути продовжені на визначений судом строк. Щодо направлення для проходження програми для кривдників, передбаченого п. 6) ч. 1 цієї статті, застосовується строком від трьох до дванадцяти місяців.

Завершуючи розгляд видів обмежувальних заходів, вважаємо за потрібне приділити увагу аналізу думок фахівців, що здійснюють заходи протидії домашньому насильству, щодо дієвості видів обмежувальних заходів, а також доцільності доповнення їх іншими видами, які б підвищили ефективність боротьби з домашнім насильством. Так, за результатами проведеного нами опитування виявилось, що найдієвішим обов'язком, передбаченим серед видів обмежувальних заходів, на думку респондентів, є «заборона перебувати в місці спільного проживання з особою, яка постраждала від домашнього насильства», так вважають 2 932 респондентів (66 %). При цьому щодо інших видів обмежувальних заходів відповіді респондентів розподілилися наступним чином:

обмеження спілкування з дитиною у разі, якщо домашнє насильство вчинено стосовно дитини або у її присутності, дієвим вважають 2 548 респондентів (57,9 %); заборону наближатися на визначену відстань до місця, де особа, яка постраждала від домашнього насильства, може постійно чи тимчасово проживати, тимчасово чи систематично перебувати у зв'язку з роботою, навчанням, лікуванням чи з інших причин – 2 102 респондентів (47,8 %); заборону листування, телефонних переговорів з особою, яка постраждала від домашнього насильства, інших контактів через засоби зв'язку чи електронних комунікацій особисто або через третіх осіб – 1 917 респондентів (43,6 %); направлення для проходження програми для кривдників або пробаційної програми – 1 348 респондентів (30,6 %).

Разом із тим, респонденти надали варіанти своїх відповідей та коментарі, зокрема такі:

1. Найдієвим є: «Арешт», «Адміністративний арешт», «Обмеження волі», «Тільки покарання». Деякі респонденти вважають, що все ж таки дієвим способом є застосування до осіб, які вчинили домашнє насильство, саме покарання.

2. «Жодний, тому що на практиці кривднику заборонено наближатися до потерпілого від домашнього насильства, але йти йому нікуди і кривдник повертається і скоює повторне насильство. Тому дієвим методом це важко назвати»; «Перший пункт не працює і поліція відмовляється його виконувати, у разі якщо кривдник проживає або зареєстрований за однією адресою з потерпілим. А заборона листування не працює, тому що кривдники постійно зв'язуються через «ліві» сімки»; «Взагалі не дієві, бо кривднику нікуди подітися»

Із наданими респондентами коментарями важко сперечатися, але це питання більше стосується здійснення якісного контролю та державного забезпечення виконання обмежувальних заходів.

3. «Переміщення постраждалої до іншого місця, а краще країни».

Для забезпечення постраждалих місцями тимчасового перебування в Україні існує мережа спеціалізованих служб підтримки осіб, які постраждали від домашнього насильства, яка включає притулки та кризові кімнати.

Дійсно, забезпечення дієвості кожного виду обмежувального заходу полягає у якісному контролі за виконанням останніх. У зв'язку з цим ми пропонуємо розширити зміст одного з видів обмежувальних заходів, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство, та низку інших видів обмежувальних заходів. Зокрема, пропонуємо розширити зміст заборони наближатися на визначену відстань до особи, яка постраждала від кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством, передбачивши, що такий обмежувальний захід застосовується до засудженого лише за наявності письмової згоди на це особи, яка постраждала від кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством, або її законного представника, крім випадку, коли законним представником є засуджений. При застосуванні цього обмежувального заходу на засудженого покладається обов'язок носити електронний засіб контролю.

Так само вважаємо за доцільне запропонувати закріплення у законі переліку видів обмежувальних заходів, що можуть застосовуватися до неповнолітніх, які вчинили кримінальні правопорушення, пов'язані з домашнім насильством та насильством за ознакою статі, зокрема: 1) заборона наближатися на визначену відстань до місця, де особа, яка постраждала від кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством або насильством за ознакою статі, може постійно чи тимчасово проживати, тимчасово чи систематично перебувати у зв'язку з роботою, навчанням, лікуванням чи з інших причин; 2) заборона листування, телефонних переговорів з особою, яка постраждала від кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством або насильством за ознакою статі, інших контактів через засоби зв'язку чи електронних комунікацій особисто або через третіх осіб; 3) заборона перебувати за межами місця проживання без супроводу батьків у нічний час; 4) обов'язок пройти курс лікування від розладів психіки та поведінки внаслідок вживання психоактивних речовин або захворювання, що становить небезпеку для здоров'я інших осіб; 5) направлення для проходження програм для кривдників з урахуванням вікових та психологічних особливостей неповнолітніх;

У зв'язку із нашою пропозицією щодо передбачення можливості

застосування обмежувальних заходів до особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, пов'язане з насильством за ознакою статі, та / або кримінальне правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, пропонуємо перелік таких їх видів: 1) заборона наблизитися на визначену відстань до місця, де особа, яка постраждала від кримінального правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості або кримінального правопорушення, пов'язаного з насильством за ознакою статі, може постійно чи тимчасово проживати, тимчасово чи систематично перебувати у зв'язку з роботою, навчанням, лікуванням чи з інших причин; 2) заборона листування, телефонних переговорів з особою, яка постраждала від кримінального правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості або кримінального правопорушення, пов'язаного з насильством за ознакою статі, інших контактів через засоби зв'язку чи електронних комунікацій особисто або через третіх осіб; 3) направлення для проходження програми для кривдників.

Підготовлений нами проєкт Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо удосконалення обмежувальних заходів на виконання положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами» розміщений у додатках до дисертації разом із актом впровадження його у діяльність Комітету Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності (див.: Додаток К та Додаток Л).

Висновки до розділу 3

1. *Передумовою* для застосування обмежувальних заходів, закріплених у ст. 91¹ КК, наразі є «кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством», яким слід вважати діяння, передбачене ст. 126¹ КК, та будь-яке інше суспільно небезпечне діяння, обставини вчинення якого свідчать про наявність у ньому хоча б одного з елементів (ознак) домашнього насильства, перелічених у ст. 1 Закону № 2229-VIII, незалежно від того, чи вказано їх в

інкримінованій статті (частині статті) КК як ознаку кримінального правопорушення або наявність цих елементів (ознак) відображено як обставину, що обтяжує кримінальну відповідальність.

2. Однією з найпоширеніших передумов застосування досліджуваних нами обмежувальних заходів є кримінальний проступок, пов'язаний з домашнім насильством, який кваліфіковано за ст. 125 КК України як умисне легке тілесне ушкодження. Зокрема, переважна більшість проступків, пов'язаних з домашнім насильством, припадає на ч. 1 ст. 125 КК України, що становить 73, 1 % від усіх випадків, тоді як на ч. 2 ст. 125 КК України як передумову застосування обмежувальних заходів припадає 26, 9 % випадків.

3. Кримінальні правопорушення, пов'язані з домашнім насильством, які є передумовою для застосування обмежувальних заходів кримінально-правового характеру, можна поділити на такі групи: 1) безпосередньо домашнє насильство (ст. 126¹ КК); 2) діяння, що передбачені в Особливій частині КК і містять обставину, зазначену в Законі, як таку, що обтяжує кримінальну відповідальність – вчинення щодо подружжя або колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах (наприклад, ч. 2 ст. 153 КК); 3) діяння, передбачені в Особливій частині КК, при визначенні яких у диспозиції конкретної статті (або частини статті) КК хоча й не міститься вказівки на вчинення їх щодо подружжя або колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, однак які фактично вчиняються за вказаних обставин, а тому, враховуючи положення п. 6¹) ч. 1 ст. 67 КК України, є обставинами, які обтяжують покарання за вчинення цих діянь. При цьому вважаємо за можливе наголосити на невичерпності випадків, у яких можуть виявитися обставини, що свідчать про наявність у кримінальному правопорушенні ознак домашнього насильства.

4. Для правильної кваліфікації кримінально караного домашнього насильства слід урахувувати наступне: 1) об'єктивну сторону розглядуваного кримінального правопорушення; 2) систематичність як іманентну ознаку діяння у складі кримінально караного домашнього насильства; 3) спосіб легального визначення поняття «фізичне насильство» як форми домашнього насильства;

4) злочин, передбачений ст. 126¹ КК України, належить до кримінальних правопорушень із матеріальним складом, обов'язковою ознакою об'єктивної сторони якого є суспільно небезпечні наслідки у вигляді фізичних чи психологічних страждань, втрати працездатності, емоційної залежності, погіршення якості життя потерпілої особи, тоді як для закріпленого в ст. 173² КУпАП адміністративного правопорушення достатньо встановити шкоду фізичному чи психологічному здоров'ю потерпілого (яка не охоплюється зазначеними вище наслідками, властивими для кримінального правопорушення) або ж можливість настання будь-якої шкоди його фізичному чи психічному здоров'ю.

5. *Підставою* обмежувальних заходів, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство ми визнаємо наявність інтересу потерпілого від «злочину (кримінального правопорушення), пов'язаного з домашнім насильством», що ґрунтується на наявності безпосередньої небезпеки. У свою чергу, *умовами* застосування таких заходів ми визнаємо призначення покарань, не пов'язаних з позбавленням волі (ізоляцією особи від суспільства), або звільнення особи від кримінальної відповідальності чи від покарання з більшості передбачених КК України підстав.

6. Ознаками підстави застосування обмежувальних заходів ми пропонуємо вважати наступне: 1) вона не лише найбільш суттєва та необхідна для застосування норми про обмежувальні заходи, а й характеризує наявність загрози подальшого вчинення кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством, та наявну небезпеку для потерпілого від такого кримінального правопорушення; 2) вона характеризує загрозу кримінального правопорушення та особу, яка його вчинила, на момент здійснення зазначеного суспільно небезпечного діяння або оцінки його органами правосуддя; 3) між «підставою» та рішенням про застосування обмежувальних заходів є нерозривний зв'язок, тобто за наявності обставин, які відносяться до «підстави», завжди або за загальним правилом може бути застосовано до особи, яка вчинила домашнє насильство, обмежувальний захід.

7. Досліджуючи судову практику щодо призначення судами загальної

юрисдикції обмежувальних заходів, ми виявили, що під час встановлення підстави застосування обмежувальних заходів, яку ми пропонуємо визначати як наявність «інтересу потерпілого від кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством», висвітлення такого «інтересу» у більшості судових справ зводиться тільки до судового рішення про застосування того чи іншого виду обмежувального заходу (85,1 %). Зі змісту 7,2 % справ все ж таки впливає наявність такого «інтересу потерпілого від домашнього насильства». В 15,2 % справ бралася до уваги угода про примирення, яка в цілому базується на інтересі потерпілих від кримінальних правопорушень, а в 3,1 % справ – думка прокурора. Слід зазначити, що у декількох справах, прохання потерпілого про застосування певного виду обмежувального заходу судом було відхилено та застосовано зовсім інший вид обмежувального заходу.

8. За результатами аналізу виявилось, що в переважній більшості справ, пов'язаних з домашнім насильством, видом обмежувального заходу стало направлення особи для проходження програми для кривдників або пробаційної програми (72,6 % від усіх справ). У свою чергу, заборона наближатися на визначену відстань до місця, де особа, яка постраждала від домашнього насильства, може постійно чи тимчасово проживати, тимчасово чи систематично перебувати у зв'язку з роботою, навчанням, лікуванням чи з інших причин, застосована у 23,9 % справ; заборона перебувати в місці спільного проживання з особою, яка постраждала від домашнього насильства – у 18,3 % справ; заборона листування, телефонних переговорів з особою, яка постраждала від домашнього насильства, інших контактів через засоби зв'язку чи електронних комунікацій особисто або через третіх осіб – у 12,2 % справ; обмеження спілкування з дитиною у разі, якщо домашнє насильство вчинено стосовно дитини або у її присутності, – у 2,5 % справ.

9. Що стосується строків застосування обмежувальних заходів, то в цілому обмежувальні заходи переважно застосовуються строком на 3 місяці (43,9 % справ), що є найвищою межею, передбаченою ч. 3 ст. 91¹ КК України. Водночас мінімальну межу, встановлену ч. 3 ст. 91¹ КК України в 1 місяць, було застосовано у 13,8 % випадків, строк у 2 місяці – у 24,5 % справ. У свою чергу,

зі змісту наведеного положення ст. 91¹ КК України впливає можливість суду продовжити обмежувальні заходи на визначений ним строк, але не більше як на 12 місяців. Проте таке рішення повинне бути прийняте при повторному розгляді. Хоча на противагу цьому, судами першої інстанції призначалися обмежувальні заходи строком більше ніж на 3 місяці. Так, строком на 5 місяців було призначено обмежувальні заходи у 0,5 % справ, строком на 6 місяців – у 2 % справ, строком на 12 місяців – у 1,5 % справ. Показовим стало й те, що у 13,8 % випадків, де судом було прийнято рішення про застосування обмежувальних заходів, взагалі не було зазначено, на який строк суд застосовує до осіб, що вчинили домашнє насильство, обмежувальний захід.

10. За результатами дослідження сформульовано пропозиції щодо вдосконалення законодавчих приписів про обмежувальні заходи кримінально-правового характеру, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство, які полягають у такому: 1) розширення передумови застосування обмежувальних заходів, якою б охоплювалися не лише злочини, пов'язані з домашнім насильством, а й усі кримінальні правопорушення, пов'язані з домашнім насильством та насильством за ознакою статі, та кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, а також закріпити на законодавчому рівні визначення «кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством» та «кримінальне правопорушення, пов'язане з насильством за ознакою статі»; 2) розширення переліку видів обмежувальних заходів, які застосовуються до осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, пов'язані з домашнім насильством; 3) закріплення переліку видів обмежувальних заходів, які застосовуються до осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, пов'язані з насильством за ознакою статі та кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи; 4) закріплення переліку видів обмежувальних заходів, які можуть застосовуватися до неповнолітніх, які вчинили кримінальні правопорушення, пов'язані з домашнім насильством та насильством за ознакою статі; 5) конкретизація строку призначення обмежувальних заходів.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження вирішене наукове завдання, сутність якого полягає у здійсненні системного науково-правового аналізу обмежувальних заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство, закріплених у ст. 91¹ КК України, а також у розробці науково обґрунтованих пропозицій і рекомендацій щодо вдосконалення законодавчих приписів про ці заходи. На підставі цього сформульовані такі висновки й пропозиції:

1. Обмежувальні заходи кримінально-правового характеру, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство, є відносно новим інститутом кримінального права, що цілком закономірно призводить до неоднозначності їх сприйняття як правозастосувачем, так і потерпілими від домашнього насильства.

У законодавчій регламентації обмежувальних заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство, можна виокремити наступні етапи їх становлення: 1) посилення стурбованості міжнародної спільноти до питання домашнього насильства та прийняття низки міжнародних актів з відповідного питання (1979-2011 рр.); 2) підписання Україною Стамбульської конвенції (2011 р.); 3) підготовка та критика законопроекту «Про внесення змін до деяких законів України у зв'язку з ратифікацією Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» (реєстр. № 4952 від 12.07.2016 р.); 4) прийняття Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» № 2227-VIII від 06.12.2017 р.; 5) прийняття Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» № 2229-VIII від 07.12.2017 р.; 6) набрання чинності Законом України № 2229-VIII (07.01.2018 р.); 7) набрання чинності

Законом України № 2227-VIII (11.01.2019 р.); 8) прийняття Закону України «Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами» № 2319-IX від 20.06.2022 р.; 9) набрання чинності для України Стамбульської конвенції (01.11.2022 р.). Доцільність подальшого розвитку зазначених заходів кримінально-правового характеру дозволить забезпечити виконання державою положень міжнародних стандартів, сприятиме убезпеченню ширшого кола постраждалих від таких суспільно небезпечних діянь та, врешті-решт, буде спрямоване на реалізацію завдань закону про кримінальну відповідальність, передбачених ст. 1 КК України.

2. За результатом огляду наукових думок щодо розуміння заходів кримінально-правового характеру ми дійшли висновку, що обмежувальні заходи кримінально-правового характеру, що застосовують до осіб, які вчинили домашнє насильство, є нерепресивним, але примусовим, відмінним від покарання засобом кримінально-правового впливу на особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, що спрямований на убезпечення постраждалих, а також на недопущення продовження та запобігання вчиненню нових суспільно небезпечних діянь. Появу таких заходів кримінально-правового характеру, не пов'язаних з покаранням, доречно обумовлювати процесами гуманізації ставлення до засудженого. Обмежувальні заходи кримінально-правового характеру застосовуються як «захід безпеки» постраждалої особи, що є додатковим до основного покарання та навіть може застосовуватися замість нього у випадку звільнення особи від відбування покарання та від кримінальної відповідальності.

3. Вивчення досвіду зарубіжних країн, що належать до різних правових систем, – англосаксонської (США, Канада, Велика Британія) та романо-германської (ФРН, Франція, Швейцарія, Австрія, Польща, а також країни колишнього СРСР – Грузія та Казахстан) у питанні законодавчої регламентації застосування обмежувальних заходів (охоронних ордерів, захисних приписів) до осіб, які вчинили домашнє насильство, показав, що законодавство зарубіжних країн здебільшого передбачає схожі за видами заборони та обов'язки, суть таких

заходів є ідентичною і полягає в тому, щоб забезпечити прямий захист від насильства та загроз насильством, встановити гарантії безпеки жертв домашнього насильства, надати всебічну підтримку постраждалим від домашнього насильства. При цьому спостерігається різний підхід у правовому регулюванні: деякі країни обрали тільки кримінально-правову сферу для застосування обмежувальних заходів (Канада, Німеччина, Франція, Швейцарія); інші – передбачили можливість застосування таких заходів одночасно в різних сферах правового регулювання – в адміністративній, цивільно-процесуальній, кримінально-процесуальній та кримінально-правовій сферах (США, Австрія) або в окремих з них, наприклад, в адміністративній та кримінально-процесуальній (Велика Британія, Грузія).

4. У світовій практиці можна виокремити три основних підходи до запобігання домашньому насильству та захисту прав постраждалих від такого насильства, які притаманні усім дослідженим зарубіжним країнам: 1) відновлювально-примирливий, мета якого полягає у збереженні сім'ї, вирішенні конфлікту, усуненні наявних протиріч (цей підхід передбачає активне підключення до сім'ї та роботу з членами сім'ї психологів, соціальних працівників); 2) каральний, що передбачає певну юридичну відповідальність (адміністративну або кримінальну) за вчинення домашнього насильства; 3) охоронний, яким передбачено руйнування циклу насильства через створення дистанції між сторонами конфлікту.

5. Система нормативно-правових заходів запобігання та протидії домашньому насильству складається із заходів щодо тимчасового обмеження прав та покладення обов'язків на кривдника, який вчинив домашнє насильство, а також із заходів, що застосовуються до особи, яка підозрюється, обвинувачується або вчинила кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством. Різновидами таких заходів є: взяття на профілактичний облік кривдника та проведення з ним профілактичної роботи (1); направлення кривдника на проходження програми для кривдників (2); терміновий заборонний припис стосовно кривдника (3); обмежувальний припис цивільно-правового характеру (4); обмежувальний захід кримінально-процесуального характеру, що

застосовується до особи, яка підозрюється або обвинувачується у скоєнні домашнього насильства (5) та обмежувальний захід кримінально-правового характеру (6). Ці заходи хоча й мають різні передумови, підстави, суб'єктів та строк призначення, але об'єднані єдиним наміром щодо захисту осіб, які потерпають від домашнього насильства.

Обмежувальний захід кримінально-правового характеру, що застосовується до осіб, які вчинили домашнє насильство, має низку відмінностей від інших правових заходів протидії домашньому насильству, а саме: (1) він є найсуворішим засобом тимчасового обмеження прав правопорушника; (2) може застосовуватися на значно триваліший термін порівняно з іншими правовими заходами; (3) його застосування можливе за умови призначення засудженому покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, а також одночасно зі звільненням особи від кримінальної відповідальності або покарання.

6. Під обмежувальними заходами кримінально-правового характеру слід розуміти передбачені законом обов'язки, зокрема, обмеження та заборони, спрямовані на обмеження правового статусу повнолітнього суб'єкта кримінального правопорушення, що застосовуються судом в інтересах потерпілого від кримінального правопорушення одночасно з призначенням покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, або зі звільненням від кримінальної відповідальності чи покарання та мають строковий характер. У свою чергу, обмежувальні заходи в системі заходів кримінально-правового характеру – це самостійний примусовий вид заходів кримінально-правового характеру, не пов'язаних із покаранням, що є додатковим до покарання (окрім позбавлення волі) та інших заохочувальних заходів кримінально-правового характеру, має на меті захист і убезпечення конкретних потерпілих від кримінально-протиправних посягань, запобігання правопорушенням та за своїм характером належить до заходів безпеки.

7. Обмежувальні заходи характеризуються низкою наступних ознак. По-перше, мета застосування таких заходів полягає в обмеженні правового статусу суб'єкта вчинення злочину (кримінального правопорушення), пов'язаного з домашнім насильством, заради захисту та убезпечення конкретних

потерпілих від кримінально-протиправних посягань, а також запобігання правопорушенням, пов'язаним з домашнім насильством. По-друге, суб'єктом, до якого можуть застосовуватися заходи, є фізична, осудна (повністю або обмежено) особа, яка вчинила домашнє насильство (ч. 1 ст. 91¹ КК України) і при цьому на момент його вчинення досягла 18 років (ч. 2 ст. 91¹ КК України). По-третє, застосування обмежувальних заходів передбачає наявність передумови, умов та підстави. По-четверте, обмежувальні заходи як один із кримінально-правових наслідків вчинення злочину (кримінального правопорушення), які визначаються ст. 91¹ КК України, мають кримінально-правовий характер. По-п'яте, суб'єктом їх призначення є виключно суд загальної юрисдикції в межах розгляду кримінальних справ. По-шосте, сутність обмежувальних заходів полягає у призначенні певних обмежень, обов'язків та заборон, що відображені у видах таких заходів, перелічених у пунктах 1-5) ч. 1 ст. 91¹ КК України.

8. Правова природа обмежувальних заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство, включає низку особливостей: унікальність; своєчасність; гуманістичність; збалансованість. При цьому вони є найсуворішими заходами серед спеціальних заходів протидії домашньому насильству, зокрема, примусовими кримінально-правовими заходами, що мають додатковий до покарання характер або замінюють його і застосовуються судом у разі вчинення повнолітньою особою кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством.

9. Чинниками (обставинами) соціальної обумовленості норм про обмежувальні заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство, є: 1) суспільна небезпечність діянь, які є передумовою застосування обмежувальних заходів, закріплених ст. 91¹ КК України; 2) співрозмірність позитивних і негативних наслідків застосування таких заходів (зокрема, заборон та обмежень, передбачених ними); 3) можливість боротьби з діянням за допомогою кримінально-правових заходів та неможливість боротьби за допомогою інших; 4) системно-правова несуперечливість; 5) ненадмірність заходів (заборон та обмежень); 6) повнота складу кримінальних правопорушень,

що є передумовою застосування обмежувальних заходів; 7) суспільна мораль; 8) курс на європейську та євроатлантичну інтеграцію; 9) наявність ресурсів для застосування заходів (зокрема, матеріальних, інтелектуальних, процесуальних).

10. Передумовою для застосування обмежувальних заходів, закріплених у ст. 91¹ КК України, є кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством, яким слід вважати діяння, передбачене ст. 126¹ КК України, та будь-яке інше суспільно небезпечне діяння, обставини вчинення якого свідчать про наявність у ньому хоча б одного з елементів (ознак) домашнього насильства, перелічених у ст. 1 Закону № 2229-VIII, незалежно від того, чи вказано їх в інкримінованій статті (частині статті) КК як ознаку кримінального правопорушення або наявність цих елементів (ознак) відображено як обставину, що обтяжує кримінальну відповідальність. Ці кримінальні правопорушення можна поділити на такі групи: 1) безпосередньо домашнє насильство (ст. 126¹ КК України); 2) діяння, що передбачені в Особливій частині КК і містять обставину, зазначену в Законі, як таку, що обтяжує кримінальну відповідальність – вчинення щодо подружжя або колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах (наприклад, ч. 2 ст. 153 КК); 3) діяння, передбачені в Особливій частині КК, при визначенні яких у диспозиції конкретної статті (або частини статті) КК хоча й не міститься вказівки на вчинення їх щодо подружжя або колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, однак які фактично вчиняються за вказаних обставин, а тому, враховуючи положення п. 6¹) ч. 1 ст. 67 КК України, є обставинами, які обтяжують покарання за вчинення цих діянь.

11. Запропоновано доповнити статтю 91¹ КК України приміткою такого змісту: «Кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством - це будь-яке кримінальне правопорушення, визначене цим Кодексом, обставини вчинення якого свідчать про наявність у діянні (дії або бездіяльності) ознак домашнього насильства, тобто фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими

особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь, незалежно від того, чи вказано їх в інкримінованій статті (частині статті) КК як ознаку кримінального правопорушення або відображено як обставину, що обтяжує кримінальну відповідальність».

12. Для правильної кваліфікації кримінально караного домашнього насильства слід урахувувати наступне: 1) об'єктивну сторону розглядуваного кримінального правопорушення; 2) систематичність як іманентну ознаку діяння у складі кримінально караного домашнього насильства; 3) спосіб легального визначення поняття «фізичне насильство» як форми домашнього насильства; 4) злочин, передбачений ст. 126¹ КК України, належить до кримінальних правопорушень із матеріальним складом, обов'язковою ознакою об'єктивної сторони якого є суспільно небезпечні наслідки у вигляді фізичних чи психологічних страждань, втрати працездатності, емоційної залежності, погіршення якості життя потерпілої особи, тоді як для закріпленого в ст. 173² КУпАП адміністративного правопорушення достатньо встановити шкоду фізичному чи психологічному здоров'ю потерпілого (яка не охоплюється зазначеними вище наслідками, властивими для кримінального правопорушення) або ж можливість настання будь-якої шкоди його фізичному чи психічному здоров'ю.

13. Підставою обмежувальних заходів, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство, слід визнавати наявність інтересу потерпілого від злочину (кримінального правопорушення), пов'язаного з домашнім насильством, що ґрунтується на наявності безпосередньої небезпеки. Її ознаками є: 1) вона характеризує наявність загрози подальшого вчинення кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством, та наявну небезпеку для потерпілого від такого кримінального правопорушення; 2) така загроза наявна на момент вчинення зазначеного суспільно небезпечного діяння або оцінки його органами правосуддя; 3) нерозривний зв'язок підстави з рішенням суду про

застосування обмежувальних заходів, за якого наявність властивих підставі обставин завжди або за загальним правилом тягне застосування до особи, яка вчинила домашнє насильство, обмежувального заходу.

За результатами вивчення судової практики констатовано, що під час встановлення підстави застосування обмежувальних заходів, яку ми пропонуємо визначати як наявність «інтересу потерпілого від кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством», висвітлення такого «інтересу» у більшості судових справ зводиться тільки до судового рішення про застосування того чи іншого виду обмежувального заходу (85,1 %). Зі змісту 7,2 % справ впливає наявність такого «інтересу потерпілого від домашнього насильства». В 15,2 % справ бралася до уваги угода про примирення, яка в цілому базується на інтересі потерпілих від кримінальних правопорушень, а в 3,1 % справ – думка прокурора.

14. Умовами застосування обмежувальних заходів є призначення покарань, не пов'язаних із позбавленням волі (ізоляцією особи від суспільства), або звільнення особи від кримінальної відповідальності чи від відбування покарання з більшості передбачених КК України підстав. У випадку призначення покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, така умова зумовлена можливою наявністю небезпеки для конкретної постраждалої особи від кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством, яка полягає у продовженні вчинення домашнього насильства або вчиненні нового випадку домашнього насильства.

За результатами вивчення практики застосування обмежувальних заходів з'ясувалося, що найчастіше вони застосовуються у випадку призначення особі, яка вчинила кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством, громадських робіт (47,7 %); у 39,1 % випадків – при призначенні покарання у виді позбавлення волі (18 %) та обмеження волі (21,1%), які стають умовою для застосування обмежувальних заходів лише у разі звільнення особи від відбування покарання. Менш поширеним було застосування до осіб, які вчинили домашнє насильство, покарання у виді штрафу (8,6 %), арешту (4,3 %) та

виправних робіт (0,4 %). Застосування до осіб, які вчинили домашнє насильство, звільнення від кримінальної відповідальності не було виявлено в жодній справі.

15. За результатами проведеного аналізу виявилось, що в переважній більшості справ, пов'язаних із домашнім насильством, видом обмежувального заходу стало направлення особи для проходження програми для кривдників або пробаційної програми (72,6 % від усіх справ); заборона наближатися на визначену відстань до місця, де особа, яка постраждала від домашнього насильства, може постійно чи тимчасово проживати, тимчасово чи систематично перебувати у зв'язку з роботою, навчанням, лікуванням чи з інших причин, була застосована у 23,9 % справ; заборона перебувати в місці спільного проживання з особою, яка постраждала від домашнього насильства – у 18,3 % справ; заборона листування, телефонних переговорів з особою, яка постраждала від домашнього насильства, інших контактів через засоби зв'язку чи електронних комунікацій особисто або через третіх осіб – у 12,2 % справ; обмеження спілкування з дитиною у разі, якщо домашнє насильство вчинено стосовно дитини або у її присутності, – у 2,5 % справ.

16. Що стосується строків застосування обмежувальних заходів, то такі заходи переважно застосовуються строком на 3 місяці (43,9 % справ), що є найвищою межею, передбаченою ч. 3 ст. 91¹ КК України. Водночас мінімальну межу, встановлену ч. 3 ст. 91¹ КК України тривалістю в один місяць, було застосовано у 13,8 % випадків, строк у 2 місяці – у 24,5 % справ. У свою чергу, зі змісту наведеного положення ст. 91¹ КК України впливає можливість суду продовжити обмежувальні заходи на визначений ним строк, але не більше як на 12 місяців. Проте таке рішення повинне бути прийняте при повторному розгляді. Хоча на противагу цьому, судами першої інстанції призначалися обмежувальні заходи строком більше ніж на 3 місяці. Так, строком на 5 місяців було призначено обмежувальні заходи у 0,5 % справ, строком на 6 місяців – у 2 % справ, строком на 12 місяців – у 1,5 % справ. У 13,8 % справ, де судом було прийнято рішення про застосування обмежувальних заходів, взагалі не було зазначено, на який строк суд застосовує до осіб, що вчинили домашнє насильство, обмежувальний захід.

17. За результатами дослідження сформульовано пропозиції щодо вдосконалення законодавчих приписів про обмежувальні заходи кримінально-правового характеру, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство. По-перше, пропонується розширити передумову застосування обмежувальних заходів, якою б охоплювалися не лише злочини, пов'язані з домашнім насильством, а й усі кримінальні правопорушення, пов'язані з домашнім насильством та насильством за ознакою статі, та кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, а також закріпити на законодавчому рівні визначення «кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством» та «кримінальне правопорушення, пов'язане з насильством за ознакою статі». По-друге, висловлюється пропозиція розширити перелік видів обмежувальних заходів, які застосовуються до осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, пов'язані з домашнім насильством, шляхом доповнення ч. 1 ст. 91¹ КК України пунктом такого змісту: «5) заборона наблизатися на визначену відстань до особи, яка постраждала від кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством, або її законного представника, крім випадку, коли законним представником є засуджений. При застосуванні цього обмежувального заходу на засудженого покладається обов'язок носити електронний засіб контролю.». По-третє, пропонується закріпити перелік видів обмежувальних заходів, які застосовуються до осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, пов'язані з насильством за ознакою статі, та кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, а саме: 1) заборона наблизатися на визначену відстань до місця, де особа, яка постраждала від кримінального правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості або кримінального правопорушення, пов'язаного з насильством за ознакою статі, може постійно чи тимчасово проживати, тимчасово чи систематично перебувати у зв'язку з роботою, навчанням, лікуванням чи з інших причин; 2) заборона листування, телефонних переговорів з особою, яка постраждала від кримінального правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості, або кримінального правопорушення, пов'язаного з насильством

за ознакою статі, інших контактів через засоби зв'язку чи електронних комунікацій особисто або через третіх осіб; 3) направлення для проходження програми для кривдників. По-четверте, обґрунтовується доцільність закріпити перелік видів обмежувальних заходів, які можуть застосовуватися до неповнолітніх, які вчинили кримінальні правопорушення, пов'язані з домашнім насильством та насильством за ознакою статі, зокрема, таких як: 1) заборона наближатися на визначену відстань до місця, де особа, яка постраждала від кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством або насильством за ознакою статі, може постійно чи тимчасово проживати, тимчасово чи систематично перебувати у зв'язку з роботою, навчанням, лікуванням чи з інших причин; 2) заборона листування, телефонних переговорів з особою, яка постраждала від кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством або насильством за ознакою статі, інших контактів через засоби зв'язку чи електронних комунікацій особисто або через третіх осіб; 3) заборона перебувати за межами місця проживання без супроводу батьків у нічний час; 4) обов'язок пройти курс лікування від розладів психіки та поведінки внаслідок вживання психоактивних речовин або захворювання, що становить небезпеку для здоров'я інших осіб; 5) направлення для проходження програм для кривдників з урахуванням вікових та психологічних особливостей неповнолітніх. По-п'яте, пропонується конкретизувати строк призначення обмежувальних заходів шляхом вказівки на те, що заходи, передбачені пунктами 1 – 2 частини першої ст. 91¹ КК, можуть застосовуватися на строк від одного до дванадцяти місяців і за потреби можуть бути продовжені на визначений судом строк. Разом із тим, направлення для проходження програми для кривдників, передбачене пунктом 3 частини першої цієї статті, застосовується строком від трьох до дванадцяти місяців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баулін Ю. В. Звільнення від кримінальної відповідальності : монографія. Київ : Атіка, 2004. 296 с.
2. Бенедик Я. С., Желдак Я. Т., Попович М. Є. Еволюція механізму обмежувального припису як засобів захисту жертв домашнього насильства у зарубіжних країнах. *Вісник Одеського національного університету. Правознавство*. 2019. Т. 24, Вип. 2. С. 34–48. DOI: 10.18524/2304-1587.2019.2(35).185909.
3. Березовський А. А. Кримінально-правовий вплив на злочинність: інтегративний підхід. *Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку держави та права в умовах євроінтеграції : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (20 трав. 2016 р., м. Одеса)*. Одеса, 2016. Т. 2. С. 245–246.
4. Березовський А. А. Кримінально-правовий вплив: проблеми визначення. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2012. № 4. С. 143–147.
5. Блага А. Б. Насильство в сім'ї (кримінологічний аналіз і запобігання) : монографія. Харків : ФО-П Макаренко, 2014. 360 с.
6. Блага А. Б., Тунтула О. С., Кочемеровська О. О. Актуальні проблеми протидії домашнього насильства : навч. посіб. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. 208 с.
7. Борисов В. І. Лекція за темою: «Поняття Особливої частини кримінального права України, її система і значення. Наукові основи кваліфікації злочинів» // *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2020. Т. 2, № 14. С. 340–365. URL: <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2020.14.218600> (дата звернення: 15.11.2023).
8. Борисов В. І., Батиргарєєва В. С. Інші кримінально-правові наслідки вчинення суспільно небезпечного діяння // *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2013. № 1. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/6118> (дата звернення: 15.11.2023).

9. Борисов В. І., Євтеєва Д. П. Щодо тлумачення поняття «злочин, пов'язаний з домашнім насильством». *Засади функціонування кримінальної юстиції : зб. тез всеукр. заоч. наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, 15 трав. 2020 р.)*. Хмельницький, 2020. С. 5–9.
10. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : Перун, 2005. 1440 с.
11. Вечерова Є. М. Заходи кримінально-правового впливу на злочини: поняття, умови застосування та види. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2011. № 2. С. 124–126.
12. Вечерова Є. М. Некаральний кримінально-правовий вплив на неповнолітніх в Україні (кримінологічні засади) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Міжнар. гуманіт. ун-т. Одеса, 2010. 20 с.
13. Види домашнього насильства та їх класифікація // Святошинська районна у м. Києві державна адміністрація : офіц. інтернет-портал. 2013, 2 жовт. URL: <https://svyat.kyivcity.gov.ua/news/1260.html> (дата звернення: 15.11.2023).
14. Вирок Бериславського районного суду Херсонської області від 15.10.2019 р., справа № 647/2611/19, провадження № 1-кп/647/273/2019 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84966064> (дата звернення: 15.11.2023).
15. Вирок Нижньосірогозького районного суду Херсонської області від 18.07.2019 р., справа № 659/531/19, провадження № 1-кп/659/121/19 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83095342> (дата звернення: 15.11.2023).
16. Вирок Петропавлівського районного суду Дніпропетровської області від 20.11.2019 р., справа № 188/1252/19, провадження № 1-кп/188/191/2019 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85751672> (дата звернення: 15.11.2023).
17. Висновок на проєкт Закону України «Про внесення змін до деяких законів України у зв'язку з ратифікацією Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» № 4952 від 12.07.2016 : висновок Голов. наук.-експерт. упр. від

14.11.2016 // Верховна Рада України : офіц. веб-портал.
URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=4952&skl=9 (дата звернення: 15.11.2023).

18. Герасимчук Л. Деякі аспекти застосування примусових заходів виховного характеру до неповнолітніх. *Юридична Україна*. 2011. № 10. С. 77–82.

19. Гольдарб К. Обмежувальний захід чи обмежувальний припис: який правовий інструмент проти домашнього насильства застосовувати ефективніше (зі зразком заяви про видачу обмежувального припису // Протокол : юрид. інтернет-ресурс. 2019, 22 січ.
URL: [https://protocol.ua/ua/obmeguvalniy_zahid_chi_obmeguvalniy_pripis_yakiy_p_ravoviy_instrument_proti_domashnogo_nasilstva_zastosovuvati_efektivnishe_\(zi_zrazkom_zayavi_pro_vidachu_obmeguvalnogo_pripisu\)/](https://protocol.ua/ua/obmeguvalniy_zahid_chi_obmeguvalniy_pripis_yakiy_p_ravoviy_instrument_proti_domashnogo_nasilstva_zastosovuvati_efektivnishe_(zi_zrazkom_zayavi_pro_vidachu_obmeguvalnogo_pripisu)) (дата звернення: 15.11.2023).

20. Гончар Т. О. Основні напрями розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні. *Правова держава*. 2013. № 16. С. 110–115.

21. Горбачова І. М. Заходи безпеки у кримінальному праві України (порівняльно-правовий аспект) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Нац. ун.-т «Одес. юрид. акад.». Одеса, 2008. 245 с.

22. Гуторова Н. А. Заходи кримінально-правового характеру. *Заходи кримінально-правового впливу: проблеми нормативної регламентації та ефективності застосування : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Одеса, 7 лют. 2014 р.* Одеса, 2014. С. 18–20.

23. Довгунь К. В. Досвід США та Канади у сфері запобігання і протидії домашньому насильству. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 11. С. 111–114. DOI: 10.32849/2663-5313/2020.11.18.

24. Домашнє насильство в Україні: досвід та настрої громадян : інформ. про дослідж. // Український інститут майбутнього : офіц. сайт. 2021, 12 лип.
URL: <https://uifuture.org/publications/domashnye-nasylstvo-2-mln-ukrayincziv-stverdzhuyut-shho-staly-zhertvamy-zhorstkogo-povodzhennya-u-pobuti/> (дата звернення: 15.11.2023).

25. Домашнє насильство в Україні: реагування в умовах війни : звіт І півріччя 2022 р. / Аналіт. центр «ЮрФем» ; проєкт Ради Європи «Боротьба з насильством стосовно жінок в Україні» // Асоціації жінок-юристок України «ЮрФем» : офіц. сайт. 2022, 27 верес. URL: <https://jurfem.com.ua/domashne-nasylstvo-reahuvannya-v-umovakh-viyny/> (дата звернення: 15.11.2023).

26. Домашнє насильство та його вплив на сферу праці // International Labour Organization (ILO). 2020, 30 лип. URL: https://www.ilo.org/global/topics/violence-harassment/resources/WCMS_752226/lang--en/index.htm (дата звернення: 15.11.2023).

27. Доступ до правосуддя постраждалих від гендерно зумовленого насильства у період пандемії / Аналіт. центр «ЮрФем» // Асоціація жінок-юристок України «ЮрФем» : офіц. сайт. 2021, 26 листоп. URL: <https://jurfem.com.ua/doslidgennya-dostup-do-pravosuddya-postrazdalyh-vid-domashyogo-nasylstva-pid-chas-pandemii/> (дата звернення: 15.11.2023).

28. Драгоненко А. О., Пихтіна П. В. Протидія насильству в сім'ї: міжнародний досвід та реалії в Україні відповідно до чинного кримінального законодавства // Юридичний науковий електронний журнал. 2018. № 3. С. 181–183. URL: <http://lsey.org.ua/index.php/arkhiv-nomeriv?id=92> (дата звернення: 15.11.2023).

29. Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Відповідальність за домашнє насильство і насильство за ознакою статі (науково-практичний коментар новел Кримінального кодексу України). Київ : Ваіте, 2019. 288 с.

30. Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Кримінальне право : навч. посіб. Київ : Ваіте, 2014. 944 с.

31. Євдокімова О. В. Поняття та класифікація інших заходів кримінально-правового характеру // Юридичний науковий електронний журнал. 2020. № 6. С. 182–185. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-6/45> (дата звернення: 15.11.2023).

32. Європейська конвенція з прав людини (Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод) (з Протоколами) : Рим, 4 листоп. 1950 р. *Офіційний вісник України*. 2006. № 32. Ст. 2371.
33. Європейська соціальна хартія (переглянута) : від 03.05.1996 р. *Офіційний вісник України*. 2006. № 40. Ст. 2660.
34. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2022 року // Офіс Генерального прокурора : офіц. сайт. 2023. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2> (дата звернення: 15.11.2023).
35. Житловий кодекс Української РСР : станом на 14 січ. 2022 р. : відповідає офіц. тексту. Харків : Право, 2022. 78 с.
36. Жук І. В. Обмежувальні заходи у кримінальному праві України: правова природа та сутність. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2019. Вип. 55, т. 2. С. 83–86.
37. Запобігання та протидія домашньому насильству // Національна соціальна сервісна служба України : офіц. сайт. URL: <https://nssu.gov.ua/domashnye-nasilstvo> (дата звернення: 15.11.2023).
38. Звіт про оцінку політики та нормативно-правової бази України щодо права літніх осіб на соціальний захист згідно зі статтею 23 Європейської соціальної хартії (переглянутої) / за заг. ред.: І. Роанья, О. Іванова, Я. Сімутіна. Рада Європи, 2020. 90 с.
39. Зразок заяви про видачу обмежувального припису // Судова влада України. Зарічний районний суд м. Суми : офіц. веб-портал. URL: https://zr.su.court.gov.ua/sud1805/gromadyanam/zrazku_pozovnuh_zayv/obmegyvalnuu_grupus_1 (дата звернення: 15.11.2023).
40. Івченко А. О. Тлумачний словник української мови. Харків : Фоліо, 2002. 541 с.
41. Інформація про результати розгляду справ (проваджень) у сфері протидії торгівлі людьми та домашньому насильству // Судова влада України : офіц. веб-портал. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/dom_nacilctvo_22 (дата звернення: 15.11.2023).

42. Казахстан: проекты законов требуют переработки в интересах большей защиты женщин // Human Rights Watch. 2023, 10 берез. URL: <https://www.hrw.org/ru/news/2023/03/10/kazakhstan-revise-draft-laws-better-protect-women> (дата звернення: 15.11.2023).
43. Кашапова Р. «Закон Клер» // Англія : медіа-портал. 2020, 4 листоп. URL: <https://angliya.com/publication/zakon-kler/> (дата звернення: 15.11.2023).
44. Кваліфікація та основи методики розслідування домашнього насильства : навч. посіб. / за ред.: І. Гловюк, Н. Лащук, С. Романцова. Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2022. 404 с.
45. Ковалик Ю. М. Обмежувальні заходи у кримінальному праві : дис. д-ра філософії : 081 / Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. Львів, 2022. 246 с.
46. Кодекс України про адміністративні правопорушення : станом на 26 січ. 2021 р. : відповідає офіц. тексту. Харків : Право, 2021. 378 с.
47. Козаченко О. В. Архітектоніка кримінально-правового впливу: поняття, властивості та система кримінально-правових заходів // Вісник Асоціації кримінального права України. 2017. Т. 1, № 8. С. 22–40. URL: <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2017.8.166505> (дата звернення: 15.11.2023).
48. Козаченко О. В. Дефініція кримінальної відповідальності. *Новітні кримінально-правові дослідження*. Миколаїв, 2016. С. 33–36.
49. Козаченко О. В. Кримінально-правові заходи: антропологічний вимір : монографія. Миколаїв : Іліон, 2011. 504 с.
50. Козаченко О. В. Обмежувальні заходи та їх роль у забезпеченні ефективності кримінально-правового впливу. *Кримінально-правове регулювання та забезпечення його ефективності : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 18–19 жовт. 2018 р.* Харків, 2018. С. 351–355.
51. Козаченко О. В. Теоретичне визначення змісту та меж застосування кримінально-правових заходів. *Право України*. 2005. № 10. С. 41–43.
52. Конвенція МОП про викорінення насильства та домагань у сфері праці : конвенція Міжнар. орг. праці № 190 від 21.06.2019 р. //

URL: https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C190 (дата звернення: 15.11.2023).

53. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами : від 11.05.2011 р. *Офіційний вісник України*. 2022. № 87. Ст. 5450.

54. Концепція Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2023 року : затв. розпорядж. Каб. Міністрів України від 10.10.2018 р. № 728-р. *Офіційний вісник України*. 2018. № 82. Ст. 2726.

55. Кривошлікова А. С. Деякі проблеми застосування обмежувальних заходів в Україні. *Правовий вимір конституційної та кримінальної юрисдикції в Україні та світі : 3-і юрид читання : матеріали ювіл. всеукр. дистанц. наук. конф. (Одеса, 10 квіт. 2020 р.)*. Одеса, 2020. 158–161.

56. Крикливець Д. Є. Обмежувальні заходи за кримінальним кодексом України: перспективи застосування // *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 2. С. 298–301. URL: http://pap-journal.in.ua/wp-content/uploads/2020/08/2_2018.pdf (дата звернення: 15.11.2023).

57. Кримінальне право України. Загальна частина : навч. посіб. / за заг. ред. О. М. Литвинова. Харків : Право, 2019. 480 с.

58. Кримінальний кодекс України : станом на 15 січ. 2022 р. : відповідає офіц. тексту. Харків : Право, 2022. 278 с.

59. Кримінальний процесуальний кодекс України : станом на 15 січ. 2022 р. : відповідає офіц. тексту. Харків : Право, 2022. 423 с.

60. Кримінально-виконавчий кодекс України : Правила внутрішнього розпорядку установ виконання покарань. станом на 20 січ. 2021 р. : відповідає офіц. тексту. Харків : Право, 2021. 242 с.

61. Лащук Н. Р. Кримінальна відповідальність та обмежувальні заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство. *Фундаментальні проблеми кримінальної відповідальності : матеріали наук. полілогу, м. Харків, 7 верес. 2018 р.* Харків, 2018. С. 159–163.

62. Ломакіна О. В. Зарубіжний досвід протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. 2020. № 1. URL: <https://doi.org/10.35546/kntu2308-8834/2020.1.18> (дата звернення: 15.11.2023).

63. Методичні рекомендації щодо запобігання та протидії насильству : лист М-ва освіти та науки України від 18.05.2018 р. № 1/11-5480 // Верховна Рада України : офіц. веб-портал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v5480729-18#Text> (дата звернення: 15.11.2023).

64. Митник У. М. Кримінально-правова протидія домашньому насильству в окремих країнах Європейського Союзу. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2019. Т. 3. С. 83–87. DOI: 10.18523/2617-2607.2019.3.83-87.

65. Митник У. М. Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії домашньому насильству в Україні та країнах Європейського Союзу : дис. ... д-ра філософії : 12.00.08 / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ, 2021. 269 с.

66. Митрофанов І. І. Кримінально-правові засоби впливу на осіб, які вчинили злочини : монографія. Кременчук : Вид. ПП Щербатих О. В., 2009. 488 с.

67. Міжнародний досвід попередження та протидії домашньому насильству : [монографія] / за заг. ред. А. О. Галая. Київ : КНТ, 2014. 160 с.

68. Моніторинг ситуації реагування системи правосуддя на вчинення домашнього насильства та насильства за ознакою статі, 2019 / Проект ЄС «Право-Justice». Київ : Ла Страда-Україна, 2020. 62 с. URL: <https://la-strada.org.ua/download/monitoring-sytuatsiyi-reaguvannya-systemy-pravosuddya-2019> (дата звернення: 15.11.2023).

69. Насильство в сім'ї та діяльність органів внутрішніх справ щодо його подолання : навч.-метод. посіб. для спеціаліз. курсу / уклад.: А. В. Запорожцев, А. В. Лабунь, Д. Г. Заброра та ін. Київ : ОБСЄ, 2012. 246 с.

70. Науково-практичний коментар Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» / за заг. ред.: К. Б. Левченко, К. В. Павліченко, В. В. Чернея. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 396 с.

71. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред.: М. І. Мельник, М. І. Хавронюк. 11-те вид., переробл. та допов. Київ : Дакор, 2019. 1384 с.
72. Нікіфорова Т. І. Теорія і практика застосування заходів кримінально-правового характеру : навч. посіб. Хмельницький : Хмельниц. ун-т упр. та права ім. Леоніда Юзькова, 2020. 175 с.
73. Новий тлумачний словник української мови : 42 000 слів / уклад.: В. В. Яременко, О. М. Сліпушко. 2-ге вид., випр. Київ : Аконіт, 2004. Т. 3 : П–Я. 962 с.
74. Новікова К. А. Ознаки та поняття обмежувальних заходів у Кримінальному кодексі України. *Питання боротьби зі злочинністю*. Харків, 2020. № 39. С. 54-60. DOI: 10.31359/2079-6242-2020-39-54.
75. О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам укрепления института семьи : проект Закона Респ. Казахстан от 18.03.2022 г. (инициир. депутатами) // Мажилис Парламент Республики Казахстан : офиц. сайт. URL: <https://www.parlam.kz/ru/mazhilis/post-item/36/15301> (дата звернення: 15.11.2023).
76. О пресечении насилия в семье, защите и оказании помощи жертвам насилия в семье : Закон Грузии от 25.05.2006 г. № 3143-Іс. *Законодательный Вестник Грузии*. 2006. № 20. Ст. 3143. URL: <https://matsne.gov.ge/ru/document/view/26422?publication=19> дата звернення: 15.11.2023).
77. Огляд рішень Європейського суду з прав людини щодо права на житло : (рішення, ухвалені ЄСПЛ з 1 січ. 2019 р. по 31 лип. 2021 р.). Київ : Верхов. суд України, 2021. 81 с.
78. Окрема думка судді М. В. Мазур до постанови Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 12.02.2020 р., справа № 453/225/19, провадження № 51-4000кмо19 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87672616> (дата звернення: 15.11.2023).

79. Олійниченко А. Є. Актуальні державні заходи боротьби з сексуальним насильством щодо дітей. *Просоціальна особистість у гендерному вимірі: теоретико-методологічні та прикладні аспекти : матеріали IV всеукр. наук.-метод. конф. з міжнар. участю (м. Умань, 22 квіт. 2021 р.)*. Умань, 2021. С. 79–83.

80. Олійниченко А. Є. Домашнє насильство як передумова застосування обмежувальних заходів за Кримінальним кодексом України. *Питання боротьби зі злочинністю*. Харків, 2020. Вип. 40. С. 117–125. DOI: 10.31359/2079-6242-2020-40-117.

81. Олійниченко А. Є. Обмежувальні заходи кримінально-правового характеру у системі правового забезпечення запобігання та протидії домашньому насильству. *Проблеми законності*. Харків, 2021. Вип. 154. С. 257–273. DOI: 10.21564/2414-990X.154.239109.

82. Олійниченко А. Є. Питання передумови для застосування обмежувальних заходів закріплених ст. 91¹ КК України. *Кримінальне право в умовах глобалізації суспільних процесів: традиції та новації : матеріали міжнар. наук.-практ. круглого столу, присвяч. пам'яті акад. В. В. Сташиса (м. Харків, 15 трав. 2020 р.)*. Харків, 2020. С. 263–267.

83. Олійниченко А. Є. Проблемні аспекти кримінально-правової кваліфікації домашнього насильства у правозастосовній практиці. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2021. Т. 2, № 16. С. 139–161. URL: <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2021.16.243740> (дата звернення: 15.11.2023).

84. Олійниченко А. Є. Щодо актуальності питання обмежувальних заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до осіб які вчинили домашнє насильство. *Актуальні проблеми протидії злочинності : матеріали наук. конф. за результатами роботи фахівців НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України за фундамент. темами у 2019 р. (м. Харків, 23 груд. 2019 р.)*. Харків, 2019. С. 422–424.

85. Олійниченко А. Є. Щодо змісту понять «домашнє насильство» та «злочин, пов'язаний з домашнім насильством» ст. 91¹ Кримінального кодексу

України. *Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності : матеріали IV всеукр. наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, 26 лют. 2021 р.)*. Хмельницький, 2021. С. 193–195.

86. Орлов Ю. В. Проблеми кримінально-правової кваліфікації домашнього насильства. *Право і Безпека*. 2020. № 4. С. 13–19. DOI: 10.32631/pb.2020.4.01.

87. Орловська Н. А. До питання про засадничі чинники побудови примусових санкцій норм Особливої частини КК України // *Часопис Академії адвокатури України*. 2012. № 14 (1). С. 1–7. URL: (дата звернення: 15.11.2023).

88. Основи кваліфікації злочинів : навч. посіб. / за заг ред. М. І. Панова. Харків: Право, 2019. 378 с.

89. Павлова Т. О. Правова природа обмежувальних заходів за чинним Кримінальним Кодексом України. *Правова держава*. 2019. № 34. С. 89–94.

90. Панов М., Тихий В. Безпека як фундаментальна категорія в методології правознавства (до постановки проблеми). *Вісник Академії правових наук*. 2000. № 3. С. 10–16.

91. Пащенко О. О. Обставини, що визначають соціальну обумовленість охоронних кримінально-правових норм (законів про кримінальну відповідальність). *Актуальні проблеми кримінальної відповідальності : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 10–11 жовт. 2013 р.)*. Харків, 2013. С. 210–213.

92. Пащенко О. О. Соціальна обумовленість закону про кримінальну відповідальність : монографія. Харків : Юрайт, 2018. 446 с.

93. Пліш Ю. М. Співвідношення кримінальної відповідальності та обмежувальних заходів у кримінальному праві України. *Соціально-правові студії*. 2021. Вип. 1. С. 116–123. DOI: 10.32518/2617-4162-2021-1-116-123.

94. Плутицька К. М. Проблеми кваліфікації фізичного домашнього насильства. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2018. № 3. С. 112–117. Doi: 10.26661/2616-9444-2018-3-13.

95. Покарання за вчинення кримінального правопорушення в умовах воєнного стану буде наближеним до максимальної межі, передбаченої КК

України // Судова влада України. Верховний Суд : офіц. веб-портал. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1261723/> (дата звернення: 15.11.2023).

96. Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення : затв. наказом Ген. прокурора від 17.08.2023 р. № 231 // Верховна Рада України : офіц. веб-портал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0298905-20#Text> (дата звернення: 15.11.2023).

97. Пономаренко Ю. А. До питання про заходи безпеки за кримінальним законодавством України. *Кримінальний кодекс України: 10 років очікувань : тези доп. та повідомл. учасників міжнар. симп. (23–24 верес. 2011 р.)*. Львів, 2011. С. 332–334.

98. Пономаренко Ю. А. Заходи безпеки за кримінальним правом України. *Вісник прокуратури*. 2011. № 9. С. 63–67.

99. Пономаренко Ю. А. Загальна теорія визначеності караності кримінальних правопорушень : монографія. Харків : Право, 2020. 720 с.

100. Порівняльна таблиця до проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» № 4952 від 12.07.2016 р. : порівн. табл. до другого читання від 20.03.2017 р. // Верховна Рада України : офіц. веб-портал. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=4952&skl=9 (дата звернення: 15.11.2023).

101. Порядок взяття на профілактичний облік, проведення профілактичної роботи та зняття з профілактичного обліку кривдника уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України : затв. наказом М-ва внутр. справ України від 25.02.2019 р. № 124. *Офіційний вісник України*. 2019. № 15. Ст. 1027.

102. Порядок винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно

кривдника : затв. наказом М-ва внутр. справ України від 01.08.2018 р. № 654.
Офіційний вісник України. 2018. № 69. Ст. 2341.

103. Порядок проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства : затв. наказом М-ва соц. політики України та М-ва внутр. справ України від 13.03.2019 р. № 369/180. *Офіційний вісник України*. 2019. № 30. Ст. 1078.

104. Постанова Касаційного цивільного суду Верховного Суду України від 21.11.2018 р., справа № 756/2072/18, провадження № 61-19328св18 // Єдиний державний реєстр судових рішень.
 URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/78267811> (дата звернення: 15.11.2023).

105. Постанова Касаційного цивільного суду Верховного Суду України від 04.12.2019 р., справа № 607/10122/19, провадження № 61-17441св19 // Єдиний державний реєстр судових рішень.
 URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/86205965> (дата звернення: 15.11.2023).

106. Постанова Касаційного цивільного суду Верховного Суду України від 12.02.2020 р., справа № 453/225/19, провадження № 51-4000кмо19 // Єдиний державний реєстр судових рішень.
 URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/87581371> (дата звернення: 15.11.2023).

107. Постанова Касаційного цивільного суду Верховного Суду України від 28.04.2020 р., справа № 754/11171/19, провадження № 61-21971св19 // Єдиний державний реєстр судових рішень.
 URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/89034240> (дата звернення: 15.11.2023).

108. Постанова Касаційного цивільного суду Верховного Суду України від 25.02.2021 р., справа № 583/3295/19, провадження № 51-6189км20 // Єдиний державний реєстр судових рішень.
 URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/95213443> (дата звернення: 15.11.2023).

109. Пояснювальна доповідь до Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (CETS № 210). *Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами* :

відкрита для підпису в Стамбулі (Туреччина) 11 трав. 2011р. та пояснюв. доп. Сквиря : Дорадо-Друк, 2014. С. 63–189.

110. Пояснювальна записка до проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України у зв'язку з ратифікацією Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» № 4952 від 12.07.2016 р. // Верховна Рада України : офіц. веб-портал.

URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=4952&skl=9 (дата звернення: 15.11.2023).

111. Пояснювальна записка до проєкту Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» № 4952 від 12.07.2016 р. // Верховна Рада України : офіц. веб-портал.

URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=4952&skl=9 (дата звернення: 15.11.2023).

112. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами : Закон України від 06.12.2017 р. № 2227-VIII. *Офіційний вісник України*. 2018. № 6. Ст. 244.

113. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : Закон України від 08.09.2005 р. № 2866-IV. *Офіційний вісник України*. 2005. № 40. Ст. 2536.

114. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII. *Офіційний вісник України*. 2018. № 6. Ст. 245.

115. Про офіційну статистику : Закон України від 16.08.2022 р. № 2524-IX. *Офіційний вісник України*. 2022. № 73. Ст. 4396.

116. Про попередження насильства в сім'ї : Закон України від 15.11.2001 р. № 2789–III. *Офіційний вісник України*. 2001. № 51. Ст. 2258. Втрата чинності 07.01.2018.

117. Рекомендація CM/Rec(2014)2 Комітету Міністрів державам-членам про сприяння реалізації прав людини літніми особами : від 19.02.2014 р. // Refworld. URL: <https://www.refworld.org/docid/53fdc73e4.html> (дата звернення: 15.11.2023).

118. Романцова С. В. Запобігання сексуальному насильству щодо дітей в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Нац. ун-т «Львів. політехніка». Львів, 2018. 19 с.

119. Романцова С. В. Поняття сексуального насильства щодо дітей. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2018. Вип. 53. С. 83–88.

120. Романцова С. В. Реалізація заходів протидії домашньому насильству передбачених Національною стратегією у сфері прав людини. *Проблеми забезпечення прав і свобод людини : зб. матеріалів VII міжнар. наук.-практ. конф. (Луцьк, 11 груд. 2020 р.)*. Луцьк, 2020. С. 178–180.

121. Савченко А. В. Кримінальне законодавство України та федеральне кримінальне законодавство Сполучених Штатів Америки: комплексне порівняльно-правове дослідження : монографія. Київ : КНТ, 2007. 596 с.

122. Сімейний кодекс України : станом на 19 січ. 2022 р. : відповідає офіц. тексту. Харків : Право, 2022. 104 с.

123. Сметаніна Н. В. Дослідження громадської думки про шкоду від домашнього насильства для населення України у 2020 році. *Юридична осінь : зб. тез ювіл. XX міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених (м. Харків, 23 листоп. 2020 р.)*. Харків, 2020. С. 216–219.

124. Сорочинський М. Г. Попередження злочинності засобами кримінального права : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Нац. ун.-т «Одес. юрид. акад.». Одеса, 2004. 18 с.

125. Справа «А. проти Хорватії» (A. v. Croatia) (заява № 55164/08) : рішення Європ. суду з прав людини від 14 жовт. 2010 р. // HUDOC. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-101152> (дата звернення: 15.11.2023).
126. Справа «Б. проти Республіки Молдова» (B. v. the Republic of Moldova) (заява № 61382/09) : рішення Європ. суду з прав людини від 16 лип. 2013 р. // HUDOC. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-122372> (дата звернення: 15.11.2023).
127. Справа «Беваква та С. проти Болгарії» (Bevacqua and S. v. Bulgaria) (заява № 71127/01) : рішення Європ. суду з прав людини від 12 черв. 2008 р. // HUDOC. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-86875> (дата звернення: 15.11.2023).
128. Справа «Володіна проти Росії» (Volodina v. Russia) (заява № 41261/17) : рішення Європ. суду з прав людини від 9 лип. 2019 р. // HUDOC. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-194321> (дата звернення: 15.11.2023).
129. Справа «Гайдуова проти Словаччини» (Hajduová v. Slovakia) (заява № 2660/03) : рішення Європ. суду з прав людини від 30 листоп. 2010 р. // HUDOC. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-101945> (дата звернення: 15.11.2023).
130. Справа «Дордевіч проти Хорватії» (Đorđević v. Croatia) (заява № 41526/10) : рішення Європ. суду з прав людини від 24 лип. 2012 р. // HUDOC. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-112322> (дата звернення: 15.11.2023).
131. Справа «Єремія проти Республіки Молдова» (Eremia v. the Republic of Moldova) (заява № 3564/11) : рішення Європ. суду з прав людини від 28 трав. 2013 // HUDOC. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-119968> (дата звернення: 15.11.2023).
132. Справа «Ірина Смірнова проти України» (Irina Smirnova v. Ukraine) (заява № 1870/05) : рішення Європ. суду з прав людини від 13 жовт. 2016 р. // HUDOC. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-167118> (дата звернення: 15.11.2023).
133. Справа «Кривіцька та Кривіцький проти України» (Kryvitska and Kryvitskyu v. Ukraine) (заява № 30856/03) : рішення Європ. суду з прав людини від *Офіційний вісник України*. 2012. № 43. Ст. 1690.

134. Справа «Левчук проти України» (заява № 17496/19) (Levchuk v. Ukraine) : рішення Європ. суду з прав людини від 3 верес. 2020 р. *Офіційний вісник України*. 2021. № 78. Ст. 4249.

135. Справа «Опюз проти Туреччини» (Opuz v. Turkey) (заява № 33401/02) : рішення Європ. суду з прав людини від 9 черв. 2009 р. // HUDOC. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-92945> (дата звернення: 15.11.2023).

136. Справа «Талпіс проти Італії» (Talpis v. Italy) (заява № 41237/14) : рішення Європ. суду з прав людини від 2 берез. 2017 р. // HUDOC. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-171994> (дата звернення: 15.11.2023).

137. Степаненко О. В., Колодін Д. О. Щодо проблем кваліфікації домашнього насильства // *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 3. С. 342–346. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-3/82> (дата звернення: 15.11.2023).

138. Судова статистика // Судова влади України : офіц. веб-портал. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/ (дата звернення: 15.11.2023).

139. Сюсюкало З. М. Поняття заходів кримінально-правового впливу у кримінальному праві України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. Вип. 4. С. 234–238.

140. Текст проєкту нового Кримінального Кодексу України // Консультативна місія Європейського Союзу з реформування сектору цивільної безпеки України (КМЄС в Україні). URL: <https://newcriminalcode.org.ua/criminal-code> (дата звернення: 15.11.2023).

141. Типова програма для кривдників : затв. наказом М-ва соц. політики України від 01.01.2018 р. № 1434. *Офіційний вісник України*. 2018. № 100. Ст. 3359.

142. Тітко І. А., Харитонов О. В. Злочин, пов'язаний з домашнім насильством: правові проблеми та практичні рекомендації // *ЮРЛІГА : новин. портал* LIGA ZAKON. 2020, 20 січ. URL: https://jurliga.ligazakon.net/ua/analytics/192450_zlochin-povyazaniy-z-domashnm-nasilstvom-pravov-problemi-ta-praktichn-rekomendats (дата звернення: 15.11.2023).

143. Туляков В. О. Апроксимація у кримінальному законодавстві. *Актуальні проблеми держави і права*. Одеса, 2009. Вип. 47. С. 7–11.
144. Туляков В. О. Заходи безпеки у кримінальному праві як засіб протидії організованим злочинності. *Теоретико-прикладні проблеми протидії організованим злочинності та злочинам терористичної спрямованості : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (8–9 квіт. 2005 р.)*. Львів, 2005. Ч. 1. С. 47–52.
145. Уголовный кодекс Грузии : от 22.07.1999 г. № 2287-вс. *Законодательный вестник Грузии*. 1999. № 41/48. Ст. 209. URL: <https://matsne.gov.ge/ru/document/view/16426?publication=247> (дата звернення: 15.11.2023).
146. Ус О. В. Кваліфікація в кримінальному праві України : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2020. 485 с.
147. Ухвала Львівського апеляційного суду від 02.08.2019 р., справа № 453/225/19, провадження № 11-кп/811/329/19 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/82750657> (дата звернення: 15.11.2023).
148. Хавронюк М. І. Заходи кримінально-правового впливу: які вони бувають?. *Юридичний вісник України*. 2013. 25–31 трав. (№ 21). С. 6–7.
149. Хавронюк М. І. Роз'яснення для зацікавлених фахівців щодо змін у кримінальному законодавстві у зв'язку із прийняттям Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» та дотичних акті / UNFRA, М-во соц. політики України. Київ, 2018. 19 с.
150. Харитонova О. В. Ключові засади гендерної політики в кримінальному праві України та основні напрями реформ щодо протидії насильству стосовно жінок та домашньому насильству : наук.-практ. посіб. Харків : Вид-во «Права людини», 2018. 344 с.

151. Цивільний процесуальний кодекс України : станом на 22 верес. 2021 р. : відповідає офіц. тексту. Харків : Право, 2021. 284 с.
152. Шаблистий В. В. Обмежувальні заходи як новий (зайвий) елемент системи кримінально-правових засобів у механізмі кримінально-правового регулювання. Кримінально-правове регулювання та забезпечення його ефективності : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 18–19 жовт. 2018 р. Харків, 2018. С. 369–374.
153. Шинкарчук А. Я. Кримінально-правові заходи реагування на прояви домашнього насильства : дис. ... д-ра філософії : 081 / Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2021. 245 с.
154. Шпіляревич В. В. Поняття заходів безпеки за Кримінальних кодексом України. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. Івано-Франківськ, 2017. Вип. 44. С. 114–127.
155. Юридична безпека особи: історія, теорія, законодавство / А. М. Бабенко, О. О. Борисова, Д. С. Суханова, І. О. Шаповалова. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2021. № 3, ч. 2. С. 69–75. DOI: 10.32850/sulj.2021.3.2.11.
156. Юридична енциклопедія : в 10 т. Київ : Укр. енцикл., 1998. Т. 1 : А–Г. 672 с.
157. Ященко А. М. Заходи кримінально-правового характеру: поняття, зміст і сутність // *Форум Права*. 2013. № 3. С. 775–783. http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2013_3_127 (дата звернення: 15.11.2023).
158. Ященко А. М. Заходи кримінально-правового характеру: теорія та практика : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2014. 450 с.
159. Ященко А. М. Заходи щодо протидії домашньому насильству: порівняльно-правовий аналіз законодавства України і Республіки Молдова. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Вип. 6, т. 2. С. 232–237.
160. Ященко А. М. Інші заходи кримінально-правового характеру: поняття та види. *Право та державне управління*. 2017. № 4. С. 143–148.

161. Ященко А. М. Обмежувальні заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство: порівняльний аналіз кримінального законодавства України і окремих європейських країн. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2018. № 2. С. 35–45.

162. Ященко А. М. Обмежувальні заходи: деякі міркування щодо законодавчої регламентації у Загальній частині КК України. *Кримінально-правове регулювання та забезпечення його ефективності : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 18–19 жовт. 2018 р.* Харків, 2018. С. 363–369.

163. Accelerating efforts to eliminate all forms of violence against women : Resolution 11/2 of the Human Rights Council of 17 June 2009, UN Doc. A/HRC/RES/11/2 // United Nations Digital Library. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/661420?ln=en> (Last accessed: 15.11.2023).

164. Accelerating efforts to eliminate all forms of violence against women: ensuring due diligence in prevention : Resolution 14/12 of the Human Rights Council of 18 June 2010, A/HRC/RES/14/12 // United Nations Digital Library. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/691944?ln=en> (Last accessed: 15.11.2023).

165. An Act respecting the Criminal Law : R.S.C., 1985, c. C-46 // Government of Canada : Justice Laws Website. URL: <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/c-46/> (Last accessed: 15.11.2023).

166. Brown K. Domestic Abuse // The Crown Prosecution Service (CPS). URL: <https://www.cps.gov.uk/crime-info/domestic-abuse> (Last accessed: 15.11.2023).

167. Code pénal : Adoption 22 juillet 1992 // République Française : Legifrance. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070719/2023-02-19/ (Dernier accès: 15.11.2023).

168. Declaration on the Elimination of Violence against Women : Resolution 48/104 of the General Assembly of 20 Dec. 1993 // United Nations Digital Library. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/179739?ln=en> (Last accessed: 15.11.2023).

169. Domestic Abuse Act 2021 // UK Legislation.
URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2021/17/contents> (Last accessed: 15.11.2023).

170. Elimination of all forms of violence against women, including crimes identified in the outcome document of the 23rd special session of the General Assembly, entitled «Women 2000 : gender equality, development and peace for the 21st century» : Resolution 55/68 of the General Assembly of 4 Dec. 2000, UN Doc. A/RES/55/68 // United Nations Digital Library.
URL: <https://digitallibrary.un.org/record/428890?ln=en> (Last accessed: 15.11.2023).

171. Elimination of all forms of violence against women, including crimes identified in the outcome document of the 23rd special session of the General Assembly, entitled «Women 2000 : gender equality, development and peace for the 21st century» : Resolution 57/181 of the General Assembly of 18 Dec. 2002, UN Doc. A/RES/57/181 // United Nations Digital Library.
URL: <https://digitallibrary.un.org/record/481952?ln=en> (Last accessed: 15.11.2023).

172. Elimination of all forms of violence against women, including crimes identified in the outcome document of the 23rd special session of the General Assembly, entitled «Women 2000: gender, equality, development and peace for the 23rd century» : Resolution 59/167 of the General Assembly of 20 Dec. 2004, UN Doc. A/RES/59/167 // United Nations Digital Library.
URL: <https://digitallibrary.un.org/record/537844?ln=en> (Last accessed: 15.11.2023).

173. Elimination of discrimination against women : Resolution 12/17 of the Human Rights Council of 2 Oct. 2009 UN Doc. A/HRC/RES/12/17 // United Nations Digital Library. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/668397?ln=en> (Last accessed: 15.11.2023).

174. Elimination of discrimination against women : Resolution 15/23 of the Human Rights Council of 1 Oct. 2010, UN Doc. A/HRC/RES/15/23 // United Nations Digital Library. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/692055?ln=en> (Last accessed: 15.11.2023).

175. Elimination of domestic violence against women : Resolution 58/147 of the General Assembly of 22 Dec. 2003 // United Nations Digital Library. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/509230?ln=en> (Last accessed: 15.11.2023).

176. Elimination of violence against women : Resolution 7/24 of the Human Rights Council of 28 Mar. 2008, UN Doc. A/HRC/RES/7/24 // United Nations Digital Library. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/624107?ln=en> (Last accessed: 15.11.2023).

177. Family violence: a model state code. Model Code on Domestic and Family Violence : 13-15 January 1994 / National Council of Juvenile and Family Court Judges. Reno, Nevada : NCJFC, 1994. 50 p.

178. Gesetz zum zivilrechtlichen Schutz vor Gewalttaten und Nachstellungen (Gewaltschutzgesetz – GewSchG) : vom 11. Dezember 2001 // Bundesministerium der Justiz. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/gewschg/BJNR351310001.html> (Letzter Zugriff: 15.11.2023).

179. Gesetze zum Schutz vor Gewalt // Autonome Österreichische Frauenhäuser (AÖF). URL: <https://www.aof.at/index.php/gesetze-zum-schutz-vor-gewalt> (Letzter Zugriff: 15.11.2023).

180. Handbook for Legislation on Violence against Women / United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Division for the Advancement of Women. New York : UN, 2010. 58 p.

181. In-depth study on all forms of violence against women : Resolution 58/185 of the General Assembly of 22 Dec. 2003, UN Doc. A/RES/58/185 // United Nations Digital Library. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/509368?ln=en> (Last accessed: 15.11.2023).

182. In-depth study on all forms of violence against women : Resolution 60/136 of the General Assembly of 16 Dec. 2005, UN Doc. A/RES/60/136 // United Nations Digital Library. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/563147?ln=en> (Last accessed: 15.11.2023).

183. Infographic: The Shadow Pandemic – Violence Against Women and Girls and COVID-19 // UN Women. 2020, 06 Apr.

URL: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/multimedia/2020/4/infographic-covid19-violence-against-women-and-girls> (Last accessed: 15.11.2023).

184. Intensification of efforts to eliminate all forms of violence against women : Resolution 61/143 of the General Assembly of 19 Dec. 2006, UN Doc. A/RES/61/143 // United Nations Digital Library. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/589372?ln=en> (Last accessed: 15.11.2023).

185. Intensification of efforts to eliminate all forms of violence against women : Resolution 62/133 of the General Assembly of 18 Dec. 2007, UN Doc. A/RES/62/133 // United Nations Digital Library. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/614256?ln=en> (Last accessed: 15.11.2023).

186. Intensification of efforts to eliminate all forms of violence against women : Resolution 63/155 of the General Assembly of 18 Dec. 2008, UN Doc. A/RES/63/155 // United Nations Digital Library. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/644013?ln=en> (Last accessed: 15.11.2023).

187. Intensification of efforts to eliminate all forms of violence against women : Resolution 64/137 of the General Assembly of 18 Dec. 2009, UN Doc. A/RES/64/137 // United Nations Digital Library. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/673578?ln=en> (Last accessed: 15.11.2023).

188. Killings of women and girls by their intimate partner or other family members : Global estimates 2020 / United Nations Office on Drugs and Crime. Vienna : UNODC, 2021. 34 p.

189. Kodeks karny : Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. // Sejm Rzeczypospolitej Polskiej: ISAP. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdm19970880553> (Ostatni dostęp: 15.11.2023).

190. Ley Orgánica (Código Penal) : 10/1995, de 23 de noviembre 1995 // Gobierno de España. Ministro de la Presidencia, Relaciones con las Cortes y Memoria Democrática. URL: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1995-25444> (Último acceso: 15.11.2023).

191. Oliinychenko A. About question of restrictive measures, applicable to persons who have committed domestic violence. *Сучасне суспільство і наука:*

актуальні дослідження молодих науковців : матеріали всеукр. наук.-практ. конфр. (м. Харків, 29 трав. 2020 р.). Харків, 2020. С. 76–78.

192. Oliinychenko A. State Policy of Preventive Measures for Domestic Violence in Ukraine: Implementation and Prospects. *KELM. Knowledge, Education, Law, Management*. 2021. Vol. 1, No. 5. DOI: 10.51647/kelm.2021.5.1.34.

193. Schweizerisches Strafgesetzbuch : vom 21. Dezember 1937 (Stand am 1. September 2023). URL: https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/54/757_781_799/en (Letzter Zugriff: 15.11.2023).

194. Strafgesetzbuch (StGB) // Bundesministerium der Justiz. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/BJNR001270871.html> (Letzter Zugriff: 15.11.2023).

195. The Crown Prosecution Service // CPS. URL: <http://www.cps.gov.uk> (Last accessed: 15.11.2023).

196. UN Resolutions on violence against women // Stop Violence Against Women / Advocates for Human Rights. 2013, May. URL: https://www.stopvaw.org/un_resolutions_on_violence_against_women (Last accessed: 15.11.2023).

197. World health statistics 2022: Monitoring health for the SDGs, Sustainable Development Goals / World Health Organization's. Geneva : WHO, 2022. 125 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Список публікацій здобувача за темою дисертації

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Олійниченко А. Є. Домашнє насильство як передумова застосування обмежувальних заходів за Кримінальним кодексом України. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2020. Вип. 40. С. 117–125. DOI: 10.31359/2079-6242-2020-40-117.

2. Олійниченко А. Є. Обмежувальні заходи кримінально-правового характеру у системі правового забезпечення запобігання та протидії домашньому насильству. *Проблеми законності*. Харків, 2021. Вип. 154. С. 257–273. DOI: 10.21564/2414-990X.154.239109.

3. Олійниченко А. Є. Проблемні аспекти кримінально-правової кваліфікації домашнього насильства у правозастосовній практиці. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2021. Т. 2, № 16. С. 139–161. DOI: <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2021.16.243740> (дата звернення: 15.11.2023).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

4. Олійниченко А. Є. Щодо актуальності питання обмежувальних заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до осіб які вчинили домашнє насильство. *Актуальні проблеми протидії злочинності* : матеріали наук. конф. за результатами роботи фахівців НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України за фундаментальними темами у 2019 р. (м. Харків, 23 грудня 2019 р.). Харків, 2019. С. 422–424.

5. Олійниченко А. Є. Питання передумови для застосування обмежувальних заходів закріплених ст. 91¹ КК України. *Кримінальне право в умовах глобалізації суспільних процесів: традиції та новації* : матеріали міжнар. наук.-практ. круглого столу, присвяч. пам'яті акад. В. В. Сташиса (м. Харків, 15 травня 2020 р.). Харків, 2020. С. 263–267.

6. Oliinychenko A. About question of restrictive measures, applicable to persons who have committed domestic violence. *Сучасне суспільство і наука: актуальні дослідження молодих науковців* : матеріали всеукр. наук.-практ.

конф. (м. Харків, 29 травня 2020 р.). Харків, 2020. С. 76–78.

7. Олійниченко А. Є. Щодо змісту понять «домашнє насильство» та «злочин, пов'язаний з домашнім насильством» ст. 91¹ Кримінального кодексу України. *Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності* : матеріали IV всеукр. наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, 26 лютого 2021 р.). Хмельницький, 2021. С. 193–195.

8. Олійниченко А. Є. Актуальні державні заходи боротьби з сексуальним насильством щодо дітей. *Просоціальна особистість у гендерному вимірі: теоретико-методологічні та прикладні аспекти* : матеріали IV всеукр. наук.-метод. конф. з міжнар. участю (м. Умань, 22 квітня 2021 р.). Умань, 2021. С. 79–83.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

9. Oliinychenko A. State Policy of Preventive Measures for Domestic Violence in Ukraine: Implementation and Prospects. *KELM. Knowledge, Education, Law, Management*. 2021. Vol. 1, No. 5. DOI: 10.51647/kelm.2021.5.1.34.

Додаток Б

Відомості про апробацію результатів дисертації

1. Наукова конференція за результатами роботи фахівців НДІ вивчення проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України за фундаментальними темами у 2019 р. «Актуальні проблеми протидії злочинності» (м. Харків, 23 грудня 2019 р.). Форма участі – очна.

2. Міжнародний науково-практичний круглий стіл, присвячений пам'яті академіка В. В. Сташиса «Кримінальне право в умовах глобалізації суспільних процесів: традиції та новації» (м. Харків, 15 травня 2020 р.). Форма участі – заочна.

3. Всеукраїнська науково-практична конференція «Сучасне суспільство і наука: актуальні дослідження молодих науковців» (м. Харків, 29 травня 2020 р.). Форма участі – заочна.

4. IV Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності» (м. Хмельницький, 26 лютого 2021 р.). Форма участі – заочна.

5. IV Всеукраїнська науково-методологічна конференція з міжнародною участю «Просоціальна особистість у гендерному вимірі: теоретико-методологічні та прикладні аспекти» (м. Умань, 22 квітня 2021 р.). Форма участі – заочна.

Додаток В

АНКЕТА

Шановний респонденте!

Директоратом розвитку соціальних послуг та захисту прав дітей Міністерства соціальної політики України та Відділом дослідження проблем кримінального права Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса Національної академії правових наук України в межах дисертаційного дослідження Олійниченко А. Є. на тему «Обмежувальні заходи кримінально-правового характеру, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство» проводиться узагальнення практики застосування до осіб, які вчинили домашнє насильство, обмежувальних заходів кримінально-правового характеру.

Просимо Вас відповісти на запитання, поставлені в анкеті.

Анкетування є анонімним.

Заздалегідь вдячні Вам за участь у дослідженні!

ДАНІ ПРО РЕСПОНДЕНТА:

1. Яку професію Ви представляєте?

- суддя
- прокурор
- слідчий
- дізнавач
- поліцейський
- адвокат
- психолог
- правник-науковець
- фахівець/експерт з питань запобігання та протидії домашньому насильству
- працівник органу пробації
- інше. Вкажіть професію _____

2. Ваш професійний стаж:

- до 3-х років
- від 3 до 5 років
- від 5 до 10 років
- більше 10 років

3. Зазначте будь-ласка, адміністративно-територіальну одиницю (область), де Ви здійснюєте професійну діяльність _____

ПИТАННЯ:

1. Чи вважаєте Ви що запровадження інституту обмежувальних заходів кримінально-правового характеру є позитивним кроком до протидії та подальшому запобіганню домашньому насильству?

- Так

- Ні

2. Як Ви розумієте домашнє насильство, вчинення якого є передумовою до застосування обмежувальних заходів кримінально-правового характеру (ст. 91-1 КК України)?

- Це діяння, що передбачене ст. 126-1 КК України («Домашнє насильство»);

- Це систематичне вчинення (більше 3-ьох випадків) діяння, передбаченого ст. 173-1 КУпАП («Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування»);

- Це вчинення будь-якого діяння, передбаченого Кримінальним кодексом України, пов'язаного з домашнім насильством;

- Ваш варіант: _____

3. Який із обов'язків, передбачених обмежувальними заходами, що зазначені у ст. 91-1 КК України є на Вашу думку найбільш дієвим у протидії домашньому насильству? (можна обрати кілька варіантів відповідей). За можливістю, надайте коментар до обраної відповіді.

- заборона перебувати в місці спільного проживання з особою, яка постраждала від домашнього насильства;

- обмеження спілкування з дитиною у разі, якщо домашнє насильство вчинено стосовно дитини або у її присутності;

- заборона наближатися на визначену відстань до місця, де особа, яка постраждала від домашнього насильства, може постійно чи тимчасово проживати, тимчасово чи систематично перебувати у зв'язку з роботою, навчанням, лікуванням чи з інших причин;

- заборона листування, телефонних переговорів з особою, яка постраждала від домашнього насильства, інших контактів через засоби зв'язку чи електронних комунікацій особисто або через третіх осіб;

- направлення для проходження програми для кривдників або пробаційної програми.

- Коментар _____

4. Який із обов'язків, передбачених обмежувальними заходами, що зазначені у ст. 91-1 КК України є на Вашу думку недоцільним або є проблемним для протидії домашньому насильству? (можна обрати кілька варіантів відповідей) За можливістю, надайте коментар до обраної відповіді.

- заборона перебувати в місці спільного проживання з особою, яка постраждала від домашнього насильства;

- обмеження спілкування з дитиною у разі, якщо домашнє насильство вчинено стосовно дитини або у її присутності;

- заборона наближатися на визначену відстань до місця, де особа, яка постраждала від домашнього насильства, може постійно чи тимчасово проживати, тимчасово чи систематично перебувати у зв'язку з роботою, навчанням, лікуванням чи з інших причин;

- заборона листування, телефонних переговорів з особою, яка постраждала від домашнього насильства, інших контактів через засоби зв'язку чи електронних комунікацій особисто або через третіх осіб;

- направлення для проходження програми для кривдників або пробаційної програми.

- Коментар _____

5. Чи існують в Україні, на Вашу думку, усі засоби для якісної реалізації обмежувальних заходів кримінально-правового характеру? Якщо Ви вважаєте що ні, надайте за можливістю коментар, чого саме не вистачає?

- Так

- Ні

- Коментар _____

6. Чи повинен, на Вашу думку, потерпілий доводити необхідність застосування обмежувальних заходів у кримінальному провадженні?

- Так

- Ні

7. Чи необхідно, на Вашу думку, передбачити можливість урахування інтересу свідка домашнього насильства (наприклад, дитини-свідка) для подальшого застосування обмежувальних заходів кримінально-правового характеру, до осіб, які вчинили домашнє насильство? (в Законі передбачено підставу для застосування обмежувальних заходів тільки інтерес потерпілих). За можливістю, надайте коментар.

- Так

- Ні.

- Коментар _____

8. Чи вважаєте Ви за доцільне передбачити можливість застосування обмежувальних заходів кримінально-правового характеру до неповнолітніх?

- Так:

Зазначте які _____

- Ні.

Зазначте чому _____

9. Який строк є достатнім для застосування обмежувальних заходів? (дивись ч. 3 ст. 91-1 КК України)

- лише в межах від 1-12 місяців

- більше 12 місяців, як виняток.

Поясніть чому _____

10. Яким на Вашу думку, може бути якісний контроль за поведінкою засуджених, до яких застосовано обмежувальні заходи?

- застосування електронного браслета

- GPS контроль за переміщенням особи через мобільний телефон

- створення окремих спеціалізованих установ для кримінальників, з можливістю цілодобового перебування

Ваш варіант _____

11. Чи вважаєте Ви за доцільне створення спеціалізованого суду з розгляду справ пов'язаних з домашнім насильством, у тому числі введення відповідної спеціалізації у прокурорів, слідчих, дізнавачів? За можливістю поясніть чому.

- Так

- Ні

Коментар _____

12. Який факт, на Вашу думку, не впливає на віднесення справи до таких, що пов'язані з домашнім насильством? За можливістю, поясніть чому.

- спільне проживання

- перебування у шлюбі

- наявність родинного зв'язку

- перебування у романтичних стосунках

- проживання у гуртожитку, притулку, та інших установах

- усі факти впливають

Коментар_____

13. На підставі яких даних (у формулюванні обвинувачення; враховуючи зазначення в обвинувальному акті обставини, що обтяжує покарання; фактичні обставини викладені у обвинувальному акті; тощо), у разі відсутності відповідної вказівки у диспозиції статті КК України, судом встановлюється віднесення діяння до такого, що пов'язане з домашнім насильством? Наприклад, коли чоловік викрав гаманця у своєї дружини.

- окремо зазначається у формулюванні обвинувачення, що діяння пов'язане з домашнім насильством

- окремо зазначається органом обвинувачення

- судом самостійно, на підставі відомостей обвинувального акту

- питання не відноситься до моєї компетенції

14. Чи відомі Вам випадки застосування обмежувальних заходів до жінок, які вчинили домашнє насильство?

- так

- ні

- я особисто мав справу із застосуванням/клопотанням про застосування такого заходу до жінки (жінок)

- чув про закордонну практику.

Якщо Ви маєте побажання, зауваження або відомості стосовно досліджуваної проблеми, які не згадані в запитаннях, будь ласка, зазначте їх нижче: _____

ДЯКУЄМО ЗА УЧАСТЬ У ДОСЛІДЖЕННІ!

Додаток В1

Запит щодо заповнення до проходження та поширення анкети



**МІНІСТЕРСТВО
СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
(Мінсоцполітики)**

Директорат розвитку соціальних послуг та захисту прав дітей

вул. Еспланадна, 8/10, м. Київ, 01601, тел.: (044) 289-86-22, (044) 289-70-60,
E-mail: info@mlsp.gov.ua, сайт: www.msp.gov.ua, код згідно з ЄДРПОУ 37567866

від _____ 20__ р. № _____ На № _____ від _____ 20__ р.

**Міністерства, державні органи та
установи (за списком)**

**Обласні та Київська міська державні
(військові) адміністрації**



Про проходження та поширення посилання
на опитування щодо домашнього
насилення

Директоратом розвитку соціальних послуг та захисту прав дітей Міністерства соціальної політики України та Відділом дослідження проблем кримінального права Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса Національної академії правових наук України проводиться узагальнення практики застосування до осіб, які вчинили домашнє насильство, обмежувальних заходів кримінально-правового характеру.

Просимо Вас відповісти на запитання, поставлені в анкеті за посиланням <https://forms.gle/oiPfTLyqiBMHYMat7> та поширити посилання на анкету підпорядкованим державним органам та установам центрального та місцевого рівня. Анкетування є анонімним та розраховано на фахівців з питань запобігання та протидії домашньому насильству, суддів, прокурорів, поліцейських, адвокатів, психологів, правників-науковців, працівників органів пробації.

Відповідальна за проведення дослідження є державний експерт експертної групи з питань протидії торгівлі людьми, домашньому насильству та гендерної рівності Директорату розвитку соціальних послуг та захисту прав дітей Мінсоцполітики та аспірантка Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені акад. В. В. Сташиса НАПрН України Ангеліна Олійниченко.

Контактна дані – angelina.oliinychenko@gmail.com, тел. 050-848-34-04.

Генеральний директор

Руслан КОЛБАСА



АСУД "ДОК ПРОФ 3"
МІНСОЦПОЛІТИКИ №35/0/221-22 від 21.12.2022
КЕП Колбаса Руслан Сергійович
58E2D8E7F900307B040000003FC21E003BE6A200

404

Список розсилки

1. Міністерство внутрішніх справ.
2. Національна поліція України.
3. Офіс Генерального прокурора.
4. Державна судова адміністрація.
5. Державна установа «Центр пробації».
6. Координаційний центр безоплатної правової допомоги.

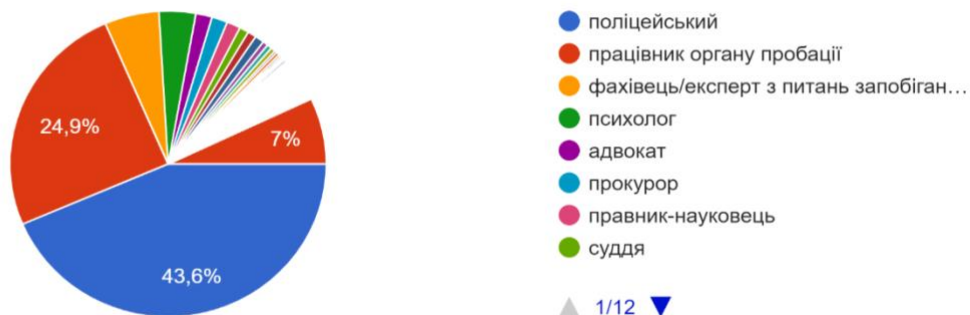


Додаток В2

Узагальнені результати анкетування

1. Яку професію Ви представляєте?

4 400 відповідей

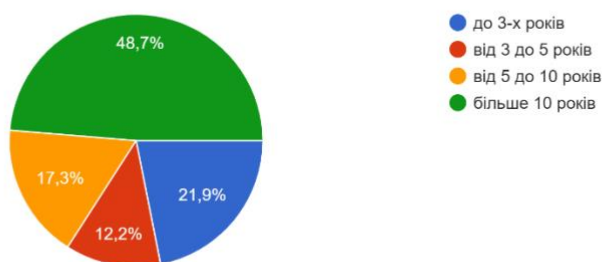


У анкетуванні прийняло участь 4 400 респондентів:

Професія	Кількість респондентів	Відсоток від загальної кількості
суддя	42	1 %
прокурор	71	1,6 %
слідчий	39	0,9 %
дізнавач	24	0,5 %
поліцейський	1 917	43,6 %
адвокат	73	1,7 %
психолог	165	3,7 %
правник-науковець	62	1,4 %
фахівець/експерт з питань запобігання та протидії домашньому насильству	245	5,6 %
працівник органу пробації	1 097	24,9 %
юрист	74	1,7 %
працівник системи безоплатної правової допомоги	34	0,7 %
фахівець із соціального захисту населення, соціальної роботи	54	1,3 %
Інше	503	11,4 %
Дільничі офіцери поліції		
Оперуповноважені		
Працівника апарату суду		
Працівники відділу превенції		
Відповідальні особи з питань запобігання та протидії домашньому насильству		
Державний службовець		
Працівники служби у справах дітей		
Педагоги, викладачі, вчителі, вихователі-методисти		
	4 400	100 %

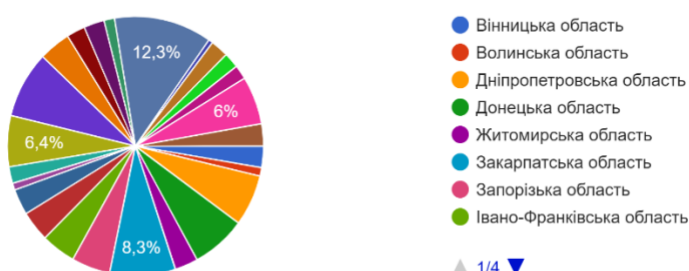
2. Ваш професійний стаж:

4 400 відповідей



3. Зазначте будь-ласка, адміністративно-територіальну одиницю (область), де Ви здійснюєте професійну діяльність

4 400 відповідей



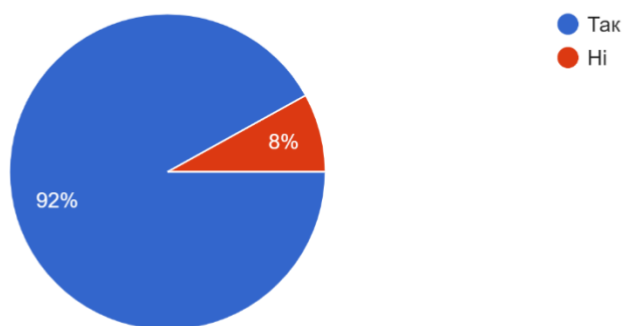
▲ 1/4 ▼

№	Назва області	Кількість респондентів	Відсоток від загальної кількості
1.	Харківська область	543	12, 3 %
2.	Одеська область	366	8,3 %
3.	Закарпатська область	365	8,3 %
4.	Донецька область	303	6,9 %
5.	Дніпропетровська область	281	6,4 %
6.	Миколаївська область	280	6,4 %
7.	Чернігівська область	264	6 %
8.	Запорізька область	215	4,9 %
9.	Івано-Франківська область	192	4,4 %
10.	Полтавська область	176	4 %
11.	Київська область	167	3,8 %
12.	Кіровоградська область	142	3,2 %
13.	Житомирська область	129	2,9 %
14.	м. Київ	122	2,8 %
15.	Вінницька область	117	2,7 %
16.	Сумська область	114	2,6 %
17.	Рівненська область	103	2,3 %
18.	Хмельницька область	99	2,2 %
19.	Львівська область	91	2,1 %
20.	Черкаська область	85	1,9 %
21.	Чернівецька область	78	1,8 %
22.	Тернопільська область	59	1,3 %
23.	Волинська область	47	1,1 %
24.	Луганська область	38	0,9 %
25.	Херсонська область	24	0,5 %

ВІДПОВІДІ НА ПИТАННЯ:

1. Чи вважаєте Ви що запровадження інституту обмежувальних заходів кримінально-правового характеру є позитивним кроком до протидії та подальшому запобіганню домашньому насильству?

1. Чи вважаєте Ви що запровадження інституту обмежувальних заходів кримінально-правового характеру є позитивн...льшому запобіганню домашньому насильству?
4 400 відповідей



З наданих відповідей убачається, що більшість респондентів вважає, що запровадження інституту обмежувальних заходів, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство є все ж таки позитивним кроком держави у запобіганні та протидії домашньому насильству.

2. Як Ви розумієте домашнє насильство, вчинення якого є передумовою до застосування обмежувальних заходів кримінально-правового характеру (ст.91-1 КК України)?

- Це діяння, що передбачене ст. 126-1 КК України («Домашнє насильство»);
- Це систематичне вчинення (більше 3-ьох випадків) діяння, передбаченого ст. 173-1 КУпАП («Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування»);
- Це вчинення будь-якого діяння, передбаченого Кримінальним кодексом України, пов'язаного з домашнім насильством;

2. Як Ви розумієте домашнє насильство, вчинення якого є передумовою до застосування обмежувальних заходів кримінально-правового характеру (ст. 91-1 КК України)?
4 400 відповідей



З аналізу відповідей респондентів, убачається що відповіді респондентів розділилися майже рівномірно, хоча правильна відповідь передбачалася у третьому варіанті, який тлумачив передумову застосування обмежувальних заходів, як будь-яке діяння передбачене Кримінальним кодексом України, яке пов'язане з домашнім насильством. Так, правильно відповіли 1 727 респондентів, яка становить 39, 2 % від усіх наданих відповідей.

У свою чергу, 1 501 респондентів (34, 1 %), вважають, що передумовою застосування обмежувальних заходів є систематичне вчинення (більше 3-ьох випадків) діяння, передбаченого ст. 173-1 КУпАП («Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування»). 1 125 респондентів (25,6 %) вважає, що передумовою застосування обмежувальних заходів є тільки діяння, що передбачене ст. 126-1 КК України («Домашнє насильство»).

В свою чергу, маючи варіативність надати свою відповідь, респонденти зазначили, що:

1. «Це вчинення будь-якого діяння, пов'язаного з домашнім насильством, але передбаченого не тільки Кримінальним Кодексом України, а й Кодексом України про адміністративні правопорушення».

Зазначене формулювання не правильне, адже відповідно до ст. 91-1 КК України, обмежувальні заходи застосовуються в інтересах потерпілого, саме від злочину, пов'язаного з домашнім насильством. Кодексом України про адміністративні правопорушення визначено перелік адміністративних правопорушень, але не злочинів.

2. «Для обмежувального припису достатньо виявити, що особа в небезпеці від домашнього насильства».

Зазначена відповідь підтверджує низьку обізнаність щодо розмежування спеціальних заходів протидії домашньому насильству, зокрема щодо існування обмежувальних приписів цивільно-правового характеру, обмежувальних заходів кримінально-процесуального характеру та обмежувальних заходів кримінально-правового характеру, які мають різні передумови, умови та підстави застосування.

3. «Протиправні дії у формі фізичного, сексуального, психологічного, економічного насильства»; «Будь-яка дія, що містить характер насильства»; «Це діяння (бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного, економічного характеру. Діяння визнаються насильством лише тоді, коли порушуються конституційні права та свободи членів сім'ї».

Зазначені відповіді не можуть вважатися коректними, бо знову ж таки передумовою застосування обмежувальних заходів кримінально-правового характеру застосовуються тільки у разі вчинення злочину, пов'язаного з домашнім насильством.

3. Який із обов'язків, передбачених обмежувальними заходами, що зазначені у ст. 91-1 КК України є на Вашу думку найбільш дієвим у протидії домашньому насильству? (можна обрати кілька варіантів відповідей). За можливістю, надайте коментар до обраної відповіді.

- заборона перебувати в місці спільного проживання з особою, яка постраждала від домашнього насильства;

2 932 респондентів (66 %);

- обмеження спілкування з дитиною у разі, якщо домашнє насильство вчинено стосовно дитини або у її присутності;

2 548 респондентів (57,9 %);

- заборона наближатися на визначену відстань до місця, де особа, яка постраждала від домашнього насильства, може постійно чи тимчасово проживати, тимчасово чи систематично перебувати у зв'язку з роботою, навчанням, лікуванням чи з інших причин;

2 102 респондентів (47,8 %);

- заборона листування, телефонних переговорів з особою, яка постраждала від домашнього насильства, інших контактів через засоби зв'язку чи електронних комунікацій особисто або через третіх осіб;

1 917 респондентів (43,6 %);

- направлення для проходження програми для кривдників або пробаційної програми.

1 348 респондентів (30,6 %).

Разом з тим, респонденти надали варіанти своїх відповідей та коментарі, зокрема такі.

1. «Арешт», «Адміністративний арешт», «Обмеження волі», «Тільки покарання». Деякі респонденти вважають, що все ж таки дієвим способом є застосування до осіб, які вчинили домашнє насильство саме покарання.

2. «Жодний, тому що на практиці кривднику заборонено наближатися до потерпілого від домашнього насильства, але йти йому нікуди і кривдник повертається і скоює повторне насильство. Тому дієвим методом це важко назвати»; «Перший пункт не працює і поліція відмовляється його виконувати, у разі якщо кривдник проживає або зареєстрований за однією адресою з потерпілою. А заборонна листування не працює, тому що кривдники постійно зв'язуються через «ліві» сімки»; «Взагалі не дієві, бо кривднику нікуди подітися»

Із запропонованими коментарем важко сперечатися, але це питання більше стосується здійснення якісного контролю та державного забезпечення виконання обмежувальних заходів.

3. «Переміщення постраждалої до іншого місця, а краще країни».

Для забезпечення постраждалих місцями тимчасового перебування в Україні існує мережа спеціалізованих служб підтримки осіб, які постраждали від домашнього насильства, яка включає притулки та кризові кімнати.

4. Який із обов'язків, передбачених обмежувальними заходами, що зазначені у ст. 91-1 КК України є на Вашу думку недоцільним або є проблемним для протидії домашньому насильству? (можна обрати кілька варіантів відповідей). За можливістю, надайте коментар до обраної відповіді.

- заборона перебувати в місці спільного проживання з особою, яка постраждала від домашнього насильства;

1 054 респондентів (24 %);

- обмеження спілкування з дитиною у разі, якщо домашнє насильство вчинено стосовно дитини або у її присутності;

739 респондентів (16,8 %);

- заборона наближатися на визначену відстань до місця, де особа, яка постраждала від домашнього насильства, може постійно чи тимчасово проживати, тимчасово чи систематично перебувати у зв'язку з роботою, навчанням, лікуванням чи з інших причин;

1 021 респондентів (23,2 %);

- заборона листування, телефонних переговорів з особою, яка постраждала від домашнього насильства, інших контактів через засоби зв'язку чи електронних комунікацій особисто або через третіх осіб;

1 624 респондентів (36,9 %);

- направлення для проходження програми для кривдників або пробаційної програми.

1 116 респондентів (25,4 %).

Деякі респонденти коментуючи свою відповідь, вважають, що програма для кривдників є недієвою, бо проводиться формально та не має кваліфікованих фахівців.

Авжеж ще раз підтвердилось побоювання щодо неможливості якісного застосування заборони перебувати у місці спільного проживання та контролю за заборonoю листування.

5. Чи існують в Україні, на Вашу думку, усі засоби для якісної реалізації обмежувальних заходів кримінально-правового характеру? Якщо Ви вважаєте що ні, надайте за можливістю коментар, чого саме не вистачає?

- Так **2 136 респондентів (48,5 %).**

- Ні **2 225 респондентів (50,6 %).**

Хоча відповіді і розподілені майже однаково, але все ж таки більшість респондентів вважає, що засоби для якісної реалізації обмежені та у свою чергу запропоновано наступне:

1. «Реєстр кривдників». Зазначений засіб вже декілька років є предметом обговорення на державному рівні та зокрема має низку ризиків його

запровадження, серед яких захист персональних даних. Авжеж, створення державного реєстру є одним із вимог дотримання міжнародного стандарту запобігання та протидії домашньому насильству.

2. «Не врегульовано питання перебування кривдника, у разі заборони перебувати в місці спільного проживання».

3. «Заборона наближатися до постраждалої важко контролюється».

4. «Відсутній контроль за виконання обмежувальних заходів»; «Не має стільки людей для контролю виконання, не має програми для роботи з кривдниками, справи навіть до суду не доходять».

5. «Необхідність створення центрів для проведення програм для кривдників».

6. «Теорія і практика застосування – різні речі».

7. «Відсутність детальних інструкцій та роз'яснень».

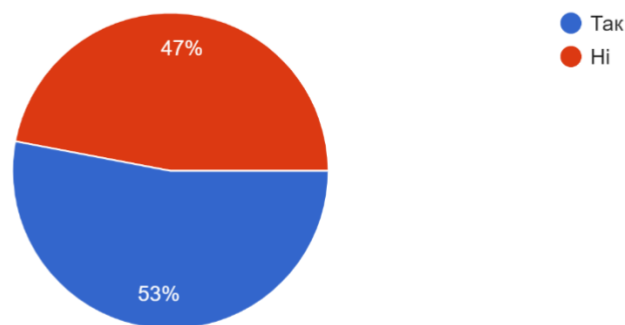
6. Чи повинен, на Вашу думку, потерпілий доводити необхідність застосування обмежувальних заходів у кримінальному провадженні?

- Так 2 332 респондентів (47 %)

- Ні 2 068 респондентів (53 %)

6. Чи повинен, на Вашу думку, потерпілий доводити необхідність застосування обмежувальних заходів у кримінальному провадженні?

4 400 відповідей



7. Чи необхідно, на Вашу думку, передбачити можливість урахування інтересу свідка домашнього насильства (наприклад, дитини-свідка) для подальшого застосування обмежувальних заходів кримінально-правового характеру, до осіб, які вчинили домашнє насильство? (в Законі передбачено підставу для застосування обмежувальних заходів тільки інтерес потерпілих). За можливістю, надайте коментар.

- Так: 3 734 респондентів (84,9%)

- Ні: 646 (14,7 %).

Прокоментувавши надані відповіді респонденти зазначили наступне:

1. «Ні, тому що зайвий раз травмувати дитину не слід».
2. «Так, бо потрібно враховувати думку усіх учасників події. Діти, наприклад продовжать проживати з потерпілою особою».
3. «Ні, бо свідок – зазвичай дитина, не може бути об'єктивною та неупередженою».
4. «Так, бо діти не бояться викрити кривдника, на відміну від дорослих».
5. «Ні, бо це затягне судовий процес та дитина не зможе сказати всю правду за рахунок відчуття страху».
6. «Так, обов'язково треба враховувати свідчення дитини та психолога, який працював з цією дитиною».
7. «Ні, через підтримку потерпілої, дитина в подальшому може наражатися на психологічний та можливо навіть фізичний тиск з боку кривдника».
8. «Так. Дитина на відміну від постраждалої не є ображеною, та більш спокійно сприймає та оцінює ситуацію».
9. «Так, але якщо вік дитини від 12 років».
10. «Так. Інтереси дитини, як свідка домашнього насильства, повинні враховуватися в обов'язковому порядку».
11. «Так, бо потерпий не завжди може адекватно оцінити загрозу собі, тому свідчення осіб, які бачили та можуть дати певну оцінку такої загрози обов'язково повинні бути враховані».

8. Чи вважаєте Ви за доцільне передбачити можливість застосування обмежувальних заходів кримінально-правового характеру до неповнолітніх?

- Так: 3224 респондентів (73,8 %)

- Ні: 1122 респондентів (25,7 %)

Разом з тим, респонденти прокоментували, які саме обмежувальні заходи можуть бути застосовані до неповнолітніх:

1. Направлення для проходження програми для кривдників або пробаційної програми.
2. Направлення на проходження програми для неповнолітніх кривдників.
3. Робота з психологом.
4. Потрібні спеціальні заходи для неповнолітніх.
5. Соціально-виховні роботи, профілактична робота.
6. Заборона перебувати за межами місця проживання у нічний час.

7. Заборона спілкування різними засобами зв'язку.

Також, респонденти надали коментар чому саме вони так вважають:

1. «Так, бо неповнолітні повинні нести загальну відповідальність з приводу домашнього насильства».
2. «Так, бо безкарність породжує рецидив».
3. «Так. Бо чим раніше почати виправляти протиправну поведінку, тим більший шанс на успіх».
4. «Ні, бо певні обмеження тільки спровокують загострення агресії».

9. Який строк є достатнім для застосування обмежувальних заходів? (дивись ч. 3 ст. 91-1 КК України)

- лише в межах від 1-12 місяців: **2 640 респондентів (60 %)**.

- більше 12 місяців, як виняток: **1 771 респондентів (40,3 %)**.

Разом з тим, респонденти зазначили, що строком обмежувальних заходів слід передбачити таким:

1. «Поки не відпала потреба»
2. «Безстроково»
3. «Збільшувати за повторні випадки»
4. «Термін на декілька років»
5. «Більше 12 місяців, і не як виняток»
6. «Продовжувати кожні три місяці до трьох років»
7. «На той період поки є загроза»
8. «Від 6 місяців»
9. «Залежить від того скільки триває насильство, якщо систематично, то треба назавжди ізолювати від родини»
10. «Після закінчення терміну обмежувального заходу, здійснювати постійний моніторинг ситуації в сім'ї»
11. «Призначатися безстроково, а зніматися за рішенням суду»
12. «Від 3 місяців до 3 років»
13. «Від 10 днів до 3 років, в залежності від складності випадку».

10. Яким на Вашу думку, може бути якісний контроль за поведінкою засуджених, до яких застосовано обмежувальні заходи?

- застосування електронного браслета **1 795 респондентів (41 %)**;
- GPS контроль за переміщенням особи через мобільний телефон **1 231 респондентів (28,1 %)**;
- створення окремих спеціалізованих установ для кривдників, з можливістю цілодобового перебування **2 710 респондентів (61,8 %)**.

Разом з тим, респондентами повідомлено про такі варіанти засобів контролю, як:

1. Одночасне застосування електронного браслету для кривдників та спеціальні електронні пристрої для постраждалих, які надсилають інформацію про наближення кривдника, як позитивний досвід Іспанії, Грузії, Румунії.
2. Нагляд, перевірка з боку правоохоронних органів.
3. Установи, які направлені на забезпечення кривдників тяжкою суспільно-корисною працею.

11. Чи вважаєте Ви за доцільне створення спеціалізованого суду з розгляду справ пов'язаних з домашнім насильством, у тому числі уведення відповідної спеціалізації у прокурорів, слідчих, дізнавачів? За можливістю поясніть чому.

- Так **1 988 респондентів (45,4 %)**
- Ні **2 378 респондентів (54,3 %)**

Разом з тим, респондентами повідомлено наступне.

1. «Особливо важливе створення спеціалізованого суду для оперативного реагування на випадки домашнього насильства. Що стосується спеціалізації, то важливе щоб люди задіяні у системі запобігання ГОН/ДН проходили відповідне навчання та через певний період часу змінювались, оскільки настає емоційне вигорання та зниження емпатії, що негативно впливає на хід справи.»
2. «Вважаю потрібна спеціалізація, тому що домашнє насильство відноситься до злочинів проти життя та здоров'я особи і розслідуються одними слідчими наприклад. Ці ж слідчі розслідують і інші злочини цієї категорії, такі як умисне вбивство чи умисне нанесення тяжких тілесних ушкоджень, що відносяться до категорії особливо тяжких та тяжких злочинів, тому слідчі та прокурори можуть менше уваги приділяти домашньому насильству як нетяжкому злочину.»
3. «Рахую створення спеціалізованих судів недоцільним, оскільки суди загальної юрисдикції розглядають сімейні спори, до яких можна "віднести" і сімейне насильство, а от участь спеціалізованого прокурора, слідчого чи дізнавача підвищило б рівень якості при розгляді справи.»

4. «Так, тому що тоді ці справи будуть розглядати вузькокваліфіковані фахівці і це пришвидшить вирішення домашнього насильства».
5. «Створення не є доцільним, але виділити із числа працівників суду, прокуратури відповідальних за напрямок роботи – так».
6. «Ні, так як кількість випадків не значна»
7. «На мою думку, якщо виробити правильно алгоритм дій всіх суб'єктів протидії домашнього насильства, тоді не має потреби в створенні окремої ланки».
8. «Це дуже делікатна і не проста тема для потерпілих, тому фахівці, які займаються такими справами мають пройти спеціалізовану підготовку».
9. «Зменшити навантаження на робітників, виокремивши якусь ланку для її вивчення спеціально навчених робітників - це нормальне явище, а не так, що один працівник працює за 10-ьох».
10. «У нас під час війни не має військового трибуналу, а тут окремий суд? А от спеціалізація має право на існування».
11. «Не потрібно розділяти судовий устрій, просто потрібно виділити окремих суддів для розгляду цих вироків (при відпустці чи лікарняному щоб могли взаємозамінити) і це їм не було обтяженням при призначенні справ.»
12. «Не бачу необхідності: працівники правоохоронних органів є достатньо компетентними, щоб розібратися із такими випадками, враховуючи скільки зараз проводиться тренінгів на цю тему. Для допомоги вони можуть звертатися до відповідних соціальних служб та спеціалістів (психологів тощо).».
13. «Так, бо справи по насильству потребують більш поглибленого вивчення та розгляду вузькопрофільними спеціалістами, а також для більш ефективного захисту потерпілих від насильства, особливо зараз, під час війни».
14. «Ні, бо це великі додаткові витрати, можливо пройти підвищення кваліфікації діючим суддям, прокурорам, слідчим, дізнавачам».
15. «Створення спеціалізованого суду, є не доречним, але доцільно запровадження спеціалізації у суддів, прокурорів, слідчих, дізнавачів».
16. «Дане питання має активно висвічуватися і постраждалі мають бачити і розуміти швидкий та ефективний правовий механізм їхнього захисту, тому що від швидкості механізму може залежати інколи життя жертви.».
17. «Спеціалізованих суд – недоцільно, адже у судової системи в цілому і так не найкращі часи. А от окрема спеціалізація у структурі правоохоронних органів чудово. Це дасть змогу зосередитися на конкретному напрямку та буде дієвим для надання реальної допомоги потерпілим з приділенням окремої уваги кожній конкретній ситуації».

12. Який факт, на Вашу думку, не впливає на віднесення справи до таких, що пов'язані з домашнім насильством? За можливістю, поясніть чому.

- спільне проживання **323 респондентів (7,4 %)**
- перебування у шлюбі **263 респондентів (6 %)**
- наявність родинного зв'язку **278 респондентів (6,4 %)**
- перебування у романтичних стосунках **1097 респондентів (25,1 %)**
- проживання у гуртожитку, притулку, та інших установах **840 респондентів (19,3 %)**
- усі факти впливають **2516 респондентів (57,7 %).**

Разом з тим, респондентами повідомлено, що:

1. «Необхідно наявність спільного побуту».
2. «Обрані факти не завжди впливають на віднесення справи до такої, що пов'язані з домашнім насильством. Перебуваючи у шлюбі люди можуть роками не проживати разом, не мати спільного побуту і взагалі не бачитись роками, теж саме стосується і родинного зв'язку»
3. «Справа у людях, а не у тому чи вони узаконили свої відносини»
4. «Звично думати що сім'я, це чоловік жінка та діти, але досить багато сімей живуть з мешканцями без родинних зв'язків, тому домашнє насилля стосується всіх мешканців, що проживають на одній території»
5. «Насильство є насильством незалежно від назви місця проживання і назви стосунків»
6. «На місцях таке широке застосування законодавства створює складність для відпрацювання правопорушень що виникли в сім'ї та дійсно для спільного мешкання. Тому що інші підрозділи намагаються користуватись цим законодавством з метою зменшити на себе навантаження. А також умовним жертвам які лобіюють свої інтереси для вирішення сімейних питань, якщо вони ознайомлені із діючим законодавством»
7. «Яким чином, може бути вчинене домашнє насильство "колишнім або колишньою" співмешканцем і т.д., якщо вони лише разом іноді вживають спиртне але побуту спільного не мають, сімейного життя і т.д. або їм приходится жити разом через життєві фактори, хоча вже мають свої різні життя?»
8. «Факт ДН полягає в тому, що особи мають спільно проживати, не в залежності чи перебувають у шлюбі чи мають родинний зв'язок».

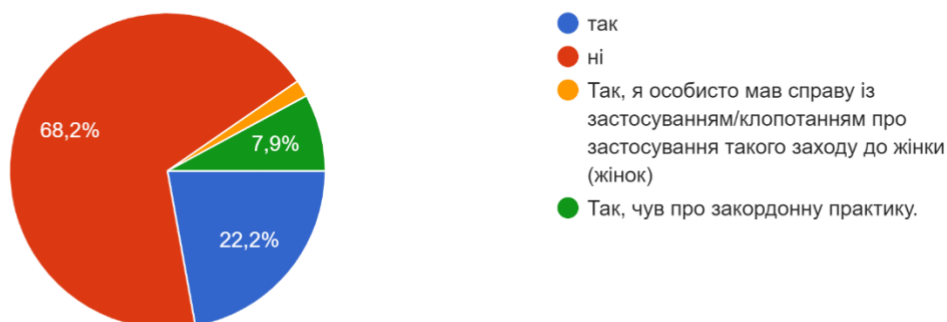
13. На підставі яких даних (у формулюванні обвинувачення; враховуючи зазначення в обвинувальному акті обставини, що обтяжує покарання; фактичні обставини викладені у обвинувальному акті; тощо), у разі відсутності відповідної вказівки у диспозиції статті КК України, судом встановлюється віднесення діяння до такого, що пов'язане з домашнім насильством? Наприклад, коли чоловік викрав гаманця у своєї дружини.

13. На підставі яких даних (у формулюванні обвинувачення; враховуючи зазначення в обвинувальному акті обставини, що обтяжує по...оли чоловік викрав гаманця у своєї дружини.
4 400 відповідей



14. Чи відомі Вам випадки застосування обмежувальних заходів до жінок, які вчинили домашнє насильство?

14. Чи відомі Вам випадки застосування обмежувальних заходів до жінок, які вчинили домашнє насильство?
4 400 відповідей



Додаток Г
Запит на отримання публічної інформації до Державної судової
адміністрації та їх відповідь

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМ
ЗЛОЧИННОСТІ ІМЕНІ АКАДЕМІКА В. В. СТАШИСА

61002, м. Харків, вул. Пушкінська, 49. тел.: (057) 700-65-81.

E-mail: officemanager@apnu.rol.net.ua

02.02.2023 р. № 39-01-26

В.о. голови ДСА України
Сергію ЧОРНУЦЬКОМУ

01601, м. Київ, вул. Липська, 18/5
inbox@court.gov.ua

Шановний Сергію Петровичу!

Науково-дослідним інститутом вивчення проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса Національної академії правових наук України в межах дисертаційного дослідження аспірантки відділу дослідження проблем кримінального права Олійниченко А. Є. за темою «Обмежувальні заходи кримінально-правового характеру, що застосовуються до осіб, які постраждали від домашнього насильства», проводиться аналіз судової практики щодо призначення обмежувальних заходів, закріплених статтями 91¹ Кримінального кодексу України (далі – КК України).

У зв'язку з цим просимо Вас звернути увагу на проблеми, які існують сьогодні в судовій системі України щодо питань призначення судами обмежувальних заходів, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство, закріплених ст. 91¹ КК України.

Законодавче закріплення обмежувальних заходів на рівні кримінально-правового регулювання є дієвим кроком держави з метою забезпечення безпеки осіб, які постраждали від домашнього насильства. Запровадження додаткових заходів, спрямованих на створення запобіжних та захисних кримінально-правових механізмів боротьби з домашнім насильством, є результатом забезпечення відповідності законодавства України сучасним європейським стандартам у цій сфері та нагальним потребам українського суспільства. Зокрема, таким стандартом для України наразі є ратифікована у червні 2022 року Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська Конвенція).

Разом із цим відповідно до ст. 11 Стамбульської Конвенції передбачено зобов'язання держав-сторін регулярно збирати відповідні дезагреговані

статистичні дані про випадки всіх форм насильства, кількість винесених вироків, а також ефективність заходів, ужитих для виконання Стамбульської Конвенції.

На підставі вивчення відкритих даних, висвітлених на офіційному сайті Судової влади України за посиланням: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/nasilstvo_21, зокрема щодо інформації про результати розгляду справ у сфері протидії домашньому насильству, виявлено відсутність статистичних даних щодо розгляду повного переліку справ, пов'язаних із домашнім насильством. Наявна інформація лише щодо проваджень стосовно статей 126¹ та 390¹ КК України, що не є повним їх переліком. Адже до кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством, можуть бути віднесені будь-які діяння, передбачені Особливою частиною КК України, обставини вчинення якого свідчать про наявність у діянні хоча б одного з елементів (ознак) домашнього насильства, перелічених у ст. 1 Закону № 2229-VIII, незалежно від того, чи вказано їх в інкримінованій статті (частині статті) КК України як конститутивну ознаку злочину або відображено як обставину, що обтяжує кримінальну відповідальність.

Також відсутня інформація щодо кількості проваджень, в яких вирішено питання щодо застосування обмежувальних заходів, закріплених ст. 91¹ КК України.

У зв'язку із вищезазначеним, з метою практичного аналізу та підготовки обґрунтованих наукових і законотворчих пропозицій просимо:

1) надати інформацію щодо кількості призначених судами загальної юрисдикції обмежувальних заходів, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство, згідно із ст. 91¹ КК України з моменту їх законодавчого запровадження;

2) повідомити, яка існує перешкода щодо висвітлення статистичної інформації щодо кількості проваджень, в яких вирішено питання щодо застосування обмежувальних заходів, закріплених ст. 91¹ КК України на офіційному сайті Судової влади України;

3) надати статистичну інформацію за 2021-2022 рр. про розгляд повного переліку справ, пов'язаних із домашнім насильством, окрім статей 126¹ та 390¹ КК України;

4) повідомити, яка існує перешкода щодо висвітлення статистичної інформації про розгляд повного переліку справ, пов'язаних з домашнім насильством, окрім статей 126¹ та 390¹ КК України. Адже враховуючи офіційну статистику Офісу Генерального прокурора, висвітлену в Єдиному звіті про кримінальні правопорушення у державі, серед облікованих кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством, охоплено не лише

кримінальні правопорушення, передбачені статтями 126¹ та 390¹ КК України, а й інші злочини та проступки, пов'язані з домашнім насильством;

5) надати інформацію стосовно практики судів щодо застосування обмежувальних заходів за ст. 91¹ КК України, зокрема, правові позиції, правові висновки з розгляду судами справ, пов'язаних із домашнім насильством, а також проблемні питання щодо застосування останніх.

Відповідь просимо надати шляхом надсилання інформації на електронну адресу аспірантки НДІ ВПЗ ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України Олійниченко А. Є. (Angelina.oliinychenko@gmail.com; конт. тел.: +380508483404).

Заздалегідь дякуємо за ґрунтовну відповідь. Готові надати аналітичні матеріали, а також залучитися до будь-яких форм обговорення питань, порушених у зверненні.

З повагою
директор



Владислава БАТИРГАРЕЄВА



ДЕРЖАВНА СУДОВА АДМІНІСТРАЦІЯ УКРАЇНИ
ДСА України

вул. Липська, 18/5, м. Київ, 01601, тел. 277-76-86, факс 277-76-11,
e-mail: inbox@court.gov.ua, web: <http://www.dsa.court.gov.ua>, код ЄДРПОУ 26255795

06.03.2023 № 15-2592/РБ
на № _____ від _____

**Науково-дослідний інститут
вивчення проблем злочинності
імені академіка В. В. Сташиса**

Angelina.oliinychenko@gmail.com

Про надання інформації

ДСА України розглянула лист Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса від 02.02.2023 № 39-01-26 та повідомляє, що запитувана інформація не обліковується в звітності судів, що подається до ДСА України.

Виконуючи повноваження щодо ведення судової статистики, ДСА України формує узагальнену інформацію щодо руху судових справ (проваджень) у порядку кримінального судочинства, кількості потерпілих осіб, засуджених осіб та види покарання. Зазначена інформація обліковується за статтями Кримінального кодексу України.

Запровадження додаткових запропонованих критеріїв призведе до значного розширення обсягів наявних статистичних показників, що суперечитиме вимогам статті 4 Закону України "Про офіційну статистику" у частині дотримання принципів оптимальності звітної навантаження на респондентів та ефективності витрат.

Водночас повідомляємо, що згідно зі статтею 3 Закону України "Про доступ до судових рішень" (далі – Закон) для доступу до судових рішень судів ДСА України забезпечує ведення Єдиного державного реєстру судових рішень (далі – Реєстр).

Статтею 4 Закону встановлено, що судові рішення, внесені до Реєстру, є відкритими для безоплатного цілодобового доступу на офіційному вебпорталі судової влади України. Загальний доступ до судових рішень на офіційному вебпорталі судової влади України забезпечується з дотриманням вимог статті 7 цього Закону. Для реалізації права доступу до судових рішень, внесених до Реєстру, користувачу надаються можливості пошуку, перегляду, копіювання та роздрукування судових рішень або їхніх частин.

Також інформуємо, що відповідно до Закону України "Про судоустрій і статус суддів" аналіз судової статистики, вивчення та узагальнення судової практики здійснюють апеляційні суди, вищі спеціалізовані суди та Верховний Суд.

Заступник Голови

Сергій ЧОРНУЦЬКИЙ

Додаток Д
Запит на отримання публічної інформації до Офісу Генерального
прокурора та їх відповідь

Офіс Генерального прокурора
01011, м. Київ, вул. Різницька, 13/15

Олійниченко Ангеліна Євгенівна

ЗАПИТ

в порядку Закону України «Про доступ до публічної інформації»

Відповідно до п. 4 Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення, затвердженого наказом Генерального прокурора № 298 від 30.06.2020, держателем Реєстру є Офіс Генерального прокурора. Згідно із розділом III вказаного Положення, Держатель має доступ до ЄРДР у повному обсязі. Відповідно до розділу V вказаного Положення, на підставі внесених Реєстраторами відомостей про кримінальні правопорушення та результати досудового розслідування формується єдина звітність про стан кримінальної протиправності та про роботу органів досудового розслідування.

Враховуючи викладене, з метою вивчення проблеми кваліфікації кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством, дослідження статистичних даних з ЄРДР та використання їх під час написання дисертації на тему: «Обмежувальні заходи кримінально-правового характеру, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство», керуючись положеннями Закону України «Про доступ до публічної інформації», прошу надати наступну інформацію:

- статистичні дані щодо кількості зареєстрованих кримінальних правопорушень (злочинів та проступків), пов'язаних з домашнім насильством та результати їх досудового розслідування за видами правопорушень за 2021-2022 рр.;
- відповідно до Єдиному звіті про кримінальні правопорушення по державі, висвітлено інформацію про обліковані злочини та проступки, пов'язані з домашнім насильством. У зв'язку з цим, прошу повідомити, чим керуються особи, які вносять дані до ЄРДР, вказуючи що кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством. Також, прошу повідомити, які відмітки в ЄРДР автоматично вказують на вчинення кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством (за допомогою яких і формується статистична звітність).
- повідомити на якій стадії судового розгляду та в якій формі прокурором заявляється або вказується про необхідність застосування обмежувальних заходів кримінально-правового характеру (ст. 91-1 Кримінального кодексу України).

02.02.2023



Ангеліна ОЛІЙНИЧЕНКО



Прокуратура України
ОФІС ГЕНЕРАЛЬНОГО ПРОКУРОРА

вул. Різницька, 13/15, м. Київ, 01011 факс: (044) 280-26-03
e-mail: office@gp.gov.ua, web: www.gp.gov.ua
Код ЄДРПОУ 00034051

08.02.2023 № 273-168ВІХ-23

На № _____ від _____

Ангеліні Олійниченко

angelina.oliinychenko@gmail.com

На Ваш запит щодо надання інформації про кількість зареєстрованих упродовж 2021–2022 років кримінальних правопорушень (злочинів та проступків), пов'язаних з домашнім насильством та результати їх досудового розслідування за видами правопорушень, а також роз'яснення порядку формування у Єдиному реєстрі досудових розслідувань (далі - Реєстр, ЄРДР) показників обліку кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством та з інших питань роз'яснюємо, що згідно із Законом України «Про доступ до публічної інформації» публічна інформація – це відображена та задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформація, що була отримана або створена в процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, передбачених чинним законодавством, або яка знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених цим Законом.

Визначальним для публічної інформації є те, що вона повинна бути заздалегідь готовим, зафіксованим продуктом, отриманим або створеним суб'єктом владних повноважень у процесі виконання своїх обов'язків.

Закон не передбачає надання пояснень, роз'яснень, проведення перевірок, виокремлення, створення нової інформації за наведеними запитувачами критеріями тощо.

Повідомляємо, що порядок обліку кримінальних правопорушень, осіб, які їх вчинили та результатів їх розслідування унормовано Положенням про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення, затвердженим наказом Генерального прокурора від 30.06.2020 № 298 (далі - Положення).

Внесення відомостей до інформаційної системи ЄРДР здійснюється на підставі матеріалів кримінального провадження шляхом фіксації Реєстратором інформації у електронній картці Реєстру, зокрема про мотив правопорушення, характер насильства (фізичний, сексуальний, психологічний, економічний) та різновид суб'єктності учинення (подружжя, батьки, діти, опікуни, піклувальники

Офіс Генерального прокурора
08.02.2023 №273-168ВІХ-23



тощо) кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством (пункт 3 Глави 2 Розділу I Положення, Додатки 2, 4 до Положення).

При визначенні та внесенні відомостей до Реєстру про кримінальні правопорушення, пов'язані з домашнім насильством, користувачі керуються Кримінальним, Сімейним кодексами України, Житловим кодексом Української РСР та Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (пункту 6 Глави 4 Розділу II Положення).

Крім того повідомляємо, що відомості про зареєстровані кримінальні правопорушення (провадження) та результати їх розслідування, узагальнюються у звітності за формою № 1 «Єдиний звіт про кримінальні правопорушення», яка формується на підставі даних, внесених до Реєстру користувачами інформаційної системи, щомісячно, наростаючим підсумком з початку звітного періоду (року) у розрізі статей та розділів Кримінального кодексу України за регіоном вчинення злочину.

З огляду на викладене надсилаємо дані про кількість зареєстрованих упродовж 2021–2022 років кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством, окремо за статтею 126¹ (Домашнє насильство) КК України та результати їх досудового розслідування, відповідно до звітності за формою № 1 «Єдиний звіт про кримінальні правопорушення».

Крім того повідомляємо, що відповідно до частини 2 статті 2 Закону України «Про доступ до публічної інформації» його дія не поширюється на відносини у сфері звернень громадян, які регулюються спеціальним законом.

Пленум Вищого адміністративного суду України, даючи роз'яснення адміністративним судам щодо забезпечення однакового застосування положень законодавства про доступ до публічної інформації, у своїй постанові № 10 від 29.09.2016 «Про практику застосування адміністративними судами законодавства про доступ до публічної інформації» зазначив, що Закон України «Про доступ до публічної інформації» «не поширюється на відносини у сфері звернень громадян щодо надання юридичної консультації, проведення аналізу правових норм стосовно конкретних обставин, повідомлених запитувачем інформації, тощо».

Ураховуючи викладене запитувана інформація в частині надання роз'яснень щодо на якій стадії судового розгляду та у якій формі прокурором заявляється, або вказується про необхідність застосування обмежувальних заходів кримінально-правового характеру виходить за межі правового регулювання Закону України «Про доступ до публічної інформації».

У разі незгоди з отриманою відповіддю, відповідно до статті 23 Закону України «Про доступ до публічної інформації» Ви маєте право оскаржити її до керівництва Офісу Генерального прокурора або до суду.

Додаток на: 1 арк.

Начальник відділу розгляду
запитів на публічну інформацію



Андрій СЬОМІЧ

Відомості
про зареєстровані упродовж 2021-2022 років кримінальні правопорушення (провадження),
пов'язані з домашнім насильством, у тому числі за сттею 126-1 КК України та результати їх досудового розслідування

(за даними статистичної звітності за формою №1 "Єдиний звіт про кримінальні правопорушення")

Рік	Стаття КК України		Зареєстровано кримінальних правопорушень у звітному періоді	Кримінальні правопорушення, у яких провадження закрито		Обліковано* кримінальних правопорушень у звітному періоді	у т.ч.
				Усього	у т.ч. за п.п. 1, 2, 4, 6, 9-1 ч. 1 ст. 284 КПК України		кримінальні правопорушення, за якими провадження направлені до суду (п.п. 2,3 ст. 283 КПК України)
2021	Усього вчинено кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством		5 702	909	902	4 800	4 501
	у т.ч.	Домашнє насильство, ст. 126-1 КК України	3 334	906	902	2 432	2 136
2022	Усього вчинено кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством		3 942	586	582	3 360	3 107
	у т.ч.	Домашнє насильство, ст. 126-1 КК України	2 080	582	582	1 498	1 249

* - Без урахування кримінальних правопорушень, виключених з обліку у зв'язку із закриттям провадження на підставі п.п. 1, 2, 4, 6, 9-1 ст. 284 КПК України

Додаток Е
Запит на отримання публічної інформації до Державної установи «Центру
пробації» та їх відповідь

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМ
ЗЛОЧИННОСТІ ІМЕНІ АКАДЕМІКА В. В. СТАШИСА

61002, м. ХАРКІВ, ВУЛ. ПУШКІНСЬКА, 49. ТЕЛ.: (057) 700-65-81.
E-mail: officemanager@apnu.rol.net.ua

02.02.2023 р. № 40-01-55

Директору Державної установи
«Центр пробації»
Олегу ЯНЧУКУ

04050, м. Київ, вул. Юрія Іллєнка, 81
shtab@probation.gov.ua

Шановний Олеже Борисовичу!

Науково-дослідним інститутом вивчення проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса Національної академії правових наук України в межах дисертаційного дослідження аспірантки відділу дослідження проблем кримінального права Олійниченко А. Є. за темою «Обмежувальні заходи кримінально-правового характеру, що застосовуються до осіб, які постраждали від домашнього насильства», проводиться аналіз практики щодо виконання обмежувальних заходів, закріплених ст. 91¹ Кримінального кодексу України (далі – КК України).

У зв'язку з цим, просимо Вас звернути увагу на проблеми, які існують сьогодні щодо виконання призначених судами обмежувальних заходів, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство, закріплених ст. 91¹ КК України.

Законодавче закріплення обмежувальних заходів на рівні кримінально-правового регулювання є дієвим кроком держави з метою забезпечення безпеки осіб, які постраждали від домашнього насильства. Запровадження додаткових заходів, спрямованих на створення запобіжних та захисних кримінально-правових механізмів боротьби з домашнім насильством, є результатом забезпечення відповідності законодавства України сучасним європейським стандартам у цій сфері та нагальним потребам українського суспільства. Зокрема, таким стандартом для України наразі є ратифікована у червні 2022 року Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська Конвенція).

Разом із цим відповідно до ст. 11 Стамбульської Конвенції передбачено зобов'язання держав-сторін регулярно збирати відповідні дезагреговані статистичні дані про випадки всіх форм насильства, кількість винесених вироків, а також ефективність заходів, ужитих для виконання Стамбульської Конвенції.

Відповідно до ч. 4 ст. 91¹ Кримінального кодексу України контроль за поведінкою засуджених, до яких застосовано обмежувальні заходи, здійснює орган пробачії за місцем проживання засудженого. Також одним із видів обов'язків, які можуть бути покладені судом до засудженого за злочин, пов'язаний з домашнім насильством, згідно із п. 5 ч. 1 ст. 91¹ КК України є направлення вказаної особи для проходження програми для кривдників або пробачійної програми.

У зв'язку з вищезазначеним, з метою практичного аналізу та підготовки обґрунтованих наукових і законотворчих пропозицій прошу надати інформацію щодо такого:

1. Яким чином здійснюється контроль органами пробачії за поведінкою засуджених, до яких застосовано обмежувальні заходи?

2. Чи ведеться облік здійснення такого контролю органами пробачії за поведінкою засуджених, до яких застосовано обмежувальні заходи? У разі ведення обліку прошу надати статистичні або інші наявні дані з моменту законодавчого закріплення останніх з 11.01.2019 р. (кількість засуджених, за якими встановлювався контроль, вид такого контролю, вид обов'язку, покладеного на засудженого судом, передбаченого ч. 1 ст. 91¹ КК України, тощо);

3. Чи здійснюється органами пробачії контроль лише за засудженими, на яких покладено судом обов'язки, передбачені ст. 91¹ КК України, чи також за особами, яких звільнено від кримінальної відповідальності та одночасно з цим покладено судом обов'язки, передбачені ст. 91¹ КК України?

4. Які існують практичні проблеми здійснення контролю органами пробачії за поведінкою засуджених, до яких застосовано обмежувальні заходи, передбачені ст. 91¹ КК України?

5. Як орган пробачії вбачає за можливе покращити ситуацію із застосуванням та здійсненням контролю за поведінкою засуджених, на яких покладено судом обов'язки, передбачені ст. 91¹ КК України?

Відповідь просимо надати у визначений законом термін, шляхом надсилання відповіді на електронну адресу аспірантки НДІ ВПЗ ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України Олійниченко А. Є. (Angelina.oliinychenko@gmail.com; конт. тел.: +380508483404).

Заздалегідь дякуємо за ґрунтовну відповідь. Готові надати аналітичні матеріали, а також залучитися до будь-яких форм обговорення з питань, порушених у нашому зверненні.

З повагою
директор



Владислава БАТИРГАРЕЄВА



МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА УСТАНОВА «ЦЕНТР ПРОБАЦІЇ»
(Центр пробації)

вул. Юрія Іллєнка, 81, м. Київ, 04050, тел. (044) 350 83 05, E-mail: shtab@probation.gov.ua
 сайт: www.probation.gov.ua, код згідно з ЄДРПОУ 41847154

від _____ 20 ____ р. № _____

На № 40-01-55 від 02.02.2023 р.

**Науково-дослідний інститут
 вивчення проблем злочинності
 імені академіка В. В. Сташиса
 Національної академії правових
 наук України**

вул. Пушкінська, 49, м. Харків, 61002
 E-mail: Angelina.oliinychenko@gmail.com

У Державній установі «Центр пробації» постійно вивчаються питання, що стосуються практичної діяльності персоналу уповноважених органів з питань пробації. Проблеми, які існують нині щодо виконання призначених судами обмежувальних заходів відносно осіб, які вчинили домашнє насильство, закріплених статтею 91¹ КК України, пов'язані з реалізацією пробаційних програм, які призначаються судом відносно засуджених до покарання у виді громадських робіт або штрафу.

Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» від 06.12.2017 № 2227-VII Загальну частину Кримінального кодексу України доповнено розділом XIII¹ «Обмежувальні заходи».

Цим же Законом статтю 76 після частини першої доповнено новою частиною такого змісту: «2. На осіб, засуджених за злочини, пов'язані з домашнім насильством, суд може покласти інші обов'язки та заборони, передбачені статтею 91¹ цього Кодексу».

Відповідно до частини 1 статті 6 Закону України «Про пробацію» завданнями пробації є, зокрема, виконання певних видів покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та реалізація пробаційних програм відносно осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням.

Згідно з пунктом 3 Порядку розроблення та реалізації пробаційних програм, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 18.01.2018 № 24, пунктом 4 частини 3 статті 76 Кримінального кодексу України, абзацем 3 частини 1 статті 13 Кримінально-виконавчого кодексу України, пунктом 5 частини 1 статті 6 Закону України «Про пробацію», частиною 3 статті 10 Закону



UB
 Державна установа «Центр пробації»
 №1402/45/Ян-23 від 06.03.2023
 КЕП: Янчук О. Б. 06.03.2023 09:43
 3ED5083160DBC59B04000000EED50500D5B77D00

України «Про пробацію», частиною 10 статті 28 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» – реалізація пробаційних програм здійснюється відносно осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням.

Ураховуючи зазначене вище, обов'язок направлення для проходження пробаційної програми відповідно до пункту 5 частини 1 статті 91¹ Кримінального кодексу України не буде суперечити законодавству лише у випадку його покладення на осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням, згідно зі статтею 75 Кримінального кодексу України.

Ураховуючи, що відповідно до ст. 91¹ КК України обмежувальні заходи призначаються одночасно з призначенням покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, або звільненням від відбування покарання, і є додатковими обов'язками для кримінальника, контроль за поведінкою таких засуджених здійснюється уповноваженими органами з питань пробації в межах їх повноважень, визначених Порядком здійснення нагляду та проведення соціально-виховної роботи з засудженими до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, затверджений наказом Міністерства юстиції України від 29.01.2019 № 272/5.

Центром пробації узагальнюється інформація про кількість судових рішень, які надійшли на виконання до уповноважених органів з питань пробації, відносно засуджених, яким відповідно до судового рішення призначено обмежувальні заходи, передбачені статтею 91¹ КК України.

Надходження зазначених судових рішень має тенденцію до збільшення і розподіляється таким чином:

Рік, у якому судові рішення надійшло до уповноваженого органу з питань пробації	Кількість судових рішень, що надійшло на виконання до уповноваженого органу з питань пробації
2019	1
2020	12
2021	16
2022	18

Практичні проблеми здійснення контролю уповноваженими органами з питань пробації за поведінкою суб'єктів пробації, на яких покладено судом обов'язки, передбачені ст. 91¹ КК України, представлені до прикладу, судовими рішеннями:

1) Галицького районного суду Івано-Франківської області особу засуджено до 240 годин громадських робіт і на підставі пункту 5 частини 1 статті 91¹ Кримінального кодексу України до засудженого застосовано обмежувальні заходи, а саме: направити для проходження програми для кримінальників або пробаційної програми.

За клопотанням органу пробації ухвалою цього суду було роз'яснено, що на орган пробації покладається виконання вироку суду в частині виконання покарання у виді громадських робіт;

2) Ізмаїльського міськрайонного суду Одеської області особу засуджено до 150 годин громадських робіт і на підставі пунктів 3, 4, 5 частини 1 статті 91¹ Кримінального кодексу України до засудженого застосовано строком на три місяці обмежувальні заходи, а саме: «заборонити наблизитися на відстань ближче ніж на 200 м до місця, де потерпіла може постійно чи тимчасово проживати», «заборонити листування, телефонні переговори з потерпілою та інші контакти через засоби зв'язку чи електронних комунікацій особисто або через третіх осіб», «направити для проходження пробаційної програми «Подолання агресивної поведінки».

За цим фактом працівниками органу пробації поінформовано Ізмаїльську місцеву прокуратуру, проте зворотного зв'язку не було.

Після відпрацювання призначених засудженому 150 годин громадських робіт, до Ізмаїльського міськрайонного суду Одеської області надіслано повідомлення про зняття суб'єкта пробації з обліку, ураховуючи відбуття призначеного покарання. З суду будь-якої інформації про необхідність виконання інших обмежувальних заходів, зазначених у судовому рішенні, не надходило.

Порядок виконання уповноваженими органами з питань пробації судових рішень про призначення покарання у виді штрафу, затверджений наказом Міністерства юстиції України від 27.04.2018 № 1301/5, визначають підстави зняття з обліку засуджених осіб, згідно з якими засуджена особа знімається з обліку після відбуття громадських робіт та після сплати штрафу. З урахуванням вищевикладеного, у разі отримання судового рішення, яким особу засуджено до покарання у виді громадських робіт або штрафу з покладанням обов'язку пройти пробаційну програму, уповноважені органи з питань пробації звертаються до місцевого суду, в межах територіальної юрисдикції якого засуджений відбуває покарання, з клопотанням про вирішення судом питань, пов'язаних із виконанням вироку, на підставі частини 14 статті 537 Кримінального процесуального кодексу України, та інформують органи прокуратури.

Ураховуючи викладене, та з метою вдосконалення національного законодавства в частині захисту конституційних прав, свобод та інтересів осіб під час виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, Центром пробації підготовлено пропозиції щодо внесення змін до нормативно-правових актів України в частині визначення порядку виконання вироків суду відносно засуджених, звільнених від відбування покарання з випробуванням, на яких покладено обов'язок виконувати заходи, передбачені пробаційною програмою, що внесені на розгляд Верховної Ради України народними депутатами України Бакумовим О.С. та ін. (реєстр. № 8235 від 28 листопада 2022 року).

Директор

Олег ЯНЧУК

Додаток Ж

Аналіз судової практики щодо застосування обмежувальних заходів до осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством

№ п/п	Форма судового рішення	Номер провадження	Дата ухвалення	Кримінальне правопорушення	Обтяжуюча обставина	Обвинувачений	Потерпілий	Відповідальність		Застосування обмежувального заходу за ст. 91-1 КК	Строк
				Передумова (кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством)		Суб'єкт кримінального правопорушення	Складова об'єкту кримінального правопорушення	Умова	Підстава	Вид обов'язку	
1.	вирок	1-кп/473/153/2019	02.04.2019	ст. 126-1 КК фізичне насильство	п. 6) ч. 1 ст. 67	чоловік	мати	один місяць арешту	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	Не вказано
2.	вирок	1-кп/475/66/19	04.04.2019	ч. 2 ст. 125 КК фізичне насильство	-	чоловік	сестра	штраф (850 грн)	Заява потерпілого	п. 3) ч. 1 ст. 91-1 заборона наближатися на визначену відстань (50 метрів)	3 місяці
3.	вирок	1-кп/583/181/19	24.04.2019	ч. 1 ст. 125 КК фізичне насильство	п. 6) та п. 6-1) ч. 1 ст. 67	чоловік	донька	штраф (850 грн)	Заява прокурора	Відхилено пропозицію застосування п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	-
4.	вирок	146/417/19	22.05.2019	ч. 2 ст. 125 КК фізичне насильство	-	чоловік	співмешканка	штраф (850 грн)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження пробачійної програми)	Не вказано
5.	вирок	1-кп/473/236/2019	04.06.2019	ч. 1 ст. 125 КК, ст. 128 КК фізичне насильство	п. 6) ч. 1 ст. 67	чоловік	малолітній син	Громадські роботи (150 та 240 годин)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	3 місяці
6.	вирок	1-кп/181/69/19	17.07.2019	ст. 126-1 КК психологічне насильство	п. 6) та п. 6-1) ч. 1 ст. 67	жінка	мати	Обмеження волі на строк до 1 рік Звільнення від відбування покарання	-	-	-

7.	вирок	1-кп/130/215/2019	18.09.2019	ч. 2 ст.125 та ч. 1 ст. 185 КК фізичне насильство	-	чоловік	колишня дружина	Громадські роботи (150 годин) <i>Позбавлення волі (3 роки)</i> Звільнення від відбування покарання	-	-	-
8.	вирок	1-кп/753/876/19	24.09.2019	ч. 1 ст.122 КК фізичне насильство	-	чоловік	колишня дружина	Виправні роботи (один рік) <i>Звільнення від відбування покарання</i>	Заява представника (відхилено)	-	-
9.	вирок	1-кп/181/102/19	23.10.2019	ст. 126-1 КК психологічне насильство	п. 6-1) ч. 1 ст. 67	чоловік	співмешканка	Громадські роботи (240 годин)	Судове рішення	п. 1) ч. 1 ст.91-1 (заборона перебувати в місці спільного проживання) та п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	2 місяці
10.	вирок	1-кп/159/173/19	28.10.2019	ч. 2 ст.125 КК фізичне насильство	п. 6-1) ч. 1 ст. 67	чоловік	дружина	Громадські роботи (200 годин)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	1 місяць
11.	вирок	1-кп/473/410/2019	13.11.2019	ч. 2 ст.125 КК фізичне насильство	-	чоловік	співмешканка	Громадські роботи (200 годин)	Судове рішення	п. 4) ч. 1 ст. 91-1 (заборона листування, телефонних переговорів) п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	3 місяці
12.	вирок	1-кп/185/781/19	13.11.2019	ст. 126-1 КК психологічне насильство	п. 6) ч. 1 ст. 67	чоловік	мати	<i>Обмеження волі на строк 3 роки</i> Звільнення від відбування покарання	Заява прокурора та потерпілої	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	3 місяці
13.	вирок	1-кп/194/218/19	20.11.2019	ст. 126-1 КК психологічне насильство	п. 6) ч. 1 ст. 67	жінка	бабуся	Громадські роботи (150 годин)	Рішення суду - не застосовувати	-	-
14.	вирок	1-кп/206/387/19	06.12.2019	ст. 126-1 КК психологічне насильство	п. 6) ч. 1 ст. 67	чоловік	бабуся	Три місяці арешту	Рішення суду - не застосовувати	-	-

15.	вирок	1-кп/194/219/19	16.12.2019	ст. 126-1 КК психологічне наси́льство	п. 6) ч. 1 ст. 67	жінка	мати	Громадські роботи (150 годин)	Рішення суду - не застосовувати	-	-
16.	вирок	1-кп/722/20/20	08.01.2020	ст. 126-1 КК психологічне наси́льство	п. 13) ч. 1 ст. 67	чоловік	колишня дружина	Обмеження волі на строк 1 рік Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 4) ч. 1 ст. 91-1 (заборона листування, телефонних переговорів)	3 місяці
17.	вирок	1-кп/473/105/2020	16.01.2020	ч. 1 ст.125 КК фізичне наси́льство	-	жінка	неповнолітня донька	штраф (680 грн)	Рішення суду - не застосовувати	-	-
18.	вирок	1-кп/396/243/19	22.01.2020	ст. 126-1 КК фізичне та психологічне наси́льство	п. 13) ч. 1 ст. 67	чоловік	співмешканка	Позбавлення волі на строк 1 рік Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	3 місяці
19.	вирок	1-кп/614/6/20	06.02.2020	ст. 126-1 КК психологічне наси́льство	п. 13) ч. 1 ст. 67	чоловік	колишня дружина	Громадські роботи (200 годин)	Судове рішення	п. 1) ч. 1 ст.91-1 (заборона перебувати в місці спільного проживання)	2 місяці
20.	вирок	1-кп/752/1212/20	12.02.2020	ст. 126-1 КК психологічне наси́льство	-	чоловік	дружина	Обмеження волі на строк 2 роки Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників та пробаційну програму)	2 місяці
21.	вирок	Справа № 755/2656/20	26.02.2020	ст. 126-1 КК психологічне наси́льство	-	чоловік	мати	Позбавлення волі на строк 2 роки Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників та пробаційну програму)	2 місяці
22.	вирок	1-кп/386/286/19	28.02.2020	ст. 126-1 КК психологічне наси́льство	-	чоловік	дружина	Громадські роботи (240 годин)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження пробаційної програми)	3 місяці
23.	вирок	1-кп/389/337/19	28.02.2020	ст. 126-1 КК психологічне наси́льство	-	чоловік	співмешканка	Громадські роботи (240 годин)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження пробаційної програми)	3 місяці
24.	вирок	1-кп/752/946/20	03.03.2020	ч. 1 ст.125 КК фізичне наси́льство	-	чоловік	колишня дружина	Громадські роботи (100 годин)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження	1 місяць

										програми для кривдників)	
25.	вирок	1-кп/483/67/2020	11.03.2020	ч. 1 ст.125 КК фізичне насильство	-	чоловік	колишня дружина	штраф (850 грн)	Судове рішення	п. 1) ч. 1 ст.91-1 (заборона перебувати в місці спільного проживання)	3 місяці
26.	вирок	1-кп/614/16/20	11.03.2020	ст. 126-1 КК психологічне насильство	п. 6) ч. 1 ст. 67	чоловік	дружина	Позбавлення волі на строк 1 рік Звільнення від відбування покарання	Рішення суду - не застосовувати	-	-
27.	вирок	1-кп/484/152/20р	17.03.2020	ст. 126-1 КК фізичне та психологічне насильство	п. 1) ч. 1 ст. 67	чоловік	колишня дружина	П'ять місяців та 5 днів арешту	-	-	-
28.	вирок	1-кп/185/384/20	08.04.2020	ст. 126-1 КК психологічне насильство	-	чоловік	дружина	Позбавлення волі на строк 1 рік Звільнення від відбування покарання	Заява прокурора та потерпілої	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	3 місяці
29.	вирок	1-кп/626/301/20	22.04.2020	ч. 1 ст. 122 КК фізичне насильство	п. 13) ч. 1 ст. 67	чоловік	співмешканка	Позбавлення волі на строк 2 роки Звільнення від відбування покарання	-	-	-
30.	вирок	1-кп/181/40/20	05.05.2020	ч. 1 ст. 125 КК фізичне насильство	-	чоловік	мати	Громадські роботи (180 годин)	Заява потерпілої - не застосовувати	-	-
31.	вирок	1-кп/722/30/20	07.05.2020	ст. 126-1 КК фізичне та психологічне насильство	п. 6) ч. 1 ст. 67	чоловік	мати	Обмеження волі на строк 1 рік Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 3) ч. 1 ст. 91-1 (заборона наближатися на відстань 100 метрів) та п. 4) ч. 1 ст. 91-1 (заборона листування, телефонних переговорів)	3 місяці
32.	вирок	1-кп/350/89/2020	12.05.2020	ст. 126-1 КК психологічне насильство	-	чоловік	мати колишньої дружини	Громадські роботи (240 годин)	Судове рішення	п. 3) ч. 1 ст. 91-1 (заборона наближатися на відстань 10 метрів)	6 місяців
33.	вирок	1-кп/181/62/20	14.05.2020	ч. 1 ст. 125 КК фізичне насильство	-	чоловік	жінка, з якою є спільна дитина, але разом ніколи не проживали	Штраф (850 грн)	Заява потерпілої	п. 3) ч. 1 ст. 91-1 (заборона наближатися на	3 місяці

										відстань 30 метрів)	
34.	вирок	1-кп/710/1320	22.05.2020	ст. 126-1 КК психологічне наси́льство	-	чоловік	співмешканка	Обмеження волі на строк 1 рік Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	2 місяці
35.	вирок	1-кп/710/1320	28.05.2020	ст. 126-1 КК психологічне та фізичне наси́льство	-	чоловік	співмешканка	Громадські роботи (150 годин)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	1 місяць
36.	вирок	1-кп/396/165/20	04.06.2020	ст. 126-1 КК психологічне та фізичне наси́льство	п. 13) ч. 1 ст. 67	чоловік	співмешканка	Громадські роботи (150 годин)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників або пробаційної програми)	3 місяці
37.	вирок	1-кп/444/165/2020	04.06.2020	ст. 126-1 КК психологічне наси́льство	-	чоловік	дружина	Громадські роботи (160 годин)	Судове рішення	п. 1) ч. 1 ст. 91-1 (заборона перебувати в місці спільного проживання)	1 місяць
38.	вирок	Справа № 370/3323/19	11.06.2020	ст. 126-1 КК психологічне та фізичне наси́льство	-	чоловік	співмешканка	Громадські роботи (150 годин)	Судове рішення - не застосовувати	-	-
39.	вирок	1-кп/448/54/20	18.06.2020	ст. 126-1 КК психологічне наси́льство	-	чоловік	дружина	Громадські роботи (160 годин)	Заява потерпілої та прокурора - не застосовувати	-	-
40.	вирок	Справа № 370/485/20	18.06.2020	ст. 126-1 КК психологічне наси́льство	п. 6) ч. 1 ст. 67	чоловік	мати	Арешт (3 місяці)	Судове рішення	п. 1) ч. 1 ст. 91-1 (заборона перебувати в місці спільного проживання)	3 місяці
41.	вирок	1-кп/710/20/20	19.06.2020	ст. 126-1 КК психологічне наси́льство	-	чоловік	сестра	Громадські роботи (180 годин)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	1 місяць
42.	вирок	1-кп/448/90/20	23.06.2020	ст. 126-1 КК психологічне наси́льство	-	чоловік	колишня дружина	Громадські роботи (150 годин)	Заява потерпілої та прокурора - не застосовувати	-	-

43.	вирок	1-кп/197/49/20	25.06.2020	ст. 126-1 КК психологічне насильство	-	чоловік	колишня дружина	Позбавлення волі на строк 2 роки Звільнення від відбування покарання	Заява потерпілої	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	Не зазначено
44.	вирок	1-кп/197/49/20	26.06.2020	ст. 126-1 КК психологічне насильство	п. 13) ч. 1 ст. 67	чоловік	дружина	Обмеження волі на строк 1 рік Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження пробачійної програми)	2 місяці
45.	вирок	Справа № 227/1703/20	26.06.2020	ст. 126-1 КК психологічне насильство	п. 13) ч. 1 ст. 67	чоловік	дружина	Обмеження волі на строк 1 рік Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження пробачійної програми)	2 місяці
46.	вирок	1-кп/623/261/2020	07.07.2020	ст. 126-1 КК психологічне насильство	п. 1) ч. 1 ст. 67	чоловік	мати	Позбавлення волі на строк 1 рік Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 1) ч. 1 ст. 91-1 (заборона перебувати в місці спільного проживання)	3 місяці
47.	вирок	1-кп/263/817/2020	09.07.2020	ст. 126-1 КК психологічне насильство	п. 13) ч. 1 ст. 67 та п. 6-1) ч. 1 ст. 67	чоловік	мати	Позбавлення волі на строк 1 рік Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників або пробачійної програми)	2 місяці
48.	вирок	1-кп/659/6/20	14.07.2020	ст. 126-1 КК психологічне насильство	п. 13) ч. 1 ст. 67	чоловік	співмешканка	Арешт (2 місяці)	Заява потерпілої - не застосовувати	-	-
49.	вирок	1-кп/243/660/2020	17.07.2020	ст. 126-1 КК психологічне насильство	п. 13) ч. 1 ст. 67 та п. 6-1) ч. 1 ст. 67	чоловік	співмешканка	Громадські роботи (150 годин)	Заява потерпілої Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників або пробачійної програми)	1 місяць
50.	вирок	Справа № 236/2103/20	22.07.2020	ст. 126-1 КК психологічне насильство	п. 13) ч. 1 ст. 67	чоловік	колишня дружина	Громадські роботи (180 годин)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників або пробачійної програми)	1 місяць
51.	вирок	1-кп/396/146/20	28.07.2020	ст. 126-1 КК психологічне насильство	п. 13) ч. 1 ст. 67 та п. 6-1) ч. 1 ст. 67	чоловік	співмешканка	Громадські роботи (150 годин)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для	1 місяць

										кривдників або пробаційної програми)	
52.	вирок	1-кп/457/66/20	12.08.2020	ст. 126-1 КК психологічне та фізичне насильство	п. 1) ч. 1 ст. 67	чоловік	мати	Громадські роботи (150 годин)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження пробаційної програми)	2 місяці
53.	вирок	1-кп/213/347/20	20.08.2020	ст. 126-1 КК психологічне та фізичне насильство	-	чоловік	співмешканка	Обмеження волі на строк 1 рік Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників або пробаційної програми)	3 місяці
54.	вирок	Справа № 289/1144/20	27.08.2020	ст. 126-1 КК психологічне насильство	-	чоловік	колишня дружина	Позбавлення волі на строк 1 рік Звільнення від відбування покарання	Судове рішення - Підстав не встановлено	-	-
55.	вирок	1-кп/656/124/20	31.08.2020	ч. 1 ст. 263 та ст. 126-1 КК психологічне насильство	п. 13) ч. 1 ст. 67	чоловік	співмешканка	Позбавлення волі на строк 3 роки Громадські роботи (160 годин)	Судове рішення - Підстав не встановлено	-	-
56.	вирок	1-кп/461/660/20	17.09.2020	ч. 1 ст. 122 КК фізичне насильство	п. 6-1) ч. 1 ст. 67	чоловік	мати	Позбавлення волі на строк 2 роки Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 1) ч. 1 ст. 91-1 (заборона перебувати в місці спільного проживання)	3 місяці
57.	вирок	1-кп/213/239/20	07.10.2020	ст. 126-1 КК психологічне насильство	-	чоловік	мати	Обмеження волі на строк 2 роки Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження пробаційної програми «Подолання агресивної поведінки»)	-
58.	вирок	Справа № 370/2079/20	07.10.2020	ст. 126-1 КК психологічне насильство	п. 6) та п. 6-1) ч. 1 ст. 67	чоловік	мати	Обмеження волі на строк 1 рік Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників або пробаційної програми)	1 рік
59.	вирок	1-кп/444/311/2020	07.10.2020	ст. 126-1 КК психологічне насильство	п. 6) та ч. 1 ст. 67	чоловік	мати	Обмеження волі на строк 1 рік Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників або	-

										пробачійної програми)	
60.	вирок	1-кп/444/311/2020	19.10.2020	ст. 126-1 КК психологічне насильство	-	чоловік	дружина	Громадські роботи (160 годин)	-	-	-
61.	вирок	1-кп/700/113/20	03.11.2020	ст. 126-1 КК психологічне насильство	п. 6) та п. 6-1) ч. 1 ст. 67	чоловік	мати	Громадські роботи (180 годин)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників або пробачійної програми)	2 місяці
62.	вирок	1-кп/617/86/20	09.11.2020	ст. 126-1 КК психологічне насильство	-	чоловік	колишня дружина	Обмеження волі на строк 3 роки Звільнення від відбування покарання	-	-	-
63.	вирок	1-кп/458/99/20	11.11.2020	ст. 126-1 КК психологічне та фізичне насильство	п. 13) ч. 1 ст. 67	чоловік	колишня дружина	Громадські роботи (240 годин)	Судове рішення	п. 1) ч. 1 ст.91-1 (заборона перебувати в місці спільного проживання)	2 місяці
64.	вирок	Справа № 214/5915/20	16.11.2020	ст. 126-1 КК психологічне насильство	п. 6) та п. 6-1) ч. 1 ст. 67	чоловік	мати	Обмеження волі на строк 2 роки?	Судове рішення	п. 1) ч. 1 ст.91-1 (заборона перебувати в місці спільного проживання) та п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників або пробачійної програми)	3 місяці
65.	вирок	1-кп/656/99/20	23.11.2020	ст. 126-1 КК психологічне насильство	п. 6) та п. 13) ч. 1 ст. 67	чоловік	мати	Обмеження волі на строк 2 роки Звільнення від відбування покарання	Судове рішення - Підстав не встановлено	-	-
66.	вирок	1-кп/214/1009/20	24.11.2020	ст. 126-1 КК психологічне насильство	-	чоловік	колишня дружина	Громадські роботи (150 годин)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	3 місяці
67.	вирок	1-кп/139/87/20	26.11.2020	ч. 1 ст. 125 КК фізичне насильство	п. 6-1) ч. 1 ст. 67	чоловік	дружина	Штраф (510 грн)	Клопотання потерпілої	п. 3) ч. 1 ст. 91-1 заборона наблизитися на визначену	3 місяці

										відстань (10 метрів)	
68.	вирок	1-кп/147/104/20	26.11.2020	ч. 1 ст. 125 КК фізичне наси́льство	-	чоловік	дружина	Громадські роботи (150 годин)	Судове рішення	п. 1) ч. 1 ст. 91-1 (заборона перебувати в місці спільного проживання) та п. 3) ч. 1 ст. 91-1 заборона наближатися на визначену відстань (50 метрів)	2 місяці
69.	вирок	1-кп/474/116/20	03.12.2020	ч. 1 ст. 126, ч. 1 ст. 129 КК фізичне та психологічне наси́льство	-	чоловік	колишня співмешканка	Громадські роботи (200 годин) <i>Обмеження волі на строк 1 рік</i> Звільнення від відбування покарання	Судове рішення Клопотання сторони обвинувачення про п.п. 1-2) ч.1 ст. 91-1 – судом відхилено	п. 3) ч. 1 ст. 91-1 заборона наближатися на визначену відстань (50 метрів)	3 місяці
70.	вирок	Справа № 370/2044/20	04.12.2020	ст. 126-1 КК психологічне наси́льство	п. 6) ч. 1 ст. 67	чоловік	мати та батько похилого віку (особи, з інвалідністю)	<i>Арешт на строк 2 місяці</i>	Судове рішення	п. 1) ч. 1 ст.91-1 (заборона перебувати в місці спільного проживання)	2 місяці
71.	вирок	1-кп/168/53/20	14.12.2020	ч. 2 ст. 125 КК фізичне наси́льство	п. 6-1) ч. 1 ст. 67	чоловік	дружина	Громадські роботи (150 годин)	Клопотання прокурора про застосування п. 4 ч. 1 ст. 91-1 – відхилено, адже підстав суд не вбачає	-	-
72.	вирок	1-кп/451/121/20	24.12.2020	ст. 126-1 КК психологічне наси́льство	п. 13) ч. 1 ст. 67	чоловік	дружина	Громадські роботи (150 годин)	Судове рішення	п. 3) ч. 1 ст. 91-1 заборона наближатися на визначену відстань (5 метрів)	12 місяців
73.	вирок	1-кп/377/60/20	24.12.2020	ст. 126-1 КК психологічне наси́льство	п. 1) та п. 13) ч. 1 ст. 67	чоловік	колишня дружина	<i>Обмеження волі на строк 2 роки</i> Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	-
74.	вирок	1-кп/441/108/2021	12.01.2021	ст. 126-1 КК психологічне наси́льство	-	чоловік	мати	<i>Обмеження волі на строк 1 рік</i> Звільнення від	Судове рішення	-	-

								відбування покарання	Думка потерпілої та прокурора – не застосовувати		
75.	вирок	1-кп/555/72/21	13.01.2021	ст. 126-1 КК психологічне наси́льство	-	чоловік	колишня дружина	<i>Арешт на строк 1 місяць</i>	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників або пробаційної програми)	2 місяці
76.	вирок	1-кп/358/50/21	21.01.2021	ст. 126-1 КК фізичне та психологічне наси́льство	п. 6-1) ч. 1 ст. 67	чоловік	дружина	<i>Позбавлення волі на строк 1 рік Звільнення від відбування покарання</i>	Судове рішення – не застосовувати	-	-
77.	вирок	1-кп/444/112/2021	05.02.2021	ч. 1 ст. 125 КК фізичне наси́льство	п. 6-1), п. 13) ч. 1 ст. 67	чоловік	дружина	Громадські роботи (70 годин)	Клопотання потерпілої та прокурора до п. 1) та п. 3) ч. 1 ст. 91-1, але відмовити через те, що призведе до порушення права проживання та спілкування з малолітньої дитини	-	-
78.	вирок	Справа № 236/121/21	09.02.2021	ст. 126-1 КК психологічне наси́льство	п. 1) ч. 1 ст. 67	чоловік	дружина	Громадські роботи (200 годин)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників або пробаційної програми)	1 місяць
79.	вирок	1-кп/451/54/21	09.02.2021	ст. 126-1 КК психологічне наси́льство	п. 6-1), п. 13) ч. 1 ст. 67	чоловік	колишня дружина	Громадські роботи (150 годин)	Судове рішення	п. 3) ч. 1 ст. 91-1 заборона наближатися на визначену відстань (2 метрів)	6 місяців
80.	вирок	1-кп/722/28/21	10.02.2021	ст. 126-1 КК психологічне наси́льство	п. 13) ч. 1 ст. 67	чоловік	мати	<i>Позбавлення волі на строк 1 рік Звільнення від відбування покарання</i>	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників або	3 місяці

										пробачійної програми)	
81.	вирок	1-кп/444/78/2021	18.02.2021	ст. 126-1 КК психологічне насильство	-	чоловік	колишня дружина	Громадські роботи (150 годин)	-	-	-
82.	вирок	Справа № 236/381/21	23.02.2021	ст. 126-1 КК психологічне насильство	-	чоловік	дружина	Громадські роботи (200 годин)	Судове рішення, інтерес потерпілої	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників або пробачійної програми)	1 місяці
83.	вирок	1-кп/601/102/2021	03.03.2021	ст. 126-1 КК психологічне насильство	-	чоловік	дружина	Громадські роботи (200 годин)	Судове рішення, інтерес потерпілої	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників або пробачійної програми)	2 місяці
84.	вирок	1-кп/455/119/2021	09.03.2021	ст. 126-1 КК психологічне насильство	-	чоловік	співмешканка	Громадські роботи (150 годин)	Судове рішення, інтерес потерпілої – не застосовувати	-	-
85.	вирок	1-кп/617/100/21	17.03.2021	ст. 126-1 КК психологічне насильство	-	чоловік	мати	Обмеження волі на строк 3 роки Звільнення від відбування покарання	-	-	-
86.	вирок	1-кп/722/47/21	01.04.2021	ст. 126-1 КК психологічне насильство	п. 6-1) та п. 13) ч. 1 ст. 67	чоловік	дружина	Громадські роботи (180 годин)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників або пробачійної програми)	3 місяці
87.	вирок	Справа № 681/201/21	02.04.2021	ст. 126-1 КК психологічне насильство	-	чоловік	дружина	Громадські роботи (150 годин)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників або пробачійної програми)	3 місяці
88.	вирок	1-кп/555/111/21	08.04.2021	ст. 126-1 КК психологічне насильство	-	чоловік	колишня дружина	Позбавлення волі на строк 1 рік Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників або	2 місяці

										пробаційної програми)	
89.	вирок	1-кп/811/177/21	12.04.2021	ч. 1 ст. 125 КК фізичне наси́льство	п. 6-1) ч. 1 ст. 67	чоловік	співмешканка	Штраф (510 грн)	Судове рішення, інтерес потерпілої – не застосовувати, але вимога покинути вживати алкоголь	-	-
90.	вирок	1-кп/552/60/21	20.04.2021	ч. 2 ст. 125 КК та ст. 126-1 КК фізичне наси́льство	-	чоловік	колишня співмешканка	Обмеження волі на строк 2 роки Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 1) ч. 1 ст. 91-1 (заборона перебувати в місці спільного проживання) п. 3) ч. 1 ст. 91-1 заборона наближатися на визначену відстань (100 метрів) п. 4) ч. 1 ст. 91-1 (заборона листування, телефонних переговорів) п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження пробаційної програми)	3 місяці
91.	вирок	Справа № 146/415/21	21.04.2021	ст. 126-1 КК фізичне та психологічне наси́льство	-	чоловік	мати	Обмеження волі на строк 2 роки Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження пробаційної програми)	2 місяці
92.	вирок	1-кп/324/50/2021	27.04.2021	ч. 2 ст. 125 КК та ст. 126-1 КК фізичне та психологічне наси́льство	-	чоловік	співмешканка	Громадські роботи (240 годин)	Судове рішення	п. 3) ч. 1 ст. 91-1 заборона наближатися на визначену відстань (50 метрів) п. 4) ч. 1 ст. 91-1 (заборона листування, телефонних переговорів)	-

93.	вирок	Справа № 569/1962/20	30.04.2021	ст. 126-1 та ст. 407 КК фізичне та психологічне насильство	п. 13) ч. 1 ст. 67	чоловік	колишня дружина	Позбавлення волі на строк 3 роки Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 3) ч. 1 ст. 91-1 заборона наближатися на визначену відстань (500 метрів) п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	3 місяці
94.	вирок	1-кп/139/19/21	05.05.2021	ч. 1 ст. 125 КК фізичне насильство	п. 6-1) ч. 1 ст. 67	чоловік	дочка	Штраф (510 грн)	Позиція потерпілої – не застосовувати	-	-
95.	вирок	1-кп/234/1030/21	07.05.2021	ст. 126-1 КК психологічне насильство	п. 13) ч. 1 ст. 67	чоловік	співмешканка	Обмеження волі на строк 1 рік Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 1) ч. 1 ст. 91-1 (заборона перебувати в місці спільного проживання) п. 3) ч. 1 ст. 91-1 заборона наближатися на визначену відстань (300 метрів)	3 місяці
96.	вирок	1-кп/181/51/21	12.05.2021	ст. 126-1 КК психологічне насильство	п. 6) ч. 1 ст. 67	жінка	співмешканець	Позбавлення волі на строк 1 рік Звільнення від відбування покарання	Судове рішення – відсутність підстав	-	-
97.	вирок	1-кп/710/27/21	25.05.2021	ст. 126-1 КК фізичне та психологічне насильство	-	чоловік	колишня дружина	Позбавлення волі на строк 1 рік Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	2 місяці
98.	вирок	1-кп/525/67/2021	25.05.2021	ст. 126-1 КК психологічне насильство	п. 6-1) ч. 1 ст. 67	чоловік	співмешканка	Громадські роботи (200 годин)	Судове рішення – відсутність підстав	-	-
99.	вирок	1-кп/525/96/2021	25.05.2021	ст. 126-1 КК психологічне насильство	п. 6-1) ч. 1 ст. 67	чоловік	співмешканка	Громадські роботи (200 годин)	Судове рішення – відсутність підстав	-	-
100.	вирок	1-кп/662/28/2021	26.05.2021	ст. 126-1 КК психологічне насильство	-	чоловік	дружина	Позбавлення волі на строк 1 рік Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження пробачійної програми)	3 місяці

101.	вирок	1-кп/212/160/21	27.05.2021	ст. 126-1 КК психологічне наси́льство	-	чоловік	дружина	Обмеження волі на строк 1 рік Звільнення від відбування покарання	Судове рішення – не застосовувати	-	-
102.	вирок	Справа № 212/8878/19	27.05.2021	ст. 126-1 КК психологічне наси́льство	п. 6) та п. 6-1) ч. 1 ст. 67	чоловік	мати	Обмеження волі на строк 1 рік Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників	-
103.	вирок	1-кп/314/56/21	28.05.2021	ст. 126-1 КК психологічне наси́льство	п. 6) та п. 13) ч. 1 ст. 67	чоловік	мати	Громадські роботи (240 годин)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників або пробаційної програми)	-
104.	вирок	1-кп/195/84/21	02.06.2021	ч. 1 ст. 125 КК фізичне наси́льство	п. 6-1) ч. 1 ст. 67	чоловік	співмешканка	Громадські роботи (200 годин)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників або пробаційної програми)	2 місяці
105.	вирок	1-кп/139/2/21	04.06.2021	ч. 1 ст. 125 КК фізичне наси́льство	п. 6-1) ч. 1 ст. 67	чоловік	дружина	Штраф (510 грн)	Судове рішення та інтерес потерпілої – не застосовувати	-	-
106.	вирок	1-кп/473/182/2021	09.06.2021	ст. 126-1 КК психологічне наси́льство	п. 6-1) ч. 1 ст. 67	жінка	свекруха	Позбавлення волі на строк 1 рік Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників або пробаційної програми)	3 місяці
107.	вирок	Справа № 370/1001/21	09.06.2021	ст. 126-1 КК психологічне наси́льство	п. 6) ч. 1 ст. 67	чоловік	батько	Громадські роботи (200 годин)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників або пробаційної програми)	-
108.	вирок	1-кп/753/1335/21	10.06.2021	ст. 126-1 КК фізичне та психологічне наси́льство	п. 6) ч. 1 ст. 67	чоловік	Мати малолітня рідна сестра	Громадські роботи (240 годин)	Судове рішення, думка прокурора в судових дебатах	п. 1) ч. 1 ст. 91-1 (заборона перебувати в місці спільного проживання)	3 місяці

										п. 4) ч. 1 ст. 91-1 (заборона листування, телефонних переговорів) п. 3) ч. 1 ст. 91-1 заборона наближатися на визначену відстань (до закладу дошкільної освіти) п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників або пробачійної програми)	
109.	вирок	1-кп/306/67/21	11.06.2021	ст. 126-1 КК психологічне насильство	п. 6-1) ч. 1 ст. 67	чоловік	мати	Громадські роботи (180 годин)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників або пробачійної програми)	1 місяць
110.	вирок	1-кп/236/169/21	14.06.2021	ч. 1 ст. 125 КК фізичне насильство	п. 6-1) ч. 1 ст. 67	чоловік	співмешканка	Штраф (850 грн)	Судове рішення	п. 1) ч. 1 ст. 91-1 (заборона перебувати в місці спільного проживання) п. 2) ч. 1 ст. 91-1 обмеження спілкування з дитиною у разі, якщо домашнє насильство вчинено стосовно дитини або у її присутності п. 4) ч. 1 ст. 91-1 (заборона листування, телефонних переговорів)	3 місяці

111.	вирок	1-кп/303/590/21	15.06.2021	ст. 126-1 КК психологічне насильство	п. 6) та п. 13) ч. 1 ст. 67	чоловік	мати	Позбавлення волі на строк 1 рік Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 1) ч. 1 ст. 91-1 (заборона перебувати в місці спільного проживання) п. 3) ч. 1 ст. 91-1 заборона наближатися на визначену відстань (200 метрів)	3 місяці
112.	вирок	1-кп/306/178/21	24.06.2021	ст. 126-1 КК психологічне насильство	-	чоловік	дружина	Громадські роботи (150 годин)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження пробаційної програми)	1 місяць
113.	вирок	1-кп/235/512/21	01.07.2021	ст. 126-1 КК психологічне насильство	п. 13) ч. 1 ст. 67	чоловік	колишня дружина	Арешт (2 місяці)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників або пробаційної програми)	3 місяці
114.	вирок	1-кп/493/93/21	02.07.2021	ст. 126-1 КК психологічне насильство	-	чоловік	колишня співмешканка	Позбавлення волі на строк 1 рік Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 3) ч. 1 ст. 91-1 заборона наближатися до місця, де особа, яка постраждала від домашнього насильства, може постійно чи тимчасово проживати	3 місяці
115.	вирок	1-кп/936/88/2021	06.07.2021	ст. 126-1 КК психологічне насильство	п. 1) та п. 13) ч. 1 ст. 67	чоловік	колишня дружина	Позбавлення волі на строк 1 рік Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 3) ч. 1 ст. 91-1 заборона наближатися на визначену відстань (20 метрів)	3 місяці
116.	вирок	1-кп/306/81/21	06.07.2021	ст. 126-1 КК психологічне насильство	-	чоловік	дружина	Громадські роботи (150 годин)	Судове рішення – не застосовувати	-	-
117.	вирок	1-кп/197/40/21	08.07.2021	ст. 126-1 КК психологічне насильство	-	чоловік	дружина	Обмеження волі на строк 2 роки Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	-

118.	вирок	1-кп/195/99/21	09.07.2021	ч. 1 ст. 125 КК фізичне наси́льство	п. 6-1) ч. 1 ст. 67	чоловік	дружина	Громадські роботи (200 годин)	Судове рішення	п. 1) ч. 1 ст.91-1 (заборона перебувати в місці спільного проживання)	2 місяці
119.	вирок	1-кп/315/134/21	09.07.2021	ч. 1 ст. 125 КК фізичне наси́льство	п. 6-1) ч. 1 ст. 67	жінка	неповнолітній син	Штраф (850 грн)	Судове рішення – не застосовувати	-	-
120.	вирок	1-кп/610/266/2021	15.07.2021	ст. 126-1 КК психологічне наси́льство	-	чоловік	дружина	Громадські роботи (150 годин)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження пробаційної програми)	-
121.	вирок	1-кп/944/941/21	23.07.2021	ч. 1 та ч. 2 ст. 125 КК фізичне наси́льство	-	чоловік	дружина	Обмеження волі на строк 1 рік Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	3 місяці
122.	вирок	1-кп/947/694/21	23.07.2021	ст. 126-1 КК фізичне та психологічне наси́льство	-	чоловік	колишня співмешканка	Обмеження волі на строк 1 рік Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 1) ч. 1 ст.91-1 (заборона перебувати в місці спільного проживання) п. 3) ч. 1 ст. 91-1 заборона наближатися на визначену відстань (200 метрів) п. 4) ч. 1 ст. 91-1 (заборона листування, телефонних переговорів)	3 місяці
123.	вирок	1-кп/936/93/2021	29.07.2021	ст. 126-1 КК фізичне та психологічне наси́льство	п. 1) та п. 13) ч. 1 ст. 67	чоловік	дружина	Обмеження волі на строк 1 рік Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 3) ч. 1 ст. 91-1 заборона наближатися на визначену відстань (100 метрів)	3 місяці
124.	вирок	1-кп/455/134/2021	04.08.2021	ст. 126-1 КК психологічне наси́льство	-	чоловік	сестра	Громадські роботи (150 годин)	Судове рішення та думка потерпілої – не застосовувати	-	-
125.	вирок	1-кп/139/29/21	11.08.2021	ч. 1 ст. 125 КК фізичне наси́льство	п. 13) ч. 1 ст. 67	чоловік	співмешканка	Штраф (510 грн)	Судове рішення – не застосовувати	-	-

126.	вирок	1-кп/730/46/2021	25.08.2021	ч. 1 ст. 125 КК фізичне наси́льство	п. 6-1) та п. 13) ч. 1 ст. 67	чоловік	малолітня падчерка	Громадські роботи (200 годин)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	3 місяці
127.	вирок	1-кп/444/229/2021	30.08.2021	ст. 126-1 КК психологічне наси́льство	-	чоловік	дружина	Громадські роботи (160 годин)	Судове рішення – не застосовувати	-	-
128.	вирок	1-кп/189/119/21	08.09.2021	ст. 126-1 КК психологічне наси́льство	п. 13) ч. 1 ст. 67	чоловік	співмешканка	Громадські роботи (200 годин)	Судове рішення	п. 1) ч. 1 ст. 91-1 (заборона перебувати в місці спільного проживання)	1 місяць
129.	вирок	1-кп/724/121/21	08.09.2021	ст. 126-1 КК психологічне наси́льство	п. 13) ч. 1 ст. 67	чоловік	співмешканка	<i>Позбавлення волі на строк 1 рік</i> Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників або пробаційної програми)	2 місяці
130.	вирок	1-кп/766/2486/21	13.09.2021	ст. 126-1 КК психологічне наси́льство	-	чоловік	співмешканка	<i>Обмеження волі на строк 1 рік</i> Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 3) ч. 1 ст. 91-1 заборона наближатися на визначену відстань (30 метрів)	3 місяці
131.	вирок	1-кп/730/80/2021	16.09.2021	ч. 1 ст. 125 КК фізичне наси́льство	п. 6-1) та п. 13) ч. 1 ст. 67	чоловік	колишня дружина	Штраф (850 грн)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження пробаційної програми «Подолання агресивної поведінки» та «Попередження вживання психоактивних речовин»)	3 місяці
132.	вирок	1-кп/303/302/21	16.09.2021	ст. 126-1 КК психологічне наси́льство	-	чоловік	колишня дружина	Громадські роботи (150 годин)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження пробаційної програми)	-
133.	вирок	Справа № 461/7039/20	22.09.2021	ст. 126-1, ч. 2 ст. 162, 390-1 КК фізичне та психологічне наси́льство	п. 6-1) ч. 1 ст. 67	чоловік	Жінка, з якою перебував у близьких відносинах	<i>Позбавлення волі на строк 3 роки</i> Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 3) ч. 1 ст. 91-1 заборона наближатися на визначену відстань (500 метрів)	-

										п. 4) ч. 1 ст. 91-1 (заборона листування, телефонних переговорів) п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників або пробачійної програми)	
134.	вирок	1-кп/305/391/21	01.10.2021	ч. 1 ст. 125 КК фізичне насильство	п. 6-1) ч. 1 ст. 67	чоловік	дружина	Штраф (850 грн)	Судове рішення – відсутні підстави застосування	-	-
135.	вирок	1-кп/615/290/21	05.10.2021	ст. 126-1 КК психологічне насильство	-	чоловік	мати	Обмеження волі на строк 1 рік Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження пробачійної програми «Подолання агресивної поведінки»)	1 рік
136.	вирок	1-кп/348/267/21	11.10.2021	ст. 126-1 КК психологічне насильство	-	чоловік	колишня дружина	Позбавлення волі на строк 1 рік Звільнення від відбування покарання	Судове рішення з урахуванням позиції потерпілої	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	3 місяці
137.	вирок	1-кп/194/82/21	12.10.2021	ст. 126-1 КК психологічне насильство	-	чоловік	співмешканка	Громадські роботи (160 годин)	Судове рішення – не застосовувати	-	-
138.	вирок	1-кп/559/283/2021	23.10.2021	ст. 126-1 КК фізичне та психологічне насильство	-	чоловік	колишня дружина	Громадські роботи (200 годин)	Судове рішення з урахуванням позиції прокурора та потерпілої	п. 3) ч. 1 ст. 91-1 заборона наближатися на визначену відстань (200 метрів) п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	3 місяці
139.	вирок	1-кп/214/479/21	23.10.2021	ст. 126-1 КК психологічне насильство	-	чоловік	донька	Обмеження волі на строк 2 роки Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	3 місяці

140.	вирок	1-кп/455/238/2021	26.10.2021	ст. 126-1 КК психологічне наси́льство	п. 13) ч. 1 ст. 67	чоловік	колишня дружина	Громадські роботи (150 годин)	Судове рішення – не застосовувати	-	-
141.	вирок	1-кп/179/142/21	26.10.2021	ч. 1 ст. 121 КК фізичне наси́льство	-	жінка	малолітня донька	<i>Позбавлення волі на строк 5 років</i> Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 2) ч. 1 ст. 91-1 обмеження спілкування з дитиною п. 3) ч. 1 ст. 91-1 заборона наближатися на визначену відстань (200 метрів) п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	-
142.	вирок	1-кп/185/617/21	29.10.2021	ч. 1 ст. 125 КК фізичне наси́льство	п. 6-1) ч. 1 ст. 67	чоловік	колишня дружина	Громадські роботи (150 годин)	Судове рішення	п. 4) ч. 1 ст. 91-1 (заборона листування, телефонних переговорів) п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	2 місяці
143.	вирок	1-кп/645/653/21	29.10.2021	ст. 126-1 КК психологічне наси́льство	-	чоловік	колишня дружина	<i>Обмеження волі на строк 1 рік</i> Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 1) ч. 1 ст. 91-1 (заборона перебувати в місці спільного проживання) п. 3) ч. 1 ст. 91-1 заборона наближатися до місця проживання потерпілої) п. 4) ч. 1 ст. 91-1 (заборона листування, телефонних переговорів)	-
144.	вирок	1-кп/130/287/2021	10.11.2021	ст. 126-1 КК психологічне наси́льство	-	чоловік	дружина	<i>Позбавлення волі на строк 1 рік</i> Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження пробачійної програми)	2 місяці

145.	вирок	1-кп/722/106/21	11.11.2021	ст. 126-1 КК психологічне наси́льство	п. 13) ч. 1 ст. 67	чоловік	колишня дружина	Громадські роботи (150 годин)	Судове рішення	п. 3) ч. 1 ст. 91-1 заборона наближатися на визначену відстань (100 метрів) п. 4) ч. 1 ст. 91-1 (заборона листування, телефонних переговорів)	3 місяці
146.	вирок	1-кп/303/997/21	06.12.2021	ст. 126-1 КК фізичне та психологічне наси́льство	-	чоловік	дружина	Громадські роботи (150 годин)	Судове рішення із урахуванням угоди про примирення	п. 2) ч. 1 ст. 91-1 обмеження спілкування з дитиною п. 3) ч. 1 ст. 91-1 заборона наближатися на визначену відстань (10 метрів) п. 4) ч. 1 ст. 91-1 (заборона листування, телефонних переговорів)	3 місяці
147.	вирок	1-кп/208/575/21	07.12.2021	ст. 126-1 КК фізичне та психологічне наси́льство	-	чоловік	дружина	Обмеження волі на строк 2 роки Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	3 місяці

148.	вирок	1-кп/303/991/21	10.12.2021	ст. 126-1 КК фізичне та психологічне насильство	-	чоловік	Малолітній син співмешканки	Позбавлення волі на строк 2 роки Звільнення від відбування покарання	Судове рішення із урахуванням угоди про примирення	п. 1) ч. 1 ст.91-1 (заборона перебувати в місці спільного проживання) п. 2) ч. 1 ст.91-1 обмеження спілкування з дитиною п. 3) ч. 1 ст. 91-1 заборона наближатися на визначену відстань (10 метрів) п. 4) ч. 1 ст. 91-1 (заборона листування, телефонних переговорів) п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	3 місяці
149.	вирок	1-кп/196/71/2021	13.12.2021	ст. 126-1 КК економічне та психологічне насильство	-	чоловік	бабуся	Громадські роботи (150 годин)	Судове рішення із урахуванням угоди про примирення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження пробаційної програми)	-
150.	вирок	1-кп/458/94/2021	14.12.2021	ст. 126-1 КК психологічне насильство	п. 13) ч. 1 ст. 67	чоловік	мати	Громадські роботи (200 годин)	Судове рішення із урахуванням думки потерпілої – відсутність підстав	-	-
151.	вирок	Справа № 152/1170/21	17.12.2021	ст. 126-1 КК психологічне насильство	п. 13) ч. 1 ст. 67	чоловік	співмешканка	Обмеження волі на строк 3 роки Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	-
152.	вирок	1-кп/303/742/21	20.12.2021	ч. 1 ст. 125 КК фізичне насильство	п. 6-1) ч. 1 ст. 67	чоловік	дружина	Громадські роботи (200 годин)	Судове рішення із урахуванням думки потерпілої	п. 1) ч. 1 ст.91-1 (заборона перебувати в місці спільного проживання)	2 місяці

153.	вирок	1-кп/722/95/21	21.12.2021	ст. 126-1 КК психологічне насильство	п. 6) та п. 13) ч. 1 ст. 67	чоловік	колишня дружина	Громадські роботи (160 годин)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників або пробаційної програми)	3 місяці
154.	вирок	1-кп/754/1140/21	28.12.2021	ст. 126-1 КК психологічне насильство	-	жінка	батько	Громадські роботи (150 годин)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	3 місяці
155.	вирок	1-кп/185/703/21	30.12.2021	ч. 1 ст. 125 КК фізичне насильство	п. 1) та п. 6-1) ч. 1 ст. 67	чоловік	колишня дружина	Громадські роботи (200 годин)	Судове рішення	п. 1) ч. 1 ст. 91-1 (заборона перебувати в місці спільного проживання) п. 3) ч. 1 ст. 91-1 заборона наближатися на визначену відстань (10 метрів)	3 місяці
156.	вирок	Справа № 152/1059/22	11.01.2022	ст. 126-1 КК фізичне, психологічне, економічне насильство	п. 6) та п. 13) ч. 1 ст. 67	чоловік	батько	Обмеження волі на строк 3 роки Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	-
157.	вирок	Справа № 562/3894/21	12.01.2022	ст. 126-1 КК психологічне насильство	-	чоловік	дружина	Громадські роботи (150 годин)	Судове рішення із урахуванням угоди про примирення	п. 3) ч. 1 ст. 91-1 заборона наближатися на визначену відстань (100 метрів)	3 місяці
158.	вирок	1-кп/397/42/22	12.01.2022	ст. 126-1 КК психологічне насильство	п. 6) ч. 1 ст. 67	жінка	бабуся	Позбавлення волі на строк 1 рік Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження пробаційної програми)	5 місяців
159.	вирок	1-кп/304/110/2022	13.01.2022	ст. 126-1 КК психологічне насильство	-	чоловік	дружина	Громадські роботи (240 годин)	Судове рішення із урахуванням угоди про визнання винуватості	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження пробаційної програми)	3 місяці
160.	вирок	Справа № 370/2383/21	13.01.2022	ст. 126-1 КК психологічне насильство	-	чоловік	дружина	Обмеження волі на строк 1 рік	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження	-

								Звільнення від відбування покарання		програми для кривдників)	
161.	вирок	1-кп/455/64/2022	25.01.2022	ст. 126-1 КК психологічне насильство	-	чоловік	батько	Громадські роботи (150 годин)	Судове рішення – не застосовувати	-	-
162.	вирок	1-кп/130/137/2022	25.01.2022	ст. 126-1 КК психологічне насильство	-	чоловік	мати	Громадські роботи (180 годин)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	1 місяць
163.	вирок	1-кп/736/24/22	25.01.2022	ч. 1 ст. 122 та ч. 1 ст. 125 КК фізичне насильство	п. 6), п. 6-1), п. 13) ч. 1 ст. 67	чоловік	малолітня падчериця дружина	Позбавлення волі на строк 2 роки Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження пробаційної програми)	-
164.	вирок	1-кп/191/240/21	03.02.2022	ст. 126-1 КК психологічне насильство	п. 6) ч. 1 ст. 67	чоловік	колишня дружина	Обмеження волі на строк 1 рік Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження пробаційної програми)	2 місяці
165.	вирок	1-кп/317/118/2022	14.02.2022	ст. 126-1 КК психологічне насильство	п. 13) ч. 1 ст. 67	чоловік	невістка	Позбавлення волі на строк 1 рік Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників або пробаційної програми)	3 місяці
166.	вирок	1-кп/303/18/22	16.02.2022	ст. 126-1 КК психологічне насильство	п. 6) ч. 1 ст. 67	чоловік	мати	Позбавлення волі на строк 1 рік Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	2 місяці
167.	вирок	1-кп/129/342/2022	17.02.2022	ст. 126-1 КК психологічне насильство	п. 13) ч. 1 ст. 67	чоловік	колишня дружина	Громадські роботи (180 годин)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	1 місяць
168.	вирок	1-кп/607/657/2022	21.02.2022	ст. 126-1 КК фізичне та психологічне насильство	п. 6) ч. 1 ст. 67	чоловік	мати	Громадські роботи (150 годин)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	1 місяць
169.	вирок	1-кп/130/231/2022	22.02.2022	ст. 126-1 КК психологічне насильство	п. 13) ч. 1 ст. 67	чоловік	дружина	Позбавлення волі на строк 1 рік Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження пробаційної програми)	2 місяці

170.	вирок	1-кп/298/43/22	02.03.2022	ст. 126-1 КК фізичне та психологічне насильство	п. 6) ч. 1 ст. 67	чоловік	пасинок	Громадські роботи (200 годин)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників або пробаційної програми)	3 місяці
171.	вирок	1-кп/303/43/22	09.03.2022	ст. 126-1 КК фізичне та психологічне насильство	-	чоловік	Жінка, з якою близькі стосунки	Громадські роботи (240 годин)	Судове рішення	п. 3) ч. 1 ст. 91-1 заборона наближатися до місця проживання постраждалої п. 4) ч. 1 ст. 91-1 (заборона листування, телефонних переговорів)	3 місяці
172.	вирок	1-кп/345/138/2022	10.03.2022	ст. 126-1 КК та ч. 1 ст. 164 фізичне та психологічне насильство	-	чоловік	колишня дружина	Громадські роботи (200 годин)	Судове рішення	п. 1) ч. 1 ст. 91-1 (заборона перебувати в місці спільного проживання)	3 місяці
173.	вирок	1-кп/455/139/2022	15.03.2022	ст. 126-1 КК психологічне насильство	-	чоловік	дружина	Громадські роботи (150 годин)	Судове рішення із урахуванням думки потерпілої – не застосовувати	-	-
174.	вирок	1-кп/451/76/22	24.03.2022	ст. 126-1 КК психологічне насильство	п. 6-1) ч. 1 ст. 67	чоловік	колишня дружина	Арешт строком на 2 місяці	Судове рішення – нема умови та підстави	-	-
175.	вирок	Справа № 716/2473/21	31.03.2022	ст. 126-1 КК психологічне насильство	-	чоловік	співмешканка	Громадські роботи (240 годин)	Судове рішення	п. 1) ч. 1 ст. 91-1 (заборона перебувати в місці спільного проживання) п. 3) ч. 1 ст. 91-1 заборона наближатися на визначену відстань (200 метрів) п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження пробаційної програми)	3 місяці

176.	вирок	1-кп/306/112/22	31.03.2022	ст. 126-1 КК психологічне насильство	-	чоловік	мати	Арешт строком на 3 місяці	Судове рішення	п. 4) ч. 1 ст. 91-1 (заборона листування, телефонних переговорів) п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження пробачійної програми)	3 місяці
177.	вирок	1-кп/679/37/2022	04.04.2022	ст. 126-1 КК фізичне та психологічне насильство	-	чоловік	мати	Громадські роботи (230 годин)	Судове рішення із урахуванням угоди про примирення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників або пробачійної програми)	-
178.	вирок	1-кп/304/103/2022	05.04.2022	ст. 126-1 КК фізичне та психологічне насильство	-	чоловік	співмешканка	Громадські роботи (150 годин)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження пробачійної програми)	2 місяці
179.	вирок	Справа № 451/244/22	05.04.2022	ст. 126-1 КК психологічне насильство	п. 6-1) ч. 1 ст. 67	чоловік	співмешканка	Громадські роботи (240 годин)	Судове рішення	п. 1) ч. 1 ст. 91-1 (заборона перебувати в місці спільного проживання) п. 3) ч. 1 ст. 91-1 заборона наближатися на визначену відстань (200 метрів) п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	3 місяці
180.	вирок	1-кп/306/114/22	07.04.2022	ст. 126-1 КК фізичне та психологічне насильство	-	чоловік	співмешканка	Громадські роботи (180 годин)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	1 місяць
181.	вирок	1-кп/351/30/22	03.05.2022	ст. 126-1 КК фізичне та психологічне насильство	п. 6) ч. 1 ст. 67	чоловік	мати	Обмеження волі на строк 1 рік Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 3) ч. 1 ст. 91-1 заборона наближатися на визначену відстань (50 метрів)	2 місяці

182.	вирок	1-кп/452/40/2022	06.05.2022	ч. 1 ст. 122 та ст. 126-1 КК фізичне та психологічне насильство	-	чоловік	дружина	Обмеження волі на строк 1 рік 6 місяців Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	2 місяці
183.	вирок	1-кп/455/159/2022	06.05.2022	ст. 126-1 КК психологічне насильство	-	чоловік	донька	Громадські роботи (150 годин)	Судове рішення – не застосовувати	-	-
184.	вирок	1-кп/692/51/22	10.05.2022	ст. 126-1 КК психологічне насильство	-	чоловік	колишня дружина	Позбавлення волі на строк 1 рік 9 місяців Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	2 місяці
185.	вирок	1-кп/298/92/22	17.05.2022	ст. 126-1 КК психологічне насильство	п. 13) ч. 1 ст. 67	чоловік	співмешканка	Громадські роботи (200 годин)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	3 місяці
186.	вирок	1-кп/0285/356/22	19.05.2022	ч. 1 ст. 125 КК фізичне насильство	-	чоловік	дружина	Громадські роботи (100 годин)	Судове рішення із урахуванням думки потерпілої – не застосовувати	-	-
187.	вирок	1-кп/534/70/22	19.05.2022	ст. 126-1 КК фізичне та психологічне насильство	-	чоловік	дружина	Обмеження волі на строк 1 рік Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 1) ч. 1 ст. 91-1 (заборона перебувати в місці спільного проживання) п. 3) ч. 1 ст. 91-1 заборона наближатися на визначену відстань (200 метрів) п. 4) ч. 1 ст. 91-1 (заборона листування, телефонних переговорів)	3 місяці
188.	вирок	1-кп/304/147/2022	19.05.2022	ст. 126-1 КК фізичне та психологічне насильство	-	чоловік	сестра	Громадські роботи (200 годин)	Судове рішення із урахуванням угоди про примирення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	2 місяці

189.	вирок	1-кп/162/59/2022	25.05.2022	ст. 126-1 КК психологічне насильство	-	чоловік	колишня дружина	Громадські роботи (150 годин)	Судове рішення із урахуванням угоди про примирення	п. 1) ч. 1 ст.91-1 (заборона перебувати в місці спільного проживання)	3 місяці
190.	вирок	1-кп/301/168/22	25.05.2022	ч. 1 ст. 122 КК фізичне насильство	-	чоловік	мати	<i>Позбавлення волі на строк 2 роки</i> Звільнення від відбування покарання	Судове рішення із урахуванням угоди про примирення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження пробачної програми)	-
191.	вирок	1-кп/191/249/21	02.06.2022	ст. 126-1 КК, ч. 2 та ч. 3 ст. 185 КК психологічне, економічне насильство	-	чоловік	дружина	<i>Позбавлення волі на строк 4 роки</i> Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 3) ч. 1 ст. 91-1 заборона наближатися на визначену відстань (100 метрів)	1 місяць
192.	вирок	1-кп/162/37/2022	07.06.2022	ст. 126-1 КК психологічне насильство	-	чоловік	колишня дружина	Громадські роботи (200 годин)	Судове рішення із урахуванням угоди про примирення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	-
193.	вирок	1-кп/455/51/2022	08.06.2022	ст. 126-1 КК психологічне насильство	-	чоловік	мати	Громадські роботи (240 годин)	Судове рішення – не застосовувати	-	-
194.	вирок	1-кп/455/16/2022	10.06.2022	ч. 2 ст. 125 КК фізичне та психологічне насильство	п. 6-1) ч. 1 ст. 67	чоловік	колишня дружина	Громадські роботи (200 годин)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	2 місяці
195.	вирок	1-кп/0187/45/22	14.06.2022	ст. 126-1 КК психологічне насильство	п. 6-1) ч. 1 ст. 67	чоловік	співмешканка	<i>Обмеження волі на строк 1 рік</i> Звільнення від відбування покарання	Судове рішення із урахуванням думки потерпілої – відсутність підстав	-	-
196.	вирок	1-кп/348/252/22	17.06.2022	ст. 126-1 КК психологічне насильство	-	чоловік	колишня дружина	Громадські роботи (200 годин)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	1 місяць
197.	вирок	1-кп/722/46/22	21.06.2022	ст. 126-1 КК психологічне насильство	п. 1) та 6-1) ч. 1 ст. 67	чоловік	дружина	Громадські роботи (240 годин)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	3 місяці
198.	вирок	1-кп/455/158/2022	22.06.2022	ст. 126-1 КК психологічне насильство	-	чоловік	дочка	Громадські роботи (150 годин)	Судове рішення – не застосовувати	-	-

199	вирок	1-кп/298/47/22	23.06.2022	ст. 126-1 КК психологічне наси́льство	-	чоловік	колишня дружина	Громадські роботи (150 годин)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	1 місяць
200.	вирок	Справа № 755/14243/21	04.07.2022	ст. 126-1 КК психологічне наси́льство	-	чоловік	мати	Громадські роботи (170 годин)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	3 місяці
201.	вирок	1-кп/754/4760/22	05.07.2022	ст. 126-1 КК психологічне наси́льство	-	чоловік	колишня дружина	Обмеження волі на строк 1 рік Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	-	-
202.	вирок	1-кп/743/35/22	08.07.2022	ч. 1 ст. 125 КК фізичне наси́льство	п. 6-1) та п. 13) ч. 1 ст. 67	чоловік	співмешканка	Штраф (510 грн.)	Судове рішення	п. 3) ч. 1 ст. 91-1 заборона наближатися на визначену відстань (500 метрів) п. 4) ч. 1 ст. 91-1 (заборона листування, телефонних переговорів)	2 місяці
203.	вирок	1-кп/216/22	12.07.2022	ст. 126-1 КК фізичне та психологічне наси́льство	п. 6) ч. 1 ст. 67	чоловік	бабуся	Арешт строком на 6 місяців	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників та пробачійну програма)	2 місяці
204.	вирок	1-кп/189/30/22	14.07.2022	ст. 126-1 КК психологічне наси́льство	п. 13) ч. 1 ст. 67	чоловік	Колишня співмешканка	Обмеження волі на строк 4 роки	Судове рішення	п. 1) ч. 1 ст.91-1 (заборона перебувати в місці спільного проживання) п. 4) ч. 1 ст. 91-1 (заборона листування, телефонних переговорів)	1 місяць
205.	вирок	1-кп/342/431/22	18.07.2022	ст. 126-1 КК психологічне наси́льство	-	чоловік	брат	Громадські роботи (180 годин)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження пробачійної програми)	1 місяць

206.	вирок	1-кп/554/605/2022	19.07.2022	ст. 126-1 КК фізичне та психологічне наси́льство	-	жінка	мати	Обмеження волі на строк 1 рік Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	1 місяць
207.	вирок	Справа № 681/418/22	21.07.2022	ст. 126-1 КК та ст. 390-1 КК психологічне наси́льство	п. 6) та п. 6-1) ч. 1 ст. 67	чоловік	колишня дружина	Позбавлення волі на строк 1 рік Звільнення від відбування покарання	Судове рішення – не застосовано, по попередній п.1 ст.91-1 КК порушено	-	-
208.	вирок	1-кп/161/813/22	22.07.2022	ч. 1 ст. 125 та ст. 126-1 КК фізичне та психологічне наси́льство	п. 6-1) та п. 13) ч. 1 ст. 67	чоловік	сестра	Штраф (850 грн.)	Судове рішення	п. 3) ч. 1 ст. 91-1 заборона наближатися на визначену відстань (100 метрів)	3 місяці
209.	вирок	1-кп/345/216/2022	25.07.2022	ч. 1 ст. 125 КК фізичне наси́льство	п. 6-1) ч. 1 ст. 67	чоловік	колишня співмешканка	Штраф (850 грн.)	Судове рішення із урахуванням інтересу потерпілої	п. 3) ч. 1 ст. 91-1 заборона наближатися на визначену відстань (100 метрів)	3 місяці
210.	вирок	1-кп/0187/123/22	28.07.2022	ст. 126-1 КК фізичне та психологічне наси́льство	п. 6-1) ч. 1 ст. 67	чоловік	дружина	Обмеження волі на строк 1 рік Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 1) ч. 1 ст.91-1 (заборона перебувати в місці спільного проживання)	3 місяці
211.	вирок	1-кп/730/38/2022	01.08.2022	ч. 1 ст. 121 КК фізичне наси́льство	п. 6-1) та п. 13) ч. 1 ст. 67	жінка	брат	Позбавлення волі на строк 5 років Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників та пробачійну програма)	3 місяці
212.	вирок	1-кп/760/2285/22	03.08.2022	ч. 1 ст. 125 КК фізичне наси́льство	-	чоловік	співмешканка	Громадські роботи (200 годин)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників та пробачійної програми)	6 місяців
213.	вирок	1-кп/694/131/22	03.08.2022	ст. 126-1 КК фізичне та психологічне наси́льство	-	чоловік	мати	Обмеження волі на строк 1 рік Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 4) ч. 1 ст. 91-1 (заборона листування, телефонних переговорів)	2 місяці
214.	вирок	1-кп/752/787/22	04.08.2022	ст. 126-1 КК	-	чоловік	співмешканка	Громадські роботи (190 годин)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на	2 місяці

				фізичне та психологічне насильство						проходження програми для кривдників)	
215.	вирок	1-кп-219/22	11.08.2022	ст. 126-1 КК психологічне насильство	-	чоловік	колишня дружина	Позбавлення волі на строк 1 рік Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	3 місяці
216.	вирок	1-кп/455/180/2022	16.08.2022	ст. 126-1 КК психологічне насильство	-	чоловік	дружина	Громадські роботи (150 годин)	Судове рішення із урахуванням думки потерпілої – не застосовувати	-	-
217.	вирок	1-кп/692/72/22	18.08.2022	ст. 126-1 КК психологічне насильство	-	чоловік	мати	Обмеження волі на строк 2 роки Звільнення від відбування покарання	Судове рішення із урахування думки потерпілої та прокурора	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників та пробачійної програми)	3 місяці
218.	вирок	1-кп/302/101/22	22.08.2022	ч. 1 ст. 125 КК фізичне насильство	п. 6-1) ч. 1 ст. 67	чоловік	колишня дружина	Громадські роботи (150 годин)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	1 місяць
219.	вирок	Справа № 755/17383/21	30.08.2022	ст. 126-1 КК психологічне насильство	-	чоловік	мати	Громадські роботи (170 годин)	Судове рішення	п. 1) ч. 1 ст. 91-1 (заборона перебувати в місці спільного проживання) п. 3) ч. 1 ст. 91-1 заборона наближатися на визначену відстань (1 км) п. 4) ч. 1 ст. 91-1 (заборона листування, телефонних переговорів) п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	3 місяці
220.	вирок	1-кп/0187/160/22	01.09.2022	ч. 1 ст. 125 КК фізичне насильство	п. 6-1) ч. 1 ст. 67	чоловік	батько	Громадські роботи (100 годин)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження	2 місяці

										програми для кривдників та пробаційної програми)	
221.	вирок	1-кп/711/457/22	06.09.2022	ст. 126-1 КК фізичне та психологічне насильство	-	чоловік	співмешканка	Обмеження волі на строк 1 рік Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 3) ч. 1 ст. 91-1 заборона наблизитися на визначену відстань (200 метрів)	3 місяці
222.	вирок	1-кп/130/398/22	08.09.2022	ст. 126-1 КК психологічне насильство	-	чоловік	співмешканка	Громадські роботи (150 годин)	Судове рішення з урахуванням угоди про примирення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження пробаційної програми)	3 місяці
223.	вирок	1-кп/462/544/22	22.09.2022	ч. 1 ст. 125 КК та ст. 126-1 КК фізичне та психологічне насильство	п. 6) та п. 6-1) ч. 1 ст. 67	чоловік	Дружина та діти	Громадські роботи (150 годин) та Штраф (850 грн.)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	1 місяць
224.	вирок	1-кп/172/54/22	23.09.2022	ч. 2 ст. 125 КК фізичне насильство	п. 6) та п. 6-1) ч. 1 ст. 67	чоловік	дружина	Обмеження волі на строк 1 рік Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 1) ч. 1 ст. 91-1 (заборона перебувати в місці спільного проживання) п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	2 місяці
225.	вирок	1-кп/139/21/22	26.09.2022	ст. 126-1 КК фізичне та психологічне насильство	-	чоловік	мати	Арешт на 2 місяці	Судове рішення	п. 1) ч. 1 ст. 91-1 (заборона перебувати в місці спільного проживання) п. 3) ч. 1 ст. 91-1 заборона наблизитися на визначену відстань (50 метрів) п. 4) ч. 1 ст. 91-1 (заборона листування, телефонних переговорів)	3 місяці
226.	вирок	1-кп/743/60/22	26.09.2022	ч. 2 ст. 125 КК фізичне насильство	п. 6-1) та п. 13) ч. 1 ст. 67	чоловік	дружина	Штраф (850 грн.)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження	2 місяці

										програми для кривдників)	
227.	вирок	1-кп/759/1233/22	26.09.2022	ст. 126-1 КК психологічне насильство	п. 6) ч. 1 ст. 67	чоловік	мати	Громадські роботи (150 годин)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження пробачійної програми «Подолання агресивної поведінки»)	3 місяці
228.	вирок	1-кп/692/82/22	27.09.2022	ст. 126-1 КК психологічне насильство	п. 13) ч. 1 ст. 67	чоловік	сестра	Обмеження волі на строк 2 роки Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	1 місяць
229.	вирок	Справа № 508/640/22	27.09.2022	ст. 126-1 КК психологічне насильство	-	чоловік	дружина	Обмеження волі на строк 2 роки Звільнення від відбування покарання	Судове рішення з урахуванням угоди про примирення – не застосовувати	-	-
230.	вирок	1-кп/396/121/22	28.09.2022	ст. 126-1 КК психологічне насильство	п. 6), п. 6-1) та п. 13) ч. 1 ст. 67	чоловік	мати	Громадські роботи (180 годин)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	3 місяці
231.	вирок	1-кп/745/25/2022	29.09.2022	ч. 1 ст. 125 КК фізичне насильство	п. 6-1) та п. 13) ч. 1 ст. 67	чоловік	мати	Громадські роботи (80 годин)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників або пробачійної програми)	2 місяці
232.	вирок	1-кп/745/25/2022	18.10.2022	ч. 1 ст. 125 КК фізичне насильство	п. 6-1) ч. 1 ст. 67	чоловік	дружина	Громадські роботи (120 годин)	Судове рішення	п. 1) ч. 1 ст. 91-1 (заборона перебувати в місці спільного проживання) п. 3) ч. 1 ст. 91-1 заборона наближатися на визначену відстань (100 метрів)	2 місяці
233.	вирок	1-кп/698/152/22	19.10.2022	ч. 1 ст. 125 КК фізичне насильство	п. 6) ч. 1 ст. 67	чоловік	малолітня донька	Штраф (850 грн.)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для	-

										кривдників або пробаційної програми)	
234.	вирок	1-кп/396/195/22	19.10.2022	ст. 126-1 КК психологічне наси́льство	-	чоловік	колишня дружина	Позбавлення волі на строк 2 роки Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 3) ч. 1 ст. 91-1 заборона наближатися на визначену відстань (50 метрів) п. 4) ч. 1 ст. 91-1 (заборона листування, телефонних переговорів)	3 місяці
235.	вирок	1-кп/513/93/22	20.10.2022	ст. 126-1 КК психологічне наси́льство	-	чоловік	співмешканка	Громадські роботи (240 годин)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників або пробаційної програми)	3 місяці
236.	вирок	1-кп/307/180/21	27.10.2022	ч. 1 ст. 125 ст. 126-1 ст. 390-1 КК фізичне наси́льство	-	чоловік	співмешканка	Позбавлення волі на строк 5 років Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження пробаційної програми «Подолання агресивної поведінки» та «Попередження вживання психотропних речовин»)	6 місяців
237	вирок	1-кп/750/477/22	27.10.2022	ст. 126-1 КК психологічне наси́льство	п. 6) ч. 1 ст. 67	чоловік	мати	Громадські роботи (200 годин)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження пробаційної програми)	3 місяці
238.	вирок	1-кп/303/598/22	31.10.2022	ч. 1 ст. 125 КК фізичне наси́льство	п. 6-1) та п. 13) ч. 1 ст. 67	чоловік	дружина	Громадські роботи (200 годин)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	2 місяці
239.	вирок	1-кп/730/64/2022	07.11.2022	ч. 1 ст. 125 КК фізичне наси́льство	п. 6), п. 6-1) та п. 13) ч. 1 ст. 67	чоловік	Колишня співмешканка	Штраф (510 грн.)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження пробаційної програми «Подолання	2 місяці

										агресивної поведінки»)	
240.	вирок	Справа № 446/1615/22	09.11.2022	ст. 126-1 КК психологічне насильство	п. 6) ч. 1 ст. 67	чоловік	сестра	Громадські роботи (200 годин)	Судове рішення	п. 3) ч. 1 ст. 91-1 заборона наблизитися до місця проживання потерпілої п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	3 місяці
241.	вирок	1-кп/216/772/22	09.11.2022	ст. 126-1 КК психологічне насильство	-	чоловік	дружина	Позбавлення волі на строк 1 рік Звільнення від відбування покарання	Судове рішення з урахуванням угоди про примирення – не застосовувати	-	-
242.	вирок	Справа № 299/3555/19	15.11.2022	ст. 126-1 КК фізичне та психологічне насильство	-	чоловік	Колишня співмешканка	Позбавлення волі на строк 2 роки Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 3) ч. 1 ст. 91-1 заборона наблизитися на визначену відстань (100 метрів)	3 місяці
243.	вирок	1-кп/568/92/22	23.11.2022	ст. 126-1 КК психологічне насильство	п. 6-1) та п. 13) ч. 1 ст. 67	чоловік	співмешканка	Громадські роботи (150 годин)	Судове рішення з урахуванням думки потерпілої – не застосовувати	-	-
244.	вирок	Справа № 755/11132/22	01.12.2022	ст. 126-1 КК психологічне насильство	п. 6) ч. 1 ст. 67	чоловік	мати	Громадські роботи (150 годин)	Судове рішення	п. 4) ч. 1 ст. 91-1 (заборона листування, телефонних переговорів) п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	3 місяці
245.	вирок	1-кп/395/68/2022	01.12.2022	ч. 2 ст. 156 КК сексуальне насильство	-	чоловік	Малолітня особа	Позбавлення волі на строк 5 років Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 2) ч. 1 ст. 91-1 обмеження спілкування з дитиною п. 3) ч. 1 ст. 91-1 заборона наблизитися на	3 місяці

										визначену відстань (500 метрів)	
246.	вирок	1-кп/752/1752/22	06.12.2022	ст. 126-1 КК фізичне та психологічне насильство	-	чоловік	дружина	Обмеження волі на строк 1 рік Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників або пробачійної програми)	1 місяць
247.	вирок	1-кп/752/751/22	06.12.2022	ст. 126-1 КК психологічне насильство	-	чоловік	мати	Громадські роботи (150 годин)	Судове рішення – відсутність підстави для застосування через смерть потерпілої	-	-
248.	вирок	1-кп/559/273/2022	08.12.2022	ст. 126-1 КК фізичне та психологічне насильство	-	чоловік	дружина	Громадські роботи (200 годин)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників або пробачійної програми)	2 місяці
249.	вирок	1-кп/444/342/2022	09.12.2022	ст. 126-1 КК психологічне насильство	п. 13) ч. 1 ст. 67	чоловік	дружина	Громадські роботи (240 годин)	Судове рішення	п. 1) ч. 1 ст. 91-1 (заборона перебувати в місці спільного проживання) п. 3) ч. 1 ст. 91-1 заборона наближатися на визначену відстань (100 метрів)	-
250.	вирок	1-кп/511/172/22	13.12.2022	ст. 126-1 КК психологічне насильство	п. 6) та п. 13) ч. 1 ст. 67	чоловік	бабуся	Обмеження волі на строк 2 роки Звільнення від відбування покарання	Судове рішення	п. 1) ч. 1 ст. 91-1 (заборона перебувати в місці спільного проживання) п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників або пробачійної програми)	-

251.	вирок	1-кп/279/691/22	14.12.2022	ч. 2 ст. 156 КК, ч. 4 ст. 301 КК сексуальне насильство	п. 6-1) ч. 1 ст. 67	жінка	Малолітня донька	Позбавлення волі на строк 5 років Звільнення від відбування покарання	Судове рішення з урахуванням угоди про визнання винуватості	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	-
252.	вирок	1-кп/559/278/2022	20.12.2022	ст. 126-1 КК фізичне та психологічне насильство	-	чоловік	дружина	Громадські роботи (150 годин)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників або пробачійної програми)	2 місяці
253.	вирок	1-кп/692/105/22	27.12.2022	ст. 126-1 КК психологічне насильство	-	чоловік	дружина	Громадські роботи (150 годин)	Судове рішення з урахуванням угоди про примирення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	2 місяці
254.	вирок	1-кп/752/818/23	12.01.2023	ст. 126-1 КК фізичне та психологічне насильство	п. 13) ч. 1 ст. 67	жінка	Малолітній син	Громадські роботи (240 годин)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	3 місяці
254.	вирок	1-кп/720/61/23	17.01.2023	ст. 126-1 КК психологічне насильство	п. 13) ч. 1 ст. 67	чоловік	співмешканка	Громадські роботи (240 годин)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	3 місяці
255.	вирок	1-кп/303/521/22	17.01.2023	ч. 2 ст. 125 КК фізичне насильство	п. 6-1) ч. 1 ст. 67	чоловік	колишня дружина	Штраф (1700 грн.)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження програми для кривдників)	2 місяці
256.	вирок	1-кп/732/13/23	18.01.2023	ч. 2 ст. 125 КК фізичне насильство	п. 6) та п. 6-1) ч. 1 ст. 67	жінка	Малолітня донька	Громадські роботи (160 годин)	Судове рішення	п. 5) ч. 1 ст. 91-1 (направлення на проходження пробачійної програми «Подолання агресивної поведінки»)	2 місяці
257.	вирок	1-кп/194/4/23	27.01.2023	ст. 126-1 КК психологічне насильство	-	чоловік	мати	Обмеження волі на строк 1 рік Звільнення від відбування покарання	Судове рішення – не застосовувати	-	-

Додаток Ж1

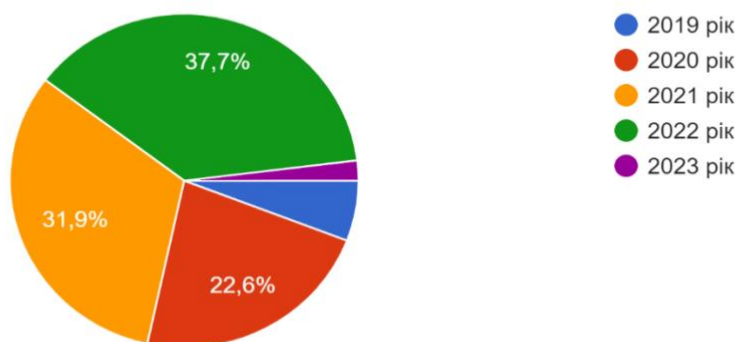
Результати аналізу судової практики щодо застосування обмежувальних заходів до осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством

Вивчення та узагальнення 257 судових рішень, у яких вирішувалося питання застосування обмежувальних заходів, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство, закріплених ст. 91-1 КК України, розміщених у Єдиному державному реєстрі судових рішень (ЄДРСР), з 04.2021 – 01.2023 рр., показало, що з кожним роком, судами все більше приділяється увага вирішенню питання застосування зазначених обмежувальних заходів.

Разом з тим, слід зазначити про відсутність загальної кількості застосованих судами обмежувальних заходів, згідно із ст. 91-1 КК України у висвітленій на офіційному сайті Судової влади України. Навіть поява окремого вкладення щодо «Інформації про результати розгляду справ у сфері протидії домашньому насильству», не висвітлює повної картини протидії явищу домашньому насильству, що не дозволяє узгодити повноту охоплених нами судових рішень у яких розглядалося питання застосування обмежувальних заходів. Більше того, така не повна картина протидії домашньому насильству може позначитися на виконанні положень ратифікованої Україною Стамбульської конвенції. Отже, до нашої виборки, користаючись системою аналізу судових рішень VERDICTUM, зазначивши у пошуковому сервісі значення «ст. 91-1», потрапило 257 судових вироків, в яких розглядалося питання застосування судами з розгляду кримінальних справ, обмежувальних заходів, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство, закріплених ст. 91-1 КК України.

Так, за результатами аналізу, беручи до уваги ті роки, які розглядалися у повному обсязі (тобто з січня – грудень, за весь рік), у 2020 році – таких рішень знайшлося 58, у 2021 році – 82 судових рішень, у 2022 році – 97 судових рішень.

Рік ухвалення рішення
257 відповідей

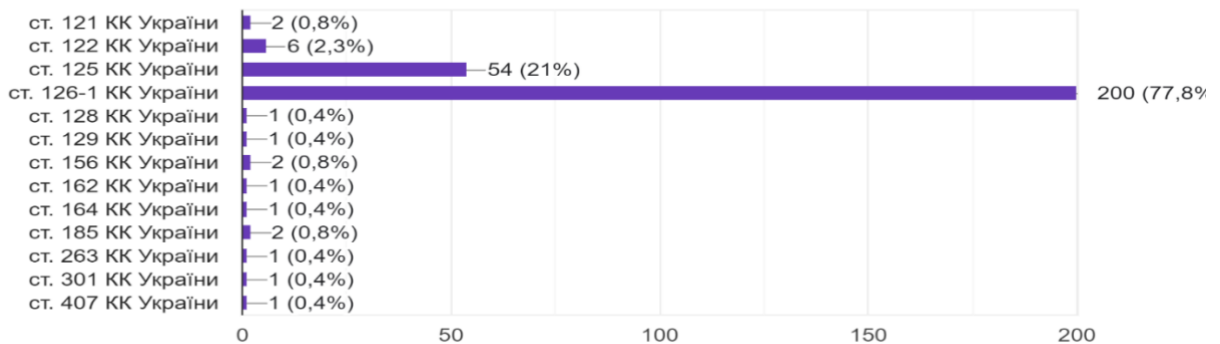


Серед усіх проаналізованих судових рішень, виявилось, що найпоширенішою передумовою застосування обмежувальних заходів, що застосовувалися до осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством, став нетяжкий злочин, передбачений ст. 126-1 КК

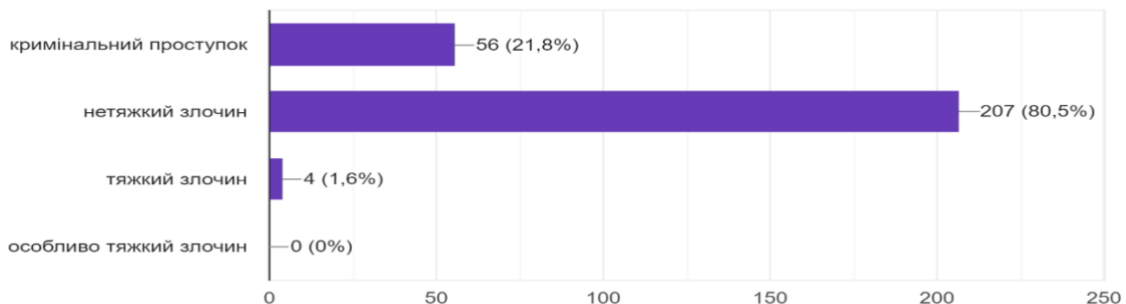
України («домашнє насильство»), що становить 77,8 % від усіх передбачених передумов, тобто 200 рішень з 257.

В свою чергу, кримінальний проступок, передбачений ст. 125 КК України «Легке тілесне ушкодження», становить 21% від усіх проаналізованих судових рішень, що має значення для констатування того, що обмежувальні заходи, які законом про кримінальну відповідальність застосовуються в інтересах потерпілого тільки від злочину пов'язаного з домашнім насильством, є також обґрунтованою передумовою та передбачає наявність інтересу потерпілого, не тільки від злочинів, а також від кримінальних проступків, пов'язаних з домашнім насильством. Разом з тим, заслуговує увагу застосування обмежувальних заходів, в тих справах, де вчинено кримінальні правопорушення, передбачені ст. ст. 121, 122, 128, 129, 156, 162, 164, 185, 263, 301, 407 КК України, що є позитивною практикою застосування судами обмежувальних заходів не тільки за передбачений законом про кримінальну відповідальність злочин «домашнє насильство» за ст. 126-1 КК України.

Кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством, яке стало передумовою для вирішення питання застосування обмежувального заходу
257 відповідей

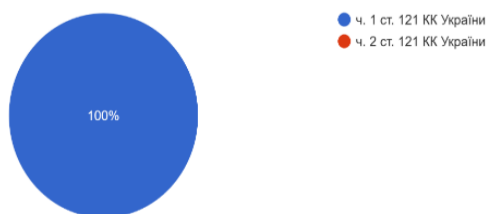


Класифікація кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством, згідно із ст. 12 КК України
257 відповідей



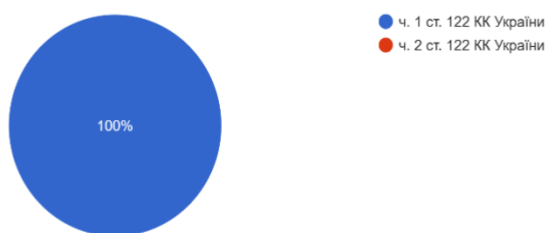
Якщо розглядати окремо, усі інші кримінальні правопорушення, які потрапили до нашої виборки окремо по частинам, які стали передумовою для застосування обмежувальних заходів, то слід зазначити наступне.

Умисне тяжке тілесне ушкодження, як злочин, пов'язаний з домашнім насильством (ст. 121 КК України)
2 відповіді



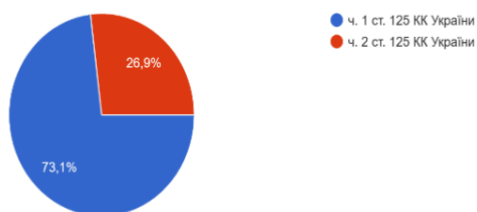
таке, що спричинило втрату будь-якого органу або його функцій, каліцтво статевих органів, психічну хворобу або інший розлад здоров'я, поєднаний зі стійкою втратою працездатності не менш як на одну третину, або переривання вагітності чи непоправне знівечення обличчя.

Умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження, як злочин, пов'язаний з домашнім насильством (ст. 122 КК України)
6 відповідей



вчинених злочинів, були кваліфіковані за ч. 1 ст. 122 КК України, як умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження, тобто умисне ушкодження, яке не є небезпечним для життя і не потягло за собою наслідків, передбачених у статті 121 КК України, але таке, що спричинило тривалий розлад здоров'я або значну стійку втрату працездатності менш як на одну третину.

Умисне легке тілесне ушкодження, як кримінальний проступок, пов'язаний з домашнім насильством (ст. 125 КК України)
52 відповіді



кваліфіковано за ст. 125 КК України, як умисне легке тілесне ушкодження. Зокрема, переважна кількість проступків, пов'язаних з домашнім насильством за ст. 125 КК України, тобто 38 з 52, що становить 73, 1 % від усіх випадків за ст. 125 та стали передумовою застосування обмежувальних заходів, кваліфіковано саме за ч. 1 ст. 125 КК України, а саме умисне легке тілесне ушкодження. В свою чергу, ч. 2 ст. 125 КК України, а саме умисне легке тілесне ушкодження, що спричинило короточасний розлад здоров'я або незначну

У 2 судових рішеннях, передумовою застосування стало вчинення умисного тяжкого тілесного ушкодження кваліфікованого за ч. 1 ст. 121 КК України, а саме умисне тілесне ушкодження, небезпечне для життя в момент заподіяння, чи

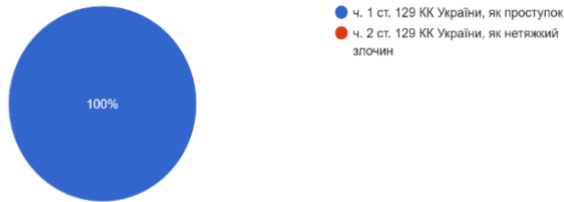
У 6 судових рішеннях, передумовою стало вчинення умисного середнього тілесного ушкодження, відповідно до ст. 122 КК України, яке є нетяжким злочином, пов'язаним з домашнім насильством. Разом з тим, усі 6

Разом з тим, як зазначалося нами раніше, що однією з найпоширеніших передумовою застосування досліджуваних нами обмежувальних заходів є кримінальний проступок, пов'язаний з домашнім насильством, який

втрату працездатності, кваліфіковано 14 кримінальних проступків, пов'язаних з домашнім насильством, що також стали передумовою застосування обмежувальних заходів, тобто 14 випадків з 52, що становить 26, 9 %.

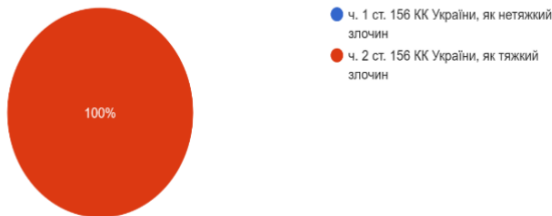
Також, 1 випадком, який став проступком, пов'язаним з домашнім

Погроза вбивством, як кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством (ст. 129 КК України)
1 відповідь



насильством та став передумовою застосування обмежувальних заходів, стало кримінальне правопорушення, кваліфіковане за ч. 1 ст. 129 КК України, а саме погроза вбивством, якщо були реальні підстави побоюватися здійснення цієї погрози.

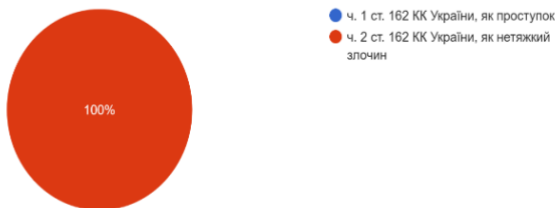
Розбещення неповнолітніх, як злочин, пов'язаний з домашнім насильством (ст. 156 КК України)
2 відповіді



У 2 випадках передумовою стало вчинення тяжкого злочину, пов'язаного з домашнім насильством, а саме злочину, який кваліфіковано за ч. 2 ст. 156 КК України, тобто вчинення розпусних дій щодо малолітньої особи або вчинені членами сім'ї чи близькими родичами, особою, на яку

покладено обов'язки щодо виховання потерпілого або піклування про нього.

Порушення недоторканності житла, як злочин, пов'язаний з домашнім насильством (ст. 162 КК України)
1 відповідь



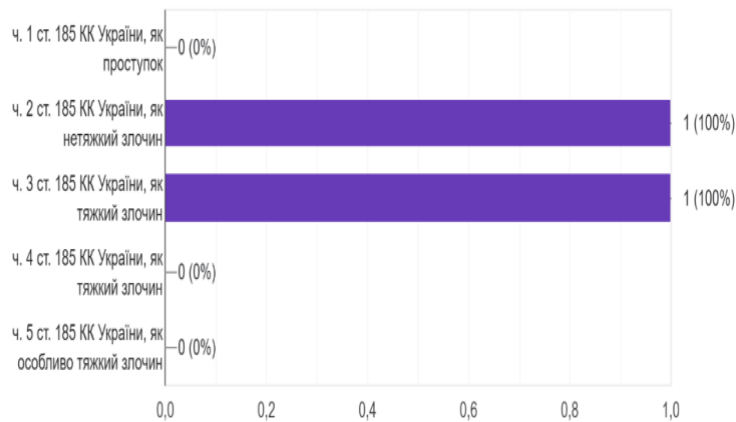
1 випадком, який є злочином, пов'язаним з домашнім насильством та став передумовою застосування обмежувальних заходів, стало кримінальне правопорушення, кваліфіковане за ч. 2 ст. 162 КК України, а саме незаконне

проникнення до житла чи до іншого володіння особи, незаконне проведення в них огляду чи обшуку, а так само незаконне виселення чи інші дії, що порушують недоторканість житла громадян, вчинені службовою особою або із застосуванням насильства чи з погрозою його застосування.

Також, 1 випадком, який потрапив до нашої вибірки та став

Крадіжка, як кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством (ст. 185 КК України)

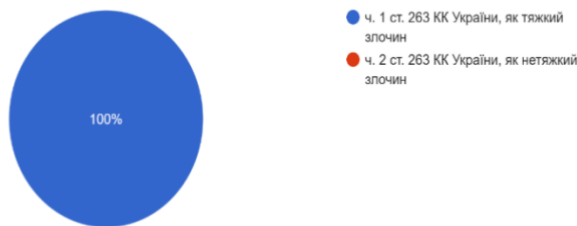
1 відповідь



передумовою застосування обмежувального заходу, стало вчинення злочину, який кваліфіковано за двома частинами ст. 185 КК України, а саме таємне викрадення чужого майна (крадіжка), яке вчинено повторно або за попередньою змовою групою осіб та поєднано з проникненням у житло, інше приміщення чи сховище або що завдала значної шкоди потерпілому.

Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, як кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством (ст. 263 КК України)

1 відповідь

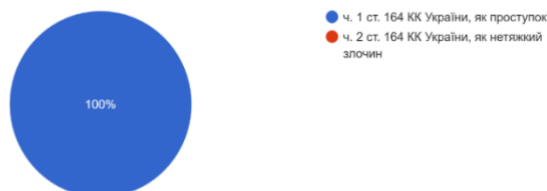


1 випадком серед досліджуваних нами судових вироків стало вчинення тяжкого злочину, який став кримінальним правопорушенням, пов'язаним з домашнім насильством та зокрема передумовою застосування

обмежувальних заходів, діяння, передбачене ч. 1 ст. 263 КК України, а саме носіння, зберігання, придбання, передача чи збут вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв без передбаченого законом дозволу.

Ухилення від сплати аліментів на утримання дітей, як кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством (ст. 164 КК України)

1 відповідь

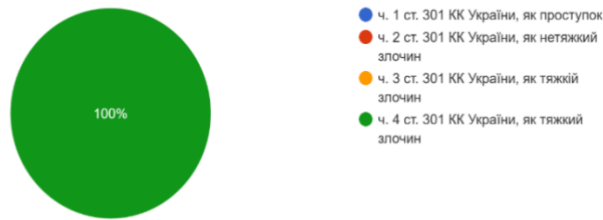


Також 1 випадком, яке стало передумовою застосування обмежувальних заходів, стало вчинення кримінального проступку, передбаченого ч. 1 ст. 164 КК України, а саме злісне ухилення від сплати встановлених рішенням суду коштів на

утримання дітей (аліментів), а також злісне ухилення батьків від утримання неповнолітніх або непрацездатних дітей, що перебувають на їх утриманні.

Ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів, як кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством (ст. 301 КК України)

1 відповідь



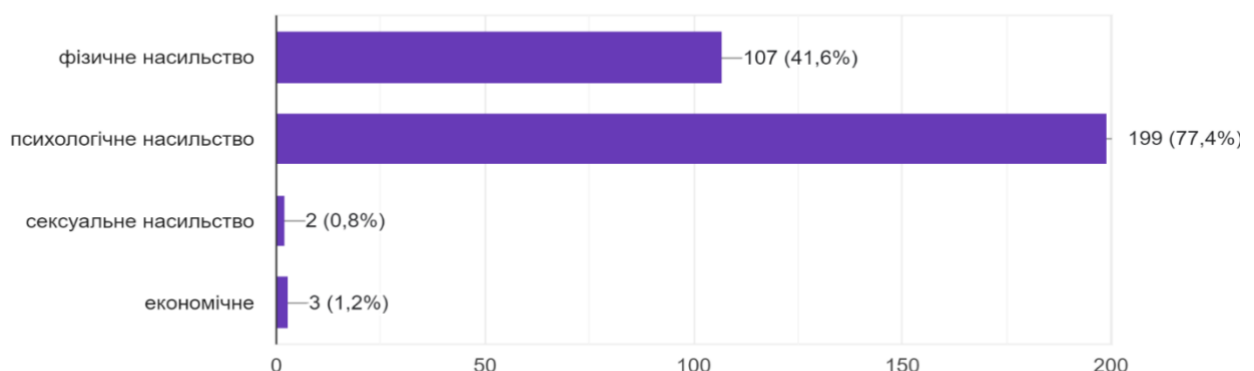
Також, одним із випадків, який став злочином, пов'язаним з домашнім насильством, стало вчинення тяжкого злочину, закріпленого ч. 4 ст. 301 КК України, а саме ввезення в Україну творів, зображень або інших предметів порнографічного характеру

з метою збуту чи розповсюдження або їх виготовлення, зберігання, перевезення чи інше переміщення з тією самою метою, або їх збут чи розповсюдження, а також примушування до участі в їх створенні, а також ті самі дії вчинені щодо творів, зображень або інших предметів порнографічного характеру, що містять дитячу порнографію, або примушування неповнолітніх до участі у створенні творів, зображень або кіно- та відеопродукції, комп'ютерних програм порнографічного характеру. Слід зазначити, що зазначена ч. 4 ст. 301 виключено на підставі Закону № 1256-IX від 18.02.2021.

Одним із важливих аспектів нашого аналізу судових вироків, стало дослідження поширеності форм домашнього насильства. Так за результатами аналізу виявилось, що переважна кількість вироків за домашнє насильство, це вчинення психологічного насильства, а саме у 199 вироків, що становить 77,4 % від усіх проаналізованих вироків. Вчинення фізичного насильства, як форми домашнього насильства – зазначено у 107 вироків, що становить 41,6 % від усіх проаналізованих вироків. У свою чергу, сексуальне насильство – у двох випадках, 0,8 % та економічне насильство – у трьох випадках 1,2 % аналогічно.

Форма домашнього насильства

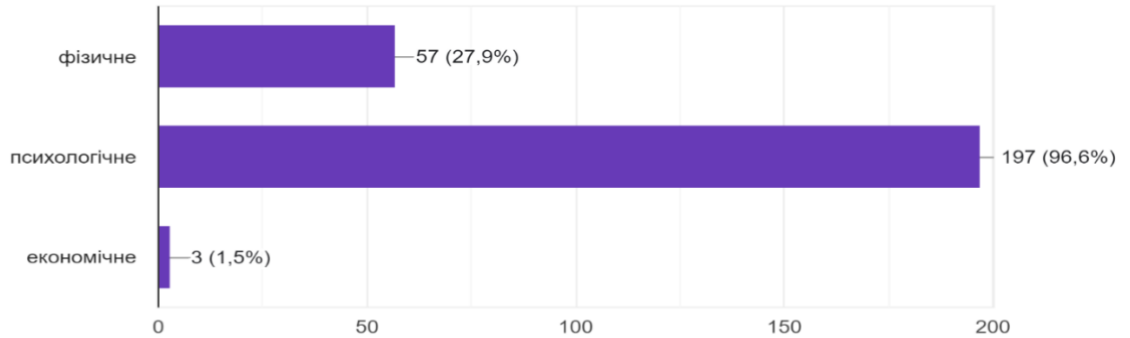
257 відповідей



Разом з тим, цікавим для досліджуваної нами теми, стало аналіз форм домашнього насильства в межах ст. 126-1 КК України. Так за результатами аналізу, стало майже аналогічна ситуація з розмежуванням в межах загального аналізу кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством. А саме, що переважна кількість вироків, в яких діяння було кваліфіковано за ст. 126-1 КК України, останнє мало форму психологічного насильства, а саме

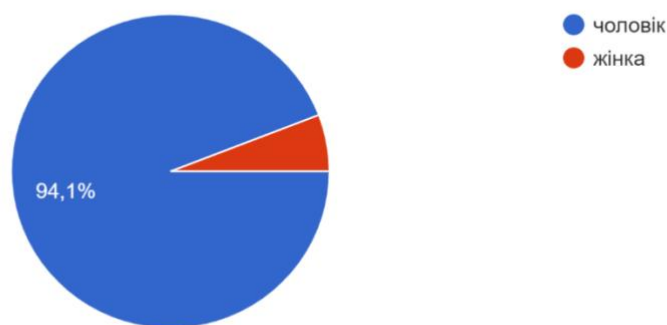
у 197 вироках з 204, що становить 96,6 % від загальної кількості проаналізованих вироків за ст. 126-1 КК України. У свою чергу, форма фізичного насильства зафіксовано у 57 вироках з 204, що становить 27,9 %. Та 3 випадки домашнього насильства, мали форму економічного насильства, що становить 1,5 %.

Розмежування за формами насильства в межах статті 126-1 КК України
204 відповіді

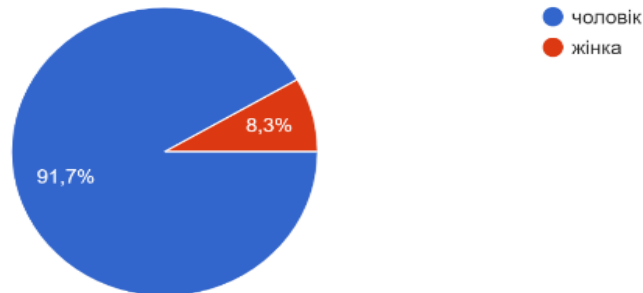


Що стосується суб'єкта вчинення кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством, то за результатами аналізу судових вироків, переважна кількість, тобто у 94,1 % випадках, кримінальне правопорушення вчинялося чоловіками. Разом з тим, існують зафіксовані випадки вчинення домашнього насильства жінками, що становить 5,9 % від усіх проаналізованих вироків, тобто 15 випадків. Зазначена статистика, хоч і має незначні цифри у порівнянні із вчиненням домашнього насильства чоловіками, проте дає підтвердження того факту, що не тільки жінки потребують посиленого захисту держави у запобіганні та протидії вчиненого проти них домашнього насильства, а й самі його вчиняють.

Суб'єкт вчинення кримінального правопорушення пов'язаного з домашнім насильством
256 відповідей

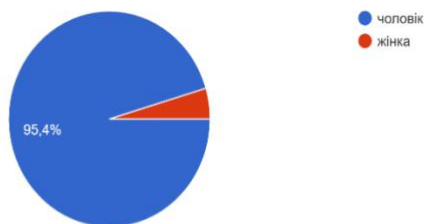


Суб'єкт вчинення кримінального проступку пов'язаного з домашнім насильством
48 відповідей



Разом з тим, що стосується окремого розмежування кримінального правопорушення, згідно із ст. 12 КК України на кримінальні проступки та злочини, то серед вчинення кримінального проступку пов'язаного з домашнім насильством – 91,7 % вчинено чоловіками, та 8,3% вчинено жінками.

Суб'єкт вчинення злочину, пов'язаного з домашнім насильством
217 відповідей



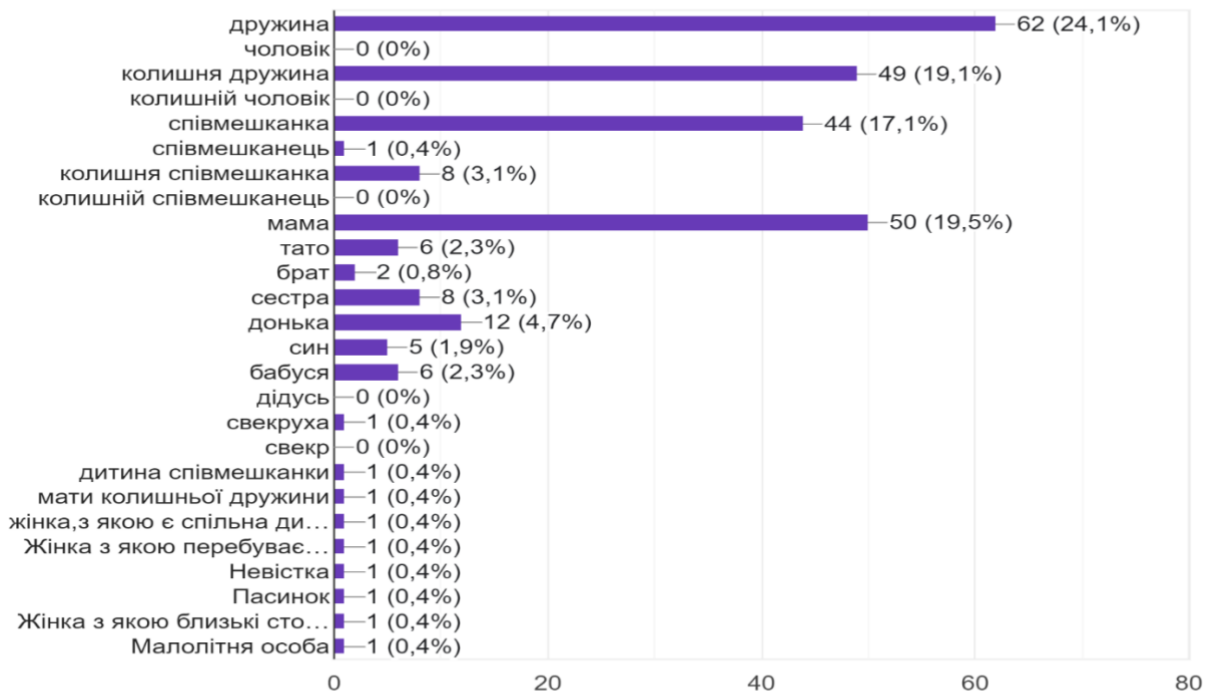
В свою чергу, що стосується вчинення зокрема злочинів, пов'язаних з домашнім насильством, то серед злочинів 95,4 % вчинено чоловіками, а 4,6 % вчинено жінками.

Якщо дослідити загальну кількість вчинених жінками кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством, то виявилось, що жінки, які вчинили 15 кримінальних правопорушень пов'язаних з домашнім насильством, більшу кількість з них, тобто 10 з 15 вчинено саме злочин, пов'язаний з домашнім насильством.

Для дослідження питання щодо потерпілих від домашнього насильства, слід ураховувати ст. 3 Закону України «Про запобігання та протидії домашньому насильству», яким визначено такий перелік можливих потерпілих, якою визначено що до останніх можуть бути віднесено: 1) подружжя; 2) колишнє подружжя; 3) наречені; 4) мати (батько) або діти одного з подружжя (колишнього подружжя) та інший з подружжя (колишнього подружжя); 5) особи, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у шлюбі між собою, їхні батьки та діти; 6) особи, які мають спільну дитину (дітей); 7) батьки (мати, батько) і дитина (діти); 8) дід (баба) та онук (онука); 9) прадід (прабаба) та правнук (правнучка); 10) вітчим (мачуха) та пасинок (падчерка); 11) рідні брати і сестри; 12) інші родичі: дядько (тітка) та племінник (племінниця), двоюрідні брати і сестри, двоюрідний дід (баба) та двоюрідний онук (онука); 13) діти подружжя, колишнього подружжя, наречених, осіб, які

мають спільну дитину (дітей), які не є спільними або всиновленими; 14) опікуни, піклувальники, їхні діти та особи, які перебувають (перебували) під опікою, піклуванням; 15) прийомні батьки, батьки-вихователі, патронатні вихователі, їхні діти та прийомні діти, діти-вихованці, діти, які проживають (проживали) в сім'ї патронатного вихователя.

Потерпілий від кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством
257 відповідей



За результатами нашого аналізу судової практики розгляду справ пов'язаних з домашнім насильством, переважною кількістю постраждалих від домашнього насильства є жінки, які за категоріями розмежувалися, як дружина (у 62 випадках, 24,1 % від усіх потерпілих), колишня дружина (49 випадків, 19,1 %), співмешканка (44 випадки, 17,1%), колишня співмешканка (8 випадків, 3,1 %), мати (50 випадків, 19,5 %), сестра (8 випадків, 3,1 %), донька (12 випадків, 4,7 %), бабуся (6 випадків, 2,3 %), свекруха (1 випадок, 0,4 %), мати колишньої дружини (1 випадок, 0,4%), жінка з якою є спільна дитина (1 випадок, 0,4%), жінка з якою близькі стосунки (2 випадки, 0,8%), невістка (1 випадок, 0,4 %). Тобто переважна кількість постраждалих становить 245 жінок, яка становить 95,3 % від усіх потерпілих від домашнього насильства.

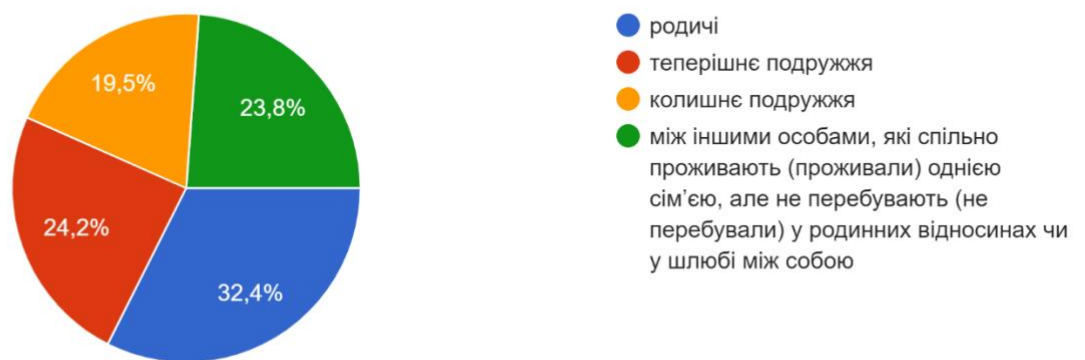
У свою чергу, чоловіки також стають потерпілими від домашнього насильства, які серед проаналізованих нами судових рішень, зазначалися як, співмешканець (1 випадок, 0,4%), тато (6 випадків, 2,3%), брат (2 випадки, 0,8 %), син (5 випадків, 1,9 %), пасинок (1 випадок, 0,4%). Хоча кількість постраждалих чоловіків, встановлено лише у 15 випадках, що становить лише 4,7 % від загальної кількості потерпілих від кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством, нівелювати такою категорією потерпілих не слід, та вжиття державних заходів щодо підтримки останніх потребує приділення більшої уваги з боку держави, особливо щодо діяльності

спеціалізованих служб підтримки осіб, які постраждали від домашнього насильства та / або насильства за ознакою статі, які на сьогодні спрямовані переважно на надання допомоги жінкам з дітьми.

Таким чином, аналізуючи ступінь родинних зв'язків між суб'єктом та потерпілим від кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством, вбачається майже однакова охопленість різних категорій, таких як родичі (82 – випадки, 32,4 %), теперішнє подружжя (62 випадки, 24,2 %), колишнє подружжя (50 випадки, 19,5 %) та особи, які спільно проживають (проживали), але не перебувають (перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою (61 випадок, 23,8 %). Слід зазначити, що дійсно менше випадків, хоч і з незначною різницею, припадає на ті кримінальні правопорушення, пов'язані з домашнім насильством, які вчинялися між колишнім подружжям. Можемо припустити, що дійсно, на скоєння домашнього насильства впливає чи проживають особи разом чи ні.

Ступінь родинних зв'язків

256 відповідей



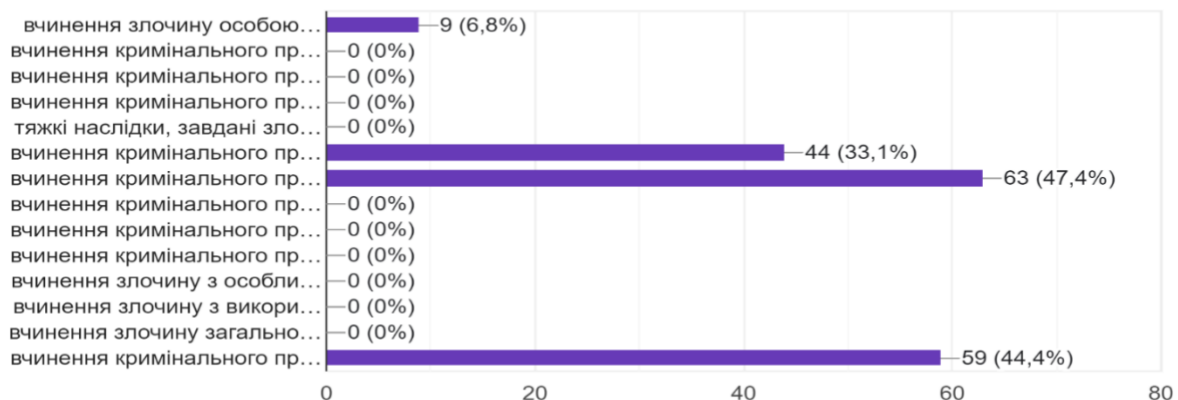
Що стосується обтяжуючої обставини, то дійсно, поява разом з обмежувальними заходами, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство, обтяжуючої обставини, що впливає на призначення покарання закріпленої у положенні п. 6-1) ч. 1 ст. 67 КК України, а саме вчинення кримінального правопорушення щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, є позитивним кроком держави у приведенні норм національного законодавства до міжнародного стандарту протидії домашньому насильству. Це видно і за результатами проведеного нами аналізу, що у переважній кількості справ, пов'язаних з домашнім насильством, зазначена обтяжуюча покарання обставина, бралася до уваги судом у 63 випадках (47,4 %). Разом з цим, поширеною у справах, пов'язаних з домашнім насильством, обставиною, що обтяжувала покарання за такі кримінальні правопорушення стала обставина, закріплена у п. 13) ч. 1 ст. 67 КК України, а саме вчинення кримінального правопорушення особою, що перебуває у стані алкогольного сп'яніння або у стані, викликаному вживанням наркотичних або інших одурманюючих засобів (59 випадків, 44,4 %).

Також поширеною обставиною виявлено обставину передбачену п. 6) ч. 1 ст. 67 КК України, а саме вчинення кримінального правопорушення щодо особи похилого віку, особи з інвалідністю або особи, яка перебуває в безпорадному стані, або особи, яка страждає на психічний розлад, зокрема на недоумство, має вади розумового розвитку, а також вчинення кримінального правопорушення щодо малолітньої дитини або у присутності дитини. Разом з тим, у 9 справах (6,8 %), пов'язаних з домашнім насильством, виявлено застосування обставини, передбаченою п. 1) ч. 1 ст. 67 КК України, вчинення злочину особою повторно та рецидив злочинів.

Зокрема, на підставі вивчених вироків, яка підтвердила поширеність серед вчинення домашнього насильства саме проступків, пов'язаних з домашнім насильством, убачаємо за можливе все ж таки передбачити обтяжуючою обставиною не тільки за повторність та рецидив злочину, а й за кримінальний проступок. Разом з тим, передбачення у п. 6) ч. 1 ст. 67 КК України також вчинення кримінального правопорушення щодо малолітньої дитини або у присутності дитини, не зовсім є доцільним. Через це пропонуємо відмежувати зазначену обставину окремим пунктом.

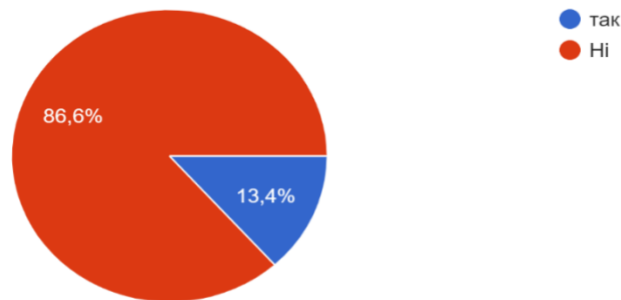
Обтяжуюча обставина, яка вплинула на покарання

133 відповіді



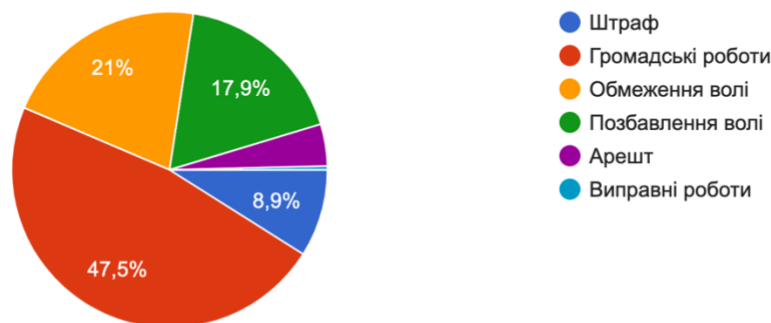
Важливим для вирішення питань у межах аналізу судових вироків щодо кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством, стало дослідження урахуванням судом обставини, що обтяжує покарання, визначеною п. 6-1) ч. 1 ст. 67 КК України за вчинення кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством, передбаченого ст. 126-1 КК України, яке у своїй диспозиції уже вміщає зазначену обставину справи. Так результатом нашого дослідження стало те, що судом в переважній кількості справ (у 175 справах, 86,6 %) все ж таки не враховують зазначену обставину. Але у 27 справах (13,4 %), судом дублюється обставина, яка впливає на покарання.

Урахування обставини, що обтяжує покарання визначеною п. 6-1 ст. 67 КК України за вчинення кримінального правопорушення передбаченого ст. 126-1 КК України
202 відповіді



Досліджуючи відповідальність за вчинення кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством, результатом стало, що переважна кількість призначеного покарання, полягала у застосуванні до осіб громадських робіт (у 122 справах, 47,5 %), в свою чергу позбавлення волі (у 46 справах, 17,9 %) та обмеження волі (у 54 справах, 21 %), які стають умовою для застосування обмежувальних заходів тільки при застосуванні до особи звільнення від такого покарання. Менш поширеними стали застосування до осіб, які вчинили домашнє насильство, покарання у вигляді штрафу (у 23 справах, 8,9 %), арешту (у 11 справах, 4,3 %) та виправних робіт (у 1 справі, 0,4 %).

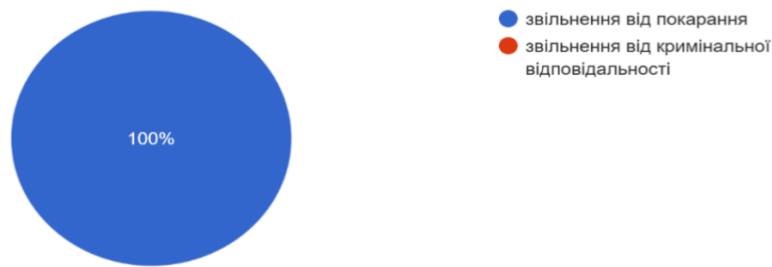
Відповідальність за вчинення кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством
257 відповідей



Застосування до осіб, які вчинили домашнє насильство, звільнення від відбування покарання або кримінальної відповідальності, які також є умовами застосування обмежувальних заходів до таких осіб, звільнення від кримінальної відповідальності не виявлено в жодній справі, яка потрапила до нашої вибірки.

Що стосується звільнення від відбування покарання, то слід зазначити, що таке звільнення є поширеним при розгляді справ, пов'язаних з домашнім насильством (тобто у 95 справах із 100 де було застосовано покарання у вигляді позбавлення або обмеження волі, було застосовано звільнення від відбування покарання, що автоматично стало умовою для застосування обмежувальних заходів).

Чи застосовувалося звільнення від покарання або кримінальної відповідальності, як умова застосування обмежувального заходу при призн...покарання, пов'язаного з позбавленням волі?
95 відповідей

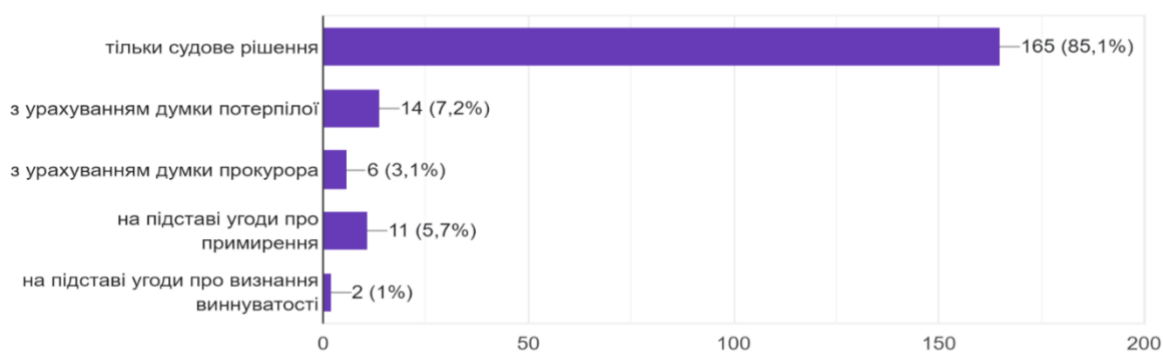


Що стосується підстави застосування обмежувальних заходів, яка у нашому дослідженні визначається як наявність «інтересу потерпілого від кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством», то висвітлення такого «інтересу», у більшості судових справ, зводиться тільки до судового рішення про застосування того чи іншого виду обмежувального заходу (у 165 справах з 194 – де вирішено питання про застосування обмежувального заходу, 85,1 %).

Разом з тим, у незначній кількості справ, тобто у 14 справах, які становлять 7,2 %, все ж таки впливає наявність такого «інтересу потерпілого від домашнього насильства». В 11 справах, бралася до уваги угода про примирення, яка в цілому базується на інтересі потерпілих від кримінальних правопорушень. Також, у декількох справах (6 справ, 3,1 %), бралася до уваги думка прокурора.

Слід зазначити, що у декількох справах, прохання потерпілого про застосування певного виду обмежувального заходу судом було відхилено та застосовано зовсім інший вид обмежувального заходу.

Підставою застосування висвітленого у судовому рішенні стало
194 відповіді

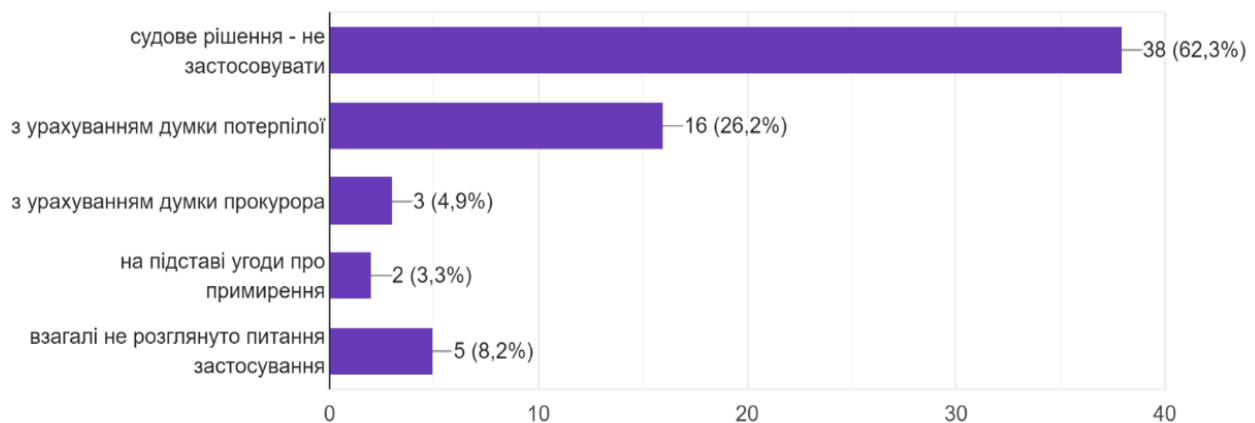


З аналізу судових рішень про незастосування обмежувальних заходів, можна зробити висновок, що суд також ґрунтуючись на власному переконанні, приходить до висновку про те, що недоцільно застосовувати останні.

В свою чергу у 16 справах, 26,2 % - бере до уваги думку потерпілого, у 3 справах, 4,9 % - з урахування думки прокурора, у 2 справах 3 % - на підставі угоди про примирення. Разом з тим, у 5 справах взагалі не розглядалося питання про застосування або причину не застосування обмежувальних заходів.

Рішення не застосовувати обмежувальні заходи

61 відповідь

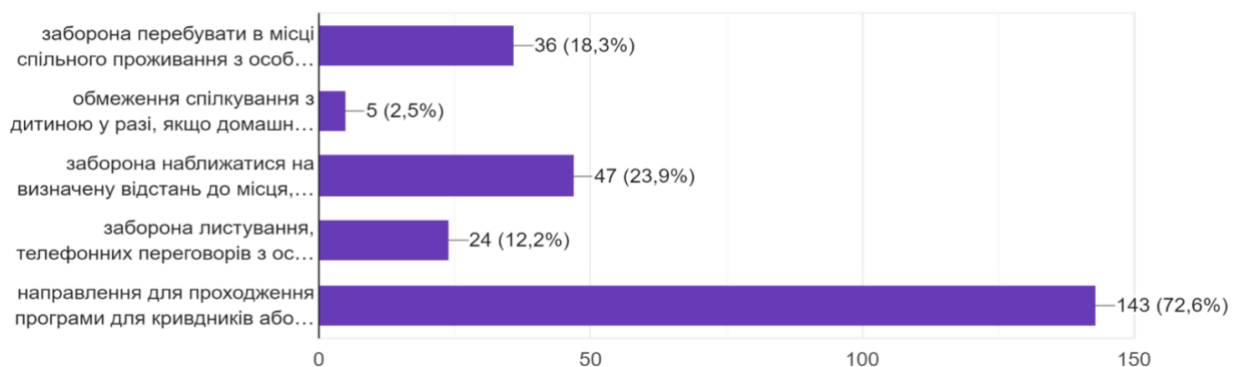


Важливим питанням при дослідженні судової практики застосування обмежувальних до осіб, які вчинили домашнє насильство, став аналіз судових вироків за видами обмежувальних заходів. Так за результатами аналізу виявилось, що в переважній кількості справ, пов'язаних з домашнім насильством, видом обмежувального заходу стало направлення особи для проходження програми для кривдників або пробаційної програми (у 143 справах з 197 де застосовано обмежувальний захід, 72,6 % від усіх справ).

У свою чергу, заборона наблизитися на визначену відстань до місця, де особа, яка постраждала від домашнього насильства, може постійно чи тимчасово проживати, тимчасово чи систематично перебувати у зв'язку з роботою, навчанням, лікуванням чи з інших причин, застосовано у 47 з 197 справах, 23,9 %. Заборона перебувати в місці спільного проживання з особою, яка постраждала від домашнього насильства була застосована у 36 справах, 18,3 %. Заборона листування, телефонних переговорів з особою, яка постраждала від домашнього насильства, інших контактів через засоби зв'язку чи електронних комунікацій особисто або через третіх осіб – у 24 справах, 12,2 %. Обмеження спілкування з дитиною у разі, якщо домашнє насильство вчинено стосовно дитини або у її присутності – у 5 справах, 2,5 %.

Вид обмежувального заходу застосованого до особи, яка вчинила домашнє насильство

197 відповідей



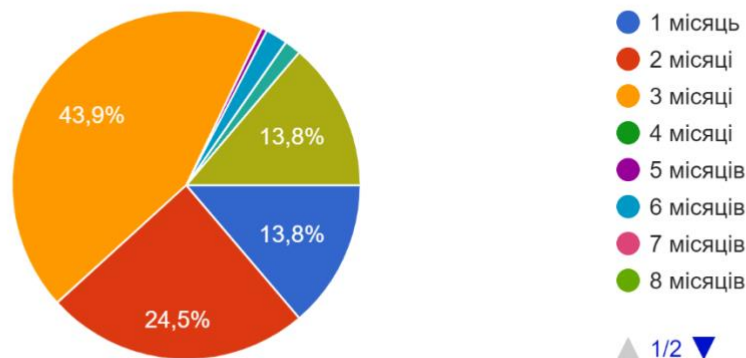
Що стосується строків застосування обмежувальних заходів, то в цілому обмежувальні заходи переважно застосовуються строком на 3 місяців (у 86 справах, 43,9 %), що є найвищою межею, передбаченою ч. 3 ст. 91-1 КК України. Так, ч. 3 ст. 91-1 КК України закріплено, що обмежувальні заходи, можуть застосовуватися на строк від одного до трьох місяців. Строком на 1 місяць, було застосовано обмежувальні заходи у 27 справах, 13,8 %, строком на 2 місяці – у 48 справах, 24,5 %.

У свою чергу, можливість продовжити на визначений судом строк, але не більше як на 12 місяців, із запропонованого положення статті 91-1 КК України впливає, що таке рішення повинно бути прийнято при повторному розгляді. Хоча на противагу зазначеному, в судах першої інстанції серед досліджених нами вироків, судом було призначено обмежувальні заходи строком більше ніж на 3 місяці. Так строком на 5 місяці – було призначено обмежувальні заходи у 1 справі (0,5 %), строком на 6 місяців – у 4 справах (2 %), строком на 12 місяців – у 3 справах (1,5 %). Проте строком на 4 місяці, 7 місяців, 8 місяців, 9 місяців, 10 місяців, 11 місяців – серед досліджуваних нами справ, судом обмежувальні заходи не застосовувалися.

Важливим також стало те, що у 27 справах (13,8 %), де судом було прийнято рішення про застосування обмежувальних заходів, взагалі не було зазначено на який строк суд застосовує до осіб, що вчинили домашнє насильство, обмежувальний захід.

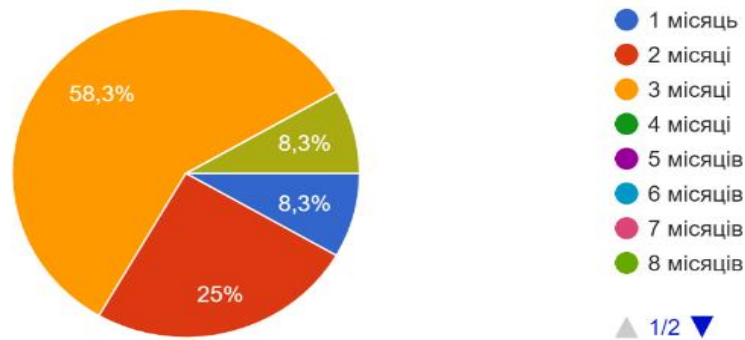
Строк застосування обмежувально заходу

196 відповідей

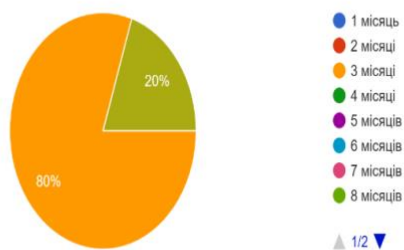


В свою чергу, розглядаючи питання обрання судом строку окремо по кожному виду обмежувального заходу, результатом аналізу досліджуваних нами судових вироків, щодо призначення обмежувального заходу відповідно до п. 1) ч. 1 ст. 91-1 КК України, стало те, що переважна кількість справ, де особі було заборонено перебувати в місці спільного проживання з особою, яка постраждала від домашнього насильства, застосовувався на строк 3 місяці (у 21 справі з 36, 58, 3 %). У свою чергу, строком на 2 місяці – у 9 справах, 25 %). На 1 місяць – у 3 справах, 8,3 %. Разом з тим, у 3 справах взагалі не вказано на якій термін призначається зазначена заборона.

Строк застосування обмежувального заходу передбачено п. 1 ч. 1 ст. 91-1 КК України
36 відповідей

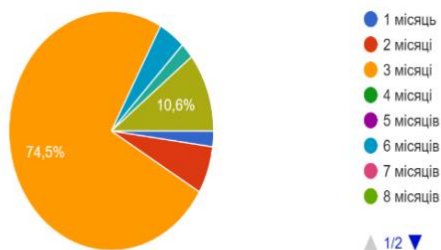


Строк застосування обмежувального заходу передбачено п. 2 ч. 1 ст. 91-1 КК України
5 відповідей



В свою чергу, застосування обмежувального заходу, передбаченого п. 2) ч. 1 ст. 91-1 КК України, щодо обмеження спілкування з дитиною у разі, якщо домашнє насильство вчинено стосовно дитини або у її присутності, у більшій кількості випадків, застосовувався строком на 3 місяці (у 4 випадках з 5, 80 %). Та у 1 (20%) випадку судом не зазначено строку.

Строк застосування обмежувального заходу передбачено п. 3 ч. 1 ст. 91-1 КК України
47 відповідей



Стосовно п. 3) ч. 1 ст. 91-1 КК України, щодо заборони наблизитися на визначену відстань до місця, де особа, яка постраждала від домашнього насильства, може постійно чи тимчасово проживати, тимчасово чи

систематично перебувати у зв'язку з роботою, навчанням, лікуванням чи з інших причин, у більшій кількості випадків, також застосовувався строком на 3 місяці (у 35 випадках з 74,5 %). В свою чергу строком на 2 місяці – застосовано у 3 випадках, 6,4 %, та строком на 1 місяць – у 1 випадку, 2,1 %.

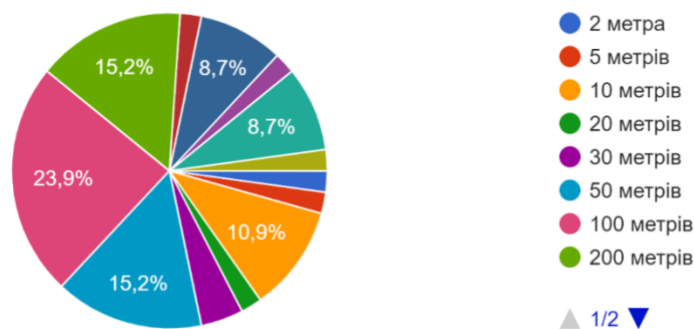
Разом з цим, строком на 6 місяців застосовано у 2 випадках, 4,3 % та строком на 12 місяців – у 1 випадку (2,1 %). У 5 випадках (10,6 %) призначення особи такої заборони, судом строку застосування обмежувального заходу не зазначено.

Важливим щодо застосування заборони наблизитися до місця, де особа, яка постраждала від домашнього насильства, може постійно чи тимчасово проживати, тимчасово чи систематично перебувати у зв'язку з роботою, навчанням, лікуванням чи з інших причин є визначення відстані на яку особа, яка

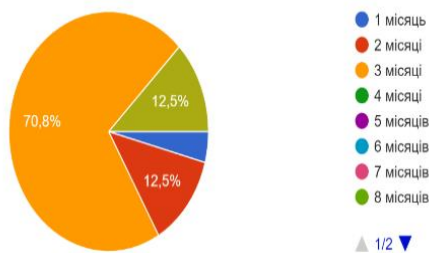
вчинила домашнє насильство не може наближатися до потерпілого від такого насильства.

Так на підставі аналізу судових рішень, було зафіксовано, що у 11 випадків з 46 (23, 9 %) було визначено відстань – 100 метрів. Разом з цим, однакова кількість випадків тобто у 7 випадках (15,2 %) – було визначену відстань 50 метрів, та у 7 випадках (15,2 %) – було визначену відстань 200 метрів. Визначена відстань заборони наближатися на 10 метрів, було визначено у 5 випадках (10,9 %). На 500 метрів – у 4 випадках (8,7 %). На 30 метрів у 1 випадку (2,2 %). На 1 км – визначено у 1 випадку (2,2 %). На 5 метрів – у 1 випадку (2,2 %). Разом з тим, у деяких вироках зазначалося не кількісна міра вимірювання, а конкретно, що застосовується заборона наближатися до дитячого садочку дитини-постраждалої (1 випадок, 2,2 %) та без визначення міри вимірювання, у 4 випадках (8,7 %).

Визначена відстань заборони наближатися до місця, де особа, яка постраждала від домашнього насильства, може постійно чи тим...ою, навчанням, лікуванням чи з інших причин
46 відповідей



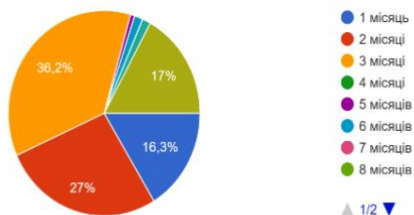
Строк застосування обмежувального заходу передбачено п. 4 ч. 1 ст. 91-1 КК України
24 відповіді



Що стосується п. 4) ч. 1 ст. 91-1 КК України, що полягає у забороні листування, телефонних переговорів з особою, яка постраждала від домашнього насильства, інших контактів через засоби зв'язку чи

електронних комунікацій особисто або через третіх осіб, у більшій кількості випадків, застосовувався судом також строком на 3 місяці (у 17 випадках з 24, 70,8 %). Разом з тим, строком на 2 місяці, застосовувався у 3 випадках (12,5 %). Строком на 1 місяць у 1 випадку (4,2 %). У 3 випадках (12,5 %), судом не зазначено строку застосування зазначеної заборони.

Строк застосування обмежувального заходу передбачено п. 5 ч. 1 ст. 91-1 КК України
141 відповідь



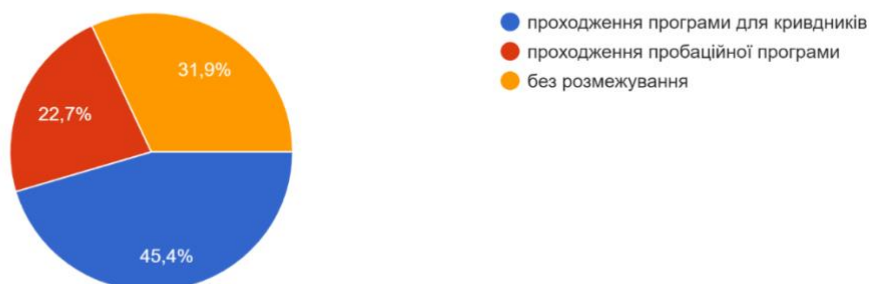
застосовувався у 141 випадку та також у переважній кількості був призначений строком на 3 місяці (у 51 випадках, 36,2 %). Разом з тим, строком на 1 місяць – у 23 випадках (16,3 %) та строком на 2 місяці – у 38 випадках (27 %), що в деяких випадках, коли особу направлено на проходження програми для кривдників, суперечить Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», у якому визначено, що програма для кривдників проводиться строком від 3 до 12 місяців.

Разом з цим, строком на 5 місяців – направлено особу у 1 випадку (0,7 %). На 6 місяців – у 2 випадках (1,4 %). Та строком на 12 місяців – також у 2 випадках (1,4 %).

Значна кількість вироків (24 вироків, 17 %), у яких особу направлено на проходження програми для кривдників або пробаційної програми без визначення строку, з одного боку, таке направлення не містить визначеності щодо строків такого обов'язку, з іншого надає змогу фахівцям, які безпосередньо складають персональну програму визначити необхідний строк, який необхідний для зміни поведінки кривдника.

Важливим питанням при дослідженні судової практики застосування судами такого виду обмежувального заходу, як проходження програми для кривдників або пробаційної програми, стало висвітлення у рішеннях, що саме повинна пройти особа: – *програму для кривдників*; або – *пробаційну програму*. Так, у переважній кількості справ, судом конкретно визначено, що особу направлено на проходження програми для кривдників (у 64 справі з 141, 45,4 %). Разом з цим, на проходження пробаційної програми – направлено у 32 справах 22,7 %. У 45 справах (31,9 %) судом застосовано зобов'язання передбачене п. 5) ч. 1 ст. 91-1 КК України без зазначення строку.

Чи визначено окремо проходження програми для кривдників або пробаційної програми
141 відповідь

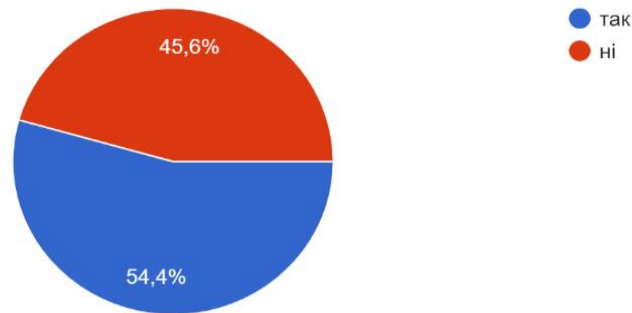


Що стосується найпоширенішого виду обмежувального заходу, передбаченого п. 5) ч. 1 ст. 91-1 КК України, що полягає у направленні для проходження програми для кривдників або пробаційної програми, зазначений захід

Так доцільним було дослідити питання, серед тих вироків у яких судом особу направлено на проходження програми для кривдників, чи було направлено на проходження такої програми, строк якої становить від 3 до 12 місяців, згідно із законодавством, менше ніж на 3 місяці. Так було встановлено, що все ж таки значна, але не переважна кількість таких направлень (26 вироків з 57, 45,6 %) – було без порушення межі строку (не менше ніж на 3 місяці). Разом з цим, переважна кількість направлень на проходження програми для кривдників було з порушенням такого строку (у 31 вирокі, 54,4 %).

Чи направлено на проходження програми для кривдників менше ніж на 3 місяці?

57 відповідей



Додаток К
Пропозиції законодавчих змін направлених до Комітету Верховної Ради
України з питань правоохоронної діяльності

Народному депутатові
Верховної Ради України
Бакумову О. С.

Аспірантки НДІ ВПЗ ім. акад.
В. В. Сташиса НАПрН України
Олійниченко А. Є.

Шановний Олександр Сергійовичу!

Направляю для розгляду і можливого використання у роботі проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо удосконалення обмежувальних заходів на виконання положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами», розробленого в межах дисертаційного дослідження Олійниченко Ангеліни Євгенівни на тему: «Обмежувальні заходи кримінально-правового характеру, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство», що подається на здобуття ступеня доктора філософії.

За можливості, прошу повідомити про результати розгляду цього листа щодо використання наданих пропозицій Комітетом Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності при підготовці змін до законодавства України.

Додаток:

1. Проект закону на 5 арк.
2. Пояснювальна записка на 4 арк.
3. Порівняльна таблиця на 10 арк.

З повагою

06.03.2023



Ангеліна ОЛІЙНИЧЕНКО

Проект

ЗАКОН УКРАЇНИ

„Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо удосконалення обмежувальних заходів на виконання положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами”

Верховна Рада України **п о с т а н о в л я є**:

I. Внести до Кримінального кодексу України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131) такі зміни:

1. У статті 67:

пункт 6 частини першої викласти в такій редакції:

„6) вчинення кримінального правопорушення щодо особи похилого віку, особи з інвалідністю або особи, яка перебуває в безпорадному стані, або особи, яка страждає на психічний розлад, зокрема на недоумство, має вади розумового розвитку”;

доповнити частину першу пунктом 6-2 такого змісту:

„6-2) вчинення кримінального правопорушення щодо малолітньої дитини або у присутності дитини.”.

частину другу після слів „ у пунктах 2, 6, 6-1, ” доповнити позицією „ 6-2, ”.

2. У статті 91-1:

у назві статті слова „домашнє насильство” замінити словами „кримінальне правопорушення, пов’язане з домашнім насильством”;

частину першу викласти у такій редакції:

„1. В інтересах потерпілого від кримінального правопорушення, пов’язаного з домашнім насильством, та дітей потерпілого, одночасно з призначенням покарання, не пов’язаного з позбавленням волі, або звільненням з підстав, передбачених цим Кодексом, від кримінальної відповідальності чи покарання, суд може застосувати до особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, пов’язане з домашнім насильством, один або декілька обмежувальних заходів, відповідно до якого (яких) на засудженого можуть бути покладені такі обов’язки:”;

у пунктах першому, третьому та четвертому частини першої слова „домашнього насильства” замінити словами „кримінального правопорушення, пов’язаного з домашнім насильством”;

у пункті другому частини першої слова „домашнє насильство” замінити словами „кримінальне правопорушення, пов’язане з домашнім насильством”;

доповнити пунктом п'ять такого змісту:

„5) заборона наближатися на визначену відстань до особи, яка постраждала від кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством. Такий обмежувальний захід застосовується до засудженого лише за наявності письмової згоди на це особи, яка постраждала від кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством, або її законного представника, крім випадку, коли законним представником є засуджений. При застосуванні цього обмежувального заходу на засудженого покладається обов'язок носити електронний засіб контролю.”;

у частині другій слова „домашнього насильства” замінити словами „кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством”;

частину третю викласти у такій редакції:

„3. Заходи, передбачені пунктами 1 – 4 частини першої цієї статті, можуть застосовуватися на строк від одного до дванадцяти місяців і за потреби можуть бути продовжені на визначений судом строк”;

доповнити статтю 91-1 КК частиною четвертою такого змісту:

„4. Направлення для проходження програми для кривдників, передбаченого пунктом 5 частини першої цієї статті, застосовується строком від трьох до дванадцяти місяців.”;

доповнити статтю 91-1 КК Приміткою такого змісту:

„**Примітка.** Кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством - це будь-яке кримінальне правопорушення, визначене цим Кодексом, обставини вчинення якого свідчать про наявність у діянні (дії або бездіяльності) ознак домашнього насильства, тобто фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь, незалежно від того, чи вказано їх в інкримінованій статті (частині статті) КК як ознаку кримінального правопорушення або відображено як обставину, що обтяжує кримінальну відповідальність.”.

3. Доповнити Розділ XIII¹ КК статтею 91-2 такого змісту:

„**Стаття 91⁻².** Обмежувальні заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили кримінальне правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи або кримінальне правопорушення, пов'язане з насильством за ознакою статі

1. В інтересах потерпілого від кримінального правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи або кримінального правопорушення, пов'язаного з насильством за ознакою статі, одночасно з призначенням покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, або звільненням з

підстав, передбачених цим Кодексом, від кримінальної відповідальності чи покарання, суд може застосувати до засудженого, який вчинив кримінальне правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи або кримінальне правопорушення, пов'язане з насильством за ознакою статі, один або декілька обмежувальних заходів, відповідно до якого (яких) на засудженого можуть бути покладені такі обов'язки:

1) заборона наблизитися на визначену відстань до місця, де особа, яка постраждала від кримінального правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи або кримінального правопорушення, пов'язаного з насильством за ознакою статі, може постійно чи тимчасово проживати, тимчасово чи систематично перебувати у зв'язку з роботою, навчанням, лікуванням чи з інших причин;

2) заборона листування, телефонних переговорів з особою, яка постраждала від кримінального правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи або кримінального правопорушення, пов'язаного з насильством за ознакою статі, інших контактів через засоби зв'язку чи електронних комунікацій особисто або через третіх осіб;

3) направлення для проходження програми для кривдників;

4) заборона наблизитися на визначену відстань до особи, яка постраждала від кримінального правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи або кримінального правопорушення, пов'язаного з насильством за ознакою статі. Такий обмежувальний захід застосовується до засудженого лише за наявності письмової згоди на це особи, яка постраждала від кримінального правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи або кримінального правопорушення, пов'язаного з насильством за ознакою статі, або її законного представника, крім випадку, коли законним представником є засуджений. При застосуванні цього обмежувального заходу на засудженого покладається обов'язок носити електронний засіб контролю.

2. Заходи, передбачені частиною першою цієї статті, застосовуються до особи, яка на момент вчинення кримінального правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи або кримінального правопорушення, пов'язаного з насильством за ознакою статі досягла 18-річного віку.

3. Заходи, передбачені пунктами 1 – 2 частини першої цієї статті, можуть застосовуватися на строк від одного до дванадцяти місяців і за потреби можуть бути продовжені на визначений судом строк.

4. Направлення для проходження програми для кривдників, передбаченого пунктом 3 частини першої цієї статті, застосовується строком від трьох до дванадцяти місяців.

Примітка. Кримінальне правопорушення, пов'язане з насильством за ознакою статі - це будь-яке кримінальне правопорушення, визначене цим Кодексом, обставини вчинення якого свідчать про наявність у діянні (дії або бездіяльності) хоча б одного з елементів (ознак) насильства за ознакою статі, тобто фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, вчиненого щодо осіб через їхню стать, або поширені в суспільстві звичаї чи

традиції (стереотипні уявлення про соціальні функції (становище, обов'язки тощо) жінок і чоловіків), або діяння, що стосуються переважно осіб певної статі чи зачіпають їх непропорційно, які завдають фізичної, сексуальної, психологічної або економічної шкоди чи страждань, включаючи погрози таких дій, у публічному або приватному житті, незалежно від того, чи вказано їх в інкримінованій статті (частині статті) КК як ознаку кримінального правопорушення або відображено як обставину, що обтяжує кримінальну відповідальність.”.

4. Доповнити Розділ XIII¹ КК статтею 91-3 такого змісту:

„**Стаття 91⁻³**. Обмежувальні заходи, що застосовуються до неповнолітніх, які вчинили кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством або насильством за ознакою статі

1. В інтересах потерпілого від кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством або насильством за ознакою статі, одночасно з призначенням покарання, окрім позбавлення волі, або звільненням з підстав, передбачених цим Кодексом, від кримінальної відповідальності чи покарання, а також застосування примусових заходів виховного характеру, суд може застосувати до неповнолітнього, який вчинив кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством, один або декілька обмежувальних заходів, відповідно до якого (яких) на неповнолітнього можуть бути покладені такі обов'язки:

1) заборона наблизитися на визначену відстань до місця, де особа, яка постраждала від кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством або насильством за ознакою статі, може постійно чи тимчасово проживати, тимчасово чи систематично перебувати у зв'язку з роботою, навчанням, лікуванням чи з інших причин;

2) заборона листування, телефонних переговорів з особою, яка постраждала від кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством або насильством за ознакою статі, інших контактів через засоби зв'язку чи електронних комунікацій особисто або через третіх осіб;

3) заборона перебувати за межами місця проживання без супроводу батьків у нічний час;

4) обов'язок пройти курс лікування від розладів психіки та поведінки внаслідок вживання психоактивних речовин або захворювання, що становить небезпеку для здоров'я інших осіб;

5) направлення для проходження програм для кривдників з урахуванням вікових та психологічних особливостей неповнолітніх.

2. Заходи, передбачені пунктами 1 – 4 частини першої цієї статті, можуть застосовуватися на строк від одного до дванадцяти місяців і за потреби можуть бути продовжені на визначений судом строк.”.

5. Особливу частину КК доповнити статтею такого змісту:

„Стаття 126⁻². Насильство за ознакою статі

Насильство за ознакою статі, тобто умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства, у тому числі переслідування щодо особи через її стать, або поширені в суспільстві звичаї чи традиції (стереотипні уявлення про соціальні функції (становище, обов'язки тощо) жінок і чоловіків), або діяння, що стосуються переважно осіб певної статі чи зачіпають їх непропорційно, включаючи погрози таких дій, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи, -

карається громадськими роботами на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на строк до двох років.”.

II. Прикінцеві положення

1. Цей Закон набирає чинності з дня, наступного за днем його опублікування.

**Голова Верховної Ради
України**

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до проекту Закону України „Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо удосконалення обмежувальних заходів на виконання положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами”

1. Мета

Метою прийняття акта є удосконалення регламентованих Кримінальним кодексом України (далі – КК України) обмежувальних заходів, передбачених статтею 91-1 КК України на виконання положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульської конвенції), які направлені на захист потерпілих від домашнього насильства та насильства за ознакою статі. Проектом пропонується внести зміни до Кримінального кодексу України.

2. Обґрунтування необхідності прийняття акта

За останні три десятиліття явище насильства не тільки щодо жінок, а й чоловіків та дітей, включаючи домашнє насильство, привертає підвищену увагу з боку міжнародної спільноти, що знаходить своє відображення у міжнародному праві. Протягом цього періоду Україною здійснено низку вирішальних кроків, серед яких ратифікація у 2012 році Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Ланцаротська Конвенція), а також ратифікація у 2022 році Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська Конвенція).

Авжеж до ратифікації Стамбульської Конвенції, Україною було прийнято низку нормативно-правових актів спрямованих на реалізацію положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами. Одним із таких реалізованих положень стало криміналізація домашнього насильства, а також поява нового інституту обмежувальних заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство.

Так у зв'язку з ратифікацією Стамбульської конвенції, та з метою удосконалення раніше уведених до законодавства обмежувальних заходів, які застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство та насильство за ознакою статі пропонуємо зміни, які спрямовані на покращення застосування останніх. А також введення можливості застосування обмежувальних заходів до дітей-кривдників.

Також на підставі дослідження судової практики, пропонуємо при призначенні покарання за вчинення кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством та насильством за ознакою статі щодо малолітньої дитини або у присутності дитини, розмежувати в окрему обставину, що обтяжує покарання.

Разом з цим, пропонується ліквідувати прогалину кримінального законодавства, передбачивши кримінальну відповідальність за вчинення насильства за ознакою статі та можливості застосування обмежувальних заходів, що застосовуються до осіб, які вчинили кримінальне правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи або кримінальні правопорушення, пов'язані з насильством за ознакою статі. Так як згідно із статтею 21-5 Закону України «Про рівні права та можливості жінок та чоловіків», передбачено, що у разі порушення кримінального провадження у зв'язку з вчиненням насильства за ознакою статі перелік заходів щодо тимчасового обмеження прав або покладення обов'язків на особу, яка підозрюється, обвинувачується у вчиненні кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством, або визнана винною у його вчиненні, а також порядок застосування таких заходів визначаються Кримінальним кодексом України та Кримінальним процесуальним кодексом України. Наразі застосування таких заходів передбачено тільки до осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством.

Також, запровадити обмежувальні заходи, які застосовуються до неповнолітніх, які вчинили домашнє насильство, проти статевої свободи та статевої недоторканості особи або кримінальні правопорушення, пов'язані з насильством за ознакою статі.

3. Основні положення проекту акта

Проектом акта пропонується:

у статті 67 Кодексу розмежувати окремим пунктом передбачену пунктом 6 частини першої зазначеної статті, обтяжуючу покарання обставину, яка передбачає обтяження покарання у зв'язку із вчиненням кримінального правопорушення щодо малолітньої дитини або у присутності дитини;

внести зміни до статті 91-1 Кодексу в частині: удосконалення понятійного апарату стосовно формулювання домашнього насильства, передбачивши застосування кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством; передбачити можливість урахування інтересу дитини-свідка, який також є потерпілим від домашнього насильства відповідно Закону України «Про запобігання та протидію домашнього насильства», при вирішенні питання застосування обмежувальних заходів; розмежування обов'язків щодо направлення для проходження програми для кривдників; удосконалення питання строків застосування обмежувальних заходів, передбачивши можливість застосування строком від одного до дванадцяти місяців, а щодо направлення для проходження програми для кривдників – строком від трьох до одного року, згідно із законодавством;

розділ XIII-1 Загальної частини Кодексу доповнити статтями 91-2 та 91-3, передбачивши можливість застосування обмежувальних заходів для дітей-кривдників та осіб, які вчинили насильство за ознакою статі, а також кримінальне правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи та

примітками щодо поняття кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством та кримінального правопорушення, пов'язаного з насильством за ознакою статі;

особливу частину Кодексу доповнити статтею 126-2, передбачивши кримінальну відповідальність за насильство за ознакою статі.

4. Правові аспекти

У цій сфері правового регулювання діють Конституція України, Кримінальний кодекс України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Кримінальний кодекс України, Кримінальний процесуальний кодекс України, Цивільний процесуальний кодекс України, Кримінально-виконавчий кодекс України, закони України „Про запобігання та протидію домашньому насильству”, „Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків”, „Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні”, а також Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська Конвенція), Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Ланцаротська Конвенція), Конвенція ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод та відповідна практика Європейського суду з прав людини у справах, які стосуються насильства стосовно жінок, у тому числі домашнього насильства (справи «Опуз проти Туреччини» (Opuz v. Turkey, 2009 p.), «Сандра Джанкович проти Хорватії» (Sandra Janković v. Croatia, 2009 p.), Еремія v. Молдова (Eremia v. Moldova, 2013 p.).

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Реалізація положень законопроекту здійснюватиметься в межах видатків, передбачених у державному та місцевих бюджетах на відповідний рік, а також за рахунок інших джерел.

6. Запобігання дискримінації

Законопроект сприяє унеможливленню дискримінації за ознакою статі та подоланню гендерно-зумовленого насильства як одного з проявів дискримінації.

7. Прогноз результатів

Внесення запропонованих змін до Кримінального кодексу України дозволить удосконалити запроваджені обмежувальні заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство та запровадити додаткові обмежувальні заходи, спрямовані на створення захисних та каральних кримінально-правових механізмів боротьби з різними формами насильства за ознакою статі стосовно жінок, чоловіків та дітей, у тому числі зґвалтування та інших актів сексуального насильства, примусового шлюбу, примусового аборту чи стерилізації та ін., а

також з домашнім насильством, чим буде забезпечено відповідність законодавства України сучасним європейським стандартам у цій сфері та нагальним потребам українського суспільства.

Заінтересована сторона	Вплив реалізації акта на заінтересовану сторону	Пояснення очікуваного впливу
Особи, які постраждали від домашнього насильства	Позитивний	Якісне застосування обмежувальних заходів, що застосовуються до осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством, які направлені на захист потерпілих від домашнього насильства.
Діти-свідки домашнього насильства	Позитивний	Урахування інтересу дитини-свідка домашнього насильства при застосуванні судом обмежувальних заходів
Особи, які постраждали від насильства за ознакою статі	Позитивний	Можливість отримати державний захист за скоєння щодо них насильства за ознакою статі із застосування до осіб, які вчинили таке насильство обмежувальних заходів.
Особи, які постраждали від кримінального правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи	Позитивний	Застосування обмежувальних заходів, що застосовуються до осіб, які вчинили кримінальне правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, як додатковий до покарання захист потерпілих.

_____ 2023 р.

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ

до проєкту Закону України

„Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо удосконалення обмежувальних заходів на виконання положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами”

Зміст положення законодавства	Зміст відповідного положення проєкту акта
Стаття 67. Обставини, які обтяжують покарання 1. При призначенні покарання обставинами, які його обтяжують, визнаються: ... б) вчинення кримінального правопорушення щодо особи похилого віку, особи з інвалідністю або особи, яка перебуває в безпорадному стані, або особи, яка страждає на психічний розлад, зокрема на недоумство, має вади розумового розвитку, ~~а також вчинення кримінального правопорушення щодо малолітньої дитини або у присутності дитини;~~ ... відсутній; ... 2. Суд має право, залежно від характеру вчиненого кримінального правопорушення, не визнати будь-яку із зазначених у частині першій цієї статті обставин, за винятком обставин, зазначених у пунктах 2, 6, 6-1, 7, 9, 10, 12 такою, що обтяжує покарання, навівши мотиви свого рішення у вироку.	Стаття 67. Обставини, які обтяжують покарання 1. При призначенні покарання обставинами, які його обтяжують, визнаються: ... 6-2) вчинення кримінального правопорушення щодо малолітньої дитини або у присутності дитини; ... 2. Суд має право, залежно від характеру вчиненого кримінального правопорушення, не визнати будь-яку із зазначених у частині першій цієї статті обставин, за винятком обставин, зазначених у пунктах 2, 6, 6-1, 6-2, 7, 9, 10, 12 такою, що обтяжує покарання, навівши мотиви свого рішення у вироку.

Стаття 91¹. Обмежувальні заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили ~~домашнє насильство~~

1. В інтересах потерпілого від ~~злочину~~, пов'язаного з домашнім насильством, одночасно з призначенням покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, або звільненням з підстав, передбачених цим Кодексом, від кримінальної відповідальності чи покарання, суд може застосувати до особи, яка вчинила ~~домашнє насильство~~, один або декілька обмежувальних заходів, відповідно до якого (яких) на засудженого можуть бути покладені такі обов'язки:

1) заборона перебувати в місці спільного проживання з особою, яка постраждала від ~~домашнього насильства~~;

2) обмеження спілкування з дитиною у разі, якщо ~~домашнє насильство~~ вчинено стосовно дитини або у її присутності;

3) заборона наближатися на визначену відстань до місця, де особа, яка постраждала від ~~домашнього насильства~~, може постійно чи тимчасово проживати, тимчасово чи систематично перебувати у зв'язку з роботою, навчанням, лікуванням чи з інших причин;

Стаття 91¹. Обмежувальні заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили **кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством**

1. В інтересах потерпілого від **кримінального правопорушення**, пов'язаного з домашнім насильством, та дітей потерпілого, одночасно з призначенням покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, або звільненням з підстав, передбачених цим Кодексом, від кримінальної відповідальності чи покарання, суд може застосувати до особи, яка вчинила **кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством**, один або декілька обмежувальних заходів, відповідно до якого (яких) на засудженого можуть бути покладені такі обов'язки:

1) заборона перебувати в місці спільного проживання з особою, яка постраждала від **кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством**;

2) обмеження спілкування з дитиною у разі, якщо **кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством** вчинено стосовно дитини або у її присутності;

3) заборона наближатися на визначену відстань до місця, де особа, яка постраждала від **кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством**, може постійно чи тимчасово проживати, тимчасово чи систематично перебувати у зв'язку з роботою, навчанням, лікуванням чи з інших причин;

4) заборона листування, телефонних переговорів з особою, яка постраждала від ~~домашнього насильства~~, інших контактів через засоби зв'язку чи електронних комунікацій особисто або через третіх осіб;

Відсутній.

2. Заходи, передбачені частиною першою цієї статті, застосовуються до особи, яка на момент вчинення ~~домашнього насильства~~ досягла 18-річного віку.

3. Заходи, передбачені частиною першою цієї статті, можуть застосовуватися на строк від одного до ~~трьох місяців~~ і за потреби можуть бути продовжені на визначений судом строк, ~~але не більше як на 12 місяців~~.

4) заборона листування, телефонних переговорів з особою, яка постраждала від **кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством**, інших контактів через засоби зв'язку чи електронних комунікацій особисто або через третіх осіб;

5) заборона наближатися на визначену відстань до особи, яка постраждала від кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством. Такий обмежувальний захід застосовується до засудженого лише за наявності письмової згоди на це особи, яка постраждала від кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством, або її законного представника, крім випадку, коли законним представником є засуджений. При застосуванні цього обмежувального заходу на засудженого покладається обов'язок носити електронний засіб контролю.

2. Заходи, передбачені частиною першою цієї статті, застосовуються до особи, яка на момент вчинення **кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством** досягла 18-річного віку.

3. Заходи, передбачені пунктами 1 – 4 частини першої цієї статті, можуть застосовуватися на строк від одного до **дванадцяти** місяців і за потреби можуть бути продовжені на визначений судом строк.

1. В інтересах потерпілого від кримінального правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи або кримінального правопорушення, пов'язаного з насильством за ознакою статі, одночасно з призначенням покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, або звільненням з підстав, передбачених цим Кодексом, від кримінальної відповідальності чи покарання, суд може застосувати до засудженого, який вчинив кримінальне правопорушення, пов'язане з насильством за ознакою статі, один або декілька обмежувальних заходів, відповідно до якого (яких) на засудженого можуть бути покладені такі обов'язки:

1) заборона наблизитися на визначену відстань до місця, де особа, яка постраждала від кримінального правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи або кримінального правопорушення, пов'язаного з насильством за ознакою статі, може постійно чи тимчасово проживати, тимчасово чи систематично перебувати у зв'язку з роботою, навчанням, лікуванням чи з інших причин;

2) заборона листування, телефонних переговорів з особою, яка постраждала від кримінального правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи або кримінального правопорушення, пов'язаного з насильством за ознакою статі, інших контактів через засоби зв'язку

чи електронних комунікацій особисто або через третіх осіб;

3) направлення для проходження програми для кривдників;

4) заборона наближатися на визначену відстань до особи, яка постраждала від кримінального правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи або кримінального правопорушення, пов'язаного з насильством за ознакою статі. Такий обмежувальний захід застосовується до засудженого лише за наявності письмової згоди на це особи, яка постраждала від кримінального правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи або кримінального правопорушення, пов'язаного з насильством за ознакою статі, або її законного представника, крім випадку, коли законним представником є засуджений. При застосуванні цього обмежувального заходу на засудженого покладається обов'язок носити електронний засіб контролю.

2. Заходи, передбачені частиною першою цієї статті, застосовуються до особи, яка на момент вчинення кримінального правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи або кримінального правопорушення, пов'язаного з насильством за ознакою статі досягла 18-річного віку.

Відсутня.

3. Заходи, передбачені пунктами 1 – 2 частини першої цієї статті, можуть застосовуватися на строк від одного до дванадцяти місяців і за потреби можуть бути продовжені на визначений судом строк.

4. Направлення для проходження програми для кривдників, передбаченого пунктом 6 частини першої цієї статті, застосовується строком від трьох до дванадцяти місяців.

Примітка. Кримінальне правопорушення, пов’язане з насильством за ознакою статі - це будь-яке кримінальне правопорушення, визначене цим Кодексом, обставини вчинення якого свідчать про наявність у діянні (дії або бездіяльності) хоча б одного з елементів (ознак) насильства за ознакою статі, тобто фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, вчиненого щодо осіб через їхню стать, або поширені в суспільстві звичаї чи традиції (стереотипні уявлення про соціальні функції (становище, обов’язки тощо) жінок і чоловіків), або діяння, що стосуються переважно осіб певної статі чи зачіпають їх непропорційно, які завдають фізичної, сексуальної, психологічної або економічної шкоди чи страждань, включаючи погрози таких дій, у публічному або приватному житті, незалежно від того, чи вказано їх в інкримінованій статті (частині статті) КК як ознаку кримінального правопорушення або відображено як обставину, що обтяжує кримінальну відповідальність.”.

Відсутня.

Стаття 91³. Обмежувальні заходи, що застосовуються до неповнолітніх, які вчинили кримінальні правопорушення, пов'язані з домашнім насильством або насильством за ознакою статі

1. В інтересах потерпілого від кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством або насильством за ознакою статі, одночасно з призначенням покарання для неповнолітніх, або звільненням з підстав, передбачених цим Кодексом, від кримінальної відповідальності чи покарання, а також застосування примусових заходів виховного характеру, суд може застосувати до неповнолітнього, який вчинив кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством, один або декілька обмежувальних заходів, відповідно до якого (яких) на неповнолітнього можуть бути покладені такі обов'язки:

1) заборона наблизитися на визначену відстань до місця, де особа, яка постраждала від кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством або насильством за ознакою статі, може постійно чи тимчасово проживати, тимчасово чи систематично перебувати у зв'язку з роботою, навчанням, лікуванням чи з інших причин;

2) заборона листування, телефонних переговорів з особою, яка постраждала від кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством або насильством за ознакою статі,

інших контактів через засоби зв'язку чи електронних комунікацій особисто або через третіх осіб;

3) заборона перебувати за межами місця проживання без супроводу батьків у нічний час;

4) обов'язок пройти курс лікування від розладів психіки та поведінки внаслідок вживання психоактивних речовин або захворювання, що становить небезпеку для здоров'я інших осіб;

5) направлення для проходження програм для кривдників з урахуванням вікових та психологічних особливостей неповнолітніх.

2. Заходи, передбачені пунктами 1 – 5 частини першої цієї статті, можуть застосовуватися на строк від одного до дванадцяти місяців і за потреби можуть бути продовжені на визначений судом строк.

Стаття 126⁻². Насильство за ознакою статі

Насильство за ознакою статі, тобто умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства, у тому числі переслідування щодо особи через її стать, або поширені в суспільстві звичаї чи традиції (стереотипні уявлення про соціальні функції (становище, обов'язки тощо) жінок і чоловіків), або діяння, що стосуються переважно осіб певної статі чи зачіпають їх непропорційно, включаючи погрози таких дій, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи, -

	карається громадськими роботами на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на строк до двох років.”

_____ 2023 р.

Додаток Л

Акт впровадження результатів дисертаційної роботи Комітетом ВРУ



ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

Комітет з питань правоохоронної діяльності

01008, м.Київ-8, вул. М. Грушевського, 5, тел.: 255-35-06

Олійниченко А.Є.

Шановна Ангеліно Євгенівно!

У Комітеті Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності розглянуто проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо удосконалення обмежувальних заходів на виконання положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами», розроблений Вами в межах дисертаційного дослідження на тему: «Обмежувальні заходи кримінально – правового характеру, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство».

За результатами розгляду інформуємо, що законодавчі пропозиції зроблені в межах дисертаційного дослідження, є актуальними, науково обґрунтованими та можуть бути використані у законодавчій роботі народних депутатів України – членів Комітету.

Принадібно повідомляємо, що при Комітеті створено робочу групу щодо імплементації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами та внесення змін до національного законодавства.

Розроблені в межах дисертаційного дослідження пропозиції, які надані у вигляді проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо удосконалення обмежувальних заходів на виконання положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами», додано до матеріалів робочої групи для використання.

З повагою

Голова Комітету

С. Іонушас



ЄАС ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
Підписувач: Іонушас Сергій Костянтинович
Сертифікат: 26B2648ADD3032E104000000D0512F005F3AAE00
Дійсний до: 20.12.2024 0:00:00

Апарат Верховної Ради України
04-27/12-2023/228293 від 17.10.2023



1349655